

ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΤΜΗΜΑ: Οικιακής Οικονομίας & Οικολογίας

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΜΕΛΕΤΗ

«Διερεύνηση των δυνατοτήτων ανάπτυξης των ορεινών περιοχών της χώρας: Η περίπτωση της περαιτέρω ενδογενούς ανάπτυξης της επαρχίας Μετσόβου»

Φοιτήτρια:
Σιαπλαούρα Παναγιώτα

ΑΜ:9606

Επιβλέπων:
Αποστολόπουλος Κων/νος,
Καθηγητής

Μέλη Επιτροπής:
Θεοδωροπούλου Ε., Επίκ.
Καθηγήτρια
Κυριακούσης Α., Καθηγητής.

Αθήνα 2005

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	1
ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ	4
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	5
1. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	8
1.1 ΟΔΟΠΟΡΙΚΟ ΓΙΑ ΤΟ ΜΕΤΣΟΒΟ ΑΠΟ ΤΑ ΓΙΑΝΝΕΝΑ Η΄ ΤΑ ΤΡΙΚΑΛΑ	8
1.2 ΑΠΟΨΕΙΣ ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ.....	10
1.3 ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ – ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ.....	13
1.3.1 ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ.....	13
1.4 ΕΝΕΡΓΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ – ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ.....	14
2. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ	18
3. ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	31
3.1 ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ – ΥΨΟΜΕΤΡΙΚΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ.....	31
3.2 ΚΛΙΜΑ.....	32
3.3 ΥΔΡΟΛΟΓΙΚΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ.....	32
4. Η ΚΑΤΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΒΛΑΧΩΝ	35
4.1 ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΟΡΟΥ «ΒΛΑΧΟΙ».....	37
5. ΤΟΠΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ	39
5.1 ΓΕΝΙΚΗ ΑΝΑΦΟΡΑ – ΕΥΝΟΗΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ.....	39
5.2 ΔΟΜΗ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ.....	39
5.3 ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ.....	40
5.3.1 ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ.....	40
5.3.2 ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ ΣΤΗΝ ΕΠΑΡΧΙΑ ΤΟΥ ΜΕΤΣΟΒΟΥ... 41	
5.3.2.1 ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ.....	41
5.3.2.2 ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ.....	42
5.4 ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ ΣΤΗΝ ΕΠΑΡΧΙΑ ΜΕΤΣΟΒΟΥ.....	47
5.4.1 ΓΕΝΙΚΗ ΑΝΑΦΟΡΑ.....	47
5.4.2 ΚΛΑΔΙΚΗ ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ.....	48
5.4.2.1 ΓΕΝΙΚΗ ΑΝΑΦΟΡΑ.....	48
5.4.3 ΤΥΡΟΚΟΜΕΙΑ.....	49
5.4.4 ΟΙΝΟΠΟΙΕΙΑ.....	50
5.4.5 ΕΥΛΟΥΡΓΙΚΗ, ΕΥΛΟΓΛΥΠΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΥΛΟΤΕΧΝΕΙΑ.....	50
5.4.6 ΥΦΑΝΤΙΚΗ.....	51
5.4.7 ΧΡΥΣΟΚΕΝΤΗΤΙΚΗ.....	51
5.4.8 ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΤΡΟΦΙΜΩΝ.....	52
5.4.9 ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΩΝ.....	52
5.4.10 ΒΑΡΕΛΟΠΟΙΑ.....	52
5.4.11 ΛΟΙΠΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ.....	52
5.5 ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΟ ΜΕΓΕΘΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ.....	53
5.6 ΤΡΙΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ.....	54
5.6.1 Ο ΤΡΙΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ ΚΑΙ Η ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΤΟΥ.....	54
5.6.2 ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΟΥ ΤΡΙΤΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ.....	56
5.7 ΕΜΠΟΡΙΟ.....	58
5.7.1 ΓΕΝΙΚΗ ΑΝΑΦΟΡΑ.....	58
5.7.2 ΑΓΡΟΤΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΣΧΕΤΙΖΟΜΕΝΑ ΜΕ ΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΕΥΛΕΙΑΣ.....	58
5.8 ΑΛΛΕΣ ΕΜΠΟΡΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ.....	60

5.9 ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ – ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΕΣ.....	61
5.9.1 ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ.....	61
5.9.2 ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΥΓΕΙΑΣ.....	62
5.9.3 ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ.....	62
5.9.4 ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ.....	63
5.9.5 ΤΡΑΠΕΖΕΣ.....	63
5.10 ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.....	64
5.10.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	64
5.10.2 Η ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΕΠΑΡΧΙΑ ΜΕΤΣΟΒΟΥ.....	65
5.10.2.1 ΓΕΝΙΚΗ ΑΝΑΦΟΡΑ.....	65
5.10.3 ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΟΙ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΙ ΠΟΛΟΙ.....	66
5.10.4 ΑΦΙΞΕΙΣ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ.....	70
5.10.5 ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΠΡΟΙΟΝΤΑ – ΠΡΟΣΦΕΡΟΜΕΝΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ.....	71
5.10.5.1 ΓΕΝΙΚΗ ΑΝΑΦΟΡΑ.....	71
5.10.6 ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ.....	71
6. ΜΥΘΟΣ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ.....	72
6.1 ΑΝΙΧΝΕΥΟΝΤΑΣ ΤΙΣ ΡΙΖΕΣ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ.....	72
6.2 ΤΟ ΠΡΟΤΥΠΟ ΤΗΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ.....	78
6.2.1 ΈΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΗΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ.....	78
6.2.2 ΟΙ ΣΚΟΠΟΙ ΤΗΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ.....	79
6.2.3 ΤΑ ΜΕΣΑ ΤΗΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ.....	81
6.2.4 Η ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ.....	83
6.2.5 ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ.....	83
6.2.6 Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΤΟΠΙΚΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ.....	85
6.2.6.1 ΓΕΝΙΚΗ ΑΝΑΦΟΡΑ.....	85
6.2.7 ΤΟΠΙΚΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ – ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ.....	87
6.2.8 ΚΥΡΙΟΙ ΑΞΟΝΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΜΕΤΣΟΒΟΥ.....	88
6.2.9 Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΓΝΑΤΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ.....	89
7. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΤΟΠΙΑΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	91
7.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ Η ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΤΟΥ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ.....	91
7.2 ΕΠΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΤΩΝ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΩΝ.....	94
7.3 ΑΝΑΛΥΣΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ.....	95
7.3.1 ΓΕΝΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ.....	95
7.3.2 ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ.....	95
7.4 ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ.....	98
7.5 ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΦΙΛ ΤΩΝ ΕΡΩΤΩΜΕΝΩΝ.....	100
7.6 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ.....	102
7.7 ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ.....	105
7.8 ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΑΝΑΛΥΣΗΣ.....	119
7.9 ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΤΩΝ ΣΥΣΧΕΤΙΣΕΩΝ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΜΕΤΑΒΛΗΤΩΝ.....	122
7.10 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ.....	138
8. ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	140
8.1 ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ.....	140
8.2 ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΑ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΜΕΤΣΟΒΟΥ.....	141
8.2.1 ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ.....	141
8.2.3 ΕΙΔΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ.....	143

8.3 ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΡΙΤΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ.....	147
8.3.1 ΓΕΝΙΚΗ ΑΝΑΦΟΡΑ.....	147
8.4 ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΠΡΟΪΟΝ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ (ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ).....	148
9. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΥ ΜΟΝΤΕΛΟΥ – ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ	
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	150
9.1 ΓΕΝΙΚΗ ΑΝΑΦΟΡΑ.....	150
9.2 ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΠΑΡΧΙΑΣ.....	154
9.2.1 ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΜΟΝΤΕΛΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ.....	154
9.3 ΠΟΛΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΔΟΥΡΥΦΟΡΟΙ.....	159
9.3.1 ΠΟΛΟΣ.....	159
9.3.2 ΔΟΥΡΥΦΟΡΟΣ Α΄: ΑΝΗΛΙΟ.....	163
9.3.3 ΔΟΥΡΥΦΟΡΟΣ Β΄: ΜΗΛΕΑ.....	164
9.3.4 ΔΟΥΡΥΦΟΡΟΣ Γ΄: ΒΟΤΟΝΟΣΙ.....	167
9.3.5 ΔΟΥΡΥΦΟΡΟΣ Δ΄: ΑΝΘΟΧΩΡΙ.....	168
9.3.6 ΔΟΥΡΥΦΟΡΟΣ Ε΄: ΧΡΥΣΟΒΙΤΣΑ.....	170
9.4 ΘΕΣΜΟΙ – ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΙ ΦΟΡΕΙΣ.....	173
9.4.1 ΓΕΝΙΚΗ ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	173
9.4.2 ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ – ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ.....	173
9.4.3 ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΔΗΜΟΥ ΜΕΤΣΟΒΟΥ.....	174
9.4.4 ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΔΙΑΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.....	174
9.4.5 ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΔΙΑΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ.....	175
9.4.6 ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΔΙΑΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΚΑΘΑΡΙΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΤΩΝ ΥΔΑΤΩΝ.....	175
9.5 ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΑΝΑ ΤΟΜΕΑ.....	176
9.5.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	176
9.5.2 ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ.....	176
9.6 ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ.....	177
9.6.1 ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΒΕΛΤΙΩΣΗΣ ΤΗΣ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑΣ.....	177
9.7 ΜΕΛΙΣΣΟΚΟΜΙΑ.....	180
9.8 ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ.....	181
9.9 ΤΡΙΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ.....	184
9.9.1 ΓΕΝΙΚΗ ΑΝΑΦΟΡΑ.....	184
9.9.2 ΕΜΠΟΡΙΟ.....	184
9.9.3 ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ.....	185
9.9.4 ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΕΣ – ΟΔΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ.....	186
9.9.4.1 ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΩΝ ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΩΝ.....	186
9.9.4.2 ΟΔΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ.....	187
9.9.5 ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.....	187
9.9.6 ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ – ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ – ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ – ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ.....	189
9.9.7 ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ – ΦΥΣΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ.....	191
9.9.8 ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΟΡΕΙΝΟΥ ΟΙΚΟΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ – ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΠΕΡΙΟΧΩΝ ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΥ ΦΥΣΙΚΟΥ ΚΑΛΛΟΥΣ.....	192
9.9.9 ΤΕΧΝΗΤΗ ΛΙΜΝΗ ΑΩΟΥ.....	193
9.9.10 ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.....	194
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	196
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α΄(ΧΑΡΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ).....	202
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β΄(ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ).....	203

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

ΙΘΑΚΗ

Σα βγεις στον πηγαιμό για την Ιθάκη,
να εύχεσαι νάναι μακρύς ο δρόμος,
γεμάτος περιπέτειες, γεμάτος γνώσεις.
Τους Λαιστρυγόνες και τους Κύκλωπας,
τον θυμωμένο Ποσειδώνα μη φοβάσαι,
τέτοια στον δρόμο σου ποτέ σου δεν θα βρεις,
αν μεν' η σκέψις σου υψηλή, αν εκλεκτή
συγκίνησης το πνεύμα και το σώμα σου αγγίζει.
Τους Λαιστρυγόνες και τους Κύκλωπας,
τον άγριο Ποσειδώνα δεν θα συναντήσεις,
αν δεν τους κουβανείς μες στην ψυχή σου,
αν η ψυχή σου δεν τους στήνει εμπρός σου.

Κ.Π. ΚΑΒΑΦΗΣ

Η ενασχόληση με το αντικείμενο της ανάπτυξης της επαρχίας του Μετσόβου ήταν μια πορεία γοητευτικά δύσκολη και μια διαρκής μύηση.

Ο πηγαιμός για την Ιθάκη μακρύς και θα παραμείνει μακρύς, γεμάτος ωστόσο εμπειρίες και γνώση. Γνώση από τη σοφία και την απλότητα των ανθρώπων που αγόγγυστα παλεύουν με τις αντιξοότητες της φύσης, μένοντας ταυτόχρονα ολόρθοι και περήφανοι στους ορεινούς όγκους της Πίνδου: ορεσίβιοι, γνήσιοι απόγονοι του «Ξένιου Δία».

Η ολοκλήρωση της έρευνας αυτής δεν θα επιτυχανόταν αν δεν συνέβαλαν αποφασιστικά κάποιοι άνθρωποι, «οι αφανείς ήρωες», του έργου αυτού, τους οποίους και θα `θελα να ευχαριστήσω από καρδιάς.

Εκφράζονται λοιπόν, θερμές ευχαριστίες σε όλους όσους με προθυμία παραχώρησαν στοιχεία απαραίτητα για το έργο μας (ΕΣΥΕ, Διεύθυνση Γεωργίας Νομού Ιωαννίνων, ΕΟΤ Ιωαννίνων, Δήμος Μετσόβου, ΟΑΕΔ Μετσόβου).

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η διερεύνηση των δυνατοτήτων ανάπτυξης της ορεινής περιοχής της επαρχίας Μετσόβου για την ολοκληρωμένη ανάπτυξη (οικονομική – κοινωνική – πολιτισμική) της συγκεκριμένης περιοχής, αποτελούν τα ζητούμενα της παρούσας εργασίας, ζητούμενα που ανιχνεύονται στο λόγο των υπό μελέτη υποκειμένων.

Οι πρώτες ερευνητικές επαφές με το χώρο στον οποίο αναφέρεται η ανά χείρας μελέτη πραγματοποιήθηκαν το χρονικό διάστημα, Οκτώβριος 1999 – Σεπτέμβριος 2000, στο Ανήλιο, το Ανθοχώρι, το Βοτονόσι, το Μέτσοβο, τη Μηλέα και την Χρυσοβίτσα.

Η συγκεκριμένη μελέτη χωρίζεται σε 9 κεφάλαια.

Το αντικείμενο κάθε κεφαλαίου έχει συνοπτικά ως εξής:

Στο *πρώτο* κεφάλαιο, αφού προσδιοριστεί η περιοχή μελέτης και δοθεί το ακριβές γεωγραφικό της στίγμα στη συνέχεια γίνεται μια απόπειρα να αποκρυπτογραφήσουμε κάποιους θρύλους γύρω από την ονομασία της περιοχής. Ακολούθως αναφερόμαστε στην πληθυσμιακή συγκρότηση της περιοχής και στο προφίλ του ενεργού πληθυσμού της.

Η ιστορία της ευρύτερης περιοχής των Ιωαννίνων αλλά και της εξεταζόμενης περιοχής, δηλαδή της επαρχίας Μετσόβου, είναι το αντικείμενο με το οποίο ασχολείται το *δεύτερο* κεφάλαιο. Η παρελθοντολογία είναι απαραίτητη στο σημείο αυτό για να μπορέσει να κατανοήσει κανείς το ιδιαίτερο καθεστώς της περιοχής από την πρώτη εμφάνιση των ανθρώπων στον τόπο αυτό μέχρι σήμερα. Άλλωστε το καθεστώς αυτό είναι που βοηθά την περιοχή ν' ατενίζει το μέλλον με αισιοδοξία. ώστε να μιλάμε σήμερα για ένα σενάριο με τίτλο «*Εκεί που το παρελθόν προδιαγράφει το μέλλον*».

Το τρίτο κεφάλαιο μας ταξιδεύει στις φυσικές ομορφιές της περιοχής και στις κλιματικές συνθήκες που επικρατούν εκεί. Στη συνέχεια γνωρίζομαστε με την υδρολογική καρδιά της Ηπείρου, τους ποταμούς της περιοχής.

Η καταγωγή των Βλάχων γενικότερα και πιο ειδικά της προέλευσης των Βλάχων της περιοχής που εξετάζουμε είναι το αντικείμενο με το οποίο ασχολείται το *τέταρτο κεφάλαιο*. Στο σημείο αυτό ασχολούμεθα και με την επαγγελματική και κοινωνική σημασία του όρου «Βλάχοι».

Το *πέμπτο* κεφάλαιο περιλαμβάνει εκτενή και συστηματική παρουσίαση της τοπικής οικονομίας της περιοχής όπου διεξήχθη η έρευνά μας. Συγκεκριμένα, αναλύεται η υπάρχουσα κατάσταση και τα χαρακτηριστικά του πρωτογενή, του δευτερογενή και του τριτογενή τομέα καθώς και η δυναμική παρουσία τους στην περιοχή.

Αντικείμενο του *έκτου κεφαλαίου* είναι οι θεωρίες ανάπτυξης και περιφερειακής ανάπτυξης. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στη θεωρία και την πρακτική της τοπικής (ενδογενής) ανάπτυξης ως βασικού εργαλείου για χρησιμοποίηση αναφορικά με ορεινές – μειονεκτικές περιοχές, όπως είναι η επιχείρηση που εξετάζουμε.

Ένα από τα σημαντικότερα κεφάλαια της μελέτης είναι το *έβδομο*, γιατί αναφέρεται στη μεθοδολογία της επιτόπιας έρευνας. Εδώ αναλύονται όλες οι μεταβλητές που χρησιμοποιήθηκαν και γίνεται σχολιασμός στα αποτελέσματα που εμφανίστηκαν. Ακολούθως παρουσιάζεται στο κεφάλαιο αυτό το θεωρητικό μοντέλο που χρησιμοποιήθηκε για την εξέταση των μεταβλητών αυτών καθώς και οι συσχετίσεις μεταξύ των παραπάνω μεταβλητών.

Οι διαπιστώσεις και τα συμπεράσματα γύρω από τα προβλήματα που εντοπίσαμε μέσα από την έρευνά μας είναι το αντικείμενο του *όγδου κεφαλαίου*. Αναλυτικά λοιπόν για όλους τους τομείς της οικονομίας αναφέρονται τα διαρθρωτικά τους προβλήματα μέσα από το πρίσμα των ερευνητών.

Στη συνέχεια αναφερόμαστε στην περιγραφή ενός αναπτυξιακού μοντέλου που προτείνεται για την περιοχή με βάση κάποιες αναπτυξιακές κατευθύνσεις. Οι κατευθύνσεις ανάπτυξης κατά τομέα είναι το αντικείμενο του - *ενάτου* τελευταίου – κεφαλαίου. Σε αυτό περιγράφονται οι προτάσεις για την ανάπτυξη της περιοχής αναλυτικά και ξεχωριστά για καθέναν από τους τρεις τομείς της οικονομίας.

Η μελέτη ολοκληρώνεται με την παράθεση της ελληνικής και ξένης βιβλιογραφίας, στην οποία γίνονται σχετικές παραπομπές στα κείμενα των κεφαλαίων που αναλύθηκαν παραπάνω.

Τέλος, στα παραρτήματα παρουσιάζονται ορισμένα «ντοκουμέντα» όπως το ερωτηματολόγιο της επιτόπιας έρευνας που χρησιμοποιήθηκε αλλά και οι νόμοι και οι κανονισμοί που ήταν σχετικά με το αντικείμενό μας και αρκετά διαφωτιστικοί ως προς εμάς.

Πιστεύουμε πως η διάρθρωση των κεφαλαίων θα σας βοηθήσει να διεισδύσετε στο δύσκολο μα συνάμα έργο της περιφερειακής επιστήμης, ιδιαίτερα για την περιοχή της επαρχίας Μετσόβου, να καταλάβετε την διάρθρωση της ελληνικής επαρχίας, να γνωρίσετε τα προβλήματα της αλλά και τις ομορφιές της και κυρίως με ελπίδα και όραμα να βοηθήσετε να πάρουν «σάρκα και οστά» όσα είναι γραμμένα για την βελτίωση της περιοχής αλλά και άλλων παρόμοιων με αυτήν περιοχών.

Τέτοια μέρη υπάρχουν πολλά στην Ελλάδα. Υπάρχει και το ανθρώπινο αλλά και το υλικό δυναμικό, ώστε το «όραμα για μια καλύτερη Ελλάδα» να πραγματοποιηθεί.

Χρέος λοιπόν όλων να βοηθήσουν προς αυτή την κατεύθυνση.

«Τιμή σ' εκείνους όπου στη ζωή των

όρισαν και φυλάγουν Θερμοπύλες»¹, μας λέει ο εθνικός μας ποιητής και για μια φορά ακόμη βρίσκεται στην επικαιρότητα, καθώς οι κάτοικοι των περιοχών αυτών, όντως είναι φύλακες σύγχρονων Θερμοπυλών, Θερμοπυλών που λένε:

- ✦ Όχι στην αποψίλωση της υπαίθρου.
- ✦ Ναι στην ισόρροπη περιφερειακή ανάπτυξη.
- ✦ Ναι στην δικαιότερη κατανομή των εισοδημάτων μεταξύ του πληθυσμού.

---

¹ Κ. Π. Καβάφης, «Ποιήματα» εκδ. Οικονόμου, ποίημα: Θερμοπύλες, σελ. 55.

---

1. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

1.1 ΟΔΟΙΠΟΡΙΚΟ ΓΙΑ ΤΟ ΜΕΤΣΟΒΟ ΑΠΟ ΤΑ ΓΙΑΝΝΕΝΑ Η΄ ΤΑ ΤΡΙΚΑΛΑ

Πριν ακόμα ξεκινήσουμε την έρευνα για την περιοχή του Μετσόβου και μπλεχτούμε με τους θρύλους και τις παραδόσεις, ας επιχειρήσουμε ένα μικρό ταξίδι στην άγρια και πανέμορφη ηπειρωτική γη που ζεσταίνει στα σπλάχνα της τους κατοίκους του Μετσόβου και των όμορων χωριών.

Ας αφήσουμε για λίγο τη ρουτίνα της πόλης, καθώς και τα ωραία Γιάννενα υιοθετούν τους έντονους ρυθμούς των σύγχρονων μεγαλουπόλεων, κι ας ανηφορίσουμε είτε από τα Γιάννενα είτε από τα Τρίκαλα για το Μέτσοβο και τα χωριά του.

Εικόνα 1: Άποψη του Μιτσικελίου και των Ιωαννίνων.

Μπορούμε να διαλέξουμε το δρόμο είτε από τα Γιάννενα είτε από τα Τρίκαλα και να επισκεφθούμε τους «ακρίτες» αυτούς της ορεινής Πίνδου με:

☞ Ι.Χ. αυτοκίνητο από τα Γιάννενα ή τα Τρίκαλα.

☞ Λεωφορείο του ΚΤΕΛ πάλι από τις ίδιες αφετηρίες.

Ο Νομός Ιωαννίνων στον οποίο υπάγεται και η εξεταζόμενη περιοχή είναι ο πρώτος σε πληθυσμό και έκταση στην Περιφέρεια της Ηπείρου. Ο συνολικός πληθυσμός του ανέρχεται στους 158.200 κατοίκους (ΕΣΥΕ 1991).

Η περιοχή του Μετσόβου βρίσκεται στο Ανατολικό άκρο του Νομού, έχει έκταση 267,5 χλμ. και πληθυσμό 5.289 κατοίκους σύμφωνα με την απογραφή του 1991 και 4.329 σύμφωνα με την απογραφή του 2001. (ΕΣΥΕ 1991, 2001).

Ανεβαίνοντας το Μιτσικέλι αφήνουμε πίσω μας την πόλη των Ιωαννίνων να κοιμάται ακόμη και να καθρεφτίζεται στα ήρεμα νερά της λίμνης όπου σύμφωνα με την παράδοση έκλεισαν για πάντα στην αγκαλιά τους την Κυρά – Φροσύνη.

Ύστερα από 45' περνάμε την γέφυρα της Μπαλντούμας και στο 41^ο χιλ. διακρίνουμε την σήμανση που μας πληροφορεί πως η Χρυσοβίτσα απέχει από την εθνική οδό μόλις 3,5 χιλ.

Συνεχίζοντας στο 45^ο χιλ. Συναντάμε το χωριό Βοτονόσι που το διασχίζει η εθνική, να μας καλωσορίζει με την καταπληκτική εκκλησία του Σωτήρος, να στέκει επιβλητική στην άκρη του δρόμου. 6 χιλ. δεξιά από το Βοτονόσι καθώς ανεβαίνουμε ανακαλύπτουμε το Ανθοχώρι ή Δερβένδιστα όπως ονομαζόταν παλιότερα.

Όσο προχωράμε και η ώρα περνά, τόσο περισσότερο μεγαλώνει και η ανυπομονησία μας για να συναντήσουμε το Μέτσοβο. Αφού στρίψουμε και στην τελευταία μεγάλη στροφή στο 55^ο χιλ. ξεπροβάλλει μπροστά μας η στάση του ΚΤΕΛ και μια πινακίδα που μας καλωσορίζει στην περιοχή. Η αναμονή άξιζε τον κόπο, το θέαμα μας αποζημιώνει, 2 χιλ. ακόμη και φθάνουμε στην καρδιά του χωριού.

Απέναντι ακριβώς από το Μέτσοβο αντικρίζεις το Ανήλιο. Τα δυο χωριά χωρίζονται με τα νερά του Μετσοβίτικου και απέχουν σχεδόν 7 χιλ. Τέλος 25,5 χιλ. από το Μέτσοβο βρίσκεται η Μηλιά Μετσόβου ή Βλαχομηλιά, το Αμέρου σύμφωνα με την ονομασία που δίνουν στην περιοχή οι κάτοικοι της περιοχής. (Παράρτημα 1 – Χάρτης της περιοχής.)

1.2 ΑΠΟΨΕΙΣ ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ

Το Μέτσοβο (αλλά και τα άλλα χωριά), όπως θα `λεγε ο ποιητής βλέπει τον ορίζοντα ως «μεταίχμιο της Γης και του Ουρανού, όπου το ένα στο άλλο εκτεινόμενο, ένα τα δύο κάνει...»¹

Το Μέτσοβο σύμφωνα με την παράδοση το αποτελούσαν αρχικά οι συνοικίες Ανήλιο και Προσήλιο που χωρίζονται μεταξύ τους από το ποτάμι του Αράχθου. (Γ. Πλατάρης, αλοβ΄. Γ. Χατζή, 1999).

Οι κάτοικοι ωστόσο ονόμασαν τον τόπο τους Μέτσοβο, γιατί περιβάλλεται από βουνά, στο μεταίχμιο των συνόρων Ηπείρου και Θεσσαλίας. Με την ίδια άποψη συντάσσεται και ο Leake που θέλει το Μέτσοβο να προέρχεται από το *Μεσοβούνιον*. Στα αριστερά του Μετσόβου υψώνονται οι κορυφές της Κατάρας, στα δεξιά οι γυμνοί όγκοι του Περιστερίου και στη μέση ο Ζυγός που στενάζει υπό το βάρος των ελάτων και των οξιών που φιλοξενεί. (Μ. Τρίτος, 1997)

Ορισμένοι υποστηρίζουν ότι η ονομασία προέρχεται από τις σλάβικες λέξεις «μετς», που σημαίνει αρκούδα, και «όβο», που σημαίνει χωριό. Προφανώς θα υπήρχαν πολλές αρκούδες και γι' αυτό ο τόπος ονομάστηκε Μέτσοβο, δηλαδή «Αρκουδοχώρι». (Τ. Παπαζήση, 1993 στα Πρακτικά του Α΄ Συνεδρίου Μετσοβίτικων Σπουδών)

Με την παραπάνω άποψη βλέπουμε να συντάσσεται και ο Σκαφιδάς.² Υποστηρίζει λοιπόν πως η λέξη Μέτσοβο είναι σλάβικη, παρατηρεί ωστόσο, πως με τη λέξη αυτή οι Σλάβοι δεν εννοούσαν μόνο το χωριό, αλλά ολόκληρη της χώρα της Πίνδου, που τότε ήταν «άκρος αρκτοτρόφος».

---

¹ Α. Εμπειρικός, «Οκτάνα», το ποίημα «όχι Βραζιλία μα Οκτάνα»

² Β. Σκαφιδάς: 'το όνομα Μέτσοβο προέρχεται από τας σλαβικές λέξεις μετς=αρκούδα και όβο=χωριόν, ήτοι Μέτσοβο=Αρκουδοχώρι.

Εικόνα 2: Η αρκούδα που συναντά κανείς στην περιοχή, φέρνει στο νου του επισκέπτη έναν από τους θρύλους που υπάρχουν γύρω από την προέλευση του ονόματος της περιοχής.

Στα κουτσοβλάχικα όμως – στη χώρα των ντόπιων – το Μέτσοβο λέγεται «Αμίτζιο», που σημαίνει «εις το Μίτζιο».³ «Μέτζο» και «όβο», λοιπόν, υποδηλώνουν το χωριό που βρίσκεται στη μέση της περιοχής, δηλαδή το Μεσοχώρι.

Ο Ιω. Λαμπρίδης υποστηρίζει, πως «καθ' ημάς, όνομα Βλάχικον παρεφθαρμένον και προελθόν ή εκ της προθέσεως α κίνησιν εις τόπον δηλούσης και του ονόματος Μούντζη, όρη καθ' όλου και βουνά σημαίνοντος ή εκ της προθέσεως α και του κυρίου ονόματος Μίντζιου, Μήτσου, Δημητρίου, όπερ και πιθανώτερον, διότι παρά των περιοίκων Αμίντζιου η πόλις αυτή αποκαλείται δια της προσθήκης δ' ακολούθως της Σλαβοβουλγάρικης καταλήξεως οβον, την πατριάν, την φυλήν δηλούσης, εγένετο Αμίντζιοβον και επί το ευφωνότερον Μέτσοβον».

Σχετικά με τα όσα υποστηρίζει ο Λαμπρίδης, ο Πλατάρης διαφωνεί και μας λέει πως «ο Λαμπρίδης παθαίνει σύγχυση, ίσως από άγνοια της βλάχικης γλώσσας. Γιατί το Μέτσοβο δεν βγαίνει από τη Βλάχικη ονομασία της πόλης Αμίωτσιου ή Μίντιου. Μέτσοβον και Αμίντσιου είναι δυο ξεχωριστές λέξεις, που διατηρούν την αυτοτέλειά τους και δεν παράγεται η μια από την άλλη».

Μάλιστα στην προσπάθειά του να υπερασπιστεί με σθένος όσα υποστηρίζει, προσκομίζει ένα ακόμη στοιχείο, που πιστεύει πως ή το αγνοούσαν ή πέρασε απαρατήρητο απ' όλους όσους μέχρι σήμερα ασχολήθηκαν με την ονομασία του

³ Μίτζιο είναι παραφθορά της λέξης «μέτζο», που σημαίνει μέση.

Μετσόβου. Το στοιχείο αυτό οριστικοποιεί σύμφωνα με τη γνώμη του την προέλευση και τη σημασία του ονόματος Μέτσοβο.

Πρόκειται για το ιστορικό Πατριαρχικό Συγγίλιο του 1818 στο οποίο υπάρχει αξιοπρόσεκτη παράγραφος: Επειδή τοιγαρούν και το κατ' ήπειρον κείμενον υπερύψηλον όρος του Πίνδου, όπερ κοινότερον Μέτσοβον εκλήθη μετά των παρακείμενων χωρίων Ανηλίου, Προσηλίου, Μηλιών, Μαλακασίου, Κουτσουφλιανής και Δερβεντίστης και των εν αυτοίς ιερών εκκλησιών και τριών σεβασμίων μοναστηρίων, Πατριαρχική ανέκαθεν Εξαρχία τελέσαν κ.τ.λ.»⁴

---

⁴ Το σπάνιο αυτό ντοκουμέντο προέρχεται από το αρχείο του Παπαβασιλείου Σεκαρά, ιερέα, προσωρινού πατριαρχικού έξαρχου και αρχιερατικού επίτροπου στο Μέτσοβο, και παραρωρήθηκε στον Πλατάρη από τον εγγονό του Σεκαρά, κ. Αλέξη Σεκαρά.

1.3 ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ – ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ

1.3.1. ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ

Η εξεταζόμενη περιοχή μέχρι το 1997 ήταν μία εκ των 4 επαρχιών στις οποίες ήταν διαιρεμένος διοικητικά ο Νομός των Ιωαννίνων. Η επαρχία Μετσόβου λοιπόν όπως ονομαζόταν αποτελούνταν από τον ομώνυμο δήμο του Μετσόβου και από τις κοινότητες Ανήλιο, Ανθοχώρι, Βοτονόσι, Μηλιά και Χρυσοβίτσα.

Οι ανακατατάξεις όμως που επέφερε το πρόγραμμα ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ¹ χώρισαν το Μέτσοβο σε ένα δήμο, μια κοινότητα και μια κοινότητα «μετακινήθηκε» σε γειτνιάζοντα δήμο. Συγκεκριμένα η νέα κατάσταση έχει ως εξής:

□ Δήμος Μετσόβου

Περιλαμβάνει τον ήδη υπάρχοντα δήμο Μετσόβου και τις κοινότητες Ανήλιο, Ανθοχώρι και Βοτονόσι.

□ Κοινότητα Μηλέας

Η κοινότητα Μηλέας παραμένει ως έχει.

□ Δήμος Εγνατίας

Η κοινότητα Χρυσοβίτσας ανήκει πλέον διοικητικά στον νεοσύστατο Δήμο Εγνατίας.

Εικόνα 3: Άποψη του χωριού Χρυσοβίτσα.

Παρότι όμως η Χρυσοβίτσα δεν ανήκει πλέον διοικητικά στον δήμο Μετσόβου, ωστόσο κρίθηκε σκόπιμο να περιληφθεί στην μελέτη της περιοχής, καθώς οι οικονομικές και κοινωνικές σχέσεις που χαρακτήριζαν τους κατοίκους των

---

¹ Νόμος υπ' αριθμ. 2539/97 (Φ.Ε.Κ. Α 244/4-12-97)

περιοχών αυτών δεν σταματάνε να υφίστανται με τις αλλαγές που συμβαίνουν στα όρια διοίκησης της περιοχής.

ΜΕΓΕΘΟΣ ΚΑΙ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ

Περιοχή	1961	1991	Μεταβολή %
Μέτσοβο	2.127	2.917	37,14
Ανήλιο	403	668	39,6
Ανθοχώρι	296	235	-20,6
Βοτονόσι	250	305	22
Μηλιά	658	604	-8,2
Χρυσοβίτσα	813	1.100	35,3
Σύνολα	4.547	5.829	

Πηγή: ΕΣΥΕ

Περιοχή	1991	2001
Μέτσοβο	2.917	2.578
Ανήλιο	668	656
Ανθοχώρι	235	198
Βοτονόσι	305	317
Μηλιά	604	580
Σύνολα	4.729	4.329

Πηγή: ΕΣΥΕ

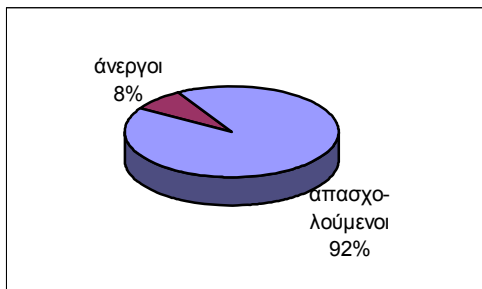
1.4 ΕΝΕΡΓΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ – ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

Σύμφωνα με τα στοιχεία της απογραφής της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας για το 1991 ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός της επαρχίας Μετσόβου ανέρχεται σε 1.916 κατοίκους, ποσοστό που αντιπροσωπεύει το 32,9% του συνόλου του πληθυσμού της, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό του νομού είναι 40,3%.

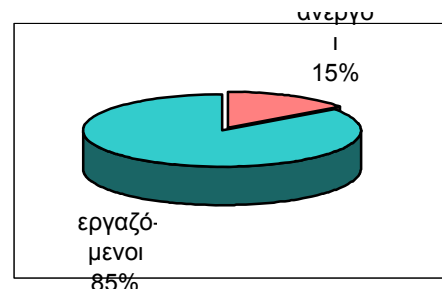
Για την επαρχία από τον οικονομικά ενεργό πληθυσμό απασχολούμενοι είναι 1.764 (92%) και άνεργοι 152 (8%).(ΕΣΥΕ, 1991, 2001), (Γράφημα 1^α & 1^β)

Γράφημα 1α: ποσοστό απασχόλησης 1991.
2001.

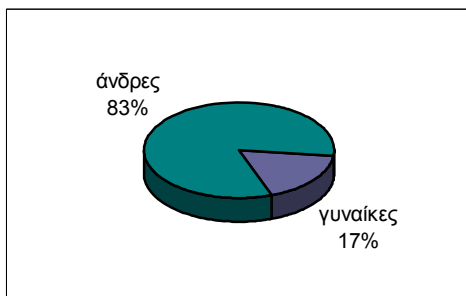

Γράφημα 1β: ποσοστό απασχόλησης

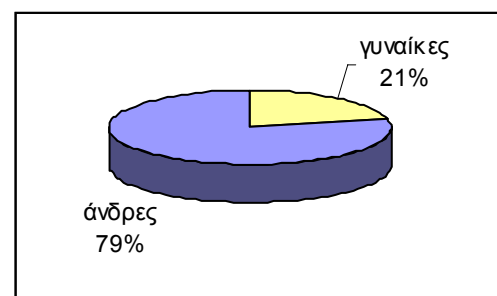

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι στο σύνολο του ενεργού πληθυσμού την μερίδα του λέοντος καταλαμβάνουν οι άνδρες (1.583) σε ποσοστό 82,6% ενώ οι γυναίκες (333) ασθμαίνοντας αγγίζουν μόλις το 17,4%. (Γράφημα 2^α, 2β.)

Γράφημα 2α: φύλο εργαζομένων 1991.

Γράφημα 2β: φύλο εργαζομένων 2001.

Το αρκετά χαμηλό ποσοστό που χαρακτηρίζει την γυναικεία συμμετοχή στην απασχόληση έχει ίσως τις ρίζες του στις κοινωνικές συνθήκες της περιοχής, που θέλουν τη γυναίκα περιχαρακωμένη στον οικογενειακό κλοιό. να παίζει δευτερεύοντες ρόλους στα πλαίσια μιας πατριαρχικής οικογένειας¹ (Ι. Γιδαράκου – Καφφέ, 1994)

Το ποσοστό άλλωστε των μη οικονομικά ενεργών γυναικών (2.188) φθάνει το 70% σε αντίθεση με τους άνδρες (936) που βρίσκονται στο 30%.

Η ανεργία αγγίζει το 10,7% για το Δήμο Μετσόβου ενώ για τις αγροτικές περιοχές της επαρχίας το ποσοστό αυξάνεται σε 15%. Από το σύνολο των ανέργων 7,9% οι νέοι διεκδικούν το 5% για το σύνολο της περιοχής γεγονός που αποδεικνύει

¹ Την ίδια άποψη υποστηρίζει και η Ιζαμπέλ Αλιέντε σε συνέντευξή της στην Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία τη 14ης Μαΐου: «Η γυναίκα αποκτά την ελευθερία της όταν εργάζεται και έχει δικά της χρήματα».

περίτρανα τις μειωμένες δυνατότητες που προσφέρει η επαρχία Μετσόβου για ευκαιρίες απασχόλησης σε νέους.

Τη χαμηλότερη θέση στην πυραμίδα της απασχόλησης του πληθυσμού της επαρχίας κατέχει ο πρωτογενής τομέας με ποσοστό που ανέρχεται στο 20,8% -1991 και 18,9%-2001. Το ποσοστό αυτό σύμφωνα με τα νούμερα της Ε.Σ.Υ.Ε. δεν είναι ρεαλιστικό. Η περιοχή που εξετάζουμε είναι ορεινή και κατά κύριο λόγο η παραγωγική βάση της στηρίζεται στην κτηνοτροφία. Η κτηνοτροφία της περιοχής ωστόσο είναι μετακινούμενη με αποτέλεσμα την περίοδο που διεξήχθη η απογραφή (17^{ης} Μαρτίου 1991) να μην βρίσκεται στην περιοχή αυτή ο πληθυσμός που ασχολείται με τον πρωτογενή τομέα.

Επίσης, ένας σημαντικός αριθμός κατοίκων ασχολούνται συμπληρωματικά με την κτηνοτροφία, ενώ επίσημα ασκούν κάποιο άλλο επάγγελμα. Συμπερασματικά, μπορούμε να πούμε πως το ποσοστό που ασχολείται στον πρωτογενή τομέα ξεπερνά το επίσημα καταγεγραμμένο ποσοστό της Ε.Σ.Υ.Ε.

Διαφοροποίηση εξάλλου παρατηρείται στα ποσοστά απασχόλησης του πρωτογενή τομέα μεταξύ των κοινοτήτων και του δήμου που δικαιολογείται πλήρως καθώς πηγαίνει αναλογικά με τον πληθυσμό των αντίστοιχων περιοχών.

Συνύπαρξη επίσης, μπορεί να υπάρξει ανάμεσα στις δραστηριότητες του πρωτογενή τομέα με τον τουρισμό και το εμπόριο. Σε περιόδους άλλωστε ύφεσης του αγροτικού τομέα ο αγροτικός πληθυσμός ασχολείται με εξωγεωργικές δραστηριότητες.

Σε καλύτερη θέση φαίνεται πως βρίσκεται ο δευτερογενής τομέας που συμμετέχει με πιο αυξημένο ποσοστό (22,3%- 1991 και 28,3% -2001) στην απασχόληση έναντι του πρωτογενή.

Η χειροτεχνία – οικοτεχνία (υφαντική, χρυσοκεντητική) και η μεταποιητική δραστηριότητα που αφορά εκτός από την επεξεργασία και την συσκευασία αγροτικών προϊόντων και την ξυλουργική – ξυλογλυπτική και ξυλοτεχνία κυριαρχούν στις δραστηριότητες των κατοίκων και ακολουθούν οι οικοδομές και οι κατασκευές.

Ο τριτογενής τομέας φαίνεται να κατέχει δεσπόζουσα θέση στην τοπική οικονομία καθώς απορροφά το 49,4%- 1991 και 27,8%-2001, του ενεργού πληθυσμού.

Μεγάλος αριθμός της περιοχής ασχολείται με το εμπόριο κτηνοτροφικών προϊόντων και όλων των προϊόντων που παράγονται από τον δευτερογενή τομέα.

Επίσης η λειτουργία πολλών υπηρεσιών (ΔΕΗ, ΟΤΕ, Αστυνομία, Κτηνιατρείο) στην περιοχή κυρίως του δήμου Μετσόβου δίνει τη δυνατότητα σε ένα αρκετά μεγάλο αριθμό ατόμων να παραμείνουν στην περιοχή και το πιο σημαντικό συγκρατούν οι υπηρεσίες αυτές στην περιοχή ανθρώπινο δυναμικό με ανώτερη εκπαίδευση που φέρνει νέο ρεύμα ιδεών.

Στο σημείο αυτό πρέπει να επισημανθεί πως τα στοιχεία που παραθέτονται για τον τριτογενή τομέα δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα όπως και στον πρωτογενή τομέα. Πιο ολοκληρωμένη εικόνα της κατάστασως θα έχουμε αν συνυπολογίσουμε στο ποσοστό αυτό τη συμπληρωματική απασχόληση των αγροτών, δημοσίων υπαλλήλων και των ατόμων που εργάζονται εποχιακά κυρίως σε τουριστικές επιχειρήσεις.

---

2. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Από τη Μέση Παλαιολιθική Περίοδο (40.000 π.χ.) έως και την εποχή του Ομήρου (8^{ος} αι. π.χ.) με βάση τα αρχαιολογικά ευρήματα κάνουμε εικασίες για τη ζωή των ανθρώπων που κατοίκησαν την περιοχή της Ηπείρου. Με την εμφάνιση του Ομήρου στο προσκήνιο της ιστορίας, τα έπη του αποτελούν ορόσημο για την μετάβαση από την προφορική παράδοση στην εμφάνιση γραπτών κειμένων.

Ο Όμηρος λοιπόν μας δίνει τις πρώτες γραπτές πληροφορίες αναφορικά με την Ήπειρο. Μάλιστα οι κάτοικοι της Ηπείρου στην εποχή του ήταν γνωστοί ως Θεσπρωτοί. Στη συνέχεια συναντάται στη βιβλιογραφία πλούσιο υλικό από κείμενα τα οποία ανήκουν σε έλληνες συγγραφείς και αναφέρονται στην Ηπειρωτική γη¹.

Κατά τον M. P. Nilson η περιοχή αυτή κατοικείτο από δεκατέσσερα έθνη. Τα έθνη αυτά ανήμπορα να συμπτύξουν «συμμαχία», δέχθηκαν την πολιτική και πολιτιστική επιρροή των υπολοίπων ελληνικών πόλεων και παίζοντας πάντα κάποιον ρόλο περιθωριακό στα ελληνικά πράγματα. (Γ. Μακρής – Σ. Παπαγεωργίου 1990).

Ο θάνατος στη συνέχεια του βασιλιά Αλέξανδρου Α΄ (τέλη 4^{ου} αι. π.χ.) να φέρει τους Ηπειρώτες κάτω από την Μακεδονική κηδεμονία. Ωστόσο η Ήπειρος θα αναγεννηθεί από τις στάχτες της όπως ο Φοίνικας του Κ. Παλαμά για να πρωταγωνιστήσει στις υποθέσεις της Ελλάδος τα χρόνια της βασιλείας του Πύρρου (306π.Χ.).

Στο απόγειο της ακμής της Ηπειρωτικής Δημοκρατίας, κάνουν την εμφάνισή τους από τη Δύση, οι Ρωμαίοι. Αρχικά, απειλούν την Μακεδονία η οποία αντιστέκεται με σθεναρότητα και τόλμη, έχοντας στο πλάι της τους Ηπειρώτες που έσπευσαν σε βοήθεια. Τελικά η δύναμη των λεγεωνών υποτάσσει την Μακεδονία και την κάνει Ρωμαϊκή Επαρχία.

Συνεχίζοντας οι Ρωμαίοι τη νικηφόρα προέλασή τους στρέφονται εναντίον της Ηπείρου. Το 168 π.Χ. με αρχηγό τους τον Ρωμαίο στρατηγό Αιμίλιο Παύλο εισβάλλουν στην Ήπειρο και την εκδικούνται με βάρβαρο τρόπο. Τόσο μεγάλο ήταν το μένος τους γι' αυτή ώστε ο Ρωμαίος στρατηγός Αιμίλιος Παύλος διέταξε την ολοκληρωτική καταστροφή της.

Το τίμημα βαρύ για τους Ηπειρώτες που θέλησαν να μείνουν ελεύθεροι 70 περίπου πόλεις καταστρέφονται χωρίς να αφήσουν πίσω τους κάποιο ίχνος,

---

¹ Α. Χρόνη 1998, στο Δ. Ρόκος 1998.

αποδεκατίστηκαν χιλιάδες ανηλεώς και 150.000 αιχμαλωτίστηκαν για να πουληθούν ως δούλοι στα σκλαβοπάζαρα. Μ' αυτόν τον τρόπο και η Ήπειρος μπαίνει στον μακρύ κατάλογο των Ρωμαϊκών Επαρχιών και καταδικάζεται σε μια μακρόχρονη περίοδο σκοταδισμού και παρακμής.

Στα 1204 με την κατάληψη της Πόλης από τους Φράγκους ο Μιχαήλ ο Α΄ Άγγελος Κομνηνός ως άλλος εθνεγέρτης Ρήγας Φεραίος έρχεται να αφυπνίσει την Εθνική συνείδηση όχι μόνο των Ηπειρωτών αλλά όλων των Ελλήνων με την θέσπιση του «Δεσποτάτου της Ηπείρου». Με την ενέργειά του αυτή απέτρεψε την απορρόφηση του Ελληνισμού από τους Φράγκους και τους Σλάβους.

Το 1453 θα βρει την Ήπειρο όπως και ολόκληρη την Ελλάδα κάτω από τον ζυγό των Τούρκων. Οι ιδιαίτερες οικονομικές – κοινωνικές - πολιτικές συνθήκες της εποχής αλλά και οι διάφορες συγκυρίες, ιδίως κατά την διακυβέρνηση της περιοχής από τον Αλή – Πασά, θα φέρουν την Ήπειρο και ιδίως τα Γιάννενα «πρώτα στ' άρματα, στα γρόσια και στα γράμματα» σύμφωνα με την λαϊκή μούσα.

Η ίδρυση στις 14/26 Δεκεμβρίου 1832 του ελληνικού κράτους ως «βασιλείον της Ελλάδας» με βασιλιά τον Όθωνα, έκταση 47.516 km² και πληθυσμός 750 χιλιάδες περίπου, θα βρει την Ήπειρο διχοτομημένη σε δύο κομμάτια. Η οροθέτηση των συνόρων Παγασητικός (Βόλος) – Αμβρακικός (Άρτα) και κάτω αφήνουν δύο νομούς της Ηπείρου εκτός του νεοϊδρυθέντος κράτους. τα Ιωάννινα και την Θεσπρωτία

Ωστόσο στην Ελλάδα από τη στιγμή που έγινε ανεξάρτητο κράτος υπέβασκε η ιδέα της απελευθέρωσης των υπόδουλων Ελλήνων και της επέκτασης του Κράτους. Ύστερα από μακροχρόνιους αγώνες και στη διάρκεια των Βαλκανικών πολέμων θα μπει στο τραπέζι των πολεμικών συγκρούσεων απρόσκλητος και απροσδόκητα ο Βενιζέλος.

Με τον οξυδερκή αυτόν πολιτικό είδε το φως της λευτεριάς, αρχικά η Μακεδονική γη. Αμέσως ο ελληνικός στρατός σπεύδει να απελευθερώσει παράλληλα Θράκη και Ήπειρο.

Η πολιορκία των Ιωαννίνων κράτησε έξι μήνες κάτω από αντίξοες κυρίως καιρικές συνθήκες. Το Μπιζάνι οχυρωμένο υπό τα σχέδια του Μινείκο φάνταζε ως απόρθητο φρούριο. Τελικά το χαρμόσυνο μήνυμα της απελευθέρωσης αντήχησε από στόμα σε στόμα στις 21 Φλεβάρη του 1913 σ' ολόκληρη την Ήπειρο. Ο άγγελος της Λευτεριάς κατέβηκε ύστερα από αρκετούς αιώνες και άγγιξε την Ηπειρωτική γη.

Από το 1912 έως σήμερα η Ηπειρωτική αυτή γη πέρασε όλες τις δυσκολίες των δύο Παγκοσμίων Πολέμων αλλά και του Εμφυλίου που αιματοκύλησε την

Ελλάδα. Η περίοδος της δικτατορίας άφησε κι' αυτή το στίγμα της και αποτέλεσε τροχοπέδη για την Ήπειρο όπως για όλη την Ελλάδα άλλωστε. Τη μεταδιδασκατορική εποχή η Ήπειρος ανεβαίνει σταθερά και αναπτύσσεται στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ο άνθρωπος κουβαλά μέσα του τη φυσική ροπή να ερευνά, να γνωρίζει τον κόσμο γύρω του κι επιπλέον, όντας περίεργος να ψάχνει να βρει την άκρη.

Ο ερευνητής από τη μεριά του προικισμένος με οξύνοια και καθαρότητα πνεύματος νοιώθει την ανάγκη να διεισδύει ολοένα και περισσότερο στην αναζήτηση της άκρης – αρχής κάποιων πραγμάτων. Η εύρεση της άκρης δημιουργεί ένα περίεργο συναίσθημα διεγερτικό, βασανιστικό και συνάμα όμορφο, που αισθάνεται ο ερευνητής να προβάλλει απαιτητικά στην ψυχή του και ζητά επίμονα την απάντησή του.

Ξετυλίγοντας κανείς το μίτο της Αριάδνης για να γνωρίσει την ιστορία της περιοχής του Μετσόβου, χάνεται στα βάθη των αιώνων, προκειμένου να βρει την αρχή.

Αναζητώντας την απάντηση στο κρίσιμο για την ιστορία του ερώτημα, αντλούμε πληροφορίες από αρχαιολογικά ευρήματα και βιβλιογραφικές αναφορές για την περιοχή.

Έως ότου ιδρυθεί η ανεξάρτητη Εφορεία Αρχαιοτήτων Ηπείρου και να εξαπλωθεί η ανασκαφική έρευνα σ' ολόκληρη την Ήπειρο, σχεδόν μονομερές υπήρξε το ενδιαφέρον των αρχαιολόγων για την Κεντρική και Νότια Ελλάδα, με εξαίρεση τη Δωδώνη και τη Νικόπολη κέντρα – σταθμοί για την ηπειρωτική γη.

Ωστόσο αρκετά σημαντικά αρχαιολογικά ευρήματα έχουν εντοπιστεί - έως τώρα – στην ευρύτερη περιοχή του Μετσόβου και πιο συγκεκριμένα στο Ανθοχώρι, το Βοτονόσι, το Μέτσοβο και τη Χρυσοβίτσα, που μαρτυρούν πως η περιοχή κατοικήθηκε διαρκώς από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα. (Α. Χρόνη 1998, στο Ρόκος 1998).

Ο Άγγλος ιστορικός N.G.L. Hammond αναφέρει πως στην περιοχή του Μετσόβου, κατά την αρχαιότητα κατοικούσαν οι Κέλαιθοι, οι οποίοι σύμφωνα με τον Στέφανο Βυζάντιο και τον Ριανό είναι φύλο Θεσπρωτικό.

Ακολουθώντας, σύμφωνα με την άποψη του Σ.Δάκαρη η περιοχή αυτή αποτελούσε χώρο δράσης των Αιθίκων. Ο Δάκαρης αναφέρει πως οι Αίθικες κατοικούσαν στο γεωγραφικό χώρο μεταξύ των Τιμφαίων (οι οποίοι κατοικούσαν – πιθανόν – ανάμεσα στο Ζυγό και την Ορεστίδα, δηλαδή στη βορειοανατολική Πίνδο), και των Αθαμάνων (που κατοικούσαν στη νοτιότερη περιοχή της Πίνδου). Οι Αίθικες

επίσης, πάντα κατά τον Δάκαρη, είναι φύλο παλιό και πιθανόν προϊστορικό, κι' αυτό γιατί μνημονεύεται στον «Νέων Κατάλογο» που εξαφανίστηκε τον 3^ο αιώνα π.Χ.

Από την άλλη ο Ευαγγελίδης συγκρουόμενος με τον Δάκαρη έρχεται να υποστηρίξει τη δική του θέση η οποία και λέει πως στην περιοχή του Μετσόβου διήγαν βίον οι Παρωραίοι. Αυτοί βρίσκονταν στο βόρειο τμήμα της οροσειράς της Πίνδου και βορειοδυτικά αυτών συναντούμε τους Παραναίους.

Ο ίδιος ο Δάκαρης, τέλος ταυτίζει τους Παρωραίους με τους Παραναίους και τους τοποθετεί σε διαφορετική τοποθεσία από αυτή που βάζει τους Αιθίικους. Τους τοποθετεί στην περιοχή που διασχίζει ο Αώος, στην κοιλάδα μεταξύ των στενών της Κλεισούρας μέχρι που καταλήγουν στην πεδιάδα της Κόνιτσας. (Α. Χρόνη 1998, στο Ρόκος 1998).

Με την κατάληψη της Ηπείρου από τον Αιμίλιο Παύλο το 168 π.Χ. κάνουν την εμφάνισή τους στο προσκήνιο της περιοχής οι Ρωμαίοι.

Οι τελευταίοι, όπως προαναφέρθηκε, με την εισβολή τους στην Ήπειρο καταστρέφουν και λεηλατούν οτιδήποτε συναντούν στο διάβα τους.

Στο σημείο αυτό αξίζει ν' αναφερθεί η άποψη του Παπαζήση ότι «πιθανόν να διασώθηκαν οι ορεινοί συνοικισμοί», από τη λαίλαπα του εχθρού. (Δ. Παπαζήσης 1980).

Ένας τέτοιος συνοικισμός που διασώθηκε πιθανόν να είναι και ο οικισμός όπου χτίστηκε και αναπτύχθηκε το Μέτσοβο αργότερα.

Οι Ρωμαίοι απόλυτοι κυρίαρχοι της Ηπείρου πια, εγκατέστησαν στρατιωτικές ρωμαϊκές φρουρές και αποίκους προκειμένου να εξασφαλίζουν τον έλεγχο των διαβάσεων. Λογική φαίνεται και η άποψη ότι επιστράτευσαν και τους περισσότερο γενναίους γηγενείς κατοίκους που γνώριζαν την περιοχή αρκετά καλά. (Δ. Παπαζήσης 1980).

Η δημιουργία κρατών με μεγάλη εδαφική επικράτεια όπως αυτό των Ρωμαίων, καθώς και η ανάπτυξη των οικονομικών και εμπορικών συναλλαγών δημιούργησαν την ανάγκη για την κατασκευή οδικών δικτύων.

«Μεσόγειος σημαίνει θαλάσσιοι και χερσαίοι δρόμοι που συνδέονται μεταξύ τους όπως οι πόλεις, μικρές, μεσαίες, μεγάλες, όλες ενωμένες μεταξύ τους. Δρόμοι και πάλι δρόμοι, ένα συγκοινωνιακό σύστημα δηλαδή» - FERNAND BRAUDEL.

Την ανάγκη για το συγκοινωνιακό σύστημα στο οποίο αναφέρεται ο Braudel την είχαν αντιληφθεί έγκαιρα οι Ρωμαίοι οι οποίοι «ήσαν οι αναγάγοντες την τεχνικήν της Οδοποιίας εις περιωπήν» κατά τον Κορωναίο. Οι Ρωμαίοι λοιπόν αντιλήφθηκαν πως για να διατηρηθεί η *pax romana*¹ σ' ολόκληρη την Αυτοκρατορία τους, έπρεπε να δημιουργηθεί ένα εξελιγμένο για την εποχή οδικό δίκτυο. Μέσω της Ρωμαϊκής οδούς (*via strata*) οι λεγεώνες των Ρωμαίων θα έφταναν γρήγορα για να καταπνίξουν οποιαδήποτε απόπειρα αποστασίας στις επαρχίες του *imperium* και από την άλλη με ευκολία, αγαθά απ' όλη την Αυτοκρατορία, θα έφταναν στη Ρώμη για να κάνουν ακόμη πιο τρυφή τη ζωή των Ρωμαίων αρχόντων (Γ. Μακρής - Σ. Παπαγεωργίου 1990)

Κατασκεύασμα της αδήριτης αυτής ανάγκης των Ρωμαίων, ήταν και η πανάρχαια Εγνατία Οδός που συνέδεε τη Δύση με την Ανατολή, (χάρτης 1). Η σημαντική αυτή οδική αρτηρία που είχε ως αφετηρία το Δυρράχιο δηλαδή τα νότια παράλια της Ηπείρου, διέσχισε τη Θεσσαλία και προσεγγίζοντας τη Θεσσαλονίκη είχε τελικό προορισμό το Βυζάντιο.

Για την περιφρούρηση των δρόμων αυτών οι Ρωμαίοι, εκτός από τους Ρωμαίους στρατιώτες, τοποθετούσαν σε σημαντικά κομβικά σημεία, Έλληνες φρουρούς. Επειδή μάλιστα οι κόμβοι αυτοί βρισκόταν κυρίως σε ορεινές διαβάσεις, το γεγονός αυτό αποτέλεσε την αφορμή για την εμφάνιση του όρου «οροφυλακία», (Δ. Τρίτος 1998). Ένας θεσμός πανάρχαιος, που αποπνέει κυρίως στις αρχές του αιώνα μας.

Αντίστοιχη πολιτική είχαν χρησιμοποιήσει οι αυτοκράτορες του Βυζαντίου με τους Ακρίτες. Ο θεσμός αυτός επέτρεπε στους Έλληνες φρουρούς παράλληλα με την υποχρέωσή για την φύλαξη των ορεινών διαβάσεων, την ενασχόληση κυρίως με την κτηνοτροφία ιδίως σε περιόδους παρακμής αυτής.

Το πέρασμα του Ζυγού, αποτελούσε ένα από τα πιο σημαντικά κομβικά σημεία της Εγνατίας Οδού και αυτό οδήγησε στην ανάπτυξη της περιοχής αυτής και ιδιαίτερα του Μετσόβου.

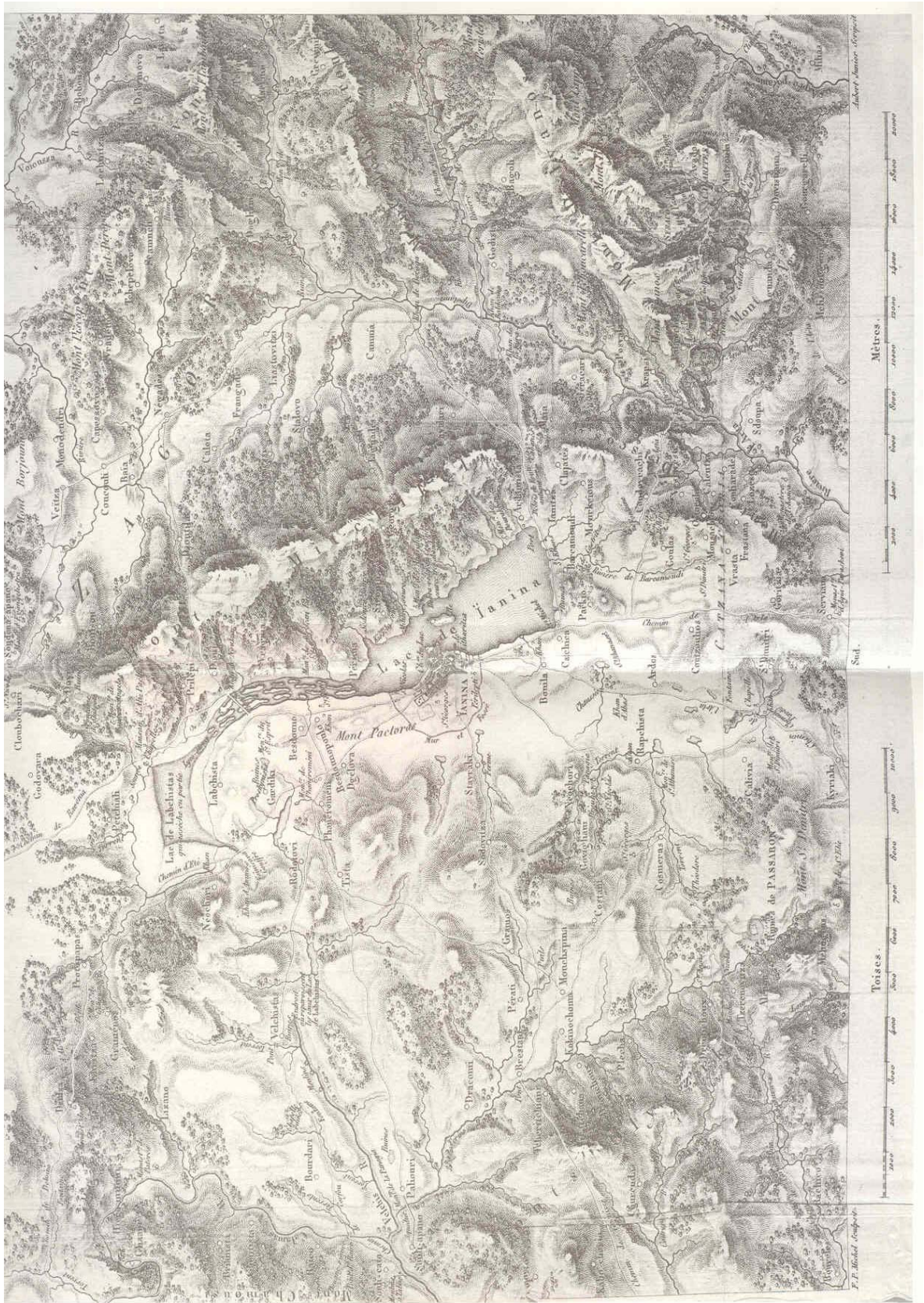
Μάλιστα οι κάτοικοι της περιοχής του Μετσόβου την περίοδο αυτή με τα προνόμια που τους δίνουν οι Ρωμαίοι εγκαθίστανται εκατέρωθεν της Εγνατίας Οδού και ασχολούνται με την κτηνοτροφία. Στο μέρος αυτό δημιουργούν αξιόλογο πολιτισμό που θα τους βοηθήσει να επιβιώσουν μέχρι σήμερα σε σημείο να

---

¹ *pax romana* = ρωμαϊκή ειρήνη

Χάρτης 1: Εγνατία οδός, Γκραβούρα από τα Απομνημονεύματα του Πουκεβίλ

υποστηρίζεται από πολλούς πως αποτελούν οι Βλάχοι της περιοχής αυτής κατάλοιπα των Ρωμαϊκών Φρουρών.

Το Μέτσοβο αναφέρεται για πρώτη φορά κατά τους τελευταίους αιώνες της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας (1380 μ.Χ.) ως μικρός οικισμός βοσκών. (Μ. Τρίτος, Καθημερινή 20 Νοεμβρίου 1994)

Ξεκίνησε σαν ένας μικρός οικισμός που αντιστάθηκε στις επιδρομές των βαρβάρων και άλλων εχθρικών λαών εναντίον της Ελλάδας καθιστώντας τον τόπο εθνικό προπύργιο. Το Μέτσοβο είχε σημαντική γεωγραφική θέση, γιατί ήταν ο κόμβος του συνέδεε τη Θεσσαλία με την Ήπειρο, το σημείο στο οποίο οι διερχόμενοι από Ανατολή και Δύση (στρατεύματα, ταξιδευτές, πραματευτάδες) ήταν υποχρεωμένοι να κάνουν μια στάση για ανεφοδιασμό. Έτσι, ο μικρός αυτός οικισμός ήταν η μοναδική διάβαση στον αυχένα της Πίνδου που παρείχε ασφάλεια στους ταξιδιώτες και στους εμπορευόμενους για τις συναλλαγές τους.

Από το 10^ο μ.Χ. αιώνα οι κάτοικοι της Ηπείρου απέκτησαν προνομιακό καθεστώς αυτονομίας, το οποίο παραχώρησε αρχικά ο αυτοκράτορας του Βυζαντίου Κωνσταντίνος ο Πορφυρογέννητος. Η ανάπτυξη της περιοχής ξεκινά στις αρχές του 14^{ου} αιώνα, όταν ο Ανδρόνικος Γ΄ παραχώρησε προνόμια στην ευρύτερη περιοχή των Ιωαννίνων, που αποσκοπούσαν στην ανάπτυξη και στην ασφάλεια αυτής της τόσο σημαντικής, από στρατηγική άποψη, περιοχής. Έτσι το Μέτσοβο, ως κρίσιμο σημείο σύνδεσης της Ηπείρου με τη Θεσσαλία, σύντομα εξελίχθηκε σε μόνιμο οικισμό-σταθμό, κέντρο-αγορά για τις εσωτερικές επικοινωνίες.

Η αρχιτεκτονική τους στηρίζεται στις αρχές της μεταβυζαντινής αρχιτεκτονικής. Πρόκειται για δημιουργήματα απλών και άγνωστων τεχνιτών, οι οποίοι ωστόσο γνώριζαν τον τρόπο να προσαρμόζουν την τέχνη τους στις αισθητικές απαιτήσεις του περιβάλλοντος. Ομάδες κτιστών μετακινούνταν από «χωρίου εις χωρίον» και αναλάμβαναν οικοδομικές εργασίες, έχοντας μαζί τους και ζωγράφους, οι οποίοι φιλοτεχνούσαν τις τοιχογραφίες των εκκλησιών. Ήταν αγιογράφοι, ως επί το πλείστον αυτοδίδακτοι, οι οποίοι επαναλάμβαναν τα μοτίβα του βυζαντινού εικονογραφικού τύπου.

Στα χρόνια της Τουρκοκρατίας το Μέτσοβο ήταν ένα από τα σημαντικότερα *δερβένια* της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Όταν, το 1430, ο σουλτάνος Μουράτ Β΄ αποφάσισε την κατάληψη των Ιωαννίνων, ετοίμασε τουρκικά στρατεύματα, με επικεφαλής το στρατηγό Σινάν Πασά. Τα στρατεύματα αυτά έπρεπε να περάσουν πρώτα από το Μέτσοβο. Την κρίσιμη εκείνη στιγμή, οι Μετσοβίτες φύλακες του

Ζυγού διευκόλυναν τα τούρκικα στρατεύματα να διαβούν μέσα απ' τις δύσκολες και επικίνδυνες διαβάσεις.

Εικόνα 4: Louis Duprè, «Το πέρασμα του Ζυγού».

Έγχρωμη λιθογραφία (πηγή: Εκδοτικός οίκος Μέλισσα – Το Μέτσοβο).

Ο σουλτάνος Μουράτ Β', για να τους ευχαριστήσει για τις υπηρεσίες που του πρόσφεραν, αναγνώρισε το δερβένι του Ζυγού ως το πρώτο αρματολίκι της Ηπείρου και παραχώρησε στο Μέτσοβο σημαντικά προνόμια.

Σύμφωνα με τα προνόμια αυτά, ο καπετάνιος αρματολός:

- ❖ Επιτηρούσε το στενό του Ζυγού και προστάτευε τους ταξιδευτές
- ❖ Ασκούσε, μαζί με τον παπά του χωριού, χρέη δικαστή για τις διαφορές μεταξύ των κατοίκων του Μετσόβου
- ❖ Συμμετείχε στην τοπική πολιτική αυτοδιοίκηση μαζί με τους τρεις κοτζαμπάσηδες
- ❖ Εισέπραττε ένα ποσοστό από τις εισπράξεις των διοδίων
- ❖ Απαλλασσόταν από το φόρο της δεκάτης και τα ζώα του μπορούσαν να βόσκουν στα λιβάδια της περιοχής.

Οι Μετσοβίτες συνεργάστηκαν με την κεντρική εξουσία, δηλαδή με το σουλτάνο, βοηθώντας κάθε φορά τα τουρκικά στρατεύματα, τους κρατικούς υπαλλήλους και τους εμπόρους να περνούν από την επικίνδυνη και απότομη διάβαση

του Ζυγού και παρέχοντάς τους προστασία από τους ληστές που λυμάνονταν την περιοχή. Προνόμια παραχωρήθηκαν από το σουλτάνο και σε άλλες περιοχές της Ηπείρου, δημιουργώντας κατ' αυτόν τον τρόπο ευνοϊκές συνθήκες για την οργάνωση των υποδούλων.

Η προστασία της Βαλιδέ Σουλτάνας.

Με τα χρόνια, το προνομιακό καθεστώς του Μετσόβου ατόνησε και οι κάτοικοι άρχισαν να έχουν πάλι προβλήματα. Τουρκικά στρατεύματα προέβαιναν σε λεηλασίες στην περιοχή ή καταπίεζαν και εκτελούσαν αθώους Μετσοβίτες. Για να δώσουν ένα τέλος στην άδικη και απάνθρωπη αυτή συμπεριφορά, οι πρόκριτοι του Μετσόβου κατέφυγαν στη βασιλομήτορα, στη Βαλιδέ Σουλτάνα, ζητώντας της να διοικούνται απευθείας από την ίδια.

Εικόνα 5 : Ο Αλή πασάς ο Τεπενελής, Σύνθεση του L. Duprè. (πηγή, ίδρυμα Ε. Αβέρωφ-Τοσίτσα).

Κατάφεραν μάλιστα να εγκαθιδρύσουν ένα είδος δημοκρατικού καθεστώτος, όπου με ελεύθερη ψηφοφορία εξέλεξαν τον πρόεδρο και τα μέλη, τα οποία είχαν την υποχρέωση να φροντίζουν για τα κοινά, την ασφάλεια του τόπου και την είσπραξη των φόρων. Το φόρο της δεκάτης εισέπραττε χριστιανός εισπράκτορας, *ο βοεβόδας*, ο οποίος κατέβαλλε τα χρήματα στη Βαλιδέ Σουλτάνα. Η ρύθμιση αυτή, ιδιαίτερα η σύσταση και ανάπτυξη της κοινότητας, ήταν σημαντική κατάκτηση, γιατί συσπείρωνε τους κατοίκους κάθε φορά που αντιμετώπιζαν προβλήματα με την τουρκική εξουσία.

Το Μέτσοβο διοικήθηκε κατ' αυτό τον τρόπο μέχρι το 1648, οπότε καταργήθηκαν οι εξουσίες της βασιλομήτορος και της αφαιρέθηκε το δικαίωμα είσπραξης του φόρου της δεκάτης. Τους φόρους εισπράττουν τώρα *οι σπαχήδες*, οι διακεκριμένοι πολεμιστές, με αντάλλαγμα τη συμμετοχή τους στον τουρκικό στρατό.

Την κατάργηση των προνομίων ακολουθούν αυθαιρεσίες, λεηλασίες, οικονομική εξαθλίωση και κακομεταχείριση των φτωχών υπηκόων, οι οποίοι, για να γλιτώσουν, αναγκάζονται να ζητήσουν καταφύγιο σε ασφαλέστερες περιοχές.

Ορισμένοι Μετσοβίτες αποφάσισαν να πάνε να «καζαντίσουν» στο εξωτερικό, να μεταναστεύσουν δηλαδή και να δοκιμάσουν την τύχη τους σε ξένες χώρες. Ανάμεσά τους, ο Στουρνάρης, ο Αβέρωφ και ο πρόγονος του βαρώνου Τοσίτσα που με το κληροδότημά του έμελλε να παίξει καθοριστικό ρόλο στην μετέπειτα εξέλιξη του τόπου.

Εικόνα 6 :Πορτρέτο του Γεωργίου Αβέρωφ, Π. Προσαλέντης, Πινακοθήκη Ε. Αβέρωφ, Μέτσοβο.

Ωστόσο, τα σπουδαιότερα προνόμια παραχωρήθηκαν από το σουλτάνο Αχμέτ Μεχμέτ Δ΄, το 1659, όταν, σύμφωνα με την παράδοση, ο Μετσοβίτης Κυριάκος Φλόκας έσωσε από βέβαιο θάνατο ένα βεζίρη του σουλτάνου.

Η ιστορία έχει ως εξής:

Κάποιος βεζίρης εκείνη την περίοδο είχε πέσει σε δυσμένεια, γιατί είχε κατηγορηθεί πως είχε αναμειχθεί σε στρατιωτικό κίνημα εναντίον της Υψηλής Πύλης. Ο βεζύρης, για να αποφύγει την οργή του σουλτάνου, άρχισε να κρύβεται. Σε κάποια στιγμή συναντήθηκε με τον Κυριάκο Φλόκα, του διηγήθηκε την περιπέτειά του, και

εκείνος, αφού τον έντυσε με ρούχα κτηνοτρόφου, τον φιλοξένησε στο Μέτσοβο. Όταν κατέρρευσαν οι συκοφαντίες και αποδείχθηκε η αλήθεια, ο βεζίρης, για να δείξει την ευγνωμοσύνη του στο σωτήρα του, ζήτησε από το σουλτάνο να παραχωρήσει στο Μέτσοβο προνόμια που θα παρείχαν στον τόπο κάποια αυτονομία.

Σύμφωνα με τα προνόμια αυτά:

- Η περιοχή του Μετσόβου έγινε υποτελής των ιερών πόλεων Μέκκας και Μεδίνης και πλήρωνε κάθε χρόνο φόρο στον Οθωμανό υπάλληλο
- Η περιοχή του Μετσόβου ανακηρύχθηκε τόπος ασυλίας και έτσι οποιοσδήποτε κατέφευγε εκεί δεν καταδιωκόταν ποτέ
- Κανένας στρατιώτης Τούρκος δεν είχε δικαίωμα να μένει στο Μέτσοβο
- Η φύλαξη των στενών και των μονοπατιών της περιοχής γινόταν μόνο από τους ίδιους τους κατοίκους της
- Η εκκλησία επιτηρούνταν από το Οικουμενικό Πατριαρχείο και διοικούνταν από έξαρχο, ο οποίος εκλεγόταν από τους ιερείς του Μετσόβου
- Όσον αφορά τα διοικητικά θέματα η περιοχή υπαγόταν στην Εύβοια, ενώ για τα δικαστικά θέματα στη Λιβαδειά

Μια αυτόνομη δημοκρατική πολιτεία

Χάρη στα προνόμια που είχαν παραχωρηθεί στο Μέτσοβο και τα γύρω χωριά έγιναν αυτόνομη περιοχή, με αυτοδιοίκηση και δημοκρατικό καθεστώς.

Στο εξής, Οθωμανός υπάλληλος, ο *μποσταντζής*, θα επέβλεπε για την τήρηση των προνομίων, θα έλεγχε τους διερχόμενους μουσουλμάνους, ώστε να μην παρενοχλούν τους κατοίκους, ενώ ο ίδιος δεν είχε το δικαίωμα να επέμβει στη διοίκηση ούτε στην εκτέλεση των νόμων.

Ένα επταμελές συμβούλιο, με πρόεδρο το Γέροντα και μέλη τον έφορο των σχολείων, το φροντιστή των υδάτων, τον εισπράκτορα των φόρων, τον αγορανόμο, τον επίτροπο των εκκλησιών και τον οπλαρχηγό, που διατηρούσε ένοπλη φρουρά, διοικούσε την ορεινή αυτή πολιτεία. Μια άλλη επιτροπή, με πρόεδρό της το δημογέροντα, δίκαιζε κατά το έθιμο. (B. Ρόκου, 1986)

Ανάπτυξη της παιδείας.

Τα προνόμια έδωσαν μια μοναδική δυνατότητα για την ανάπτυξη της παιδείας.

Στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων τους, οι κοινότητες φρόντιζαν για την ενίσχυση της παιδείας με την ίδρυση σχολείων. Στα μέσα του 17^{ου} αιώνα ιδρύθηκε στο Μέτσοβο ελληνικό σχολείο-που συντηρούνταν με έξοδα της εκκλησίας- όπου «εδιδάσκετο και η γλώσσα του εμπορίου». Το σχολείο αυτό αποτέλεσε σημαντικό κέντρο παιδείας, η κυριότερη μορφωτική εστία της ανατολικής Ηπείρου, όπου δίδαξαν πολλοί λόγιοι δάσκαλοι της εποχής.

Το δημαρχείο της πόλης, που άλλοτε πρόσφερε τα φώτά του ως δημοτικό σχολείο.

Η περιφέρεια του Μετσόβου ήταν, εκείνη την εποχή, μια αληθινή δημοκρατική κοινότητα, που παρείχε πολιτικές ελευθερίες και είχε διοικητική και εκκλησιαστική αυτονομία. Έτσι, από μικρός οικισμός με φτωχικές καλύβες κτηνοτρόφων και ξυλοκόπων, το Μέτσοβο εξελίχθηκε σε μια προνομιούχο πολιτεία, που, ως τόπος πολιτικής ασυλίας, αποτέλεσε καταφύγιο των καταδιωκόμενων από τους Τούρκους, προσφέροντας ασφάλεια και φιλοξενία σε πολλούς κατατρεγμένους Έλληνες.

---

3. ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

3.1 ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ – ΥΨΟΜΕΤΡΙΚΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ

Ο έντονα ορεινός χαρακτήρας της περιοχής υποδηλώνεται από βαθιές πτυχώσεις, έντονες κλίσεις από απότομες μέχρι σχεδόν κατακόρυφες πλαγιές και τις ψηλές κορυφές των ορέων. Η εξεταζόμενη άλλωστε περιοχή αποτελεί τμήμα του ορεινού όγκου της Πίνδου. Χωρίς να θεωρηθεί πλεονασμός, σχεδόν όλες οι κλίσεις είναι επικλινείς με κλίσεις μέχρι (15%). Χαρακτηριστικό μάλιστα της περιοχής είναι ότι τα σπίτια είναι κτισμένα σε αναβαθμίδες.

Η κλίση αυτή των στρωμάτων σε συνδυασμό με τη γεωλογική σύσταση των πετρωμάτων και τις κλιματολογικές συνθήκες (παγετώνες) βοηθούν στην έντονη αποσάθρωση των εδαφών και την τελική κατακρήμνισή τους.

Σ' αυτό το γεγονός οφείλεται ίσως η σπάνια και άγρια ομορφιά της περιοχής.

Αποτέλεσμα αυτής της έντονης τοπογραφικής διαμορφώσεως είναι η μεγάλη ποικιλία εκθέσεων προς τον ορίζοντα. Η θέση του οικισμού του Μετσόβου είναι τόσο έξυπνα επιλεγμένη ώστε να προστατεύεται η πόλη από τις καιρικές συνθήκες αλλά και τις ληστρικές επιδρομές που λυμαίνονταν την περιοχή. Εκτός από το Ανήλιο, τα υπόλοιπα χωριά είναι σε ιδιαίτερα ευνοϊκή θέση ως προς την έκθεσή τους στον ορίζοντα.

Εικόνα 7: Χιονισμένο Μέτσοβο.

3.2 ΚΑΙΜΑ

Το μικροκλίμα της περιοχής είναι μεσογειακό ορεινού τύπου και παρά τις μεγάλες αυξομειώσεις της θερμοκρασίας σε ημερήσια και ετήσια βάση, ωστόσο θεωρείται ως ένα από τα πιο υγιεινά κλίματα. Συναντούμε πολύ υψηλές θερμοκρασίες το καλοκαίρι με θερμότερο μήνα του έτους τον Αύγουστο και πολύ χαμηλές το χειμώνα με ψυχρότερο μήνα τον Ιανουάριο. Ωστόσο η ίδια η δόμηση των σπιτιών της περιοχής τα βοηθά να δημιουργούν ένα ιδανικό κλίμα για τη ζωή των κατοίκων.

Οι δασικοί όγκοι που περιβάλλουν την περιοχή συμβάλλουν με τη σειρά τους στην διατήρηση της υγρασίας σε χαμηλά επίπεδα και στην διατήρηση του αέρα σε άριστη ποιότητα. Ιδανικό λοιπόν είναι το κλίμα αυτό για μια υγιεινή – σωστή διαβίωση κοντά στη φύση.

3.3 ΥΔΡΟΛΟΓΙΚΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ

Η περιοχή μελέτης περιτριγυρισμένη από βουνά μοιάζει με κάστρο οχυρωμένο με φυσικά οχυρά. Από τους τεράστιους αυτούς βουνίσιους όγκους πηγάζουν πέντε μεγάλα ποτάμια.

- ✦ Ο **Αώος** που στη διαδρομή του συναντά τη Βόρειο Ήπειρο για να καταλήξει στην Αδριατική.
- ✦ Ο **Αλιάκμονας** που χύνεται στο Θερμαϊκό κόλπο αφού ποτίσει με τα νερά του τον κάμπο της Μακεδονίας.
- ✦ Ο **Πηνειός** που σαν φιδίσιο μονοπάτι θα διασχίσει τη Θεσσαλία για να τελειώσει το ταξίδι του στο Αιγαίο Πέλαγος.
- ✦ Ο **Αχελώος** που καταλήγει στο Ιόνιο Πέλαγος αφού διασχίσει την Στερεά Ελλάδα και
- ✦ ο **Άραχθος** ο οποίος αφού χαιρετίσει στο διάβα του το θρυλικό γεφύρι της Άρτας θα καταλήξει στη Σαλαώρα. Παραπόταμο του Αράχθου αποτελεί και ο **Μετσοβίτικος** που οφείλει το όνομά του στην πόλη του Μετσόβου. (Τραϊού Ελευθερία, Καθημερινή 9 Ιουλίου 2000)

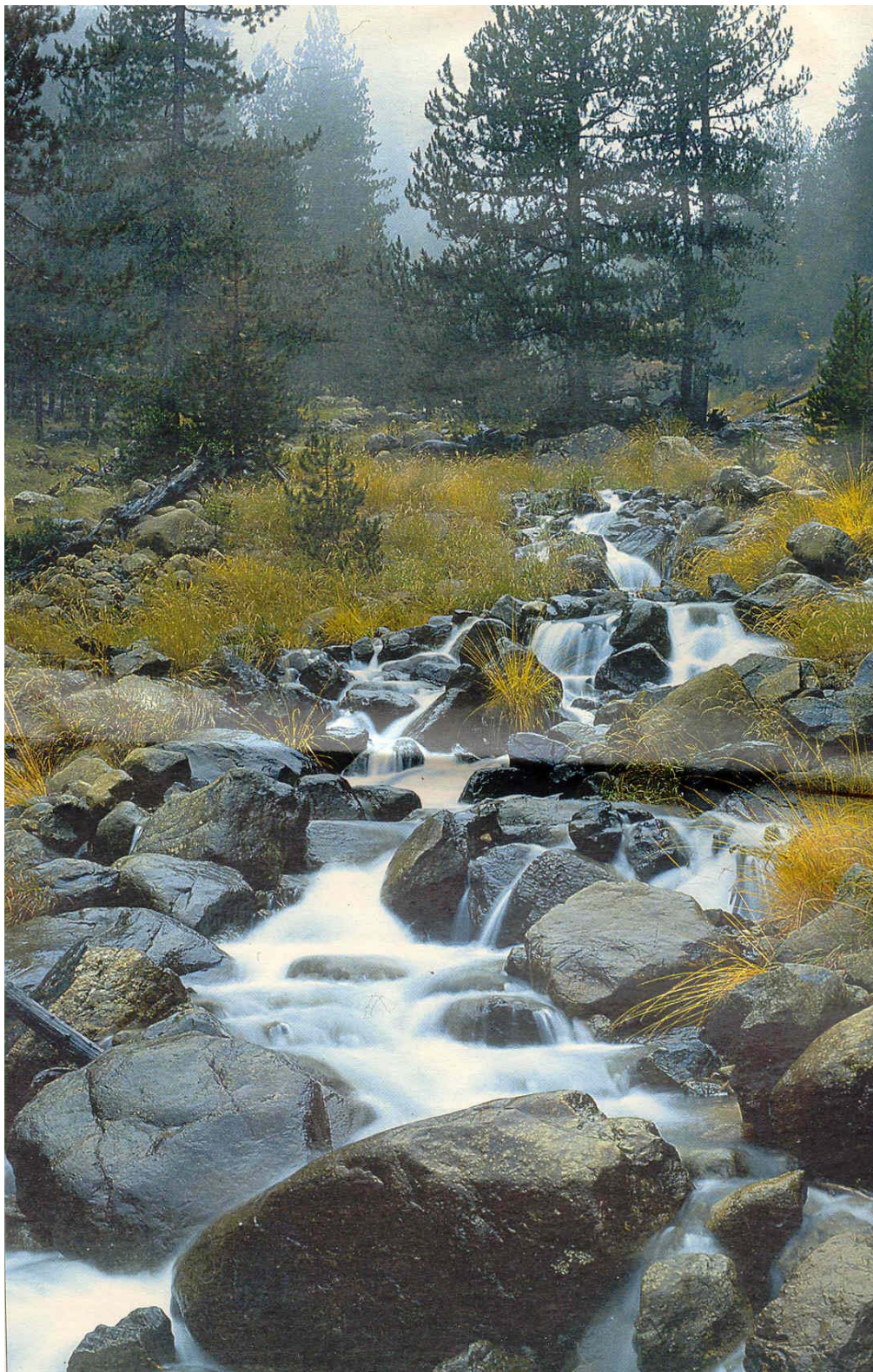

Εικόνα 8: Ποταμός Αίως

Δικαιολογημένα λοιπόν η περιοχή του Μετσόβου έχει χαρακτηριστεί γενική υδροκριτική γραμμή της ελληνικής ηπειρωτικής γης. Οριοθετείται στο σημείο αυτό η Βόρεια Πίνδος από τη Νότια και οι άφθονοι υδάτινοι όγκοι αποφασίζουν σε ποιο από τα δύο πελάγη (Ιόνιο – Αιγαίο) θα δεχτούν να ρίξουν τα νερά τους. Η ίδια η φύση με ισορροπία νατουραλιστικής ζωγραφικής έκανε θαρρεί κανείς δίκαιη μοιρασιά στα μέρη της ηπειρωτικής γης.

Τα ποτάμια αυτά διαθέτουν μεγαλύτερες ποσότητες νερού κατά την χειμωνιάτικη περίοδο και μικρότερες την καλοκαιρινή εξαιτίας της συχνότητας των βροχοπτώσεων. Παρόλα αυτά δεν υπάρχει πρόβλημα υπεράντλησης των νερών γιατί και τα υπόγεια νερά αφθονούν στην περιοχή. Πολλές μάλιστα είναι οι βρύσες που συναντάμε στην πόλη του Μετσόβου αλλά και των άλλων χωριών που τρέχουν ασταμάτητα. Σύμβολα απaráμιλλης αρχιτεκτονικής αλλά και ιστορικής αξίας για τους κατοίκους της περιοχής.

Εικόνα 9: Το Αρκουδόρεμα στη Βάλια-Κάλντα.

---

4. Η ΚΑΤΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΒΛΑΧΩΝ

Η ενασχόλησή μας με την περιοχή του Μετσόβου αφήνει περιθώρια στους ερευνητές δραττόμενοι της ευκαιρίας ν' ασχοληθούν με το παλαιό αλλά και πάντα επίκαιρο θέμα της προέλευσης των Βλάχων.

Πολύ μελάνι έχει χυθεί και μεγάλη φιλοσοφία έχει αναπτυχθεί γύρω από το θέμα των Βλάχων. Ουκ ολίγες λοιπόν οι απόψεις που ακούστηκαν γύρω από την ετυμολογία της λέξης «Βλάχου».

Ο Γεώργιος Πλατάρης¹ αναφέρεται σε δυο κατηγορίες ανθρώπων που υποστηρίζουν αντίστοιχα δυο διαφορετικές απόψεις περί της ετυμολογικής προελεύσεως της λέξεως «Βλάχος».

- ✓ Η πρώτη άποψη ανήκει σ' εκείνους που δίχως κάποια απόδειξη υποστηρίζουν πως η λέξη «Βλάχος» είναι μια καθαρά ελληνική λέξη και σταματούν στο γεγονός αυτό.
- ✓ Η αντίθετη ως προς την προηγούμενη άποψη ανήκει σε επιφανείς ιστορικούς και ερευνητές, οι οποίοι με τη σειρά τους και με εμπειριστατώμενα επιχειρήματα αποδεικνύουν πως η λέξη «βλάχος» έχει γερμανική καταγωγή και χαρακτηρίζει τον Λατινόφωνο².

Πιο συγκεκριμένα ο Καρατζένης³ αναφέρεται σχετικά με το θέμα σε Ρουμάνους ιστορικούς που υποστηρίζουν την κελτική καταγωγή της λέξης με διάσωση και αλλοίωση της με τη βαθμιαία χρησιμοποίηση της από τους Γερμανούς και Σλάβους.

Με την παραπάνω άποψη συντάσσεται και η Χατζή, υποστηρίζοντας πως η λέξη «Βλάχος» προέρχεται από τον όρο *Volcae*. Η ονομασία αυτή αποδίδεται σε δυο κέλτικες φυλές που κατοικούσαν στη Γαλατία και μιλούσαν την λατινική γλώσσα.

Από τη Γαλατία λοιπόν το όνομα πέρασε στην πρωτογερμανική διάλεκτο με τον τύπο *Walhal*. Με την ονομασία αυτή οι αρχαίοι Γερμανοί αποκαλούσαν τους ευρωμαϊσμένους Γαλάτες και τέλος όλους τους ευρωμαϊσμένους και λατινόφωνους γείτονές τους.

---

¹ Πλατάρης Γ. : «Στο Σημειωματάρι ενός Μετσοβίτη 1871-1943», επιμέλεια και προλεγόμενα του ίδιου συγγραφέα.

² Κ. Παπαρηγόπουλος, : «Ιστορία Ελληνικού Έθνους» τ. 4, σελ.276, εκδ. Αγγελάκη.

³ Καρατζένης Ν.: «Οι νομάδες κτηνοτρόφοι των Τζουμέρκων».

Η γερμανική ιστοριογραφία με τη σειρά της υποστηρίζει σύμφωνα με τον Σαράντη,⁴ πως το όνομα «βλάχος» προέρχεται από τη γερμανική λέξη Welsch ή Walachen, με την οποία αποκαλούσαν οι Γερμανοί τους λατινόφωνους γείτονές τους Ιταλούς, Ελβετούς, Βέλγους, Γάλλους και τους Βλάχους της Ρουμανίας (Γ. Πλατάρης, αλοβ', Α. Χρόνη 1998, στο Δ. Ρόκος 1998).

Η κάθοδος ωστόσο των Σλάβων στην Ρουμανία σηματοδοτήθηκε από την υποταγή των τελευταίων στους Γερμανούς και τους Γότθους που κατείχαν τη συγκεκριμένη περιοχή. Εκεί οι Σλάβοι ήρθαν σε επαφή με λατινόφωνους πληθυσμούς.

Μετά την επιτυχή έκβαση των επιχειρήσεων τους για απόθεση των γερμανικών φύλων συνδέονται με όλους εκείνους τους λατινόφωνους πληθυσμούς που οι Γερμανοί αποκαλούσαν έως τότε Welsch ή Walachen. Οι ίδιοι οι Σλάβοι ονομάζουν αυτούς τους πληθυσμούς Βλάχους στη γλώσσα τους, που σημαίνει λατινόφωνους.

Οι Σλάβοι λοιπόν παρέλαβαν τη λέξη αυτή από τους Γερμανούς και αυτοί έφεραν την ευθύνη για τη διάδοση της λέξης αυτής στα Βαλκάνια και την Ανατολή. Με τη λέξη αυτή σ' ολόκληρη τη Βαλκανική. Μάλιστα η λέξη «βλάχος» πολιτογραφήθηκε, χωρίς ποτέ να γνωρίσουν τη σημασία της, στο λεξιλόγιο των ρωμανόφωνων, (Σ. Σωτηρίου 1998).

Η άποψη αυτή σχετικά με το ρόλο των Σλάβων στην επικράτηση του ονόματος «βλάχος» ενισχύεται από το γεγονός ότι ως βλάχοι δεν αναφέρονται οι ρωμανόφωνοι της βόρειας, κεντρικής και νοτιοδυτικής Ευρώπης – γείτονες των Γερμανών – μόνο οι ρωμανόφωνοι της Βαλκανικής χερσονήσου.

Υποστηρικτής της παραπάνω άποψης φαίνεται πως είναι και ο καθηγητής γλωσσολογίας του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Νίκος Κατσάνης. Ο καθηγητής αναφέρει σχετικά πως από τους Σλάβους πρέπει να πήραν οι Βυζαντινοί συγγραφείς τη λέξη βλάχος που νωρίς πλουτίζεται με τη σημασία «ποιμένας».⁵

---

⁴ Θόδωρου Π. Σαράντη: «Οι βλαχόφωνοι του ελληνικού χώρου», Αθήνα 1985, σελ. 20.

⁵ Ν. Κατσάνη: «Εισαγωγή στο έργο των Wace-Thompson: Οι νομάδες των Βαλκανίων» μετάφραση Πάνου Καραγιώργου, έκδοση Αφων Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1989, εισαγωγή σελ. ΙΘ'.

4.1 ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΟΡΟΥ «ΒΛΑΧΟΙ»

Πέρα από την ετυμολογική και φυλετική σημασία ο όρος «Βλάχος» πήρε και επαγγελματική από τον 11^ο αι. μ. Χ. Η Άννα η Κομνηνή στην Αλεξιάδα της σημειώνει: «οπόσοι τον νομάδα βίον είλοντο, Βλάχους τούτους η κοινή καλείν οΐδε διάλεκτος».

Την άποψη της Άννας Κομνηνής αποδέχεται και η Αγγελική Χατζημιχάλη⁶: «Είναι γνωστό πως τους Σαρακατσάνους τους ονόμαζαν Βλάχους στις πολιτείες και στα χωριά. Αλλά το όνομα βλάχος, κι αν ποτέ είχε κάποια φυλετική σημασία και διέκρινε τους Βλάχους ως εθνότητα, σήμαινε μολοταύτα κι όλους γενικά τους κτηνοτροφικούς πληθυσμούς της Βαλκανικής».

Οι λόγιοι και των δυο τελευταίων αιώνων με τον όρο «Βλάχοι» εννοούσαν:

- ❖ Τους βλαχόφωνους Βλάχους του Ασπροποτάμου και του Κόζιακα και τους Κουτσόβλαχους της περιοχής Σμόλικα – Πίνδου και Γρεβενών. (Β. Νιτσιάκος, 1995)
- ❖ Τους Καραγκούνηδες δηλαδή τις πληθυσμιακές ομάδες των πεδινών περιοχών της Θεσσαλίας που είναι Έλληνες στην καταγωγή, μιλούν την ελληνική γλώσσα, ασχολούνταν με τη γεωργία και θεωρούνται απόγονοι των αρχαίων Θεσσαλών Πενεστών. (Ν. Καρατζένης, 1991)
- ❖ Τους Σαρακατσάνους, τους «φερέοικους» νομάδες των ελληνικών βουνών που δεν είχαν μόνιμη κατοικία σε χωριό μέχρι το 1937, οπότε με διάταγμα του Μεταξά απογραφήκανε και πολιτικογραφηθήκανε Έλληνες πολίτες της περιοχής όπου βρισκόταν εκείνη την χρονική στιγμή. (Λ. Αρσενίου)
- ❖ Τους ιμινομάδες χωρικούς των Τζουμέρκων και των Αγράφων που ασχολούνταν με την κτηνοτροφία.

Ο Στέργιος Πουρνάρας⁷ – στηριζόμενος στην ανθρωπολογική έρευνα της Ζωής Τσιώλη με τίτλο «Βλάχοι και Καραγκούνηδες της Θεσσαλίας» έκδοση 1980 γράφει: «η Τσιώλη ύστερα από συγκριτική μελέτη μιας ομάδας Καραγκούνηδων και μιας ομάδας Βλάχων καταλήγει συνοπτικά τα ακόλουθα: Οι βλάχοι της Θεσσαλίας δε μοιάζουν με τους Καραγκούνηδες και έχουν σημαντικές διαφορές.

Από όλες αυτές τις κατηγορίες των Βλάχων με την επαγγελματική έννοια του όρου, γνήσια νομαδικά φύλα στην Ελλάδα ήταν οι Σαρακατσάνοι από την αρχαιότητα

---

⁶ Αγγελική Χατζημιχάλη: «Σαρακατσάνοι» α', Αθήνα 19957 σελ. νς`

⁷ Στέργιος Πουρνάρας: «Η Βλαχομηλιά της Πίνδου» σελ. 19-20.

και οι Αρβανιτόβλαχοι από τα χρόνια της Τουρκικής κατάκτησης. Οι κτηνοτροφικοί αυτοί πληθυσμοί δεν είχαν μόνιμο τόπο κατοικίας σε κάποιο χωριό κι επειδή ζούσαν έξω με στη φύση με τις σκηνές τους – καλύβες τους ονόμαζαν «σκηνίτες».

Οι υπόλοιπες κατηγορίες «Βλάχων» ήταν ημινομαδικές γιατί το καλοκαίρι οι φαμίλιες τους έμεναν σε κάποιο χωριό, ενώ τα κοπάδια με τους άνδρες ανέβαιναν στα κοινοτικά ξεκαλοκαιριά.

Η ζωή με τα πρόβατα κρατούσε και κρατάει ακόμα σήμερα τους κτηνοτρόφους μακριά από τον κόσμο, ξεκομμένους από την κοινωνική ζωή, προσκολλημένους σε ξεπερασμένους τρόπους ζωής, καταδικασμένους στο περιθώριο των κοινωνικών εξελίξεων.

Το γεγονός ότι ήταν σκλάβοι των κοπαδιών, ότι είχαν ελάχιστη ενημέρωση για τις εξελίξεις της επιστήμης και της τεχνικής, το ότι ζούσαν σ' ένα περιβάλλον φτωχό σε ερεθίσματα τέτοιου είδους, είχε σαν αποτέλεσμα να μένουν προσκολλημένοι στα παλιά και με δύσπιστο μάτι να αντιμετωπίζουν οτιδήποτε καινούριο.

Εικόνα 10: Καλοκαιρινό κονάκι στα βουνά του Μετσόβου.

5. ΤΟΠΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

5.1 ΓΕΝΙΚΗ ΑΝΑΦΟΡΑ

Η εξεταζόμενη περιοχή αποτελείται από έναν δήμο πλαισιωμένο από τρία χωριά, μια κοινότητα και ένα χωριό όμορου νεοσύστατου Δήμου.

Σύμφωνα με την οδηγία 75/268 της ΕΟΚ, η Ελλάδα ολόκληρη εντάσσεται στις περιοχές στις περιοχές του στόχου I και ταξινομεί τις περιοχές σε ορεινές, μη ευνοημένες και λοιπές. (Παράρτημα 1)

Παίρνοντας τα κριτήρια της παραπάνω οδηγίας ως βάση ταξινομούμε την περιοχή μελέτης ως εξής:

Ορεινή: Μέτσοβο

Μη ευνοημένη: Χρυσοβίτσα, Ανήλιο, Μηλιά

Λοιπές: Βοτονόσι, Ανθοχώρι

5.2 ΔΟΜΗ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

Οι κάτοικοι μιας χώρας ανάλογα με τις δραστηριότητες που αναπτύσσουν στις διάφορες παραγωγικές μονάδες δημιουργούν σε μια χώρα και το συνολικά παραγόμενο προϊόν.

Η φύση των προϊόντων που προσφέρουν οι δραστηριότητες αυτές και η διαδοχή τους στην παραγωγική διαδικασία ταξινομούν την οικονομία μιας χώρας σε τρεις κατηγορίες – τομείς παραγωγής.

ΤΟΜΕΙΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΜΙΑΣ ΧΩΡΑΣ		
ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ	ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ	ΤΡΙΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ
1. Φυτική παραγωγή 2. Ζωική παραγωγή 3. Αλιεία 4. Δάση 5. Μεταλλεία 6. Ορυχεία 7. Αλυκές 8. Άλλες εξορυκτικές εργασίες	1. Οικοτεχνία ή Χειροτεχνία 2. Βιοτεχνία 3. Βιομηχανία	1. Εμπόριο 2. Μεταφορές 3. Τηλεπικοινωνίες 4. Τράπεζες 5. Κρατικές και ημικρατικές υπηρεσίες 6. Ελεύθερα επαγγέλματα

5.3 ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ

5.3.1 ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ

Είναι ο κλάδος της παραγωγής που δίνει τις πρώτες ύλες ή τα πρωτογενή αγροτικά προϊόντα στην οικονομία της περιοχής του Μετσόβου.

Στον πρωτογενή τομέα απασχολείται το 20,8% των εργαζομένων. Το ποσοστό αυτό δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα για τους λόγους που προαναφέρθηκαν.

Η επιτόπια έρευνα ανέδειξε έναν αρκετά μεγάλο ποσοστό απασχολούμενων στον τομέα αυτό. Την άποψη αυτή ενισχύει και το μέγεθος των ζωικών μονάδων της περιοχής που δίνεται από τη Διεύθυνση Γεωργίας του Νομού Ιωαννίνων και ανέρχεται σε 14.088 ζώα. Επιπλέον οι απασχολούμενοι συμπληρωματικά με την γεωργία ή κτηνοτροφία που επίσημα δηλώνουν κάποιο άλλο επάγγελμα στερούν το γόητρο στον πρωτογενή τομέα να εμφανίζει την πρωτιά στον τομέα της απασχόλησης.

Σκόπιμο θα ήταν να αναφερθούμε στις γενικότερες μορφολογικές και οικονομικές συνθήκες που διαμορφώνουν την υπάρχουσα κατάσταση και τις προοπτικές για την ανάπτυξη του πρωτογενή τομέα σε μια προσπάθεια αναλυτικότερα στην ανάπτυξη του τομέα αυτού.

Οι σημαντικότεροι παράγοντες που επηρεάζουν την ανάπτυξη του πρωτογενή τομέα, είναι:

- Οι φυσικές συνθήκες και τα μορφολογικά χαρακτηριστικά της περιοχής, τα οποία και καθορίζουν την χωρική κατανομή των δραστηριοτήτων στις περιοχές εκείνες που διαθέτουν τα περισσότερα συγκριτικά πλεονεκτήματα. Το ορεινό τοπίο της περιοχής καθιστά τον πρωτογενή τομέα ως έναν από τους πιο δυναμικούς της περιοχής του Μετσόβου.

5.3.2 ΔΙΑΦΘΩΣΗ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ ΣΤΗΝ ΕΠΑΡΧΙΑ ΤΟΥ ΜΕΤΣΟΒΟΥ

Ο πρωτογενής τομέας παρότι αντιμετωπίζει πιέσεις που οφείλονται κυρίως στις εξελίξεις στο εσωτερικό της Ενωμένης Ευρώπης, αλλά και στις πιέσεις της παγκόσμιας αγοράς (GAT-ΠΟΕ), αποτελεί ίσως έναν από τους πιο σημαντικούς τομείς του παραγωγικού συστήματος της περιοχής μελέτης. (Χ. Στοφόρος, χ.χ.)

Οι φυσικές συνθήκες που επικρατούν στην περιοχή και η μορφολογία του εδάφους δείχνουν ότι το μέρος αυτό διαθέτει συγκριτικό πλεονέκτημα στον τομέα της κτηνοτροφίας, με δυνατότητες σημαντικές για περαιτέρω ανάπτυξη. Τα μέγιστα στους ρυθμούς ανάπτυξης της περιοχής αλλά και ολόκληρου του νομού θα συμβάλει η ορθολογική αξιοποίηση αυτών των πλεονεκτημάτων. (Θ. Γεωργακόπουλος κ.ά. 1995)

Ο πρωτογενής τομέας παρουσιάζει την ακόλουθη διάρθρωση:

5.3.2.1 ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ

Τα ζώα που εκτρέφονται στην ευρύτερη περιοχή του Μετσόβου αποτελούνται κυρίως από αιγοπρόβατα και βοοειδή. Υπάρχουν επίσης πουλερικά, χοίροι και σε μικρότερο ποσοστό ιπποειδή.

Εξελικτικά ο τομέας της κτηνοτροφίας μας δίνει μειωτικούς ρυθμούς της τάξεως του 1% και του 2%, το χρόνο, για την αιγοτροφία και την βοοτροφία αντίστοιχα. Αντίθετα, τάσεις σημαντικής αύξησης παρουσιάζουν η χοιροτροφία και η ορνιθοτροφία. Σ' αυτό ίσως συμβάλλει και ο σύγχρονος τρόπος εκτροφής των ζώων και των πτηνών αυτών καθώς και οι αποδόσεις τους στις σύγχρονες εκμεταλλεύσεις.

Συγκεκριμένα ο αριθμός των αιγοπροβάτων σ' όλη την περιοχή είναι 15.027 ζώα, 710 των βοοειδών, των ιπποειδών 229 και των αιγοπροβάτων 14.088 ζώα.

«Στον πίνακα που ακολουθεί φαίνεται η κατανομή του συνολικού αριθμού των ζώων της περιοχής κατά χωριό»

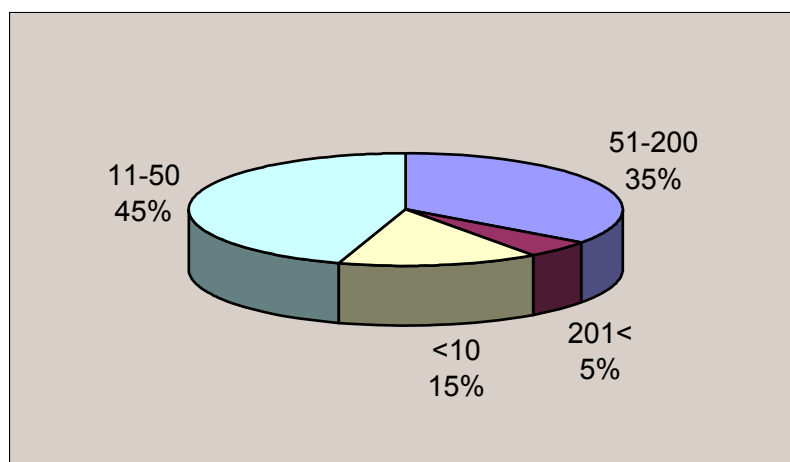
	Βοοειδή	Αιγοπρόβατα	Ίπποι
Μέτσοβο	212	3.900	150
Ανήλιο	310	1992	12
Ανθοχώρι	150	2.553	40
Βοτονόσι	---	1.950	3
Μηλέα	36	193	15
Χρυσοβίτσα	2	3.500	9
Σύνολο	710	14.088	229

5.3.2.2 ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

Η εκτροφή των ζώων γίνεται κυρίως σε οικογενειακές μονάδες εκμετάλλευσης, παραδοσιακής μορφής. Η μικρή κλίμακα των εκμεταλλεύσεων δεν απαιτεί την δέσμευση μεγάλων κεφαλαίων καθώς η οργάνωση της παραγωγής έχει εκτατικό χαρακτήρα. Από τα στοιχεία της Δ/σης Γεωργίας προκύπτει ότι οι κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις παρουσιάζουν την παρακάτω κατανομή.

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

(Αριθμός ζώων ανά εκμετάλλευση)

ΠΗΓΗ: Δ/ση Γεωργίας

Στις ορεινές κοινότητες η κτηνοτροφία αποτελεί την κύρια πηγή εισοδήματος ενώ στην πόλη του Μετσόβου η κτηνοτροφική δραστηριότητα ασκείται συμπληρωματικά με την βιοτεχνική δραστηριότητα και τον τουρισμό.

ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΕΚΤΡΟΦΗΣ

Υπάρχουν στην περιοχή του Μετσόβου τρία συστήματα εκτροφής: η οικόσιτη, η κοπαδιάρικη όχι νομαδική και η κοπαδιάρικη νομαδική εκτροφή.

Οικόσιτη εκτροφή: το σύστημα αυτό περιλαμβάνει τα οικόσιτα ζώα. Ο αριθμός τους σε κάθε σπίτι κυμαίνεται σε πολύ μικρά επίπεδα, 1-20 πρόβατα, 1-2 ίππους, 1 βοοειδή. Τρέφονται με χοντροειδείς ζωοτροφές στον αχυρώνα των σπιτιών και χρησιμοποιούνται για το γάλα και το κρέας του σπιτιού. Συναντάμε στον τρόπο αυτό εκτροφής «κατάλοιπα» οικιακής οικονομίας που μας πηγαίνουν σε παλιότερες μορφές ζωής στην ύπαιθρο.

Αξίζει εδώ να σημειωθεί πως η οικόσιτη εκτροφή διατηρείται ακόμη χάρη στην ρυμοτομία των Μετσοβίτικων σπιτιών. Υπάρχουν δηλαδή δίπλα από τα σπίτια αχυρώνες. Τα παλιά αρχοντικά διέθεταν αχυρώνα στο ισόγειό τους, πράγμα που διευκολύνει την ύπαρξη ζώων. Αν λάβει κανείς υπόψη τις δύσκολες καιρικές συνθήκες που επικρατούν στην περιοχή, εύκολα συμπεραίνει την ύπαρξη των αχυρώνων δίπλα στα σπίτια.

Μάλιστα κάποιες ενέργειες που γίνονται προκειμένου να απομακρυνθούν τα οικόσιτα ζώα θα οδηγήσουν σε εξαφάνιση αυτής της μορφής εκτροφής, σύμφωνα με μαρτυρίες των κατοίκων της περιοχής. Κι' αυτό γιατί οι δύσκολες καιρικές συνθήκες δεν θα επιτρέπουν στους κατοίκους την εύκολη μετακίνησή τους.

Κοπαδιάρικη όχι νομαδική εκτροφή: Στην κατηγορία αυτή υπάγονται τα χωρικά ποιμενικά ή απλά ποιμενικά ζώα που δεν μετακινούνται, δηλαδή παραμένουν στην περιοχή σ' όλη τη διάρκεια του έτους. Τα κοπάδια αποτελούνται από μερικές δεκάδες ή εκατοντάδες ζώα. Κατά τη διάρκεια της χειμερινής περιόδου, που διαρκεί από τις αρχές Νοεμβρίου μέχρι τέλος Απριλίου, παραμένουν στο ποιμνιστάσιο ή στο μαντρί και τρέφονται με ζωοτροφές, ενώ ευκαιριακά για βοσκή στη γύρω από τους οικισμούς γεωργική ή λειβαδική περιοχή εφόσον το επιτρέψουν οι καιρικές συνθήκες. Στα τέλη Μαΐου, τα κοπάδια μετακινούνται στους θερινούς βοσκότοπους, όπου βόσκουν μέχρι το τέλος Οκτωβρίου.

Κοπαδιάρικη νομαδική εκτροφή: Εδώ υπάγονται τα νομαδικά αιγοπρόβατα και βοοειδή, εκείνα δηλαδή που μετακινούνται κατά τη χειμερινή περίοδο σε χαμηλότερες και θερμότερες περιοχές, στα χειμαδιά. Τα κοπάδια αποτελούνται από μερικές εκατοντάδες ζώα.

Η μετακίνηση γίνεται την 21^η Απριλίου από τα χειμαδιά για το βουνό, «το ξεκαλοκαίριασμα», το οποίο και λήγει την 26^η Οκτωβρίου, όπου και παίρνουν το δρόμο για τα χειμαδιά. Οι δύο αυτές ημερομηνίες σταθμοί στην ποιμενική ζωή αποτελούν ορόσημο για τους κτηνοτρόφους σύμφωνα με τον .....

Την ημέρα που γιορτάζει ο Αϊ-Γιώργης παίρνουν να ανηφορίζουν για τα ψηλώματα και του Αϊ-Δημήτρη αρχίζουν να κατηφορίζουν. Τα χειμαδιά βρίσκονται στους γύρω νομούς Καρδίτσας, Τρικάλων και Λάρισας όπου και διαχειμάζουν οι βλαχόφωνοι πληθυσμοί.

ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΡΕΑΤΟΣ

Η παραγωγή κρέατος πρόβειου και βοείου όσο και από τις αίγες ανέρχεται σε μεγάλα ποσοστά, διεκδικώντας ένα σημαντικό μερίδιο στη συνολική παραγωγή του νομού. Ωστόσο δεν είμαστε σε θέση να πούμε με ακρίβεια το ποσοστό αυτό καθώς δεν υπάρχουν επίσημα στοιχεία γύρω από την παραγωγή κρέατος της περιοχής.

ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΓΑΛΑΚΤΟΣ – ΤΥΡΟΚΟΜΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ

Στην ενότητα αυτή αναφερόμαστε στην παραγωγή γάλακτος και λοιπών γαλακτοκομικών προϊόντων. Το αιγοπρόβειο γάλα χρησιμοποιείται σε μεγάλο ποσοστό για την Παρασκευή γιαούρτης και άλλων γαλακτοκομικών προϊόντων. Το αγελαδινό χρησιμοποιείται σχεδόν αποκλειστικά για την παρασκευή τυριών. Επίσης μικρή ποσότητα καταναλώνεται από τους ίδιους τους παραγωγούς ως νωπό.

α) Παραγωγή γάλακτος

Η γαλακτοπαραγωγή των αιγοπροβάτων φθάνει ετησίως τους 10.000 τόνους και των βοοειδών τους 3.000 τόνους, ποσότητες που είναι αρκετά ικανοποιητικές για τα δεδομένα της περιοχής σύμφωνα με τις απόψεις του κ. Τρίτου Α. Μάλιστα οι τελευταίοι ως εκπρόσωποι του τυροκομείου του ιδρύματος Τοσίτσα μας ανέφεραν πως την τελευταία τριετία παρατηρήθηκε αύξηση της παραγωγής του γάλακτος της τάξεως του 10%. Το γεγονός αυτό δημιουργεί προβλήματα και στο ίδρυμα και στους παραγωγούς με τον περιορισμό των ποσοστρώσεων που τίθεται από την Ε.Ε.

Η αύξηση ωστόσο στην παραγωγή γάλακτος φανερώνει μια παράλληλη αύξηση της απόδοσης των ζώων σε γάλα. Η αύξηση αυτή ενδεχομένως να οφείλεται στη σχετική βελτίωση των συνθηκών εκτροφής και της εφαρμογής προγραμμάτων γενετικής βελτίωσης των ζώων.

Ας μην ξεχνάμε πως ο ίδιος ο Αβέρωφ είχε φέρει τις φημισμένες ελβετικές αγελάδες «Σβιτς» για την δημιουργία του πρότυπου βουστάσιου που ήθελε να δημιουργήσει στην περιοχή υπό την σκέπη του ιδρύματος βαρώνου - Τοσίτσα. Την περίοδο δε της ενέργειας αυτής ο Αβέρωφ ήταν υπουργός εξωτερικών της χώρας και πλήρωσε την αγάπη για την πρόοδο της γενέτειράς του με ουκ ολίγες διακωμωδήσεις από τον τύπο της εποχής.

β) ΓΑΛΑΚΤΟΚΟΜΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ

Τα κυριότερα γαλακτοκομικά προϊόντα που παράγονται στην περιοχή είναι:

- ❖ Σκληρό τυρί
- ❖ Μυζήθρα
- ❖ Φέτα
- ❖ Μετσοβόνα
- ❖ Μετσοβέλα

ΕΚΤΡΟΦΗ ΠΟΥΛΕΡΙΚΩΝ – ΚΟΥΝΕΛΙΩΝ ΚΑΙ ΧΟΙΡΩΝ

Εκτός από την αιγοπροβατοτροφία και βοοτροφία σημαντική είναι επίσης η παραγωγή από χοίρους, πουλερικά και κουνέλια. Η παραγωγή κρέατος δεν κυμαίνεται σε τόσο υψηλά επίπεδα όπως στην περίπτωση των αιγοπροβάτων και των βοοειδών, καταλαμβάνει όμως ένα υψηλό ποσοστό στη συνολική παραγωγή των αντίστοιχων προϊόντων της περιοχής.

- ❖ Τα περισσότερα πουλερικά εκτρέφονται σε μικρές οικιακές μονάδες και προορίζονται για την κάλυψη των τοπικών αναγκών του πληθυσμού. Η μεγαλύτερη εκτροφή πουλερικών γίνεται στην κοινότητα Χρυσοβίτσα όπου βρίσκονται οργανωμένες μονάδες ορνιθοτροφείων.
- ❖ Η παραγωγή κρέατος κουνελιών γίνεται και αυτή στα πλαίσια της οικογενειακής εκμετάλλευσης. Το κρέας του κουνελιού δεν είναι πλατιάς κατανάλωσης και η ζήτησή του είναι περιορισμένη. Η παραγωγή ωστόσο κρέατος κουνελιών στην επαρχία καλύπτει επαρκώς τις ανάγκες κατανάλωσης του πληθυσμού.
- ❖ Η εκτροφή χοίρων χαρακτηρίζεται από τις ιδιαιτερότητες που εντοπίζουμε και στην εκτροφή των κουνελιών. Εκτρέφονται δηλαδή σε μικρές οικιακές μονάδες και καλύπτουν τις τοπικές ανάγκες του πληθυσμού.

ΜΕΛΙΣΣΟΚΟΜΙΑ

Το Μέτσοβο διαθέτει μακρόχρονη παράδοση στη μελισσοκομία, ιδιαίτερα στο χωριό Ανήλιο. Χαρακτηριστική είναι η σπεσιαλιτέ της περιοχής «γιαούρτι με μέλι».

Η δραστηριότητα έχει συμπληρωματικό χαρακτήρα και για τον λόγο αυτό τα άτομα που ασχολούνται με την μελισσοκομία είναι είτε επαγγελματίες, δημόσιοι υπάλληλοι κλπ, είτε αγρότες που διατηρούν μικρό αριθμό μελισσοσμηνών.

Η ποικιλία των οικολογικών συνθηκών της επαρχίας επιτρέπει την ανάπτυξη της γύρης κυρίως του πεύκου κατάλληλη για την Παρασκευή μελιού.

Επίσης η παραγωγή σε μέλι εξαρτάται πολύ από τις καιρικές συνθήκες και συνεπώς παρουσιάζει ετήσιες διακυμάνσεις. Όταν οι καιρικές συνθήκες είναι ευνοϊκές, τα μελισσοσμήνη εκμεταλλεύονται κανονικά την ανθοφορία και δίνουν μεγάλη παραγωγή μελιού.

Οι προοπτικές για την ανάπτυξη της μελισσοκομίας σε όλη την επαρχία διαφαίνονται ευνοϊκές. Με βάση την δυναμική του κλάδου που διαπιστώσαμε κατά την έρευνά μας, διαπιστώνουμε μια μικρή αύξηση του αριθμού των κυψελών τους τελευταίους χρόνους ενώ η παραγωγή μελιού κατά την εξεταζόμενη περίοδο παρουσίασε ετήσιες διακυμάνσεις.

Πιστεύεται ότι ένα μεγάλο τμήμα της περιοχής που διαθέτει περιοχές αξιόλογου κάλλους θα μπορούσε να στηρίξει την ανάπτυξη σε ήπιες οικονομικές δραστηριότητες οι οποίες θα στηρίζονται στο τρίπτυχο: *αρωματικά φυτά – μελισσοκομία – αγροτουρισμός*.

5.4 ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ ΣΤΗΝ ΕΠΑΡΧΙΑ ΜΕΤΣΟΒΟΥ

5.4.1 ΓΕΝΙΚΗ ΑΝΑΦΟΡΑ

Επιχειρώντας μια συνοπτική αναφορά, στην υπάρχουσα κατάσταση στο χώρο της βιοτεχνίας και της μεταποίησης της επαρχίας Μετσόβου, θα πρέπει αρχικά να λάβουμε υπόψη:

- Την έντονη σχέση ανάμεσα στον πρωτογενή και το δευτερογενή τομέα.
- Το μέγεθος της τοπικής οικονομίας και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της τοπικής αγοράς και
- Την γεωγραφική θέση της επαρχίας και τη σχέση της με τα γειτνιάζοντα αστικά κέντρα.

Με βάση λοιπόν αυτά τα στοιχεία που παρουσιάζονται αναλυτικά στο πρώτο τμήμα της παρούσας μελέτης και ιδιαίτερα τα στοιχεία που παρουσιάζουν την διάρθρωση της απασχόλησης και την κλαδική κατανομή των παραγωγικών δραστηριοτήτων στην επαρχία (Κεφάλαιο 1.3), είναι εμφανές ότι ο δευτερογενής τομέας:

- ✓ Λειτουργεί συμπληρωματικά και τονωτικά στο εισόδημα και την απασχόληση της περιοχής.
- ✓ Στηρίζεται και ως ένα βαθμό εξαρτάται από την παραγωγή του αγροτικού τομέα και τον τουρισμό.

Για το λόγο αυτό στην παρούσα μελέτη πολλές από τις αναφορές που γίνονται τόσο στην στα ποιοτικά χαρακτηριστικά της βιοτεχνικής παραγωγής όσο και στα θέματα της προώθησης των προϊόντων, αφορούν άμεσα ή έμμεσα και τον πρωτογενή τομέα. Η ύπαρξη αυτής της αλληλεξάρτησης και της τροφοδοτούμενης σχέσης ανάμεσα στον πρωτογενή και στο δευτερογενή τομέα απαιτεί την συσχέτιση και τον συνδυασμό σε πολλές περιπτώσεις των προτάσεων, των συμπερασμάτων και των προοπτικών με βάση την υπάρχουσα διάρθρωση των παραγωγικών τομέων.

5.4.2 ΚΛΑΔΙΚΗ ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ

5.4.2.1 ΓΕΝΙΚΗ ΑΝΑΦΟΡΑ

Στο δευτερογενή τομέα εντάσσονται οι κλάδοι και οι δραστηριότητες εκείνες που ως αντικείμενό τους έχουν την επεξεργασία των πρώτων υλών και των πρωτογενών αγροτικών προϊόντων.

Η βιοτεχνική δραστηριότητα συγκεντρώνεται σε κλάδους που χαρακτηρίζονται ως μέσης – χαμηλής τεχνολογίας, έντασης εργασίας και σε κλάδους που παράγουν προϊόντα χαμηλής εισοδηματικής ελαστικότητας. Είναι ενδεικτικό ότι οι κλάδοι τροφίμων, επεξεργασίας ξύλου και λαϊκής τέχνης συγκεντρώνουν το 46,66% των μονάδων, με βάση στοιχεία της απογραφής της Ε.Σ.Υ.Ε. του 1991.

Σύμφωνα με στοιχεία που συγκεντρώθηκαν από την επιτόπια έρευνα, καθώς δεν υπάρχουν στοιχεία από το Επαγγελματικό και Βιοτεχνικό Επιμελητήριο, στην επαρχία Μετσόβου λειτουργούν συνολικά 100 ατομικές και μικρομεσαίες επιχειρήσεις. Οι περισσότερες εντάσσονται στον κλάδο επεξεργασίας αγροτικών προϊόντων και προϊόντων δασοκομίας με κύριους υποκλάδους των επεξεργασία γάλακτος και την επεξεργασία ξύλου αντίστοιχα.

Ακολουθούν οι βιοτεχνίες επεξεργασίας προϊόντων αμπελοργίας (εμφιαλώσεως κρασιού). Σημαντική επίσης παρουσία έχει ο τομέας των κατασκευών και των οικοδομικών επιχειρήσεων.

Ο τομέας αυτός απορροφά το 22,3% της συνολικής απασχόλησης στην εξεταζόμενη περιοχή και κατέχει την δεύτερη θέση μετά τον τριτογενή τομέα και σε αρκετά μεγάλη απόσταση από αυτόν στην οικονομική δραστηριότητα της περιοχής.

Στο σύνολο της επαρχίας οι απασχολούμενοι στον δευτερογενή τομέα ανέρχονται στους 93,4% για τους άνδρες και σ' ένα πολύ μικρό ποσοστό 6,6% για τις γυναίκες.

Γράφημα 3: φύλο εργαζομένων στον δευτερογενή τομέα

Η μεταποιητική δραστηριότητα συγκεντρώνεται κυρίως στο Δήμο Μετσόβου και στα χωριά Ανήλιο και Μηλέα. Στα άλλα δυο χωριά Ανθοχώρι και Βοτονόσι ο αριθμός των επιχειρήσεων είναι σαφώς πιο περιορισμένος, μόλις που αγγίζει το 1% και οι προοπτικές για περαιτέρω ανάπτυξη είναι ουτοπικές.

5.4.3 ΤΥΡΟΚΟΜΕΙΑ

Αξιόλογη παρουσία στο σύνολο της μεταποιητικής παραγωγής εμφανίζει ο κλάδος της επεξεργασίας των αγροτικών προϊόντων και κυρίως των τυροκομικών προϊόντων.

Η τυροκόμηση του γάλακτος γίνεται ακόμη και σήμερα με τον παραδοσιακό τρόπο από τα μέλη της οικογένειας.²

Μάλιστα στην περιοχή υπάρχει το τυροκομείο του Ιδρύματος Τοσίτσα που λειτουργεί στα όρια του Δήμου Μετσόβου, το οποίο επεξεργάζεται το γάλα των ποιμενικών αιγοπροβάτων και βοοειδών. Η μονάδα τυροκόμησης διαθέτει σύγχρονο εξοπλισμό και ακολουθεί τις απαραίτητες προδιαγραφές για την επεξεργασία του γάλακτος βάσει των Υγειονομικών και Αγορανομικών διατάξεων.

Τα τυριά που παρασκευάζονται από το τυροκομείο του ιδρύματος είναι μοναδικά στο είδος τους, όπως: Μετσοβόνε, Μετσοβέλλα, Γραβιέρα, Μετσοβίτικη Παρμεζάνα, Μετσοβίσιο (τύπου γαλλικού σεβρ) από ολόπαχο γίδινο γάλα.

Τα παραγόμενα προϊόντα διακινούνται κυρίως στην τοπική αγορά και λιγότερο στην αγορά των Ιωαννίνων και των Τρικάλων.

Η Μέση Ετήσια Απασχόληση στο τυροκομείο είναι 10 άτομα ενώ από τον Απρίλιο μέχρι τον Οκτώβριο που είναι οι μήνες αιχμής – εμφάνιση περισσότερων ζώων στην περιοχή – απασχολούνται και έκτακτοι εργάτες.

---

² ο κτηνοτρόφος στην περίπτωση αυτή ασκεί και τη μεταποίηση των προϊόντων του συμμετέχοντας μ' αυτό τον τρόπο στον δευτερογενή τομέα

5.4.4 ΟΙΝΟΠΟΙΕΙΑ

Μικρότερη δραστηριότητα παρουσιάζει ο υποκλάδος της επεξεργασίας σταφυλιών και παραγωγής κρασιού.

Το οινοποιείο που λειτουργεί στην περιοχή έχει επίσης ιδρυθεί με χρηματοδότηση του Ιδρύματος Βαρώνου Τοσίτσα, είναι το μοναδικό στην επαρχία και οινοποιεί περίπου 200 τόνους σταφύλια ετησίως και παράγει το φημισμένο κρασί «κατώγι». Απασχολεί 4 άτομα σε μόνιμη βάση και περίπου 2 άτομα σε περίοδο αιχμής.

5.4.5 ΞΥΛΟΥΡΓΙΚΗ - ΞΥΛΟΓΛΥΠΤΙΚΗ ΚΑΙ ΞΥΛΟΤΕΧΝΕΙΑ

Οι Μετσοβίτες ταλιαδόροι είναι γνωστοί στην ιστορία για την τεχνική τους. Μάλιστα σε Μετσοβίτες ξυλογλύπτες αποδίδονται τα ξυλόγλυπτα τέμπλα των μετεωρικών μονών Μεγάλου Μετεώρου (1791) και Αγίου Στεφάνου (1814), (Δ. Σοφιανός 1993, στο Τ. Παπαζήσης 1993).

Επιπλέον ο Καλούσιος σε σχετική έρευνα του αναφέρει περί τους 13 ξυλογλύπτες Μετσοβίτες που είχαν το όνομά τους καταγεγραμμένο σε επιγραφές στο Νομό Τρικάλων.¹

Σήμερα οι Μετσοβίτες εκτός από χειροποίητα είδη ξυλογλυπτικής και λαϊκής τέχνης είναι ειδικευμένοι στην κατασκευή τέμπλων και επιταφίων αλλά και επίπλων και βαρελιών. Μάλιστα το Ανήλιο σχεδόν μονοπωλεί την κατασκευή κυψελών για μέλισσες και βαρελιών.

Εικόνα 11: Μετσοβίτικη ξυλογλυπτική τέχνη.

¹ Δημήτριος Γ. Καλούσιος: «Μετσοβίτες ξυλογλύπτες στο νομό Τρικάλων (18^{ος}, 19^{ος} και 20^{ος} αιώνες), στα «Πρακτικά Α΄ Συνεδρίου Μετσοβίτικων Σπουδών»: επιμέλεια – Τριαντάφυλλου Δ. Παπαζήση /Εξωραϊστικός Σύλλογος Μετσόβου, Αθήνα 1993

5.4.6 ΥΦΑΝΤΙΚΗ

Η παράδοση στην περιοχή του Μετσόβου δεν είναι είδος μουσειακής χρήσης αλλά συναντάται σε κάθε έκφανση των ανθρώπων της περιοχής. Από τα κομψά ρούχα που φορούν, ιδίως οι παλιότεροι στην ηλικία, μέχρι τα γνωστά για τη γεωμετρική τεχνική του κελίμια, στρωσίδια και ντιβανοσκεπάσματα. Τα υφαντά αυτά προϊόντα κατεξοχήν οικιακής παραγωγής και μάρτυρες της κουλτούρας του βλάχικου πολιτισμού εντυπωσιάζουν με την ποικιλία των χρωμάτων και των σχεδίων.

Προκάλεσαν και προκαλούν το αμείωτο ενδιαφέρον των ερευνητών τόσο για την τεχνική τους όσο και για τις οικονομικές και κοινωνικές δομές που τα συνοδεύουν. Αναλυτική ως προς το θέμα παρουσιάζεται η εργασία της Β. Ρόκου γύρω από τα υφαντά του Μετσόβου.

Εικόνα 12: Παραδοσιακό Μετσοβίτικο υφαντό. (πηγή-εκδοτικός οίκος Μέλισσα)

5.4.7 ΧΡΥΣΟΚΕΝΤΗΤΙΚΗ

Στην περιοχή θα βρει κανείς χρυσοραφτάδες –τριες που με αμέριστη φροντίδα και μεράκι φτιάχνουν τις παραδοσιακές μετσοβίτικες στολές, μοναδικές στο είδος τους. Συγκρινόμενες με αυτές των σαρακατσάνων διακρίνει αμέσως κανείς πως πρόκειται για δύο διαφορετικούς πολιτισμούς που συνυπάρχουν αρμονικά στον ίδιο τόπο.

5.4.8 ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΤΡΟΦΙΜΩΝ

Λειτουργούν 3 ζαχαροπλαστεία και 2 αρτοποιεία τα οποία διαθέτουν τα προϊόντα τους στην τοπική αγορά αλλά και στους διερχόμενους στην Εθνική οδό Ιωαννίνων – Τρικάλων.

Πολλές από τις εταιρείες αυτές τα τελευταία χρόνια προσπαθούν να εισέλθουν στην αγορά της Αθήνας και των Ιωαννίνων με παραδοσιακά προϊόντα (μετσοβίτικες πίτες).

5.4.9 ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΩΝ

Ακολουθεί ο κλάδος των κατασκευών (κουφωμάτων, ηλεκτρικών συσκευών) στον οποίο δραστηριοποιούνται συνολικά 10 επιχειρήσεις και ελεύθεροι επαγγελματίες σε ολόκληρη την επαρχία.

Η απασχόληση στον κλάδο είναι επίσης περιορισμένη αφού στηρίζονται κυρίως στην απασχόληση των ιδιοκτητών τους και στη χρησιμοποίηση εργατικού προσωπικού χαμηλής εξειδίκευσης σε μόνιμη ή εποχιακή βάση.

5.4.10 ΒΑΡΕΛΟΠΟΙΑ

Ο κλάδος της βαρελοποιίας συμμετέχει αρκετά στην οικονομική δραστηριότητα του δευτερογενή τομέα. Σήμερα στην επαρχία υπάρχουν 15 εργαστήρια που απασχολούν ένα μικρό αριθμό εργαζομένων – πρόκειται κυρίως για οικογενειακής μορφής επιχειρήσεις – που καλύπτουν την εγχώρια ελληνική αγορά.

Οι επιχειρήσεις αυτές κατασκευάζουν επίσης κυψέλες και ξύλα για την κάλυψη καλωδίων των υπηρεσιών ΔΕΗ και ΟΤΕ.

5.4.11 ΛΟΙΠΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

Στην κατηγορία αυτή εντάσσονται διάφορες επιχειρήσεις όπως εργαστήρια ξυλόγλυπτων παραδοσιακών ειδών, οικοτεχνίες με χειροτεχνήματα και πρατήρια υγρών καυσίμων που η οικονομική τους δραστηριότητα τονώνει την τοπική αγορά και ικανοποιούν κυρίως τις ανάγκες του μόνιμου πληθυσμού και του τουρισμού.

5.5 ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΟ ΜΕΓΕΘΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΙΔΙΟΚΗΣΙΑΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ

Κύριο χαρακτηριστικό του δευτερογενή τομέα είναι ο κατακερματισμός της παραγωγής σε ένα μεγάλο αριθμό πολύ μικρών επιχειρήσεων. Συνολικά λειτουργούν 100 μεταποιητικές, βιοτεχνικές επιχειρήσεις που στην πλειοψηφία τους απασχολούν από 1 έως 10 άτομα και με βάση τις προδιαγραφές του EOMMEX και της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατατάσσονται στις ΜΜΕ. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι από τις 100 επιχειρήσεις οι 65 λειτουργούν ως ατομικές επιχειρήσεις, οι 32 είναι Ομόρρυθμες Εταιρείες (Ο.Ε.) και 3 είναι Ανώνυμες Εταιρείες (Α.Ε.).

Οι περισσότερες μονάδες προέρχονται από την επέκταση και ανάπτυξη μικρών εργαστηρίων και οικοτεχνιών.

Αντίθετα υπάρχουν λίγες μονάδες (όπως super market, «κατάγοι») μεγάλου μεγέθους, που έχουν μεγάλο κύκλο εργασιών, διαθέτουν οργανωμένα συστήματα παραγωγής και δίκτυο πωλήσεων.

Έτσι, η διάρθρωση των επιχειρήσεων από άποψη μεγέθους, εμφανίζει εικόνα πυραμίδας, όπου τη βάση αποτελεί ο μεγάλος αριθμός των μικρών επιχειρήσεων και την κορυφή ένας μικρός αριθμός μεγαλύτερων μονάδων.

5.6 ΤΡΙΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ

5.6.1 Ο ΤΡΙΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ ΚΑΙ Η ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΤΟΥ

Ο τομέας αυτός περικλείει όλες τις υπηρεσίες. Τα προϊόντα ή οι εκροές από τον πρωτογενή και τον δευτερογενή τομέα θα πρέπει να κατανεμηθούν στους καταναλωτές για να χρησιμοποιηθούν από αυτούς. Για να φθάσουν όμως στους καταναλωτές πρέπει κάποιοι να παρεμβληθούν - μεταξύ παραγωγής και κατανάλωσης - για να εκτελέσουν αυτό το έργο. Με τις δραστηριότητες αυτές ασχολούνται βασικά κάποιες επιχειρήσεις που αναλαμβάνουν την μεταφορά των προϊόντων από τον τόπο παραγωγής στον τόπο κατανάλωσης.

Στις κατηγορίες των επιχειρήσεων αυτών ανήκουν οι εμπορικές επιχειρήσεις, οι επιχειρήσεις μεταφορών, οι μεσάζοντες, οι τράπεζες, οι τηλεπικοινωνίες, οι ασφαλιστικές επιχειρήσεις.

Στον τριτογενή τομέα παραγωγής περιλαμβάνονται επίσης και οι διάφορες κρατικές και ημικρατικές υπηρεσίες. Οι υπηρεσίες αυτές συμβάλλουν κατά έμμεσο τρόπο στην παραγωγή προϊόντων καθώς διευκολύνουν μ' αυτά που προσφέρουν την εργασία στον πρωτογενή και δευτερογενή τομέα.

Εκτός από τις κατηγορίες αυτές των δραστηριοτήτων στον τριτογενή τομέα υπάγονται και όλα τα ελεύθερα επαγγέλματα που παρέχουν διάφορες υπηρεσίες στους ανθρώπους (καταναλωτές).

Τολμώντας να διεισδύσουμε σε «εσώψυχα» σχετικά με την ανάπτυξη του τριτογενή τομέα, πρόσφορο θα ήταν να εξετάσουμε τις γενικότερες μορφολογικές, κοινωνικές, οικονομικές συνθήκες που διαμορφώνουν το status quo και προοπτικές για την περαιτέρω ανάπτυξή του.

Από τους σημαντικότερους παράγοντες που επηρεάζουν την ανάπτυξη του τριτογενή τομέα αναφέρουμε:

- ✓ Τα μορφολογικά και φυσικά χαρακτηριστικά της επαρχίας, που καθορίζουν την χωρική κατανομή των δραστηριοτήτων στις περιοχές εκείνες που διαθέτουν τα περισσότερα συγκριτικά πλεονεκτήματα. Έτσι ανάπτυξη του τριτογενή τομέα παρουσιάζει ο Δήμος Μετσόβου συγκεντρώνοντας τα 2/3 επί του συνόλου των δραστηριοτήτων του τομέα αυτού καθώς στον Δήμο βρίσκονται και οι περισσότερες διανοητικές και εμπορικές δραστηριότητες.

-
- ✓ Η μεγάλη απόσταση από τα δύο μεγάλα αστικά κέντρα της περιοχής (Ιωάννινα και Τρίκαλα), ευνόησε εν μέρει την αυτόνομη ανάπτυξη των υπηρεσιών και ορισμένων μορφών εμπορίου. Το συγκεντρωτικό όμως κράτος ανάγκαζε ένα μεγάλο τμήμα του πληθυσμού να καταφεύγει στα Ιωάννινα για καλύτερη και πληρέστερη εξυπηρέτηση. Τα χωριά μάλιστα που πλαισιώνουν το δήμο στον τομέα των υπηρεσιών είναι αναγκασμένα να καταφεύγουν στην μητρόπολη της περιοχής το Μέτσοβο.
  - ✓ Η περιορισμένη παραγωγή του δευτερογενή τομέα και το μικρό μέγεθος της τοπικής αγοράς επέδρασαν περιοριστικά στην ανάπτυξη του εμπορίου και των υπηρεσιών. Ο δευτερογενής τομέας στην επαρχία Μετσόβου και ιδιαίτερα στο Μέτσοβο και το Ανήλιο περιορίζεται σχεδόν αποκλειστικά στην επεξεργασία των κτηνοτροφικών προϊόντων και της ξυλοτεχνίας. Επίσης η επικράτηση των επιχειρήσεων μικρού μεγέθους και οικογενειακού χαρακτήρα, η εφαρμογή παραδοσιακών μεθόδων οργάνωσης και διοίκησης στην παραγωγική διαδικασία, δεν ευνόησαν την ανάπτυξη εξειδικευμένων υπηρεσιών (όπως διαφημιστικές, συμβουλευτικές, εμπορικές κ.α. εταιρείες) στην ευρύτερη περιοχή.

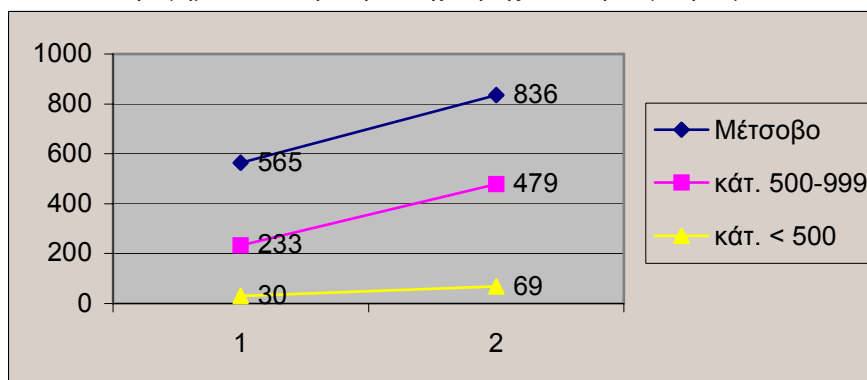
5.6.2 ΔΙΑΠΘΡΩΣΗ ΤΟΥ ΤΡΙΤΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ

Στον τριτογενή τομέα υπάγεται ένα ευρύ φάσμα οικονομικών δραστηριοτήτων που αφορούν τον τουρισμό, το εμπόριο, τις δημόσιες και ιδιωτικές επιχειρήσεις. Στην περιοχή του Μετσόβου την ανάπτυξη του τριτογενή τομέα σηματοδότησε η τουριστική ανάπτυξη³ που στη συνέχεια τροφοδοτούσε και τους τομείς του εμπορίου και των υπηρεσιών. Την τελευταία δεκαετία ο αριθμός των εμπορικών καταστημάτων και των τουριστικών επιχειρήσεων δείχνει αυξητικούς ρυθμούς στη ζώνη κυρίως του Δήμου Μετσόβου. Ανάλογες τάσεις δεν παρατηρήθηκαν στις υπόλοιπες κοινότητες με αποτέλεσμα σήμερα να καταγράφονται σημαντικά προβλήματα στην κάλυψη των αναγκών των κατοίκων.

Συγκεκριμένα οι απογραφές 1981-1991 δείχνουν σαφή αύξηση της τάξεως του 10,7% για τον πληθυσμό που απασχολείται στον τριτογενή τομέα της περιοχής.

Χαρακτηριστικά η μεγαλύτερη αύξηση συμμετοχής του πληθυσμού στον τριτογενή τομέα εμφανίζεται στο Μέτσοβο και ακολουθεί σε μικρότερο ποσοστό η μείωση στις γύρω κοινότητες.

Γράφημα 1: Μεταβολή απασχόλησης στον Τριτογενή Τομέα

Παρά τα όποια προβλήματα που διαφαίνονται, ο τριτογενής τομέας αποτελεί βασικό τμήμα της τοπικής οικονομίας – κατέχει δεσπόζουσα θέση στην απασχόληση του πληθυσμού της περιοχής με ποσοστό που αγγίζει το 49,3% - καθώς συμβάλλει

³ αποτελεί την πλέον τουριστική περιοχή του νομού

στην διάρθρωση του τοπικού εισοδήματος, απασχολεί μεγάλο τμήμα του πληθυσμού σε μόνιμη ή εποχιακή βάση και συγκρατεί τον πληθυσμό στις ορεινές περιοχές.

Η διάρθρωση του τριτογενή τομέα παρουσιάζεται ως εξής:

Ο τομέας των υπηρεσιών καλύπτει κυρίως τις υπηρεσίες του Δήμου, τις τεχνικές υπηρεσίες των οργανισμών ΟΤΕ – ΔΕΗ – ΕΛΤΑ, τις Τράπεζες, το Αστυνομικό τμήμα, το Κέντρο Υγείας και τα Αγροτικά Ιατρεία, τα Συμβολαιογραφεία, τη Βιβλιοθήκη, τα Μουσεία κ.τ.λ.

Οι υπηρεσίες αυτές στο σύνολό τους σχεδόν είναι συγκεντρωμένες στο Δήμο Μετσόβου που αποτελεί και το εμπορικό κέντρο της ευρύτερης περιοχής.

Επομένως η συγκέντρωση αυτή επιτείνει την υπανάπτυξη των υπολοίπων ορεινών και απομονωμένων κοινοτήτων.

Ο τομέας του εμπορίου όπως και των υπηρεσιών δεν είναι ιδιαίτερα αναπτυγμένος και δείχνει πως είναι κυρίως προσανατολισμένος στην υποστήριξη βασικών κλάδων της οικονομικής δραστηριότητας της περιοχής, του τουρισμού, του κτηνοτροφικού τομέα και των δραστηριοτήτων που έχουν σχέση με τους τομείς του ξύλου.

Η διάρθρωση του εμπορίου εξαρτημένη σχεδόν στο σύνολό της από την κτηνοτροφική παραγωγή και την τουριστική ζήτηση και συμβαδίζει με τις ετήσιες διακυμάνσεις των δραστηριοτήτων αυτών.

Με βάση τα στοιχεία που παρουσιάζει η ΕΣΥΕ για την συμμετοχή των συγκεκριμένων κλάδων στην απασχόληση, συμπεραίνουμε ότι το 49,3% του οικονομικά ενεργού πληθυσμού της περιοχής έχει ως χώρο δράσης τον τριτογενή τομέα.

Ομάδες ατομικών επαγγεμάτων	1981	1991
Ασκούντες επιστημονικά και ελεύθερα επαγγέλματα	147 (7,8%)	119 (6,21%)
Διευθυντές και ανώτερα διοικητικά στελέχη	—	13 (0,68%)
Υπάλληλοι Γραφείου	62 (3,35%)	98 (5,11%)
Έμποροι και Πωλητές	92 (4,98%)	141 (7,36%)
Απασχολούμενοι στην παροχή υπηρεσιών	142 (7,69%)	145 (7,57%)
Σύνολο	443 (23,1%)	516 (26,93%)

* (..) Ποσοστό επί του συνολικού οικονομικού ενεργού πληθυσμού.

5.7 ΕΜΠΟΡΙΟ

5.7.1 ΓΕΝΙΚΗ ΑΝΑΦΟΡΑ

Όπως ήδη προαναφέρθηκε, η εμπορική δραστηριότητα στην επαρχία Μετσόβου υποστηρίζει σε μεγάλο βαθμό την εμπορία των προϊόντων του πρωτογενή τομέα. Πιο συγκεκριμένα τα προϊόντα αυτά είναι όσα έχουν σχέση με την υλοτομία και τα κτηνοτροφικά προϊόντα. Η ίδια η περιοχή με τα διακριτικά της γνωρίσματα είναι πλούσια σε αυτούς τους τομείς πρώτων υλών.

Η εμπορική δραστηριότητα της περιοχής δεν περιορίζεται αποκλειστικά στην διακίνηση των παραπάνω προϊόντων. Σε όλα τα χωριά της περιοχής ένας μεγάλος αριθμός καταστημάτων καλύπτει σε κάποιο βαθμό τις ανάγκες του τοπικού πληθυσμού αλλά και των επισκεπτών που διέρχονται από τα μέρη αυτά. Το ενδιαφέρον των καταστημάτων μονοπωλεί ωστόσο η πόλη του Μετσόβου η οποία συγκεντρώνει την πληθώρα των καταστημάτων αυτών.

Η εμπορική δραστηριότητα στην περιοχή παρουσιάζει την ακόλουθη εικόνα.

5.7.2 ΑΓΡΟΤΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΣΧΕΤΙΖΟΜΕΝΑ ΜΕ ΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΞΥΛΕΙΑΣ

Τα αγροτικά προϊόντα τροφοδοτούν κυρίως την τοπική αγορά και τις πλησιέστερες αγορές των Ιωαννίνων και των Τρικάλων. Αυτό βέβαια δεν σημαίνει πως προϊόντα από την μεσοβίτικη παραγωγή δεν βρίσκει κανείς σ' όλα τα μέρη της Ελλάδος σε επιλεγμένα καταστήματα. Επίσης κάποιο μέρος της παραγωγής αυτής εξάγεται στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Η διακίνηση και εμπορία των προϊόντων αυτών γίνεται είτε από τους ίδιους τους παραγωγούς είτε από τους συνεταιρισμούς στους οποίους είναι οργανωμένοι.

Η εμπορία των αγροτικών προϊόντων εμφανίζεται αναλυτικά παρακάτω:

A) Γεωργικά προϊόντα

Το κυριότερο γεωργικό προϊόν της περιοχής είναι οι πατάτες που διεκδικούν αξιόλογο ποσοστό 21% στις κτηνοτροφικές καλλιέργειες της περιοχής.

Ο όγκος της παραγωγής βρίσκεται στο χωριό Χρυσοβίτσα. Το οροπέδιο «Πολιτσιές» που βρίσκεται πάνω από το χωριό δημιουργεί τις κατάλληλες προϋποθέσεις για την καλλιέργεια του προϊόντος αυτού.

Η διακίνηση του συνόλου σχεδόν της πατατοπαραγωγής γίνεται απευθείας από τους παραγωγούς ή και από το ελεύθερο εμπόριο.

Β) Προϊόντα Αμπελουργίας

Στον τομέα αυτό δεσπόζουσα θέση κατέχει το κρασί «κατώγι», ένα από τα δημιουργήματα του Γ. Αβέρωφ που συμβάλλει στο γενικότερο όραμά του για την γενικότερη ανασυγκρότηση και ανάπτυξη της περιοχής. Το Ίδρυμα Τοσίτσα έχει δημιουργήσει στην περιοχή το οινοποιείο «κατώγι» όπου και παράγει το ομώνυμο κρασί από τους αμπελώνες του ιδρύματος.

Επιπλέον η απόσταξη του τσίπουρου γίνεται με τον παραδοσιακό τρόπο στην περιοχή φέρνοντας στο νου των γεροντότερων λογίων – λογίων θύμησης.

Το οινοποιείο της περιοχής «κατώγι» διαθέτει τα προϊόντα του στην τοπική αγορά. Ταυτόχρονα τα κανάλια εμπορίας που έχει δημιουργήσει κάνουν τα προϊόντα του γνωστά στο ευρύ κοινό και εκτός συνόρων. Γενικότερα σε όλα τα καταστήματα της περιοχής μπορεί κανείς να προμηθευτεί χύμα κρασί και τσίπουρο από τους ίδιους τους παραγωγούς.

Γ) Κτηνοτροφικά προϊόντα

Τα κτηνοτροφικά προϊόντα σε πολύ μικρό ποσοστό διακινούνται από τους παραγωγούς. Η συγκέντρωση και η διακίνησή τους γίνεται κυρίως από την Ένωση Αγροτικών Συνεταιρισμών. Εδώ καθοριστικό ρόλο στα κτηνοτροφικά προϊόντα έχει το Τυροκομείο του Ιδρύματος Τοσίτσα. Το τυροκομείο συγκεντρώνει τον όγκο του γάλακτος που παράγεται στην περιοχή του Μετσόβου.

Δ) Εμπορία ξύλου

Οι βιοτεχνίες της περιοχής παράγουν κυψέλες, βαρέλια, ξυλόγλυπτα είδη λαϊκής τέχνης, εκκλησιαστικά είδη και κουφώματα για τις κατασκευές των κτιρίων. Η προώθηση των προϊόντων αυτών γίνεται από τους ίδιους τους παραγωγούς οι οποίοι είναι αναγκασμένοι να μεταβαίνουν στα αστικά κέντρα για τις διαπραγματεύσεις.

Η τοπική αγορά έχει επάρκεια στα είδη αυτά και μπορεί να τα προμηθευτεί κανείς από τα καταστήματα της περιοχής. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι πολλές βαρελοποιίες των Αθηνών έκλεισαν κατά το παρελθόν μην αντέχοντας των ανταγωνιστικότητα των μετσοβίτικων βαρελιών.

5.8 ΑΛΛΕΣ ΕΜΠΟΡΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

A) Εμπορικά καταστήματα

Σύμφωνα με ανεπίσημα στοιχεία, στην επαρχία Μετσόβου λειτουργούν περίπου 100 καταστήματα. Από αυτά, ένα μεγάλο μέρος είναι καταστήματα πωλήσεων διαφόρων ειδών, supers markets, παντοπωλεία, καφενεία, καφετέριες, εστιατόρια κ.α.

Η μεγαλύτερη συγκέντρωση εμπορικών καταστημάτων εμφανίζεται στο Δήμο του Μετσόβου ο οποίος εμφανίζει και αυξημένη ζήτηση λόγω της τουριστικής κίνησης στην περιοχή.

Ωστόσο σε πολλές από τις μη ευνοημένες και ορεινές κοινότητες (Μηλέα, Ανθοχώρι, Ανήλιο, Βοτονόσι) παρατηρείται έλλειψη εμπορικών καταστημάτων με αποτέλεσμα την ανεπαρκή κάλυψη των αναγκών των κατοίκων σε τρόφιμα, φάρμακα και άλλα βασικά αγαθά.

B) Οικοδομικά υλικά

Τα οικοδομικά υλικά ακολουθούν την ταχύτερη ανάπτυξη της οικοδομικής δραστηριότητας ως αποτέλεσμα κυρίως των ρυθμών μεγέθυνσης του τουρισμού. Μάντρες με οικοδομικά υλικά και καταστήματα με ηλεκτρολογικά είδη υπάρχουν στο Μέτσοβο αλλά και στη Χρυσοβίτσα. Οι κάτοικοι προμηθεύονται τα υλικά αυτά και από τα πλησιέστερα αστικά κέντρα.

5.9 ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ - ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΕΣ

5.9.1 ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ

Ο τομέας των υπηρεσιών στην περιοχή του Μετσόβου ποτέ δεν αποτέλεσε την κύρια οικονομική δραστηριότητα των κατοίκων, παρότι η περιοχή ήταν ο μοναδικός δήμος στο νομό Ιωαννίνων με ημιαστικό πληθυσμό.

Ο σταθερός προσανατολισμός της επαρχίας στον αγροτικό τομέα, είχε ως αποτέλεσμα την απορρόφηση μεγάλου τμήματος του οικονομικά ενεργού πληθυσμού στις κτηνοτροφικές δραστηριότητες. Οι κάτοικοι συνήθιζαν για τις μη καλυπτόμενες από το δήμο ανάγκες τους να εξυπηρετούνται από το κοντινό τους οικονομικό και διοικητικό κέντρο, τα Ιωάννινα όπου υπήρχε το σύνολο των δημοσίων υπηρεσιών, των υπηρεσιών υγείας και των λοιπών υπηρεσιών.

Η ανάπτυξη του τουρισμού ωστόσο στην περιοχή συνέβαλε ουσιαστικά στην αύξηση της ζήτησης για υπηρεσίες και επομένως συνέβαλε στην ανάπτυξη του επιπέδου των προσφερόμενων υπηρεσιών. Τα τουριστικά επαγγέλματα αλλά και όσα συμβάλλουν στην κάλυψη των αναγκών των επισκεπτών, συγκεντρώνουν το επιχειρηματικό ενδιαφέρον πολλών κατοίκων της επαρχίας σε μόνιμη ή εποχιακή βάση.

Εκτός όμως από τις υπηρεσίες που συνδέονται άμεσα με τον τουρισμό, ιδιαίτερη σημασία παρουσιάζει ο τομέας των διοικητικών και δημόσιων υπηρεσιών, η ποιότητα των οποίων επηρεάζει άμεσα το επίπεδο διαβίωσης των κατοίκων.

Η πλειοψηφία των υπηρεσιών στον Δήμο Μετσόβου παρουσιάζει αναπτυγμένη τουριστική κίνηση και αποτελεί οικονομικό κέντρο της ευρύτερης περιοχής.

Σύμφωνα με τα απογραφέντα στοιχεία της Ε.Σ.Υ.Ε. το σύνολο των απασχολούμενων στην παροχή υπηρεσιών το 1981 ήταν 265 άτομα και το 1991 ήταν 251 άτομα.

Ωστόσο παρά την αδήριτη ανάγκη για αύξηση των υπηρεσιών στους «ακρίτες» της υπαίθρου, το επίπεδο των προσφερόμενων υπηρεσιών συρρικνώνεται με αποτέλεσμα να μην καλύπτονται ικανοποιητικά οι ανάγκες των κατοίκων ιδίως των μικρών και απομακρυσμένων κοινοτήτων. Αποτέλεσμα αυτής της κατάστασης είναι οι κάτοικοι των παραπάνω χωριών, και ιδιαίτερα οι ευαίσθητες πληθυσμιακές ομάδες όπως οι ηλικιωμένοι και τα παιδιά, να στερούνται στοιχειώδεις εξυπηρετήσεις ή να μην τις απολαμβάνουν στο βαθμό του επιθυμητού.

5.9.2 ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΥΓΕΙΑΣ

Μοναδικός φορέας υγειονομικής περίθαλψης στην επαρχία Μετσόβου είναι το Κέντρο Υγείας Μετσόβου.

Απασχολεί μόνιμο ιατρικό προσωπικό 10 ατόμων με διαφορετικές ειδικότητες, 3 αγροτικούς γιατρούς που μετακινούνται από το Κέντρο Υγείας Μετσόβου στα διάφορα Αγροτικά Ιατρεία των υπόλοιπων χωριών και 3 άτομα νοσηλευτικό προσωπικό.

Στο κέντρο Υγείας Μετσόβου λειτουργούν με ειδικευμένους γιατρούς τα εξής ιατρεία:

- 3 Παθολογικά ιατρεία (εξοπλισμένα πλήρως).
- 1 Παιδιατρικό ιατρείο (εξοπλισμένο πλήρως).
- 1 Οδοντιατρείο.
- 1 Γυναικολογικό ιατρείο.

Παράλληλα λειτουργούν 3 αγροτικά ιατρεία στην ευρύτερη περιοχή.

Τα Αγροτικά Ιατρεία βρίσκονται στα χωριά Χρυσοβίτσα, Βοτονόσι και Μηλέα.

Από το Κέντρο Υγείας Μετσόβου ένας αγροτικός ιατρός επισκέπτεται το Βοτονόσι που εξυπηρετεί ταυτόχρονα και το Ανθοχώρι, ένας επισκέπτεται τη Χρυσοβίτσα και ένας τη Μηλέα.

Ειδικότερα οι οικισμοί και τα μικρότερα χωριά αντιμετωπίζουν το μεγαλύτερο πρόβλημα αφού ο πληθυσμός τους αποτελείται από ηλικιωμένους που δεν έχουν την δυνατότητα μετακίνησης προς το Μέτσοβο για ιατρική παρακολούθηση και αγορά φαρμάκων.

5.9.3 ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ

Οι διοικητικές υπηρεσίες είναι συγκεντρωμένες στο Δήμο Μετσόβου.

Η μέχρι τώρα διοικητική διαίρεση της επαρχίας σε 1 Δήμο και 5 κοινότητες δεν άφηνε περιθώρια για αποτελεσματική αντιμετώπιση των τοπικών προβλημάτων λόγω έλλειψης τεχνικής και ανθρώπινης υποστήριξης, συντονισμού και οικονομικών πόρων.

Οι λοιπές δημόσιες υπηρεσίες (Αστυνομικό Τμήμα, Κτηνιατρείο, Δασαρχείο, ΕΛΤΑ, τεχνικές υπηρεσίες ΔΕΗ, ΟΤΕ) βρίσκονται και αυτές στο Δήμο Μετσόβου και

δεν καλύπτουν με επάρκεια τις ανάγκες της ευρύτερης περιοχής. Στον Δήμο Μετσόβου λειτουργεί επίσης Ειρηνοδικείο και Συμβολαιογραφείο.

5.9.4 ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ

- α) Ένωση Αγροτικών Συνεταιρισμών Ιωαννίνων.
- β) Ένωση Αγροτικών Συνεταιρισμών Μετσόβου.
- γ) Ένωση Αγροτικών Συνεταιρισμών Χρυσοβίτσας.
- δ) Ένωση Αγροτικών Συνεταιρισμών Ανθοχωρίου – Βοτονοσίου.
  - ο Γυναικείος Συνεταιρισμός Μετσόβου.

5.9.5 ΤΡΑΠΕΖΕΣ

Η πρώτη παλιότερη τράπεζα της επαρχίας Μετσόβου είναι η Εθνική Τράπεζα με έδρα το Δήμο. Σήμερα στο χώρο δραστηριοποιούνται η Τράπεζα Πίστεως και η Αγροτική Τράπεζα.

5.10 ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

5.10.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο τουρισμός αποτελεί βασικό στοιχείο της οικονομίας της Ελλάδας και ως δραστηριότητα χαρακτηρίζεται πολυδιάστατη και καθοριστικής σημασίας για την ανάπτυξη μιας περιοχής. Τα αποτελέσματα της τουριστικής δραστηριότητας είναι εμφανή σε όλους τους τομείς και κλάδους της οικονομίας, στην κοινωνία, στο περιβάλλον και στις υποδομές.

Ως καθαρά οικονομικός κλάδος, επηρεάζεται ολόκληρο το φάσμα της τοπικής οικονομίας. Η ανάπτυξη του δημιουργεί τις προϋποθέσεις για τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας σε κάθε τουριστική περιοχή. Τα αποτελέσματα της αυξημένης ζήτησης που δημιουργεί ο τουρισμός αντανακλώνται και στους υπόλοιπους παραγωγικούς τομείς της οικονομίας όπως ο πρωτογενής τομέας, ο κλάδος της οικοδομής, το εμπόριο κτλ. Ταυτόχρονα ένα σημαντικό ποσό συναλλάγματος και πρόσθετου εισοδήματος εισέρχεται στην περιοχή το οποίο στη συνέχεια διαχέεται πολλαπλασιαστικά και σε άλλους οικονομικούς κλάδους.

Παράλληλα όμως σε πολλές περιπτώσεις οι επιπτώσεις από την αλόγιστη και απρογραμματίστη τουριστική δραστηριότητα είναι σοβαρές και επιζήμιες. Κύριος αποδέκτης της υπερεκμετάλλευσης είναι συνήθως το φυσικό και δομημένο περιβάλλον, ο χώρος δηλαδή που φιλοξενεί τις διάφορες δραστηριότητες.

Στο παρόν τμήμα της μελέτης δίνεται ιδιαίτερη σημασία στην καταγραφή της υπάρχουσας κατάστασης, στα οικονομικά οφέλη αλλά και στις αρνητικές επιπτώσεις που έχει επιφέρει η μη ορθολογική ανάπτυξη του τουρισμού στην περιοχή και τέλος παρουσιάζονται οι κατευθύνσεις και οι προϋποθέσεις για την ισόρροπη ανάπτυξή του.

5.10.2 Η ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΕΠΑΡΧΙΑ ΜΕΤΣΟΒΟΥ

5.10.2.1 ΓΕΝΙΚΗ ΑΝΑΦΟΡΑ.

Τα τελευταία χρόνια ο δήμος Μετσόβου έχει γνωρίσει σημαντική ανάπτυξη.

Οι κυριότεροι λόγοι που συνέβαλαν στην ανάπτυξη του τουρισμού στην περιοχή είναι:

- ✦ κλιματολογικές συνθήκες που επικρατούν στην περιοχή και η γεωγραφική θέση της επαρχίας,
- ✦ οι εξαιρετικοί τουριστικοί πόλοι της περιοχής τόσο από πλευρας φυσικού κάλλους όσο και από πλευράς ιστορικού, αρχαιολογικού, αρχιτεκτονικού ή λαογραφικού ενδιαφέροντος,
- ✦ η ανερχόμενη ανάπτυξη της τουριστικής υποδομής στο νομό Ιωαννίνων.

Παρατηρώντας την συνολική εικόνα της ανάπτυξης της επαρχίας, διαπιστώνουμε ότι η περιοχή της πόλης του Μετσόβου συγκεντρώνει τον κύριο όγκο της τουριστικής υποδομής της περιοχής και φιλοξενούν ετησίως μεγάλο αριθμό ημεδαπών κυρίως τουριστών.

Το γεγονός αυτό είχε ως αποτέλεσμα την ανάπτυξη πολλών δραστηριοτήτων που συνδέονται άμεσα με τον τουρισμό και τροφοδοτούνται από την αυξανόμενη ζήτηση για αγαθά και υπηρεσίες. Οι δραστηριότητες αυτές όμως αναπτύχθηκαν σχεδόν στο σύνολό τους στην πόλη του Μετσόβου.

---

5. 10. 3 ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΟΙ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΙ ΠΟΛΟΙ

Το Μέτσοβο είναι μια επαρχία με πολλές περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους. Είναι χτισμένο ανάμεσα σε βουνά και βρέχεται από τα διάσπαρτα ποτάμια που υπάρχουν στην περιοχή. Στη γεωγραφική αυτή ενότητα που παρουσιάζεται μεγάλη ποικιλία, συναντά κανείς ορεινούς όγκους δασώδεις εκτάσεις, φαράγγια, ποταμούς, πηγές, την λίμνη του Αώου, βοσκότοπους. Η περιοχή εύκολα κερδίζει το ενδιαφέρον του επισκέπτη.

Ολόκληρη η περιοχή διαθέτει αξιόλογα στοιχεία ιστορικού, και λαογραφικού ενδιαφέροντος ενώ η βλάχικη παράδοση εξακολουθεί να διατηρείται ζωντανή και να αναβιώνει στις πέντε «βλάχικες» κοινότητες.

Τα χωριά αυτά διατηρούν την παλιά τους μορφή με τις πλατείες, τις βρύσες, τα καφενεία που παίζουν και τον ρόλο της ταβέρνας, τα μπακάλικά, το τυροκομείο, τους φούρνους, τα καζάνια για το τσίπουρο, τις αποθήκες τροφίμων για τον βαρύ χειμώνα, τις βρύσες για την υδροδότηση των κατοίκων πριν ακόμη γίνουν τα δίκτυα υδροδότησης.

Η αρχιτεκτονική με τα παλιά πλακόστρωτα μονοπάτια, τα πέτρινα γεφύρια και τις καμάρες, τα αρχοντικά με τα χαγιάτια, αποτελούν γνήσιο δείγμα της πλούσιας παράδοσης της περιοχής. Έντονη η παρουσία πολλών βυζαντινών εκκλησιών, αναμνήσεις ένδοξης εποχής στα χρόνια του δεσποτάτου της Ηπείρου.

Εικόνα 13: Μετσοβίτικο σπίτι.

Όπως προαναφέραμε κύρια απασχόληση των κατοίκων είναι η κτηνοτροφία. Υπάρχουν ωστόσο αρκετά παραδοσιακά επαγγέλματα που διατηρούνται μέχρι σήμερα. Ανάμεσά τους γανωτές και κατασκευαστές πήλινων και ξύλινων σκευών, οικιακών και αγροτικών εργαλείων. Θα συναντήσει κανείς τον σαγματοποιό της περιοχής που φτιάχνει τον εξοπλισμό των αλόγων. Επίσης ένας μεγάλος αριθμός γυναικών συνεχίζει τη λαϊκή τέχνη φτιάχνοντας στον αργαλειό τα περίφημα υφαντά της περιοχής. Μάλιστα οι γυναίκες έχουν δημιουργήσει και τον δικό τους συνεταιρισμό για την προώθηση των προϊόντων τους.

Εικόνα 14: Παραδοσικός τρόπος παρασκευής βουτύρου.

Στα χωριά αυτά οι κάτοικοι διατηρούν ζωντανή την ντόπια μουσική και προφορική παράδοση (βλάχικα τραγούδια) και ο κάθε επισκέπτης έχει την ευκαιρία να αισθανθεί την φιλοξενία των κατοίκων.

Η δεύτερη ενότητα που παρουσιάζει ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι αγροτικοί οικισμοί. Στην περιοχή κυριαρχεί το αγροτικό στοιχείο, μπορεί κανείς να δει παραδοσιακούς οικισμούς και επαγγέλματα, να θαυμάσει το πλούσιο φυσικό τοπίο και να γνωρίσει τον αγροτικό τρόπο ζωής. Στην ζώνη αυτή αναπτύσσονται τα τελευταία χρόνια με δειλά βήματα αγροτουριστικές δραστηριότητες.

Όσον αφορά τις περιοχές αυτές παρατηρούμε ότι διατηρούν έντονα στοιχεία της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής και του αγροκτηνοτροφικού τρόπου ζωής και είναι περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους. Η περιοχή προσφέρεται για την ανάπτυξη του φυσιολατρικού τουρισμού και οικολογικές αγροτικές δραστηριότητες.

Επίσης ο επισκέπτης έχει την ευκαιρία να γνωρίσει από κοντά:

● **Το αρχοντικό του Βαρόνου Μιχαήλ Τοσίτσα.**

Το κτίριο ήταν το αρχοντικό της οικογένειας Τοσίτσα. Κτίστηκε το 1661. Το 1829, έγιναν εργασίες συντήρησης στο αρχοντικό κτίσμα για να αναπαλαιωθεί ολοκληρωτικά το 1952-1956 με πρωτοβουλία του Ευάγγελου Αβέρωφ-Τοσίτσα. Η δαπάνη καλύφθηκε από το κληροδότημα του Βαρόνου Μιχαήλ Τοσίτσα. Τα εκθέματα του Μουσείου αναφέρονται σε μια περίοδο από τον 4^ο έως τον 19^ο αιώνα. Η νομισματική συλλογή συγκεντρώνει εκθέματα από νομίσματα του Μεγάλου Κωνσταντίνου ως και τον Ανδρόνικο Παλαιολόγο.

Εικόνα 15: Το αρχοντικό Τοσίτσα.

Οι εικόνες του Μουσείου, έργα της Μεταβυζαντινής περιόδου αποδίδονται στους Δαμασκηνό, Τζάνε και άλλους συγχρόνους τους. Ο επισκέπτης θα δει εκτός από τους εσωτερικούς χώρους του Αρχοντικού, αντικείμενα της καθημερινής ζωής των προηγούμενων αιώνων, πολυτελείς ενδυμασίες, όπλα επώνυμων ανδρών της Νεώτερης Ιστορίας καθώς και το γραφείο του Ευάγγελου Αβέρωφ-Τοσίτσα με προσωπικά του αντικείμενα.

● **Η Πινακοθήκη Ευάγγελου Αβέρωφ-Τόσιτσα.**

Η Πινακοθήκη ανήκει στο Ίδρυμα Ευάγγελου Αβέρωφ-Τόσιτσα. Θεμελιώθηκε το 1985 και εγκαινιάστηκε τον Αύγουστο του 1988. Πυρήνας της υπήρξαν τα έργα της προσωπικής συλλογής του Ιδρυτή. Τα εκθέματα της Πινακοθήκης αναφέρονται στον 19^ο και στον 20^ο αιώνα. Εκτίθενται πίνακες Ελλήνων Ζωγράφων όπως οι Πανταζής, Λύτρας, Ροϊλός, Γύζης, Παρθένης, Ιακωβίδης, Μαλέας, Προσαλέντης, Χατζής, Βολανάκης, Λεμπέσης, Οικονόμου και άλλοι. Επίσης, εκτίθενται έργα Ελλήνων Γλυπτών της αντίστοιχης χρονικής περιόδου. Ανάμεσα στα εκθέματα ξεχωρίζουν για την ιστορική θεματική τους «Η μάχη των Φαρσάλων» του Γεωργίου Ροϊλού, «Η φυγή της Πάργας» του Διονυσίου Τσόκου, «Η πυρπόληση της τουρκικής ναυαρχίδας από τον Κανάρη» του Νικηφόρου Λύτρα. Στην Πινακοθήκη, φιλοξενούνται τακτικά εκθέσεις έργων είτε άλλων συλλογών είτε μεμονωμένων δημιουργών.

Επίσης στην περιοχή δραστηριοποιούνται οι παρακάτω σύλλογοι:

✚ Πολιτιστικός Σύλλογος Ανθοχωριού.

Ασχολείται με τη διατήρηση της Πολιτιστικής παράδοσης του τόπου. Οργανώνει παραδοσιακά πανηγύρια και πολιτιστικές εκδηλώσεις. Διαθέτει επίσης παραδοσιακές στολές σε ομάδες χορευτών.

✚ Χορευτικός Σύλλογος Ανηλίου.

Τα μέλη του συμμετέχουν σε παραδοσιακές χορευτικές εκδηλώσεις. Ο σύλλογος διαθέτει τοπικές παραδοσιακές στολές.

✚ Χορευτικός Σύλλογος Βοτονοσίου.

Ασχολείται με την εκμάθηση των παραδοσιακών χορών και διαθέτει τοπικές στολές.

✚ Χορευτικός Σύλλογος Μετσόβου.

Ο χορευτικός σύλλογος διαθέτει ομάδες χορευτών με παραδοσιακές μετσοβίτικες στολές. Σκοπός του είναι η προβολή, η διατήρηση και η ανάδειξη της πλούσιας μουσικής κληρονομιάς της περιοχής.

🚩 Φυσιολατρικός Σύλλογος «Κολάκης Πίχτος».

Ο σύλλογος ασχολείται με την οργάνωση περιπάτων, με ενέργειες για την προστασία και την ανάδειξη του φυσικού περιβάλλοντος, με εμπλουτίσεις υδάτων και παρόμοιες δραστηριότητες.

Τοπία σπάνιου φυσικού κάλλους συναντά κανείς στην ευρύτερη περιοχή:

Οροπέδιο Πολιτσές.

Δείτε το υπέροχο τοπίο στο οροπέδι «Πολιτσές», που απέχει 30 λεπτά με τα πόδια από το Μέτσοβο0. Εκεί βρίσκονται η «Κρύα Βρύση», η «Βρύση του Χατζηδιαμαντή», ενώ μπορείτε να επισκεφθείτε τον «Κάμπο του Δεσπότη» μέσα σε καταπληκτική βλάστηση που θα σας εντυπωσιάσει.

Το Πάρκο του Αγίου Γεωργίου / Αβερώφειος Κήπος.

Το Πάρκο του Αγίου Γεωργίου (στη βορειοανατολική πλευρά του Μετσόβου) έχει έκταση δέκα στρέμματα και παραμένει ανοιχτό την άνοιξη και το καλοκαίρι. Είναι ένα από τα πρώτα πάρκα της Ελλάδας και περιέχει όλα τα είδη των δένδρων της Πίνδου. Εκεί βρίσκονται παιδική χαρά και ο Ιερός Ναός του Αγίου Γεωργίου.

Ευχάριστος χώρος για ξεκούραση και βόλτα. Στο πάρκο εκτρέφονται ποικιλίες πουλιών και ζαρκαδιών.

5.4.10 ΑΦΙΞΕΙΣ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ

Στοιχεία για την τουριστική κίνηση στην επαρχία Μετσόβου δεν ήταν δυνατόν να βρεθούν καθώς τόσο οι υπηρεσίες του Ε.Ο.Τ. στα Ιωάννινα όσο και τα αστυνομικά Τμήματα και ο δήμος μας πληροφόρησαν ότι δεν συγκεντρώνουν στοιχεία για τις αφίξεις και τις διανυκτερεύσεις στην περιοχή. Για τον λόγο αυτό η ομάδα μελέτης δεν μπόρεσε να προβεί σε συμπεράσματα και εκτιμήσεις για την πορεία της τουριστικής κίνησης της επαρχίας.

5.10.5 ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΠΡΟΙΟΝΤΑ – ΠΡΟΣΦΕΡΟΜΕΝΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ

5.10.5.1 ΓΕΝΙΚΗ ΑΝΑΦΟΡΑ

Όπως προαναφέρθηκε η τουριστική κίνηση στην επαρχία μετσόβου αναπτύσσεται κύρια στην πόλη του Μετσόβου. Αντίθετα η τουριστική ανάπτυξη είναι σχεδόν ανύπαρκτη στην υπόλοιπη περιοχή.

Η ανάπτυξη ωστόσο που σημειώθηκε στο Μέτσοβο προκάλεσε όπως ήταν αναμενόμενο, την ανάπτυξη των υποδομών ιδίως των καταλυμάτων καθώς και των προσφερόμενων υπηρεσιών. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα τη βελτίωση της οικονομικής κατάστασης της περιοχής και τη δημιουργία ευκαιριών απασχόλησης στους κατοίκους της επαρχίας.

Παρά τις ευοίωνες προβλέψεις για την εξέλιξη του τουρισμού στο Μέτσοβο θα πρέπει να γίνει κατανοητό από όλους τους εμπλεκόμενους φορείς και επιχειρηματίες ότι η τουριστική ανάπτυξη δεν ταυτίζεται μόνο με την ποσοτική αύξηση των επισκεπτών όσο κυρίως με τη βελτίωση της ποιότητας του τουρισμού και της ποσότητας των προσφερόμενων υπηρεσιών.

5.10.6 ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ

Στην κατηγορία των καταλυμάτων που υπάρχουν στην περιοχή περιλαμβάνονται τα:

- Ξενοδοχεία όλων των κατηγοριών
- Επιπλωμένα, ενοικιαζόμενα δωμάτια
- Ξενώνες.

---

6. ΜΥΘΟΣ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

6.1 ΑΝΙΧΝΕΥΟΝΤΑΣ ΤΙΣ ΡΙΖΕΣ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Όταν η αυλαία του Β΄ Παγκοσμίου πολέμου έκλεισε ο κόσμος απόμεινε βουβός θεατής ενός ρημαγμένου τοπίου. Εμφανίζεται εκείνη τη στιγμή επιτακτική η ανάγκη για ανάπτυξη εν γένει (Σ. Καφαντάρης, 1994). Τις τελευταίες 5 δεκαετίες λοιπόν πολλοί ειδικοί έχουν ως αντικείμενο μελέτης, ερμηνείας και μέτρησης τον όρο «ανάπτυξη».

Με την πρώτη ματιά θα μπορούσε κανείς να ισχυριστεί πως η έννοια της ανάπτυξης είναι απλή στην περιγραφή. Αντιθέτως, θα πρέπει να παραδεχτεί κανείς πως είναι έννοια σύνθετη και πως δεν υπάρχει ομοφωνία μεταξύ των επιστημόνων για τον ορισμό της ανάπτυξης, παρ' ότι η βιβλιογραφία είναι πλούσια γύρω από το θέμα αυτό.

Αυτό συμβαίνει κυρίως γιατί η έννοια αυτή μπορεί να μιλά για διαφορετικά πράγματα, μεταξύ διαφορετικών ανθρώπων, διαφορετικών κρατών και διαφορετικών κοινωνιών.

Αν θέλαμε να δώσουμε κάποια συνώνυμα θα έπρεπε να διαλέξουμε ή να χρησιμοποιήσουμε παραπάνω από ένα, ίσως και όλα από τα ακόλουθα: «προαγωγή», «βελτίωση», «πρόοδος», «εξέλιξη» κ.α.

Στο ίδιο μήκος κυμαίνεται και η άποψη του Λαμπριανίδη γύρω από την ανάπτυξη όπου θεωρεί πως κάθε προσπάθεια να περιληφθεί μέσα σ' έναν ορισμό η έννοια και το περιεχόμενο της οικονομικής ανάπτυξης είναι ένα εξαιρετικά περιοριστικό εγχείρημα, γιατί το περιεχόμενό της είναι πολυδιάστατο και εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το σύστημα αξιών και προτιμήσεων που υπάρχει άμεσα ή έμμεσα πίσω από κάθε ορισμό.

Ο Bertrand (στο Κ. Αποστολόπουλος, 1997) υποστηρίζει πως η αιτία της σύγχυσης που επικρατεί γύρω από τον καθορισμό και την ανάλυση του όρου «ανάπτυξη», οφείλεται στα παρακάτω αίτια:

α) Η σταδιακή μεταβολή της εννοιολογικής σημασίας.

β) Το πλήθος των επιθετικών προσδιορισμών που συνήθως προηγούνται του όρου, όπως κοινοτική ανάπτυξη, οικονομική ανάπτυξη, βιομηχανική ανάπτυξη, κοινωνική ανάπτυξη κ.α.

γ) Η έλλειψη σαφούς διαφοροποίησης μεταξύ της έννοιας της ανάπτυξης και ορισμένων άλλων όρων που σχετίζονται με τάσεις αλλαγής, όπως εκσυγχρονισμός, ανάκαμψη, εκβιομηχάνιση.

ε) Ο πληθυσμός στον οποίο απευθύνεται η ανάπτυξη, αποτελούμενος από χαμηλά, μεσαία ή χαμηλά στρώματα μιας κοινωνίας.

στ) Η απροθυμία των κοινωνιολόγων ν' ασχοληθούν σοβαρά με τη διαμόρφωση ενός θεωρητικού και μεθοδολογικού πλαισίου, το οποίο είναι απαραίτητο για μία συγκεκριμένη επιστημονική εξέλιξη.

ζ) Η σημαντική απόκλιση στις απόψεις των ειδικών σε ό,τι αφορά το πεδίο δράσης των σχετικών αναπτυξιακών προγραμμάτων (εθνικών ή και διεθνών).

η) Η διαφοροποίηση στις ιδεολογικές απόψεις όσων εργάζονται για την ανάπτυξη.

Πάντως όλες οι θεωρήσεις θα διαφέρουν και θα εξαρτώνται από το αν συγκεκριμένες δραστηριότητες βελτιώνουν τη ζωή ή όχι.

Έτσι λοιπόν είναι αναπόφευκτο ο ορισμός της ανάπτυξης να διαμορφώνεται ανάλογα με το πώς κανείς αξιολογεί τις θέσεις των διαφόρων χωρών ως προς τα σχετικά δικά τους επίπεδα ανάπτυξης, με το πώς κρίνει τις δυνάμεις που θεωρούνται ότι συμβάλλουν στην ενίσχυση της προόδου και με το πώς κάποιος μπορεί να αρχίσει να διατυπώνει τις κατάλληλες πολιτικές με τις οποίες μπορεί να διευκολυνθεί η επίτευξη των αναπτυξιακών πόλων της συγκεκριμένης κοινωνίας.

Παρόλα αυτά υπάρχει μια ευρεία, γενική τάση και συναίνεση στην αποδοχή κάποιων φανερών βασικών προβλημάτων που σχετίζονται με την έννοια της ανάπτυξης.

Η επαρκής τροφή είναι απαίτηση τόσο για τον πολίτη της Γκάνας, όσο και για τον Αμερικανό, όπως και οι καλές συνθήκες περίθαλψης είναι το ίδιο επιθυμητές για τον Κενυάτη και για τον Γερμανό.

Απ' όσα προαναφέρθηκαν γίνεται φανερό ότι χρειάζεται προσεκτική ερμηνεία του όρου ανάπτυξη και παράθεση γνώμων πολλών ειδικών. Ο Gerald Meier,

---

καθηγητής στο Πανεπιστήμιο του Stanford, δίνει έναν ορισμό σύμφωνα με τον οποίο ανάπτυξη είναι «η διαδικασία με την οποία το πραγματικό κατά κεφαλήν εισόδημα¹ μιας χώρας αυξάνεται για μακρά χρονική περίοδο και υπό τον όρο ότι ο αριθμός των ατόμων που βρίσκονται κάτω από τη γραμμή απόλυτης φτώχειας² δεν αυξάνεται και ότι η κατανομή του εισοδήματος δεν γίνεται περισσότερο άνιση». Σύμφωνα με τον ορισμό αυτό δίδεται έμφαση στη διαδικασία, επειδή υπαινίσσεται τη λειτουργία συγκεκριμένων παραγωγικών δυνάμεων. Όπως επίσης και στο ότι η ανάπτυξη είναι κάτι περισσότερο από την οικονομική μεγέθυνση. Ανάπτυξη σημαίνει μεγέθυνση μαζί με αλλαγές που προσδίδουν ουσιώδεις ποιοτικές διαστάσεις στη διαδικασία της ανάπτυξης.

Ο καθηγητής Michael Todaro συμπεραίνει ότι «η ανάπτυξη σε όλες τις κοινωνίες πρέπει να αποβλέπει το λιγότερο στους εξής τρεις στόχους:

1. Να αυξάνει τη διαθεσιμότητα και να διευρύνει την κατανομή των βασικών αγαθών της ζωής όπως η τροφή, η διαμονή, η υγεία, η ασφάλεια.
2. Να προάγει τα επίπεδα της ποιότητας ζωής περιλαμβάνοντας, εκτός του μεγαλύτερου εισοδήματος, προσφορά περισσότερης απασχόλησης, καλύτερη εκπαίδευση και μεγαλύτερο ενδιαφέρον σε πολιτιστικές και ανθρώπινες αξίες, με σκοπό όχι μόνο την παραγωγή υλικών αγαθών αλλά και την απόκτηση μεγαλύτερης ατομικής και εθνικής αυτοεκτίμησης.
3. Να επεκτείνει το εύρος των οικονομικών και κοινωνικών ευκαιριών που είναι διαθέσιμες στα άτομα και στα κράτη».

---

¹ *πραγματικό κατά κεφαλήν εισόδημα*: ως πραγματικό κατά κεφαλήν εισόδημα ορίζεται ο λόγος του Εθνικού Εισοδήματος μιας χώρας προς τον πληθυσμό της. Το πραγματικό κατά κεφαλήν εισόδημα είναι το κατά κεφαλήν εισόδημα μιας εκφρασμένο σε σταθερές τιμές ενός έτους που λαμβάνεται ως βάση υπολογισμού. Απ' αυτό έχει αφαιρεθεί η επίδραση του πληθωρισμού και επομένως δείχνει την πραγματική μεταβολή του εισοδήματος.

² είναι το όριο του εισοδήματος κάτω από το οποίο οι συνθήκες διαβίωσης είναι τόσο υποβαθμισμένες που χαρακτηρίζονται ως συνθήκες απόλυτης φτώχειας.

Ένας άλλος ακαδημαϊκός, ο καθηγητής Dudley Seers ορίζει την ανάπτυξη ως «τη μείωση και εξάλειψη της φτώχειας, της ανισότητας και της ανεργίας με τη βοήθεια της οικονομικής ανάπτυξης». Και γίνεται πιο συγκεκριμένος γράφοντας:

«Τα ερωτήματα που ανακαλύπτουν για την ανάπτυξη μιας χώρας είναι επομένως: τι έχει γίνει κατά της φτώχειας; Τι έχει γίνει κατά της ανεργίας; Τι έχει γίνει κατά της ανισότητας; Αν όλα αυτά τα τρία έχουν γίνει λιγότερο έντονα, τότε χωρίς αμφιβολία η περίοδος αυτή μπορεί να χαρακτηριστεί ως περίοδος ανάπτυξης για αυτή τη χώρα. Αν ένα ή δύο από αυτά τα κεντρικά προβλήματα έχουν γίνει χειρότερα, ιδίως αν και τα τρία έχουν χειροτερέψει, θα ήταν περιεργο να ονομάσουμε το αποτέλεσμα «ανάπτυξη», ακόμα και αν το κατά κεφαλήν εισόδημα έχει αυξηθεί. Αυτή η έννοια της ανάπτυξης ασφαλώς έχει εφαρμογή και στα προγράμματα που καταρτίζονται για το μέλλον. Ένα πρόγραμμα το οποίο στερείται στόχων για μείωση της φτώχειας, της ανεργίας και της ανισότητας πολύ δύσκολα μπορεί να θεωρηθεί ως ένα «αναπτυξιακό πρόγραμμα». Οπωσδήποτε όμως η πραγματική εκπλήρωση των ανθρώπινων αναγκών απαιτεί περισσότερα από αυτά που προσδιορίζουν αυτοί οι όροι. Συμπεριλαμβάνουν επαρκή εκπαιδευτικά επίπεδα, δημοκρατικά δικαιώματα και συμμετοχή στην περιουσία ενός κράτους το οποίο είναι αληθινά ανεξάρτητο και οικονομικά και πολιτικά, ανεξάρτητο υπό την έννοια ότι οι απόψεις άλλων κυβερνήσεων δεν προκαθορίζουν τις αποφάσεις της δικής του κυβέρνησης. Καθώς ο υποσιτισμός, η ανεργία και η ανισότητα αμβλύνονται, αυτοί οι εκπαιδευτικοί και πολιτικοί σκοποί γίνονται ιδιαίτερα σημαντικοί και αποτελούν πρωταρχικούς στόχους της ανάπτυξης. Και ακόμα, η απελευθέρωση από αναχρονιστικές νοοτροπίες, αλλά και από το θόρυβο και τη ρύπανση γίνονται μείζονος σημασίας σκοποί».

Είναι γεγονός ότι παρά την αναμφισβήτητη μεγάλη πρόοδο που πραγματοποιήθηκε τις δεκαετίες που ακολούθησαν τον Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο, περισσότερο από ένα δισεκατομμύριο άνθρωποι ζουν ακόμη σε συνθήκες μεγάλης φτώχειας. Οι υπηρεσίες εκπαίδευσης και υγείας που είναι βασικές προϋποθέσεις για να τους δοθεί μια ευκαιρία για καλύτερη ποιότητα ζωής είναι σχεδόν ανύπαρκτες για τους ανθρώπους αυτούς.

Παρά το τέλος του ψυχρού πολέμου που είχε ως αποτέλεσμα τη μείωση των εξοπλισμών και τη συνεργασία αντί της αντιπαράθεσης των μεγάλων δυνάμεων, ποσοστό 3,4% του Εθνικού Εισοδήματος των αναπτυσσόμενων ή λιγότερο αναπτυγμένων χωρών το έτος 1990, ξοδεύονταν σε στρατιωτικές δαπάνες, ποσό που αντιστοιχεί σε μεγαλύτερο από το ήμισυ του ποσού που ξοδεύουν οι Κυβερνήσεις των

χωρών αυτών για την εκπαίδευση και την υγεία. (Κείμενο των Ηνωμένων Εθνών για την Ανάπτυξη, 1993).

Η έννοια της ανάπτυξης είναι σύνθετη και ακόμη περισσότερο μπορεί να σημαίνει διαφορετικά πράγματα μεταξύ διαφορετικών ανθρώπων, διαφορετικών κρατών, διαφορετικών κοινωνιών. Έτσι ο ορισμός της ανάπτυξης διαμορφώνεται ανάλογα με το πώς κανείς αξιολογεί τις θέσεις των διάφορων χωρών ως προς τα δικά τους επίπεδα ανάπτυξης. Υπάρχει μία ευρεία, γενική τάση και συναίνεση στην αποδοχή κάποιων φανερών βασικών προβλημάτων που σχετίζονται με την έννοια της ανάπτυξης, όπως επίσης και στο ότι η ανάπτυξη είναι κάτι περισσότερο από την οικονομική μεγέθυνση. Ανάπτυξη δηλαδή σημαίνει μεγέθυνση *μαζί με αλλαγές* που προσδίδουν ουσιώδεις ποιοτικές διαστάσεις στη διαδικασία της ανάπτυξης.

Η οικονομική μεγέθυνση αναφέρεται σε ποσοτικές μεταβολές και μετριέται συνήθως ως η αύξηση του κατά κεφαλήν προϊόντος ή εισοδήματος, ενώ η ανάπτυξη είναι ευρύτερη έννοια και έχει ποσοτικές και ποιοτικές διαστάσεις και συνεπάγεται διαρθρωτικές αλλαγές. Περιλαμβάνει την αύξηση του εισοδήματος αλλά και τη μείωση της φτώχειας, την εξασφάλιση τροφής, υγείας, παιδείας αλλά και ποιότητα ζωής. Συνοπτικά η ανάπτυξη προϋποθέτει τη διάχυση της οικονομικής μεγέθυνσης και την εξάπλωση των οικονομικών ευκαιριών. Η οικονομική μεγέθυνση μπορεί να είναι απαραίτητη, αλλά όχι και ικανή συνθήκη για την ανάπτυξη.

Βασικοί συντελεστές παραγωγής είναι οι ανθρώπινοι πόροι (εργασία), οι οικονομικοί πόροι που δημιουργήθηκαν από τον άνθρωπο (κεφάλαιο) και οι φυσικοί πόροι.

Η *τεχνολογία* επίσης εκφράζει ένα σύνολο γνώσης και ικανοτήτων που είναι χρήσιμοι ή απαιτούνται για την παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών.

Σχετικά με το επίπεδο ανάπτυξης ενός κράτους, υπάρχουν δύο μέθοδοι μέτρησης. Η μία χρησιμοποιεί ως κριτήριο το κατά κεφαλήν εισόδημα ή αλλιώς την οικονομική μεγέθυνση. Η άλλη στηρίζεται στην αντίληψη ότι η ανάπτυξη είναι πιο σύνθετο φαινόμενο, φαινόμενο ευρύτερο από την οικονομική μεγέθυνση και επομένως πρέπει να μετριέται με τελείως διαφορετικά μέτρα. Έτσι χρησιμοποιεί το λεγόμενο κριτήριο των δεικτών της ανάπτυξης ή το *Δείκτη Ανθρώπινης Ανάπτυξης*.

Ο ευρύτερα χρησιμοποιούμενος δείκτης μέτρησης οικονομικής μεγέθυνσης είναι το *Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ)*.

Ο Δείκτης Ανθρώπινης Ανάπτυξης είναι ένας σύνθετος δείκτης που μετράει τη μέση στέρηση χρησιμοποιώντας τη *μακροβιότητα, τη γνώση και το εισόδημα* ως τους αντιπροσωπευτικούς δείκτες για την ανάπτυξη. Ο δείκτης αυτός ως μέτρο ανάπτυξης είναι ευρύτερος του κατά κεφαλήν εισοδήματος, αφού αυτό συμπεριλαμβάνεται στον υπολογισμό του.

Οι διάφορες χώρες διακρίνονται σε *αναπτυγμένες και αναπτυσσόμενες ή λιγότερο αναπτυγμένες χώρες*. Η διάκριση αυτή αναφέρεται μόνο στη σχετική οικονομική πρόοδο και όχι σε κοινωνικά ή πολιτιστικά στοιχεία. Μια άλλη διάκριση / ταξινόμηση των χωρών είναι σε *χώρες Βορρά/Νότου*. Μια συνηθισμένη επίσης ταξινόμηση είναι αυτή που χρησιμοποιεί τον όρο *κόσμος*. Πολλές χώρες αναφέρονται ως *χώρες του πρώτου κόσμου, του δεύτερου κόσμου, του τρίτου κόσμου, του τέταρτου κόσμου κ.λ.π.*

Η Παγκόσμια Τράπεζα ταξινομεί τις χώρες ανάλογα με το κατά κεφαλήν εισόδημα, σε *χώρες χαμηλού, μεσαίου και υψηλού εισοδήματος*.

6.2 ΤΟ ΠΡΟΤΥΠΟ ΤΗΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

6.2.1 ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΗΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Οι πρακτικές δυσκολίες της διάχυσης της ανάπτυξης από τον πόλο και της απορρόφησής της στην περιφέρεια οδήγησαν στην σύλληψη μιας διαφορετικής πολιτικής περιφερειακής ανάπτυξης που καλείται ολοκληρωμένη ανάπτυξη (Development integre). (Α. Παπαδασκαλόπουλος, 1995)

Στην πράξη σε πολλές περιπτώσεις είναι ασύμφορη η δημιουργία κέντρων ή πόλων ανάπτυξης εξ αιτίας:

1. Έλλειψης αστικού κέντρου με τα κατάλληλα χαρακτηριστικά να προσφέρει τις λειτουργίες του πόλου ανάπτυξης.
2. Ακαταλληλότητας της περιφέρειας να γίνει δέκτης της ανάπτυξης που προέρχεται από έναν πόλο. Ακόμη και στην περίπτωση που δημιουργείται ένας σημαντικός πόλος ανάπτυξης, ασκεί ουσιαστικά μόνο αρνητικές επιδράσεις στην περιφέρεια αυτή και μεταβάλλεται σε μια όαση μέσα στην έρημο, επιδεινώνοντας σε μεγάλο βαθμό τις περιφερειακές ανισότητες. (Π. Γετίμης κ.ά 1994)

Στην περίπτωση αυτή πρέπει να αναζητηθεί ένα διαφορετικό μοντέλο περιφερειακής ανάπτυξης. Το μοντέλο αυτό είναι η Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη. Ο Ν. Κόνσολας (1997) συνδέει την ολοκλήρωση με την μεγέθυνση, την ανάπτυξη και την πρόοδο. Η μεγέθυνση είναι ένα σύνολο ρυθμών οικονομικής, δημογραφικής και κοινωνικής ανόδου. Η ανάπτυξη είναι μια άνοδος ρυθμών συνοδευόμενη από μεταβολές τεχνικών και ψυχολογικών συμπεριφορών.

Η πρόοδος είναι μια ανάπτυξη, που χάρη σε μια άριστη διάχυση πληροφορίας τείνει ταυτόχρονα στη μεγιστοποίηση της μεγέθυνσης και στην ελαχιστοποίηση κοινωνικών και οικονομικών εντάσεων. Αυτή η μείωση των εντάσεων και συγκρούσεων είναι η κοινωνική ολοκλήρωση. (P. K aslinal, 1995)

Η ολοκλήρωση είναι κατά τον Boudeville ταυτόχρονα, κάθετη κατά τομείς οικονομικής δραστηριότητας και οριζόντια κατά χωρικές μονάδες. Η ολοκληρωμένη ανάπτυξη είναι συνεπώς η διαδικασία ανάπτυξης με την οποία επιδιώκεται η προώθηση όλων των οικονομικών δραστηριοτήτων, στις οποίες η περιφέρεια παρουσιάζει τοπικά πλεονεκτήματα καθώς και η εκμετάλλευση και αξιοποίηση όλων των πλουτοπαραγωγικών πηγών της περιφέρειας. Παράλληλα επιδιώκεται η ισόρροπη

ανάπτυξη όλων των χωρικών μονάδων της περιφέρειας με την διατήρηση του υπάρχοντος οικιστικού δικτύου χωρίς την συγκέντρωση του πληθυσμού και των δραστηριοτήτων σ' ένα ορισμένο αστικό κέντρο.(Κ. Λάσκαρις,)

6.2.2 ΟΙ ΣΚΟΠΟΙ ΤΗΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Η Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη επιδιώκει την προώθηση όλων των οικονομικών δραστηριοτήτων, στις οποίες η περιφέρεια παρουσιάζει τοπικά πλεονεκτήματα με ειδικότερη προσπάθεια ολοκλήρωσης του παραγωγικού κυκλώματος και τόνωσης των ενδοπεριφερειακών ροών.(Ρ. Krugman, 1995)

Παράλληλα στοχεύει στην ισόρροπη ανάπτυξη όλων των χωρικών μονάδων της περιφέρειας με την διατήρηση του υπάρχοντος οικιστικού ιστού χωρίς την υπερσυγκέντρωση πληθυσμού και δραστηριοτήτων σε συγκεκριμένο αστικό κέντρο.(Λ. Αποστολίδης, 2000)

Η Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη ταυτίζεται με την «Από τη Βάση Ανάπτυξη», (Α. Παπαδασκαλόπουλος, 1995) γιατί ο σχεδιασμός, η εφαρμογή και η παρακολούθησή της, επιβάλλουν τον συμμετοχικό προγραμματισμό και την ενεργοποίηση των κατοίκων και των φορέων της περιφέρειας.

Ως βασικοί αντικειμενικοί σκοποί του προτύπου μπορούν να προσδιορισθούν οι ακόλουθοι:

✦ *Η ενεργοποίηση του πληθυσμού στην αναπτυξιακή προσπάθεια*

Οι φορείς και οι κάτοικοι κάθε περιφέρειας είναι κατ' εξοχήν αρμόδιοι να επιλέξουν το είδος και τους ρυθμούς ανάπτυξης που επιθυμούν. Επίσης είναι σε θέση να γνωρίζουν τα προβλήματα και τις δυνατότητες της περιοχής τους καλύτερα από τον κεντρικό προγραμματιστή. Η προώθηση των επιλογών τους διασφαλίζεται με τη συμμετοχή τους στον περιφερειακό προγραμματισμό.

Η συμμετοχή στη χάραξη της αναπτυξιακής προσπάθειας προωθεί την ενεργοποίηση του πληθυσμού και την τόνωση της τοπικής επιχειρηματικότητας, που είναι απαραίτητες προϋποθέσεις για την αυτοδύναμη ανάπτυξη και θεμελιώνουν την πολιτική και οικονομική δημοκρατία.(Λ. Λουλούδης κ.ά 1999), (Χ. Κασίμης κ.ά 1999)

✦ *Η ενδογενής ανάπτυξη*

Ενδογενής ανάπτυξη είναι η μορφή περιφερειακής ανάπτυξης στην οποία τοπικοί παράγοντες (οργανισμοί, φορείς, τοπικές επιχειρήσεις, τοπική πρωτοβουλία και επιχειρηματικότητα) συνιστούν τους βασικούς μοχλούς της αναπτυξιακής διαδικασίας. Σε τοπικό επίπεδο αξιοποιούνται η παραγωγική δομή, η αγορά εργασίας, η επιχειρηματικότητα, οι φυσικοί πόροι, η κοινωνική και πολιτική δομή, οι παραδόσεις και η πολιτιστική κληρονομιά και δραστηριότητα πάνω στις οποίες μπορεί να αρθρωθεί η οικονομική μεγέθυνση και η βελτίωση του επιπέδου ζωής (Α. Λυμπεράκη, 1994). Η εφαρμογή του μοντέλου μπορεί να γίνει σε οποιαδήποτε χωρική κλίμακα.

✦ *Η εξάλειψη δυαδικών φαινομένων και των επιπτώσεων των περιόδων κρίσης*

Σε περιόδους κρίσης ή εμφάνισης δυαδικών φαινομένων ενώ το πολιτικό πρότυπο φαίνεται ευάλωτο, η ολοκληρωμένη ανάπτυξη είναι δυνατόν να δώσει λύσεις στα προβλήματα που προκύπτουν. Η τεχνολογία και η νέα οργάνωση των επιχειρήσεων αλλάζουν τις παραγωγικές διαδικασίες, τροποποιούν το άριστο μέγεθος των μονάδων, μειώνουν την απασχόληση και αναμορφώνουν τη στρατηγική των επιχειρήσεων και τις επιλογές εγκατάστασης. Στα κεντρικά σημεία εγκαθίστανται οι δραστηριότητες αιχμής (έρευνα και ανάπτυξη, ενσωματωμένος τριτογενής, υψηλή τεχνολογία κ.λ.π.), ενώ στην περίμετρο εγκαθίστανται συνήθως μονάδες τυποποιημένης τεχνολογίας (συναρμολόγηση, παραγωγή εν σειρά κ.λ.π.). Έτσι οι επιπτώσεις της οικονομικής συγκυρίας, του ανταγωνισμού των νεοβιομηχανικών χωρών και της έντασης της ιεραρχίας του χώρου συμβάλλουν στη διαφοροποίηση των επιπέδων μεγέθυνσης σε βάρος των περιμετρικών περιφερειών, που έχουν στηρίξει την ανάπτυξή τους στο μοντέλο συγκέντρωσης – διάχυσης. Η αύξηση των τιμών των εισροών (και των μισθών) και η εμφάνιση αρνητικών οικονομικών συγκέντρωσης στους πόλους καθώς και η ανάπτυξη της πληροφόρησης, των επικοινωνιών και της τεχνολογίας δίνουν τη δυνατότητα προώθησης της ανάπτυξης σε περιοχές με χαμηλότερες τιμές παραγωγικών συντελεστών και τοπικά πλεονεκτήματα για τοπική εκβιομηχάνιση, διατήρηση ανταγωνιστικότητας, δημιουργία κερδών και συσσώρευση κεφαλαίου.(Γ. Ποταμιάνος, 1991,- J. Robertson, 1992, - Σ. Ροζάκης, 1998)

-
- ✦ *Η προώθηση των στόχων της περιφερειακής πολιτικής που δεν προωθούνται επαρκώς από τον κεντρικό προγραμματισμό*

Τέτοιοι στόχοι είναι:

- η συγκράτηση πληθυσμού
- η τόνωση της απασχόλησης
- η αξιοποίηση των πόρων
- η άνοδος του επιπέδου διαβίωσης (Θ. Παπαγιάννης, 1994)

6.2.3 ΤΑ ΜΕΣΑ ΤΗΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Στα βασικά μέσα που αξιοποιούνται στην εφαρμογή της ολοκληρωμένης ανάπτυξης, πέραν των λοιπών μέσων της περιφερειακής πολιτικής μπορούν να ενταχθούν και τα εξής:

Η ενίσχυση των αρμοδιοτήτων της Περιφερειακής Διοίκησης και Τοπικής Αυτοδιοίκησης.

Η πολυπληθική διάρθρωση των υπηρεσιών και των διευκολύνσεων. Στα πλαίσια κάθε περιφέρειας προωθείται η λειτουργική αλληλεξάρτηση, με την εγκατάσταση σε κάθε χωρική της μονάδα μιας ή περισσότερων υπηρεσιών για την εξυπηρέτηση του συνόλου (Ν. Τάτσος 1989)

Η βελτίωση του συστήματος μεταφορών, με στόχο την εξάλειψη της γεωγραφικής, της οικονομικής και της κοινωνικής απομόνωσης. Με τη βελτίωση των μεταφορών διευκολύνεται η πρόσβαση των προϊόντων της τοπικής παραγωγής στις μεγάλες αγορές των αστικών κέντρων και των κατοίκων στους χώρους δουλειάς και τις υπηρεσίες. Επίσης η ενίσχυση του ενδοπεριφερειακού δικτύου μεταφορών αυξάνει τη συνεκτικότητα και διευκολύνει την ισόρροπη ανάπτυξη των χωρικών μονάδων της περιφέρειας. (Σ. Τσέτσης 2000).

Η καθιέρωση ειδικών κινήτρων για την προώθηση της επιχειρηματικής δραστηριότητας της τοπικής αυτοδιοίκησης και την ενίσχυση της τοπικής επιχειρηματικότητας σε δραστηριότητες μικρού μεγέθους, καθώς και την ενθάρρυνση της ανάληψης επιχειρηματικών πρωτοβουλιών εκ μέρους των νέων στις υποβαθμισμένες περιφέρειες (Μ. Σιδέρη-Τομαρά, 1999, - C. Weaven 1981)

Η πληροφόρηση και η κατάρτιση στελεχών που αποτελούν βασικά μέσα για την προώθηση της τοπικής ανάπτυξης, της κοινωνικής αναδιάρθρωσης και του μικροπεριφερειακού προγραμματισμού (A. Barguero, 1991)

Στα πλαίσια της προσπάθειας αξιοποίησης των τοπικών πλεονεκτημάτων, της αύξησης του περιφερειακού εισοδήματος και της συγκράτησης του πληθυσμού στην περιφέρεια, η διαδικασία της ολοκληρωμένης ανάπτυξης εστιάζει το ενδιαφέρον της ακόλουθους τομείς:

- ❖ Στον εκσυγχρονισμό και την ανάπτυξη των επιχειρήσεων του πρωτογενή τομέα με την εκμετάλλευση όλων των δυνατοτήτων της περιφέρειας στην καλλιέργεια, στην κτηνοτροφία, στην αλιεία, στη δασοκομία, στη θύρα, στη μελλισοκομία κ.τ.λ.
- ❖ Στην ανάπτυξη του τουρισμού, εσωτερικού και εξωτερικού στο επίπεδο που επιτρέπουν οι δυνατότητες της περιφέρειας.
- ❖ Στην ενίσχυση της βιοτεχνίας, με την θέσπιση κινήτρων, την ίδρυση βιοτεχνικών κτιρίων και την εξασφάλιση της αναγκαίας υποδομής όπως οδικό δίκτυο, επαρκής ηλεκτροδότηση, υδροδότηση κ.τ.λ.
- ❖ Στην ανάπτυξη των υπηρεσιών εκπαίδευσης, υγείας και αναψυχής με την δημιουργία και την διασπορά μικρών και μεσαίων μονάδων παροχής των παραπάνω υπηρεσιών.
- ❖ Στην ευκολότερη προσπέλαση στις διοικητικές υπηρεσίες με την ουσιαστική αποκέντρωσή τους.
- ❖ Στην δημιουργία της κατάλληλης υποδομής για την πραγμάτωση και την βιωσιμότητα των παραπάνω επιδιώξεων. Η υποδομή αυτή αφορά το οδικό δίκτυο, το σιδηροδρομικό, τους αγροτικούς και δασικούς δρόμους, τις τηλεπικοινωνίες, την ηλεκτροδότηση, την υδροδότηση, την αποχέτευση.(J. E. Blakey, 1994)

6.2.4 Η ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Η εφαρμογή της ολοκληρωμένης ανάπτυξης είναι αναγκαστική επιλογή της περιφερειακής πολιτικής για τους παρακάτω πρακτικούς λόγους.

Πολλές φορές δεν είναι δυνατόν να τεθεί σε κίνηση η διαδικασία πολιτικής ανάπτυξης είτε εξαιτίας της ανυπαρξίας κέντρου ή πόλου ανάπτυξης είτε εξ αιτίας της αδυναμίας λειτουργίας πόλου ανάπτυξης, μοναδική δυνατότητα επέμβασης για την προώθηση της ανάπτυξης μιας περιφέρειας, δίνει η διαδικασία της ολοκληρωμένης ανάπτυξης.

Το πρότυπο της ολοκληρωμένης ανάπτυξης δραστηριοποιεί τις περιφέρειες, δημιουργεί τις προϋποθέσεις απορρόφησης της ανάπτυξης, ενισχύει την εντόπια επιχειρηματικότητα και την αξιοποίηση των τοπικών πόρων, διευρύνει τις αγορές της ντόπιας παραγωγής με την υιοθέτηση σύγχρονης τεχνολογίας, συγκρατεί τον πληθυσμό, θωρακίζει την περιφέρεια έναντι των απομυζητικών επιδράσεων και αποτελεί εναλλακτική στρατηγική για τις περιόδους κρίσης. (N. Κάλδερ, 1975, - X. Ζιωγάνας, 1998, - J.S. Hogendorn, 1996)

6.2.5 ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Ο όρος αειφόρος ανάπτυξη χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά μερικά μόλις χρόνια πριν από επιστήμονες που υπήρξαν πρωτοπόροι στη γεωργική οικολογία. Η σημασία του όρου είναι προσαρμοσμένη ανάλογα με τον τομέα στον οποίο χρησιμοποιείται. Ένα αειφόρο σύστημα είναι εκείνο που επιζεί και διαιωνίζεται, χωρίς να εξαντλεί τους πόρους που χρησιμοποιεί. Σε οποιαδήποτε χρονική στιγμή, η Γη, ως σύνολο αλλά και ως έφορες μορφές ζωής, περιλαμβανομένου και του ανθρώπου. Μία αειφόρος συνετή κοινωνία ρυθμίζει έτσι την οικονομία της, ώστε να μην υπερβαίνει τις δυνατότητες που έχει ο πλανήτης για να απορροφά τις ζημιές που προκαλούνται στο περιβάλλον, να ξαναδημιουργεί τους πόρους του και να υποστηρίζει τη ζωή για χιλιάδες χρόνια.

Έτσι οι ανάγκες του πληθυσμού μπορούν να ικανοποιούνται χωρίς να εξαντλείται το γήινο κεφάλαιο και χωρίς να δημιουργείται κίνδυνος στην προοπτική της παρούσας και των μελλοντικών γενεών του ανθρώπου και των άλλων ειδών.

Η αειφόρος ανάπτυξη πέραν των συμπεριφορών μπορεί να επιτευχθεί με τη χρήση της κατάλληλης τεχνολογίας. Μάλιστα σε σχετικό άρθρο της Ελευθεροτυπίας που αναφέρεται σε οδηγία της Ε.Ε. δηλώνει κατηγορηματικά πως οποιαδήποτε ενέργεια σχετιζόμενη με την ανάπτυξη θα κινείται πρώτιστα με γνώμονα το σεβασμό στο περιβάλλον και μετά με βάση τα οικονομικά κριτήρια.¹(ΕΕΚ, 1997 – Κ. Αποστολόπουλος, 2000)

Στο παγκόσμιο συνέδριο για το περιβάλλον και την ανάπτυξη που έγινε στο Rio De Janeiro το 1992, δηλώθηκε κατηγορηματικά ότι είναι επιτακτική η ανάγκη λήψης αποφάσεων για εφαρμογή πολιτικών που θα προωθήσουν την αειφόρο ανάπτυξη, δηλαδή ανάπτυξη που θα καλύπτει τις ανάγκες της σύγχρονης γενιάς χωρίς να υπονομεύει τις γενιές του μέλλοντος.

---

¹ Άρθρο της 18^{ης} Νοέμβρη 2000, με τίτλο «περιβαλλοντική ανάπτυξη» που υπογράφεται από την Έρση Βατού.

6.2.6 Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΤΟΠΙΚΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ

6.2.1 ΓΕΝΙΚΗ ΑΝΑΦΟΡΑ

Η περίοδος που διανύουμε, χαρακτηρίζεται από διεθνείς ανακατατάξεις και μεταβολές που διαχέονται σε όλο το φάσμα των ανθρώπινων δραστηριοτήτων. Έτσι επέρχονται αλλαγές στις δομές, τα στερεότυπα, την συγκρότηση και τους ρυθμούς ανάπτυξης όλων των κοινωνιών τόσο σε τοπικό όσο και σε εθνικό επίπεδο.

Την πραγματικότητα αυτή επιβάλλει κυρίως η ενοποίηση των οικονομικών και πολιτικών συστημάτων μέσα από τους μηχανισμούς της αγοράς, καθώς και οι ταχύτατες τεχνολογικές εξελίξεις στον τομέα της πληροφορικής και των επικοινωνιών. Ως αποτέλεσμα των παραπάνω διαδικασιών διαμορφώνεται η τάση για ομογενοποίηση της παγκόσμιας κοινωνίας.

Στον αντίποδα αυτής της διαδικασίας αναπτύσσονται αντίρροπες δυνάμεις που επιδιώκουν να συμβάλλουν σε οικονομικό-τοπικό-περιφερειακό και εθνικό επίπεδο, στην διαμόρφωση μιας παγκόσμιας κοινωνίας που θα σέβεται και θα αξιοποιεί την διαφορετικότητα και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά κάθε περιοχής του πλανήτη μας. Έτσι τόσο στην οικονομία όσο και στον κοινωνικό και πολιτιστικό τομέα αναπτύσσονται και οι αντίστοιχες στρατηγικές περιφερειακής και τοπικής ανάπτυξης.

Οι σχεδιασμοί αυτοί εκφράζονται είτε με Τοπικά Αναπτυξιακά Προγράμματα, είτε με Τοπικά Επιχειρησιακά Σχέδια. Τα πλεονεκτήματα αυτών των σχεδίων βρίσκονται κυρίως στην ευελιξία και την προσαρμοστικότητα που διαθέτουν, την ευαισθησία σε θέματα που αφορούν το περιβάλλον και τον ανθρωποκεντρικό τους χαρακτήρα, αφού απευθύνονται και καθορίζονται από μικρά πληθυσμιακά-κοινωνικά μεγέθη.

Με βάση τα παραπάνω δεδομένα οι σύγχρονοι σχεδιασμοί ανάπτυξης προσπαθούν να συνδυάσουν τις τάσεις για παγκοσμιοποίηση των πληροφοριών, της αγοράς και των ευκαιριών, με την ανάγκη διατήρησης των τοπικών χαρακτηριστικών και ιδιαιτεροτήτων, σε ένα κοινό μοντέλο ανάπτυξης που θα αξιοποιεί και τις δύο δυναμικές.

Έτσι στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η παραπάνω πραγματικότητα εκφράζεται με επαναπροσδιορισμό της περιφερειακής και διαρθρωτικής πολιτικής, με μέτρα και πολιτικές που ενισχύουν και προωθούν την τοπική και περιφερειακή ανάπτυξη.

Στην βάση αυτή παρατηρείται και στο Ελληνικό επίπεδο μια προσπάθεια ανάπτυξης του θεσμού της περιφερειακής και τοπικής διοίκησης /αυτοδιοίκησης με την νομοθεσία για την περιφερειακή συγκρότηση της χώρας, την αναδιοργάνωση της τοπικής αυτοδιοίκησης.

Βέβαια αυτή η διαδικασία δημιουργίας νέων δομών και ανακατανομής των ρόλων, δεν είναι πάντα κοινά αποδεκτή από όλους. Χαρακτηρίζεται από έντονα συγκρουσιακά στοιχεία και απαιτεί προετοιμασία και προσπάθεια από τις τοπικές κοινωνίες.

Τις παραπάνω αναγκαιότητες έρχεται να καλύψει ο Τοπικός Αναπτυξιακός Σχεδιασμός που αποτελεί ταυτόχρονα ένα πλαίσιο διεκδικήσεων από τους εθνικούς-περιφερειακούς και κοινοτικούς φορείς, αλλά και ένα τοπικό σχέδιο για την διαχείριση και αξιοποίηση των ικανοτήτων, των συγκριτικών πλεονεκτημάτων και των πόρων που διαθέτει η τοπική κοινωνία

Το σημαντικότερο ίσως στοιχείο για την επιτυχία των πολιτικών τοπικής ανάπτυξης είναι η συμφωνία των άμεσα ενδιαφερομένων για το αύριο της κοινότητας τους.

Μέσα στο πλαίσιο αυτό γίνεται εμφανής η αναγκαιότητα και η σημασία ανάπτυξης ενός κοινωνικού διαλόγου έτσι ώστε οι λύσεις που θα επιλεγούν να είναι αποτέλεσμα κοινωνιών συγκλίσεων και συμφωνιών.

6.2.7 ΤΟΠΙΚΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ-ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Η φιλοσοφία που καθορίζει την συγκεκριμένη μελέτη στηρίζεται στην αρχή της *καθολικότητας*, της *συμπληρωματικότητας*, της *διαφορετικότητας*, της *διαδραστικότητας* και του *μακροχρόνιου σχεδιασμού*.

Με την αρχή της *καθολικότητας*, αντιλαμβάνεται το Μέτσοβο ως ενιαίο ανθρωπογεωγραφικό χώρο, τμήμα της Ηπείρου, και προσπαθεί η ανάλυση των προβλημάτων και η χάραξη των κατευθύνσεων να λαμβάνει υπόψη τις δυνατότητες και τις προοπτικές ανάπτυξης της ευρύτερης περιοχής.

Η αρχή της *διαφορετικότητας* επιβάλλει την μελέτη της κάθε περίπτωσης ξεχωριστά και την ένταξή της στο μοντέλο ανάπτυξης, δίνοντας και στο ίδιο το μοντέλο την δυνατότητα διαρκούς αναπροσαρμογής. Με αυτό τον τρόπο δίνεται μεγάλη βαρύτητα στον σεβασμό των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών που διαθέτει η κάθε περιοχή ή κοινωνική ομάδα.

Με βάση την αρχή της *συμπληρωματικότητας*, ο σχεδιασμός περιλαμβάνει τα στοιχεία εκείνα που διαμορφώνουν τέτοιους άξονες ώστε η κάθε ενέργεια να λειτουργεί συμπληρωματικά προς τις υπόλοιπες.

Αυτό σημαίνει ότι προτάσσονται διαφορετικές και εναλλασσόμενες μεταξύ τους παραγωγικές δομές, που στο σύνολό τους οδηγούν σε μεγάλο βαθμό αυτάρκειας και κάλυψης των αναγκών, προσφέροντας την δυνατότητα της συμμετοχής σε μια βιώσιμη ανάπτυξη στο σύνολο των κατοίκων της ευρύτερης περιοχής του Μετσόβου.

Η αρχή της *διαδραστικότητας* έρχεται να συνδέσει το μοντέλο ανάπτυξης που προωθείται για το Μέτσοβο, με τα αντίστοιχα μοντέλα των υπόλοιπων περιοχών και τον αναπτυξιακό σχεδιασμό σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο. Αντιλαμβάνεται τον κοινωνικό και γεωγραφικό χώρο της επαρχίας Μετσόβου όχι ως μία κλειστή και περιχαρακωμένη έννοια, αλλά ως μία κοινότητα με ανοικτούς και πολλαπλούς διαύλους επικοινωνίας και αλληλεπίδρασης. Γι' αυτό μεγάλη σημασία δίνεται στα μέσα επικοινωνίας, μεταφοράς και στις πολλαπλές δυνατότητες διαπολιτισμικών ανταλλαγών. Σημαντικό εργαλείο γι' αυτό αποτελούν οι δυνατότητες που προσφέρουν οι νέες τεχνολογικές εξελίξεις.

Τέλος βασικό στοιχείο αποτελεί η λογική της ανάπτυξης να προσβλέπει στις *μακροχρόνιες ανάγκες* της περιοχής, ώστε να προωθεί σταδιακά και παράλληλα μεταξύ τους τις αλλαγές και τις μεταρρυθμίσεις που χρειάζονται με βάση ένα νέο μοντέλο ανάπτυξης, βιώσιμο και φιλικό προς το περιβάλλον.

6.2.8 ΚΥΡΙΟΙ ΑΞΟΝΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΜΕΤΣΟΒΟΥ

Οι άξονες της αναπτυξιακής που τίθενται στα πλαίσια της μελέτης είναι:

ΑΞΟΝΑΣ 1: Η δημιουργία των οικονομικών προϋποθέσεων για την ισόρροπη ανάπτυξη της επαρχίας και η συγκράτηση του πληθυσμού των ορεινών οικισμών με την δημιουργία νέων ευκαιριών απασχόλησης στον τομέα των νέων μορφών τουρισμού και των ειδικών (εναλλακτικών) αγροτικών δραστηριοτήτων.

ΑΞΟΝΑΣ 2: Η βελτίωση της τεχνικής και κοινωνικής υποδομής καθώς και η ανάπτυξη των απαραίτητων δραστηριοτήτων που θα συμβάλλουν στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των μόνιμων κατοίκων και των επισκεπτών.

ΑΞΟΝΑΣ 3: Η προστασία και η ανάδειξη του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος έτσι ώστε να αποτελεί στοιχείο βιώσιμης ανάπτυξης. Βασικοί στόχοι είναι η αποσυμφόρηση των αναπτυγμένων τουριστικά περιοχών, με την παράλληλη αποκατάσταση του φυσικού περιβάλλοντος και η ανάδειξη των ορεινών οικισμών με την προστασία του παραδοσιακού τους χαρακτήρα.

ΑΞΟΝΑΣ 4: Η ανάπτυξη πολιτισμικών και γενικότερα κοινωνικών δραστηριοτήτων που θα συγκροτούν τον κοινωνικό ιστό και θα εμπλουτίζουν την παράδοση με νέα και σύγχρονα χαρακτηριστικά.

6.2.9 Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΓΝΑΤΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ

Η κατασκευή του νέου αυτοκινητόδρομου, της Εγνατίας, θα οξύνει δραματικά τις ήδη υφιστάμενες ανισοροπίες. Ο αυτοκινητόδρομος θα προσφέρει μια μεγάλη ευκαιρία, αλλά αντιπροσωπεύει παράλληλα και μια μεγάλη απειλή. Οι επιπτώσεις του θα είναι πολύ σοβαρές για την περιοχή εάν δεν παρθούν τα κατάλληλα μέτρα που θα επιστρατεύσουν το σύνολο του πλούσιου δυναμικού τους, που είναι ιδιαίτερα ελκυστικό για τον επισκέπτη. Η τύχη του Μετσόβου θα είναι λοιπόν κοινή με την τύχη της επαρχίας συνολικά. Το Μέτσοβο από μόνο του δε θα μπορέσει να αντιμετωπίσει τις επιπτώσεις της Εγνατίας.

Το Μέτσοβο στήριξε ιστορικά την οικονομική του ανάπτυξη κατά κύριο λόγο στην προνομιακή γεωγραφική του θέση και ειδικότερα στον έλεγχο που του επέτρεπε αυτή να ασκεί στις μετακινήσεις διέλευσης της οροσειράς της Πίνδου. Σήμερα αποτελεί επίσης έναν ισχυρό τουριστικό πόλο. Με την κατασκευή της Εγνατίας, το φυσικό πέρασμα της Κατάρας θα αναλάβει ένα σημαντικά σπουδαιότερο ρόλο. Δε θα αντιστοιχεί πια στην απλή σύνδεση της ανατολικής με τη δυτική Ελλάδα, αλλά στη σύνδεση της Ευρώπης με τη Μέση Ανατολή.

Η Εγνατία διέρχεται Ηγουμενίτσα-Ιωάννινα-Μέτσοβο-Τρίκαλα ή Κοζάνη. Η σύνδεση αυτή βρίσκεται πάνω στη νοητή ευθεία γραμμή που ενώνει το βορειότερο λιμένα της Δυτικής Ελλάδας, την Ηγουμενίτσα, με τους δύο άλλους πόλους που αντιστοιχούν στις κατευθύνσεις χερσαίας και θαλάσσιας επικοινωνίας της Ελλάδας με την Ανατολή, τη Θεσσαλονίκη και το Βόλο αντίστοιχα, τους οποίους σκοπεύει να αναδείξει η Εγνατία.

Η σημασία της Εγνατίας, του αυτοκινητόδρομου που θα εκμεταλλευτεί το φυσικό πέρασμα του Μετσόβου είναι τεράστια. Οι σκοποί που επιδιώκεται να επιτευχθούν με την κατασκευή του ξεπερνούν την απλή συγκοινωνιακή εξυπηρέτηση και έχουν να κάνουν με τη γενικότερη πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε τομείς όπως η ολοκλήρωση του ευρωπαϊκού χώρου και η σύνδεσή του με τις εξωτερικές αγορές. Αυτός είναι και ο λόγος που η κατασκευή της Εγνατίας, που θα ανήκει στο διευρωπαϊκό οδικό δίκτυο, έχει υπαχθεί στο πρόγραμμα σύγκλισης των οικονομιών των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Το Μέτσοβο βρίσκεται, τελικά, πάνω στη μοναδική, σύνδεση της Δυτικής με την Ανατολική Ελλάδα, τη μοναδική σύνδεση της Ευρώπης με την Ανατολή που

ακολουθεί τη Νότια Βαλκανική παρακάμπτοντας τις ταραγμένες περιοχές των Βαλκανίων.

Όμως αυτό δε σημαίνει ότι το Μέτσοβο θα εξακολουθεί να ελέγχει τις μεγάλες κυκλοφοριακές ροές που θα διέρχονται εφαιπτόμενες από αυτό, σε χάραξη παράλληλη της υφιστάμενης Εθνικής Οδού, από την απέναντι πλευρά όμως του Μετσοβίτικου.

Με την Εθνική Οδό το πέρασμα από την Κατάρρα είναι σήμερα δύσκολο, αργό και κουραστικό. Ο ταξιδιώτης υφίσταται τις δυσκολίες του ανάγλυφου, άρα το γνωρίζει το απολαμβάνει, το επισκέπτεται με όλη τη σημασία της λέξης.

Με την Εγνατία, θα αλλάξουν ριζικά όλες οι παράμετροι σχετικά με την Κατάρρα. Η διέλευση της Πίνδου θα γίνεται σε ελάχιστο χρόνο.

Ως «κλειστός» αυτοκινητόδρομος, η Εγνατία θα προσφέρει στους διερχόμενους τους δικούς της σταθμούς εξυπηρέτησης με πρατήρια καυσίμων, αναψυκτήρια κ.λ.π., κάτι σαν τα χάνια κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας.

Θα μπορέσει το Μέτσοβο να γίνει τόσο ελκυστικό ώστε να απομακρύνει τον ταξιδιώτη από αυτό το κλειστό σύστημα, όταν αυτός ήδη θα έχει ενστερνιστεί μια λογική ταχύτητας του τοπίου, το οποίο ούτως ή άλλως θα παρακάμπτει χωρίς να αντιλαμβάνεται τον πλούτό του; Θα καταφέρει να τον κρατά όχι απλώς για μια σύντομη στάση αλλά και για διανυκτέρευση;

---

7. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΤΟΠΙΑΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

7.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ Η΄ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΤΟΥ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ

Το Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο στα πλαίσια της υλοποίησης μελέτης για τη διερεύνηση των δυνατοτήτων ανάπτυξης των ορεινών περιοχών της χώρας πραγματοποίησε έρευνα πεδίου στην περιοχή που περιλάμβανε μέχρι το 1997 την επαρχία Μετσόβου.

Απώτερος σκοπός της έρευνας ήταν να εκμαιευτούν, από τους ίδιους τους κατοίκους της περιοχής, οι δυνατότητες εκείνες που θα οδηγήσουν στην ολοκληρωμένη ανάπτυξη (οικονομική – κοινωνική – πολιτισμική) της συγκεκριμένης ορεινής περιοχής.

Η παρούσα έρευνα έλαβε χώρα στην ευρύτερη περιοχή του δήμου Μετσόβου κατά τη διάρκεια 26-10-1999 έως 15-10-2000. Πραγματοποιήθηκε καταγραφή των αρχηγών νοικοκυριών του δήμου Μετσόβου και των άλλων χωριών που συμμετείχαν στην έρευνα από καταλόγους της Διεύθυνσης Γεωργίας Ιωαννίνων, του Ε.Ο.Τ. Ιωαννίνων, του Δήμου Μετσόβου, του Κτηνιατρείου Μετσόβου και του Συνεταιρισμού Ξυλείας που εδρεύει στην περιοχή.

Στο σύνολο των 1.764 καταγραφέντων οικονομικά ενεργών κατοίκων οι αρχηγοί νοικοκυριών – επαγγελματίες, βιοτέχνες, αγρότες και κτηνοτρόφοι ανέρχονταν σε 753 άτομα και συγκεκριμένα σε ποσοστό 42,7%.

Στη συνέχεια προχώρησε στη διαδικασία προσωπικών συνεντεύξεων και στη συμπλήρωση ερωτηματολογίων (παράρτημα 2) από τους κατοίκους της ευρύτερης περιοχής του Μετσόβου για να προσδιοριστεί το προφίλ των παραγωγικών δυνατοτήτων της περιοχής.

Ο αριθμός των ερωτηματολογίων που περιλαμβάνουν 32 ερωτήσεις ανέρχεται στα 216 (δείγμα 29%). Χρησιμοποιήθηκε στην έρευνα αυτή ως κύριο εργαλείο το ερωτηματολόγιο ως το πιο αποτελεσματικό μέσο πρόσβασης του ερευνητή στην περιοχή προκειμένου να συγκεντρώσει τις αναγκαίες και επιθυμητές πληροφορίες.

Η αξία του ερωτηματολογίου σε έρευνες εμπειρικού τύπου προκύπτει άλλωστε από το γεγονός ότι, στο σύνολό τους οι ερευνητικές μελέτες για την επιτόπια έρευνα χρησιμοποιούν ως αναγκαίο εργαλείο το ερωτηματολόγιο.

Το ερωτηματολόγιο ήταν διαρθρωμένο με τέτοιο τρόπο ώστε σταδιακά να αντλεί τις πληροφορίες από τον ερωτώμενο προσπαθώντας ταυτόχρονα να εγγυηθεί

την ανωνυμία του και τον σεβασμό της προσωπικότητάς του. Η δομή του ερωτηματολογίου έχει ως εξής.

- Αρχικά αναφέρεται στα γενικά χαρακτηριστικά του δείγματος. Ειδικότερα οι ερωτήσεις αυτής της ενότητας αφορούν στο φύλλο, την ηλικία, τον τόπο καταγωγής και διαμονής καθώς και το επίπεδο εκπαίδευσης των ερωτηθέντων. Από την ενότητα αυτή γίνεται μια απόπειρα να εξακριβωθεί η ηλικιακή σύνθεση του ενεργού πληθυσμού της περιοχής και να ανιχνευθούν ίσως κάποια σημάδια εσωτερικής μετακίνησης αλλά και μετανάστευσης.
- Η δεύτερη δέσμη των ερωτήσεων ασχολείται με τα οικογενειακά χαρακτηριστικά του δείγματος. Το ενδιαφέρον εδώ εστιάζεται στην οικογενειακή κατάσταση του ερωτώμενου, στην ύπαρξη ή όχι παιδιών και τον ακριβή αριθμό αυτών, στον αριθμό των ατόμων που διαμένουν στο σπίτι, την επαγγελματική δραστηριότητα του και στο ετήσιο εισόδημά του. Το αντικείμενο που εξετάζεται εδώ σχετίζεται με τις συνήθειες για την απόκτηση παιδιών και εάν το εισόδημά τους εξασφαλίζει άνετη διαβίωση.
- Ακολούθως, εξετάζεται η θέση στο επάγγελμα του ερωτώμενου, το είδος της σύμβασης που έχει και τον ασφαλιστικό, επίσης, φορέα που τον καλύπτει αν τον καλύπτει. Εδώ, τέλος, γίνεται λόγος και για προηγούμενη απασχόληση αν υπάρχει και ερευνώνται οι συνθήκες εργασίας των κατοίκων της περιοχής.
- Οι ερωτήσεις που αναφέρονται στο έτος ίδρυσης της επιχείρησης και στην ύπαρξη λογιστικών βιβλίων για τη διαχείριση της εκμετάλλευσης αποτελούν μια διαφορετική ενότητα που σκοπό έχει να εξακριβώσει την πρόσφατη δημιουργία επιχειρήσεων και τη λειτουργία τους με βάση τις νέες «πατέντες» του Υπουργείου Οικονομικών.
- Στην επόμενη ενότητα οι ερωτήσεις ανιχνεύουν τη μορφή της επιχείρησης⁷ αν είναι οικογενειακή, αν απασχολεί άλλα άτομα και με ποιον τρόπο και τέλος, αν τα παιδιά της οικογένειας, εφόσον υπάρχουν, σκοπεύουν να ασχοληθούν στο μέλλον με τη συγκεκριμένη επιχείρηση. Εδώ το ενδιαφέρον επικεντρώνεται στην προθυμία ή απροθυμία των νεοτέρων να διαδεχθούν το επάγγελμα του πατέρα.
- Με το ποσοστό του εισοδήματος των ερωτηθέντων από την κάθε δραστηριότητά τους ασχολείται το επόμενο στάδιο των ερωτήσεων καθώς και στο αν βλέπουν στο μέλλον τη βιωσιμότητα της επιχείρησής τους. Οι ερωτήσεις αυτές δόθηκαν προκειμένου να εξυπηρετήσουν κάποια

σκοπιμότητα. Οι απαντήσεις των ερωτήσεων αυτών θα δείξουν πόσοι από τους ερωτηθέντες ασχολούνται με περισσότερους από έναν παραγωγικούς τομείς της οικονομίας της περιοχής. Επιπλέον ερευνούμε και την πρόθεση τους αναφορικά με τη συνέχιση των δραστηριοτήτων αυτών, ή την εγκατάλειψη της πατρώας γης.

- Η επόμενη ενότητα αναφέρεται στο επίπεδο εξειδίκευσης και απόδοσης των ατόμων στην επιχείρηση, στην ύπαρξη νέων επενδύσεων και στην πεποίθηση να συμπράξουν με άλλες μονάδες της περιοχής, όπως και στο αν πιστεύουν ότι τους ασκείται κάποιο είδος εξωτερικού ελέγχου. Είναι βέβαια γνωστό σε όλους τα προγράμματα που χρηματοδοτήθηκαν από την Ε.Ε. για τέτοιου είδους ενέργειες. Είναι επίσης γνωστό πως πολύ λίγοι έτυχαν τέτοιων «ευγενών» μεταχειρίσεων. Σκοπός είναι να εξεταστεί η ύπαρξη τέτοιων χρηματοδοτήσεων και το πνεύμα συνεργασίας που επικρατεί στην περιοχή.
- Άλλη ενότητα αναφέρεται στο ύψος των περιουσιακών στοιχείων του ερωτώμενου και στο αν κρίνει το κεφάλαιό του αυτό ικανοποιητικό. Ενδιαφέρον έχει εδώ η δομή της κάθε επιχείρησης.
- Ακολούθως, η επόμενη ερώτηση αναφέρεται στη γενικότερη υποδομή της περιοχής και στο βαθμό ικανοποίησης – εξυπηρέτησης που πιστεύει ο ερωτώμενος ότι του προσφέρεται από αυτή.
- Στη συνέχεια οι ερωτήσεις αναφέρονται στις άτυπες μορφές εργασίας που πιθανόν να ευνοεί η δομή ενός επαρχιακού δήμου, όπως της περιοχής που μελετάται.
- Οι ερωτήσεις που ακολουθούν σε άλλη ενότητα ζητούν την προσωπική γνώμη του ερωτώμενου για το γεγονός αν ευνοήθηκε η περιοχή από τον τουρισμό.
- Η ολοκλήρωση του ερωτηματολογίου γίνεται με κάποιες πιο εξειδικευμένες ερωτήσεις που αναφέρονται στην ενδογενή ανάπτυξη της περιοχής, με ποιους τρόπους θα επιτευχθεί αυτή και τα αισθήματα που γεννά η παγκοσμιοποίηση στον ερωτώμενο απειλώντας ή κάνοντάς τον να οραματίζεται έναν κόσμο καλύτερο.

Τα καίρια ερωτήματα για τα οποία γίνεται προσπάθεια να απαντηθούν με κάθε λεπτομέρεια μέσα από την καταγραφή των απόψεων των ερωτώμενων δίνονται στη συνέχεια.

- Ποια είναι τα γενικά χαρακτηριστικά των κατοίκων του ημιαστικού και αγροτικού χώρου.
- Ποιοι είναι οι κύριοι τομείς δραστηριότητας των κατοίκων των ορεινών περιοχών.
- Η μορφή των επιχειρήσεων της επαρχίας.
- Η διάθεση των νέων σχετικά με την διαδοχή υπαρχόντων επαγγελμάτων.
- Οι δυνατότητες και η επιθυμία των κατοίκων για κατάρτιση πάνω στο αντικείμενό τους.
- Το συνεργατικό πνεύμα που διέπει τις σχέσεις των κατοίκων των ορεινών περιοχών.
- Ποιοι λόγοι ωθούν κάποιους στην εσωτερική μετανάστευση.
- Οι απόψεις τους γύρω από την ενδογενή (τοπική) ανάπτυξη.
- Η γνώμη τους για την υποδομή που τους παρέχει το κράτος προκειμένου να μην ερημώσει η ύπαιθρος.
- Ποιες συνθήκες ευνοούν τις άτυπες μορφές εργασίας.
- Γνωρίζουν τις δυνατότητες ανάπτυξης της περιοχής τους.
- Τι υποστηρίζουν για το μύθο της παγκοσμιοποίησης.

7.2 ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΤΩΝ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΩΝ

Για την επεξεργασία των αποτελεσμάτων της επιτόπιας έρευνας χρησιμοποιήθηκε το λογισμικό πακέτο στατιστικής επεξεργασίας Stat Graphics καθώς και οι σχετικές μέθοδοι περιγραφικής στατιστικής όπως:

- Εύρεση μέσου όρου και διακύμανσης για κάθε συνεχή μεταβλητή.
- Εύρεση συχνοτήτων και ποσοστών για κάθε κατηγορική μεταβλητή στο δείγμα.
- Γραφικές συναρτήσεις, ραβδογράμματα και κυκλικά διαγράμματα συχνοτήτων για όλες τις παραπάνω μεταβλητές (παράρτημα 3).

Επίσης, έγινε προσπάθεια να βρεθεί ο βαθμός συσχέτισης μεταξύ των σχετικών μεταβλητών. Πιο συγκεκριμένα οι υποθέσεις που τέθηκαν από τους ερευνητές ελέγχονται με το test χ^2 για να αποδειχθεί αν η H_0 είναι αληθής αν για την ερμηνεία των μεταβλητών χρησιμοποιείται η πιθανότητα p- value.

7.3 ΑΝΑΛΥΣΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΩΝ ΔΕΛΤΟΜΕΝΩΝ

7.3.1 ΓΕΝΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ

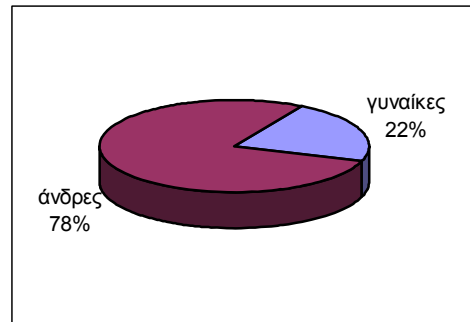
Η έρευνα ασχολείται με την γνωστή προ του προγράμματος «Καποδίστρια», επαρχία Μετσόβου. Καλύπτει δηλαδή την ευρύτερη περιοχή του Μετσόβου, Ανηλίου, Ανθοχωρίου, Βοτονοσίου, Μηλέας και Βοτονοσίου. Η περιοχή ανήκει διοικητικά στην περιφέρεια Ηπείρου και συγκεντρώνει περισσότερους από 6.000 κατοίκους.

7.3.2 ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

Στην ενότητα αυτή του ερωτηματολογίου οι ερωτήσεις αναζητούν την γενικότερη ταυτότητα των ερωτώμενων. Οι πληροφορίες που απορρέουν σχετίζονται με το φύλο, την ηλικία, τον τόπο καταγωγής και το μορφωτικό επίπεδο.

Σύμφωνα με τα στοιχεία που προέκυψαν από την επεξεργασία των στοιχείων τη μερίδα του λέοντος αναφορικά με το φύλο των ερωτώμενων έχουν οι άνδρες με ποσοστό 78%, ενώ ποσοστό 22% ανήκει στις γυναίκες.

Γράφημα 1: φύλο ερωτώμενων

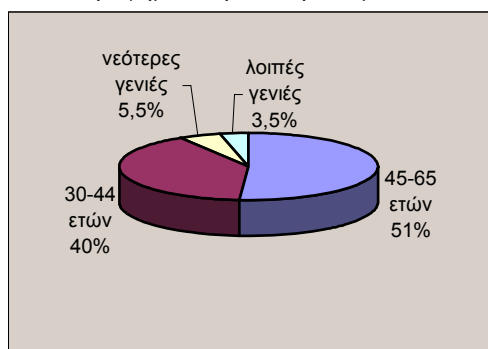

Οι επικρατέστερες τιμές ηλικιών στα άτομα αυτά, κυμαίνονται μεταξύ 45-65 ετών για το 51% επί του συνόλου των ερωτηθέντων και ακολουθεί η γενιά των 30-44 ετών με ποσοστό 40%, ενώ η νεότερη γενιά καταλαμβάνει μόλις το 5,5% επί του συνόλου του δείγματος (Γράφημα 2).

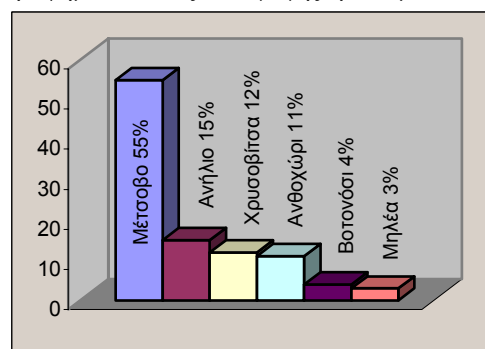
Το γεγονός ότι το ερωτηματολόγιο απευθύνθηκε σε άτομα οικονομικά ενεργό-αρχηγούς εκμεταλλεύσεων κυρίως δικαιολογεί εν μέρει τις μεγάλες ηλικίες των ερωτώμενων.

Αναφορικά με τον τόπο καταγωγής των ερωτώμενων το μεγαλύτερο ποσοστό που αγγίζει το 55% μας δήλωσαν πως κατάγονται από το Μέτσοβο. Το ποσοστό αυτό είναι αρκετά υψηλό, ας μην ξεχνάμε όμως πως το Μέτσοβο αποτελεί δήμο και στο συγκεκριμένο μέρος είναι συγκεντρωμένες οι περισσότερες επιχειρήσεις, το αντικείμενο της έρευνάς μας.

Γράφημα 2: ηλικία ερωτώμενων

Γράφημα 3: τόπος καταγωγής ερωτώμενων

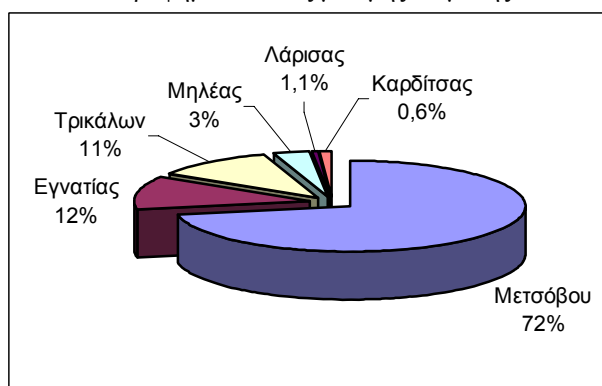

Ακολουθώς το 15% του δείγματός μας αναφέρει ως τόπο καταγωγής το Ανήλιο χωριό που χαιρετάει αντικριστά για αιώνες τώρα το Μέτσοβο. Το 12% έχει τόπο καταγωγής τη Χρυσοβίτσα και το 11% το Ανθοχώρι βλαχόφωνο χωριό της περιοχής. Τα άλλα 2 χωριά Βοτονόσι και Μηλέα εμφανίζουν αντίστοιχα ποσοστά 4% 3%, υποδηλώνοντας κατ' αυτόν τον τρόπο το μικρό πληθυσμιακό μέγεθος των χωριών αυτών και κατ' επέκταση και τον μικρό σχετικά αριθμό εκμεταλλεύσεων (Γράφημα 3).

Στη συνέχεια θελήσαμε να ερευνήσουμε κατά πόσο οι άνθρωποι που απάντησαν στις ερωτήσεις μας παραμένουν στον τόπο καταγωγής τους και δραστηριοποιούνται στα όρια του χώρου αυτού. Σ' αυτό το σημείο θέλουμε κυρίως να δούμε κυρίως το ποσοστό των κτηνοτρόφων που εγκαταλείπουν την ορεινή αυτή περιοχή κατά τους χειμερινούς μήνες και καταφεύγουν σε ηπιότερα μέρη, για την καλύτερη διαβίωση των κοπαδιών τους. Τα αποτελέσματα έχουν ως εξής:

Το 72% δήλωσε πως διαμένει μόνιμα στο δήμο Μετσόβου, και το αμέσως επόμενο ποσοστό 12% δηλώνει πως διαμένει στον νεοσύστατο δήμο Εγνατίας οι τελευταίοι δηλαδή διαμένουν μόνιμα στη Χρυσοβίτσα.

Γράφημα 4: τόπος μόνιμης διαμονής

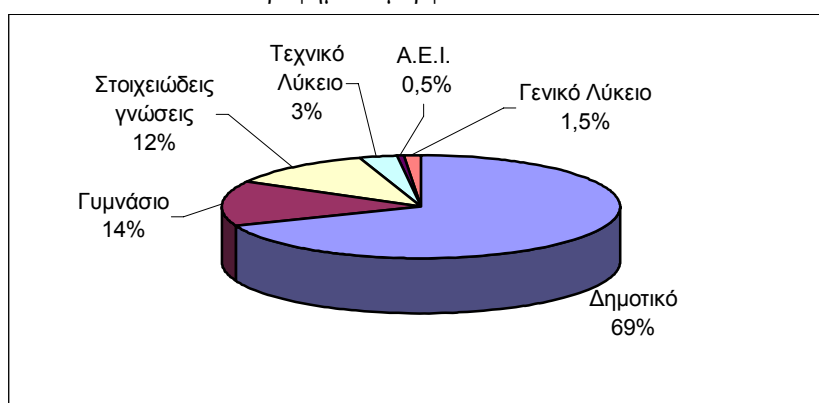
Στη συνέχεια το 11% των ερωτηθέντων δηλώνει πως κατοικεί στα Τρίκαλα. Η κοινότητα Μηλέας φιλοξενεί στα εδάφη της το 3,3%, ενώ 1 μόνο άτομο δήλωσε πως το χειμώνα κατοικεί στη Λάρισα και 2 μόνο διαμένουν αντίστοιχα κατά τους χειμερινούς μήνες στην Καρδίτσα. (Γράφημα 4)

Επόμενο χαρακτηριστικό που εξετάστηκε στο δείγμα ήταν το μορφωτικό τους επίπεδο. Στην περίπτωση αυτή θέλαμε να αποδείξουμε την ισχύ στην πραγματικότητα της παράδοσης που μιλά για το «φιλογράμματον» Μέτσοβο, με τους πεφωτισμένους διδασκάλους του. Εντούτοις, τα αποτελέσματα της έρευνας ήρθαν να επιβεβαιώσουν τις πρώτες εντυπώσεις που υπήρχαν από τα στοιχεία της ΕΣΥΕ στην απογραφή του 1991, όπου το 52% επί του συνόλου του πληθυσμού της περιοχής έχει μόνο στοιχειώδεις γνώσεις Δημοτικού.

Σχετικά με την εκπαίδευσή τους, το 68,5% επί του συνόλου έχουν τελειώσει το δημοτικό ενώ το 12% δεν έχει καταφέρει να τελειώσει ούτε τη στοιχειώδη εκπαίδευση. Ενθαρρυντικό είναι το 14,4% που εμφανίζεται να έχει ολοκληρώσει τον γυμνασιακό κύκλο σπουδών. Αν και η ΕΣΥΕ (1991) εμφανίζει ποσοστό 13,65% σε αποφοίτους Λυκείου και Πανεπιστημίου, ωστόσο σε αποφοίτους Τεχνικού Λυκείου /Τεχνικών Σχολών συναντάμε ποσοστό μόλις της τάξεως του 3,2%.

Εδώ θα πρέπει να σημειωθεί πως στην περιοχή λειτουργούσε μέχρι τον περασμένο χρόνο Τεχνικό Λύκειο, το οποίο έχει μετατραπεί σε Τεχνικό Επαγγελματικό Εκπαιδευτήριο (ΤΕΕ), όπως έχει προαναφερθεί. Παρ' όλα αυτά, όμως το ποσοστό των αποφοίτων από τον συγκεκριμένο τύπο σχολείου είναι αρκετά χαμηλό. Επιπλέον, στο δείγμα ένα άτομο φαίνεται πως έχει τελειώσει το Πανεπιστήμιο, ένα φοιτά σε Πανεπιστήμιο χωρίς να έχει πάρει ακόμη το πτυχίο του και ένα άτομο έχει τελειώσει το Λύκειο. (Γράφημα 5)

Γράφημα 5: μορφωτικό επίπεδο

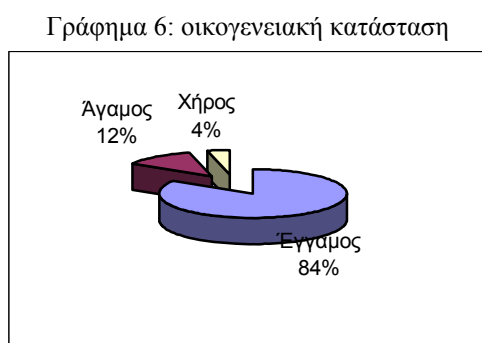

Αν και η ΕΣΥΕ μας δίνει στοιχεία για άτομα που έχουν τελειώσει τη δευτεροβάθμια και την τριτοβάθμια εκπαίδευση σε ποσοστό 13,65%, εντούτοις στην έρευνα που διεξαγάγαμε βρέθηκαν μόνο 3 άτομα σ' αυτά τα μορφωτικά επίπεδα και κανείς από τους ερωτώμενους δεν φαίνεται πως διαθέτει κάποιο μεταπτυχιακό τίτλο. Το γεγονός αυτό, εύκολα εξηγείται από την ιδιομορφία της έρευνας η οποία και απευθυνόταν σε αρχηγούς εκμεταλλεύσεων και όχι σε απασχολούμενους σε δημόσιες υπηρεσίες. Ίσως οι άνθρωποι που διαθέτουν τα προσόντα αυτά και διαμένουν σύμφωνα με την ΕΣΥΕ στη συγκεκριμένη περιοχή, να μην έχουν όμως δικές τους επιχειρήσεις και να προσφέρουν έμμισθοι τις υπηρεσίες τους στις δημόσιες υπηρεσίες που λειτουργούν στην περιοχή.

Πιθανόν οι απόφοιτοι Λυκείου και Ανώτερης Εκπαίδευσης να ασχολούνται στις δημόσιες υπηρεσίες της περιοχής καθώς δεν συναντήσαμε άτομα ανώτατης εκπαίδευσης να απασχολούνται στον τουριστικό τομέα για παράδειγμα.

7.4 ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ.

Από τα γενικότερα χαρακτηριστικά του δείγματος περνάμε σε πιο ειδικά και αναζητούμε το προφίλ των οικογενειών της επαρχίας, και δη μιας ορεινής επαρχίας στο λυκαυγές του 21^{ου} αι. σε μια κοινωνία «ευρωπαϊκοποιημένη» και «παγκοσμιοποιημένη».

Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων σε ποσοστό 84% δηλώνουν πως είναι έγγαμοι, ενώ το 12% φωτογραφίζει τα ανύπαντρα άτομα της περιοχής που διαμένουν με την οικογένειά τους.

Σ' αυτό το σημείο βλέπουμε τη σημασία που αποδίδουν στο θεσμό της

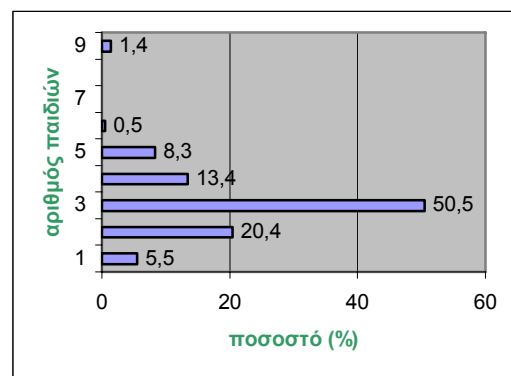
οικογένειας και των δεσμών που την συγκροτούν κυρίως στις επαρχιακές – ορεινές – παραδοσιακές αυτές περιοχές. Συμπληρωματικά, το 4% αποτελούν οι άνθρωποι που έχουν χάσει τον σύντροφό τους και συνεχίζουν τον αγώνα με τη βοήθεια ή όχι των υπολοίπων μελών της οικογένειάς τους. (Γράφημα 6)

Αξίζει στο σημείο αυτό να σημειωθεί πως κανένας από τους ερωτώμενους δεν απάντησε πως είναι διαζευγμένος ή συμβιώνει ελεύθερα με τον σύντροφό του. Το γεγονός αυτό φανερώνει πτυχές των κοινωνικών κατεστημένων των περιοχών αυτών, κυρίως των βλαχόφωνων πληθυσμών που μένουν πιστοί σε παραδοσιακές αξίες όπως αυτή του γάμου, στην οποία μάλιστα δίνουν και ιδιαίτερη βαρύτητα.

Συνηγορεί ως προς αυτό το γεγονός και ο κοινωνικός έλεγχος που ασκείται στα άτομα στις κλειστές κοινωνίες – όπως η εξεταζόμενη περιοχή – που ασκούν πίεση στα άτομα και τις αποφάσεις τους. Η ΕΣΥΕ μας δείχνει ωστόσο ποσοστό 13% διαζευγμένων για το 1991.

Σχετικά με την ύπαρξη παιδιών στην οικογένεια το 86,6% απάντησε πως έχει παιδιά, ενώ το 13,4% πως δεν έχει. Από αυτούς ένα παιδί έχει το 5,5%, δύο παιδιά το 20,4%, ενώ το μεγαλύτερο ποσοστό 50,5% φωτογραφίζει τις οικογένειες με τρία παιδιά.

Γράφημα 7: αριθμός παιδιών οικογένειας

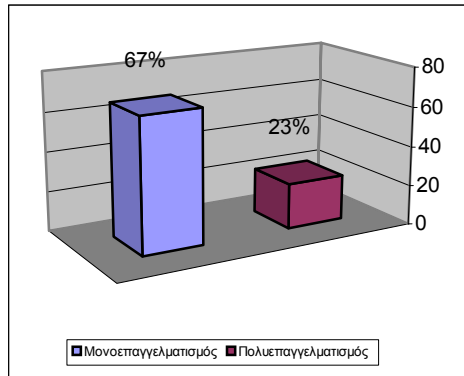

Αναφορικά τώρα με τους πολύτεκνους της περιοχής, οι πολύτεκνοι «πολυτελείας» με τέσσερα παιδιά καταλαμβάνουν ποσοστό 13,4% και ακολουθούν αυτοί που έχουν πέντε παιδιά με 8,3%. Επί του συνόλου των ερωτηθέντων 1 άτομο μόνο απάντησε πως έχει 6 παιδιά και 3 άτομα με ποσοστό 1,4% ανήκουν σε εκείνους που πιθανόν έχουν καταλάβει το έντονο δημογραφικό πρόβλημα της χώρας και γι' αυτό έχουν από εννέα παιδιά. (Γράφημα 7)

7.5 ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΦΙΛ ΤΩΝ ΕΡΩΤΩΜΕΝΩΝ

Σχετικά με την επαγγελματική δραστηριότητα των ερωτηθέντων, το 67% δηλώνουν μόνο ένα επάγγελμα (μονοεπαγγελματισμός), ενώ το 23% αναφέρει πως τα

Γράφημα 8: επαγγελματικό προφίλ

επαγγελματικά του ενδιαφέροντα ικανοποιούνται σε περισσότερους από έναν οικονομικό κλάδο (πολυδραστηριότητα).

Πιο αναλυτικά, σ' αυτούς που δηλώνουν μόνο μια ενασχόληση το 30,5% όπου είναι και το μεγαλύτερο ποσοστό αναφέρεται στους κτηνοτρόφους,

ακολουθεί το 22% με όσους απασχολούνται στον τουριστικό τομέα και το 18% που αναφέρεται στους βιοτέχνες. Μόλις το 2% αναφέρουν πως είναι μισθωτοί στον ιδιωτικό τομέα και από ένα άτομο εμφανίζεται στο εμπόριο και την μελισσοκομία αντίστοιχα. (Γράφημα 8)

Στην περίπτωση αυτή φαίνεται πως ο πρωτογενής τομέας υπερισχύει κατά πολύ των άλλων δύο, τόσο του τριτογενή όσο και του δευτερογενή. Τα απογραφικά στοιχεία της ΕΣΥΕ για το 1991 δίνουν ωστόσο το προβάδισμα στον τριτογενή τομέα. Εδώ πρέπει να έχουμε υπόψη μας την πραγματική κατάσταση για την οποία ήδη έχει γίνει λόγος παραπάνω. Ότι δηλαδή η απογραφή της ΕΣΥΕ έγινε τον Μάρτιο περίοδο όπου και απουσίαζε ο κύριος όγκος της κτηνοτροφίας γιατί διαχείμαζε σε χειμερινά καταλύματα. Από την άλλη μεριά η επιτόπια έρευνα που διεξήχθη στην περιοχή διήρκεσε σχεδόν ένα ολόκληρο έτος. Επόμενο ήταν λοιπόν κατά τους θερινούς μήνες να εντοπιστούν οι μετακινούμενοι κτηνοτρόφοι που δεν είχαν συμπεριληφθεί ως ενεργός πληθυσμός στην επαρχία Μετσόβου αλλά σε κάποια άλλη περιοχή.⁴

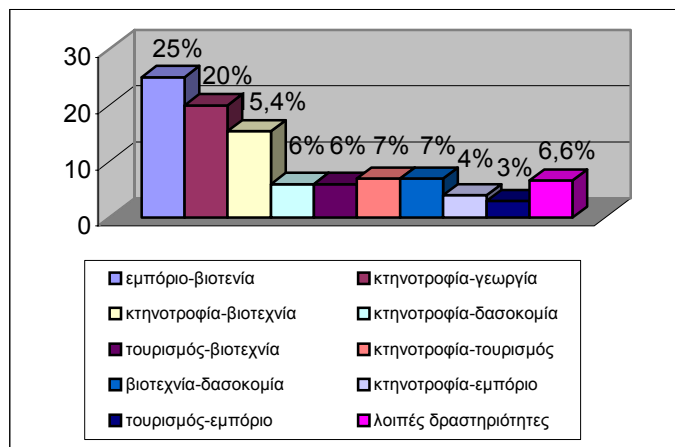
Γεγονός αποτελεί λοιπόν πως η απογραφή της ΕΣΥΕ –χωρίς να αμφισβητείται το κύρος της – ωστόσο αφαιρεί από την περιοχή μελέτης ένα σημαντικό παραγωγικό κομμάτι της περιοχής όπου έστω και για 6 μήνες το χρόνο τονώνει την οικονομική – κοινωνική – πολιτισμική ζωή του τόπου.

⁴ περιοχή όπου διέμεναν κατά τους χειμερινούς μήνες.

Σε σχετική ερώτηση για τυχόν προηγούμενη απασχόληση των ερωτώμενων σε κάποιον άλλον τομέα δραστηριότητας το 11% δήλωσε πως παλιότερα οι ενασχολήσεις του διέφεραν σε σχέση με την τωρινή δουλειά του, ενώ το 89% δήλωσε πως η καριέρα του ανέτειλε σ' αυτόν την εργασία με την οποία ασχολείται έως σήμερα.

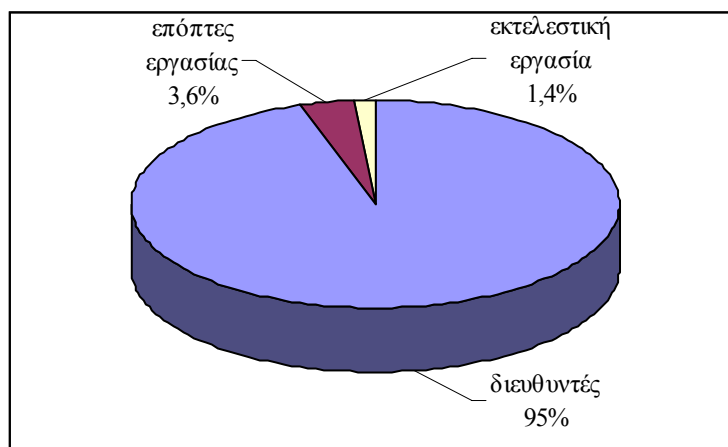
Από το ποσοστό (23%) που φαίνονται πως δραστηριοποιούνται σε περισσότερους τομείς της οικονομίας έχουμε τα ακόλουθα: το εμπόριο και η βιοτεχνία απορροφούν το 25% των εργαζομένων, η κτηνοτροφία σε συνδυασμό με τη γεωργία έχουν το 20% του εργατικού δυναμικού και ακολουθούν η κτηνοτροφία με την βιοτεχνία σε 15,4%, η κτηνοτροφία με τη δασοκομία αλλά και ο τουρισμός με τη βιοτεχνία που βρίσκονται στο ίδιο επίπεδο του 6%. Αντίστοιχα, η κτηνοτροφία με τον τουρισμό όπως και η βιοτεχνία με την δασοκομία σε 7%, η κτηνοτροφία με το εμπόριο που εμφανίζουν ποσοστό απασχόλησης 4% και τέλος στην τελευταία θέση με 3% φαίνεται πως είναι η σύμπραξη του τουριστικού τομέα με τον εμπορικό. (Γράφημα 9)

Γράφημα 9: επαγγελματικές δραστηριότητες

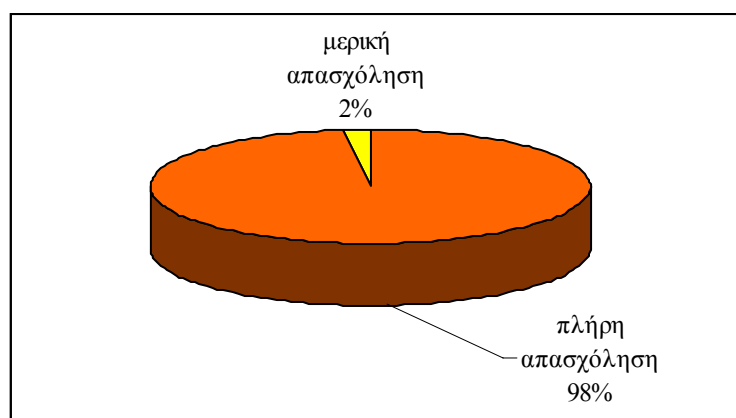
Η ερώτηση που αναφέρεται στη θέση που έχουν στην επιχείρηση οι ερωτώμενοι μας δίνει κατά συντριπτική πλειοψηφία πως το 95% είναι διευθυντές στην επιχείρηση που έχουν, το 3,6% είναι επόπτες εργασίας και μόλις το 1,4% ασκούν εκτελεστική εργασία. Χαρακτηριστικό δε είναι το γεγονός πως ως μεσαίο στέλεχος δεν εμφανίζεται κανείς από τους ερωτηθέντες. (Γράφημα 10). Τα παραπάνω σχετίζονται πιθανόν με το μέγεθος και την μορφή των εκμεταλλεύσεων που κυριαρχούν στην συγκεκριμένη περιοχή αλλά και γενικότερα σε τέτοιες ορεινές περιοχές όπως έχει επισημανθεί και από άλλες έρευνες.

Γράφημα 10: Θέση που κατέχουν στο επάγγελμα.

Όσον αφορά το είδος της σύμβασης που έχουν οι ερωτώμενοι αναφορικά με το επάγγελμά τους, σχεδόν το σύνολο των ερωτώμενων απαντά με 98% πως απασχολούνται πλήρως στον τομέα τους και μόνο το 2% αναφέρουν πως απασχολούνται μερικώς. (Γράφημα 11)

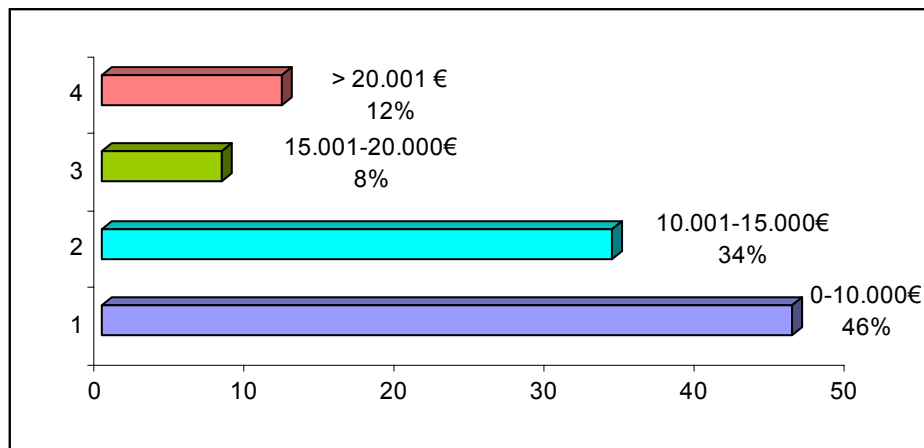
Γράφημα 11: Είδος σύμβασης των ερωτώμενων.

7.6 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

Σχετικά με την οικονομική κατάσταση των ερωτώμενων ζητήθηκε από τους τελευταίους να μας απαντήσουν με βάση το ετήσιο εισόδημά τους, γιατί αυτό θα διευκόλυνε περισσότερο. Έτσι, το 46% απάντησε πως το ετήσιο εισόδημά του κυμαίνεται μέχρι 10.000 €, το 34% από 10.001 € έως 15.000 €, το 8% εμφανίζεται σε υψηλότερη κλίμακα μεταξύ 15.001€ και 20.000€. ενώ το 12% δηλώνει πως τα εισοδήματά του ξεπερνούν τις 20.001€. Εδώ πρόκειται για μεγάλες ξενοδοχειακές κυρίως αλλά και εμπορικές επιχειρήσεις. (Γράφημα 12)

Γράφημα 12: Ετήσιο εισόδημα ερωτώμενων.

Τα παραπάνω νούμερα δείχνουν πως οι περισσότερες επιχειρήσεις της περιοχής βρίσκονται στα όρια της βιωσιμότητας απολαμβάνοντας κατ' αυτόν τον τρόπο ένα σχετικά ικανοποιητικό εισόδημα για τις συγκεκριμένες οικογένειες ύψους περίπου 10.000€. Τα χρήματα αυτά σε συνδυασμό με τις ιδιόμορφες συνθήκες που επικρατούν στην περιοχή – κατοικεί σχεδόν το σύνολο του πληθυσμού σε ιδιόκτητη κατοικία – δίνει τη δυνατότητα στους κατοίκους της περιοχής να ζουν μια σχετικά άνετη ζωή.

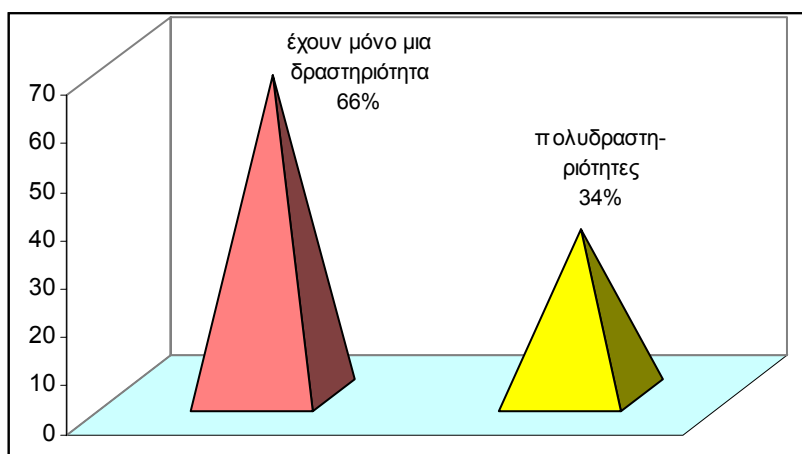
Πολλές ωστόσο συζητήσεις που έγιναν με κατοίκους της περιοχής κατά την διάρκεια της έρευνας και κυρίως με ανθρώπους της τρίτης ηλικίας, συνταξιούχους, μας οδήγησαν στο συμπέρασμα πως τα «τιμημένα γηρατεία» κάθε άλλο παρά ικανοποιημένα δείχνουν από τις πενιχρές, όπως συγκεκριμένα τις χαρακτήρισαν, συντάξεις που απολαμβάνουν. Εδώ θα πρέπει να στραφεί το ενδιαφέρον της πολιτείας προκειμένου να μιλάμε για ένα κράτος ευρωπαϊκών προδιαγραφών με αναπτυγμένο κοινωνικό προφίλ.

Ενδιαφέρον ωστόσο παρουσιάζει η ερώτηση που ζητά τις πηγές από τις οποίες απορρέουν τα εισοδήματα των ερωτηθέντων και πιο εξειδικευμένα το ποσοστό που καλύπτει η κάθε τους δραστηριότητα στο ετήσιο εισόδημά τους.

Επί του συνόλου των ερωτηθέντων το 66% έχει εισοδήματα αποκλειστικά και μόνο από μία επαγγελματική δραστηριότητα, ενώ το 34% δηλώνει πως τα εισοδήματά του προέρχονται από περισσότερες της μιας ενασχόλησης. (Γράφημα 13)

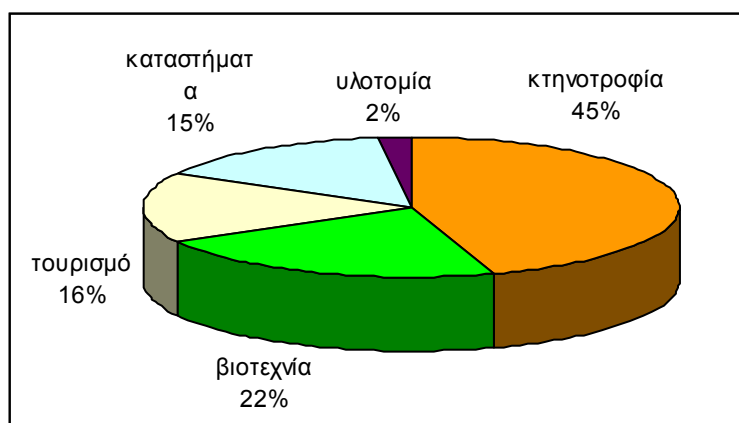

Γράφημα 13: Προέλευση εισοδημάτων.

Αναλυτικότερα, το 45% αντλεί τα εισοδήματά του από την κτηνοτροφία, το 22% από τη βιοτεχνία, το 16% από τον τουρισμό, το 15% από τα καταστήματα και μόνο το 2% από τα δάση.

Γράφημα 14: Πηγές εισοδημάτων στα πολυδραστήρια νοικοκυριά.

Παζλ δραστηριοτήτων ωστόσο εμφανίζουν εκείνοι από τους ερωτηθέντες που απασχολούνται σε περισσότερους από έναν κλάδο οικονομικής δραστηριότητας. Έτσι το 29% αποκομίζει κέρδη από τη Βιοτεχνία και το εμπόριο των προϊόντων που παράγουν από τη βιοτεχνία, το 18% από τη Γεωργία και την Κτηνοτροφία, το 15% από την Βιοτεχνία και την Κτηνοτροφία, 8% αντίστοιχα εμφανίζεται στην Κτηνοτροφία και τον Τουρισμό και ένα άλλο 8% Κτηνοτροφία και τον τομέα της Δασοκομίας, οι τομείς αυτοί συμπορεύονται τρόπον τινά. Στη συνέχεια η κτηνοτροφία και το εμπόριο συμβάλλουν στην διαμόρφωση του εισοδήματος με 5% και ακολουθούν η βιοτεχνία με τον τουρισμό με 4% και ο τουρισμός και τα καταστήματα με 3% και η βιοτεχνία με τα καταστήματα με 3% επίσης.

7.7 Η ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Το πλήθος των ερωτήσεων που σχετίζονται με τις επιχειρήσεις και το ανθρώπινο δυναμικό που έχει άμεση σχέση μ' αυτές έχει ως στόχο να γνωρίζουμε τις εκμεταλλεύσεις αυτές από τα πρώτα τους βήματα έως σήμερα, τις αλλαγές που υπέστησαν και κατά πόσο τις επηρέασανε καθώς και η κατάσταση τους στο μέλλον, αν φυσικά μπορούμε να την προδιαγράψουμε.

Σχετικά με το έτος ίδρυσης των επιχειρήσεων η έρευνα δείχνει πως μεταξύ των ετών 1971 και 1980 ιδρύθηκε το 36% των επιχειρήσεων, η περίοδος επίσης '81 – '90 είναι αρκετά δημιουργική καθώς ιδρύθηκε την περίοδο αυτή το 37% των επιχειρήσεων και ακολουθούν η περίοδος '60 – '70 όπου έχουμε την ίδρυση του 8,5% των επιχειρήσεων και στα τελευταία χρόνια '91 – 2000 βλέπουμε να δημιουργείται μόνο το 8,5% επί του συνόλου των επιχειρήσεων. (Γράφημα 15).

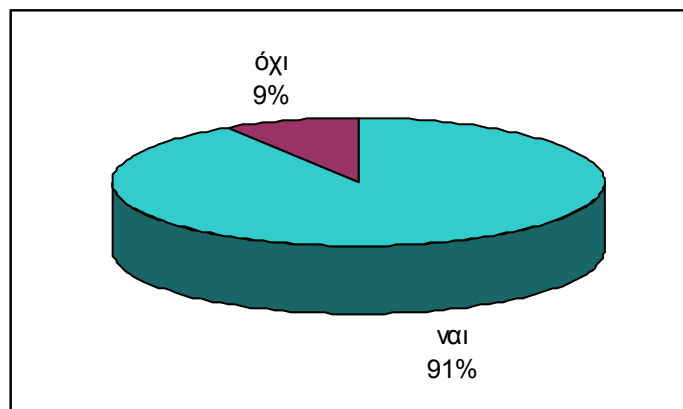
Γράφημα 15: Έτος ίδρυσης επιχείρησης

1960-1970	18,5%
1971-1980	36%
1981-1990	37%
1991-2000	8,5%

Η πορεία των επιχειρήσεων αναφορικά με το έτος ίδρυσης έχει καθοδική πορεία ενώ θα περιμέναμε να είναι ανοδική σχετικά με τα κίνητρα που δίνονται για τις ορεινές και μειονεκτικές περιοχές από το κράτος.

Στην ερώτηση που αναφέρεται στην ύπαρξη λογιστικών βιβλίων από την πλευρά των επιχειρήσεων ύστερα από κάποιον δισταγμό το 91% απάντησε πως διαχειρίζεται και λογιστικά την επιχείρηση του και το 9% απάντησε αρνητικά. (Γράφημα 16)

Γράφημα 16: Τήρηση λογιστικών βιβλίων.

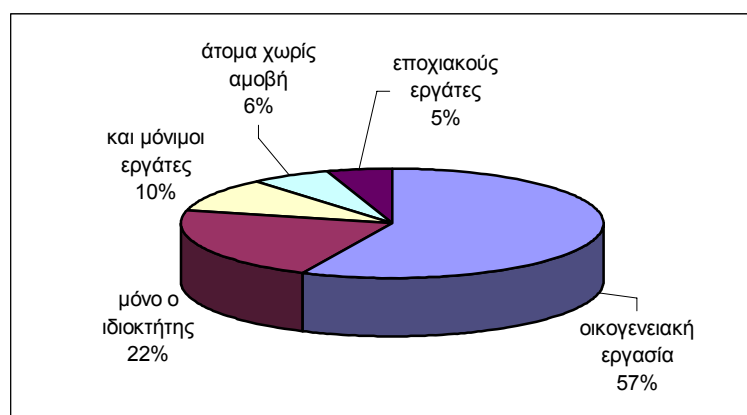

Τα τελευταία χρόνια η εγγραφή των κτηνοτρόφων και των γεωργών στα φορολογικά μητρώα ενίσχυσε τη λογιστική διαχείριση των εκμεταλλεύσεων γι' αυτό και το θετικό ποσοστό του δείγματός μας είναι αρκετά υψηλό.

Στην ερώτηση που σχετίζεται με τον αριθμό των ατόμων που απασχολεί η επιχείρηση και τον τρόπο με τον οποίο έχουν προσληφθεί από αυτήν το 57% υποστηρίζει πως η επιχείρηση στηρίζεται αποκλειστικά στην οικογενειακή εργασία. Το ποσοστό αυτό είναι μεγάλο και μας δείχνει τον τρόπο με τον οποίο λειτουργούν οι μικρές εκμεταλλεύσεις στις ορεινές αυτές περιοχές. Στην οικογενειακή εργασία πιθανόν να οφείλεται και η βιωσιμότητα των επιχειρήσεων αυτών όπως έχει ήδη αναφερθεί.

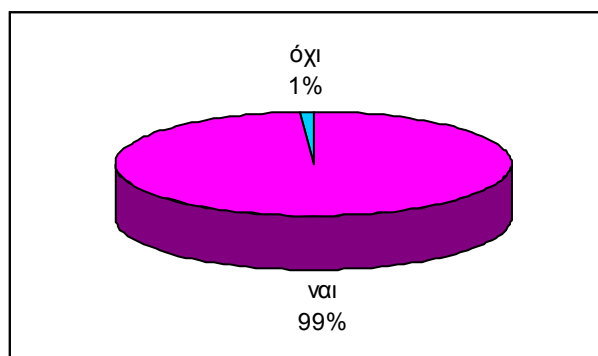
Το 22% τονίζει πως δεν απασχολείται στην επιχείρηση κανένα άλλο άτομο πέραν του ιδιοκτήτη αυτής, το 10% απασχολεί μόνιμους εργάτες ενώ το 6% απασχολεί άτομα χωρίς αμοιβή και το 5% εποχιακούς εργάτες. (Γράφημα 17)

Γράφημα 17: Τρόπος λειτουργίας της επιχείρησης

Στη συνέχεια το 99% απάντησε πως έχει ασφαλιστική κάλυψη, ενθαρρυντικό στοιχείο και μόλις το 1%, δύο δηλαδή ερωτηθέντες απάντησαν αρνητικά στην ερώτησή μας. (Γράφημα 18)

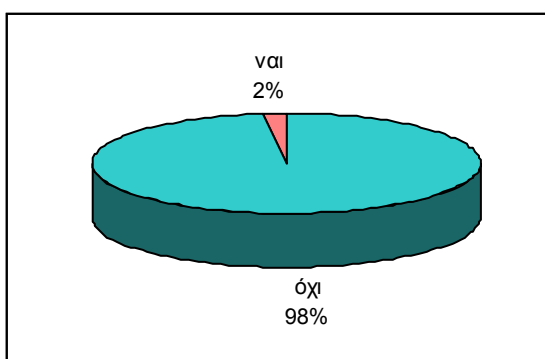
Γράφημα 18: Ασφαλιστική κάλυψη των εργαζομένων.

Από αυτούς πάλι που απάντησαν θετικά αναφορικά με την ασφάλειά τους, το 46% δηλώνει ως ασφαλιστικό φορέα του τον ΟΓΑ, δικαιολογημένα καθώς πρόκειται για αγροτική περιοχή, το 40% το ΤΕΒΕ, πολλές επιχειρήσεις συναντά κανείς κυρίως στο Δήμο Μετσόβου, το 11% το ΤΑΕ, και η εμπορική δραστηριότητα έχει έντονη παρουσία στην περιοχή, και τέλος το 3% είναι ασφαλισμένο στο ΙΚΑ.

Η επόμενη ερώτηση αναφέρεται στην ύπαρξη κάποιου προγράμματος κατάρτισης. Το 98% απάντησε πως δεν έχει συμμετάσχει ποτέ σε κάποιο πρόγραμμα ενώ το 2% από τους ερωτηθέντες δήλωσε πως έχει πάρει μέρος. Το ένα από τα άτομα αυτά παρακολούθησε κάποιο πρόγραμμα στην Γαλλία γύρω από το σκι και σήμερα είναι δάσκαλος του συγκεκριμένου αθλήματος στο χιονοδρομικό κέντρο της περιοχής και τα υπόλοιπα τρία άτομα δήλωσαν πως συμμετείχαν σ' ένα πρόγραμμα σχετικό με τον τουρισμό. (Γράφημα 19)

Γράφημα 19: Συμμετοχή σε πρόγραμμα κατάρτισης.

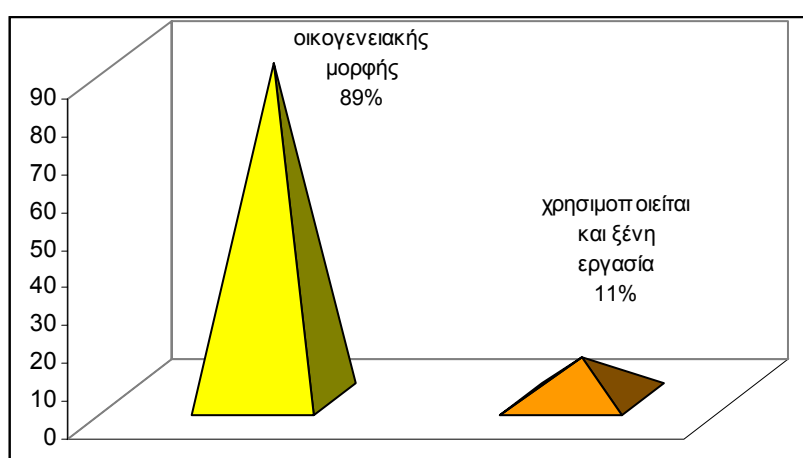
Στο αυξημένο ποσοστό (98%) που μας δήλωσε πως δεν έχει συμμετάσχει ποτέ σε πρόγραμμα κατάρτισης μας έδωσε το έναυσμα να αναζητήσουμε τους λόγους που δημιούργησαν αυτή την κατάσταση. Τα αποτελέσματα έδειξαν πως το 35,7% πιστεύει πως η ολιγορία του Δήμου αλλά και η ανυπαρξία ενδιαφέροντος από τη μεριά τους έφερε αυτή τη στασιμότητα στον τομέα της κατάρτισης. Ένα 17,6% θεωρεί ως υπεύθυνο για την όλη κατάσταση αποκλειστικά και μόνο τους εαυτούς τους γιατί δεν ενδιαφέρθηκαν για κάποιο πρόγραμμα ώστε να κινήσουν τα γρανάζια της γραφειοκρατίας. Το 16% θεωρεί ωστόσο συνυπεύθυνους το κράτος, τον δήμο τους αλλά και τους ίδιους τους εαυτούς τους, για το ό,τι δεν έχουν λάβει κάποια κατάρτιση. Ολιγορία του δήμου, αδιαφορία από τους ίδιους αλλά και ό,τι δεν υπάρχει ανάγκη να καταρτιστούν δηλώνει το 7,4%.

Επί του συνόλου των ερωτηθέντων 4 άτομα μόνο δηλώνουν πλήρως ικανοποιημένοι ως προς τις επαγγελματικές τους ικανότητες και κρίνουν πως δεν χρειάζονται κατάρτιση.

Αξίζει εδώ να σημειωθεί πως διάφορα προγράμματα έχουν εφαρμοστεί στο δήμο, όπως το NOW για τις γυναίκες, ωστόσο στο δείγμα μας καμιά από τις ερωτώμενες δεν ήταν από τον καταρτισμένο αυτό πληθυσμό.

Το ποσοστό που μας απαντά πως η επιχείρησή του είναι οικογενειακή ανέρχεται στο 89%, ενώ το 11% θεωρεί την επιχείρησή του διευρυμένη πέραν των ορίων της κλειστής οικογενειακής εκμετάλλευσης. (Γράφημα 20)

Γράφημα 20: Μορφή επιχείρησης.

Σχετικά με την οικογενειακή μορφή της επιχείρησης και τα άτομα που απασχολούνται σ' αυτήν από την οικογένεια προέκυπταν τα παρακάτω:

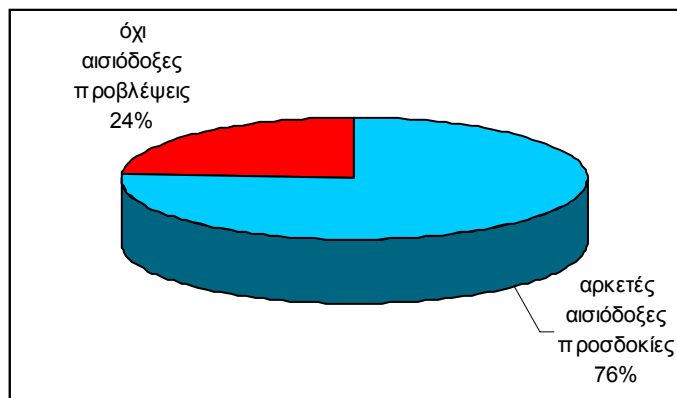
Αναφορικά με τους άνδρες που απασχολεί η κάθε επιχείρηση το 71% δηλώνει πως 1 άνδρας μόνο προσφέρει τις υπηρεσίες ενώ το 22% αναφέρεται σε 2 άνδρες. Και μόλις το 1,6% απασχολεί 3 άνδρες.

Οι οικογενειακές εκμεταλλεύσεις στην συνέχεια που απασχολούν μόνο μία γυναίκα εκπροσωπούν το 85% των ερωτηθέντων, ενώ το 8% δηλώνει πως 2 γυναίκες απασχολούνται στην επιχείρηση και μόλις το 0,7% (1 μόνο άτομο) απασχολεί τρεις γυναίκες από την οικογένεια στην εκμετάλλευσή τους.

Ακολουθως στην καίρια ερώτηση για την έρευνα μας περί βιωσιμότητας των επιχειρήσεων το 76% των ερωτηθέντων είναι αρκετά αισιόδοξο και ικανοποιημένο από την μέχρι τώρα κατάσταση, αντίθετα το 24%, ποσοστό σημαντικό, εμφανίζεται απογοητευμένο και έτοιμο να εγκαταλείψει τη μάχη. Στο ποσοστό αυτό ανήκουν κυρίως άτομα της ηλικιακής κατηγορίας 60 ετών και άνω που ενδιαφέρονται κυρίως για τη συνταξιοδότησή τους. Μάλιστα η εγκατάλειψη κάθε προσπάθειας από την

πλευρά των ατόμων αυτών για ανάκαμψη της επιχείρησης είναι ιδιαίτερα αισθητή ιδίως στις περιπτώσεις εκείνες όπου δεν υπάρχει κάποιος που θα παραλάβει στη συνέχεια την επιχείρηση υπό την δική του διεύθυνση. (Γράφημα 21)

Γράφημα 21: Προσδοκίες για τη βιωσιμότητα της επιχείρησης.

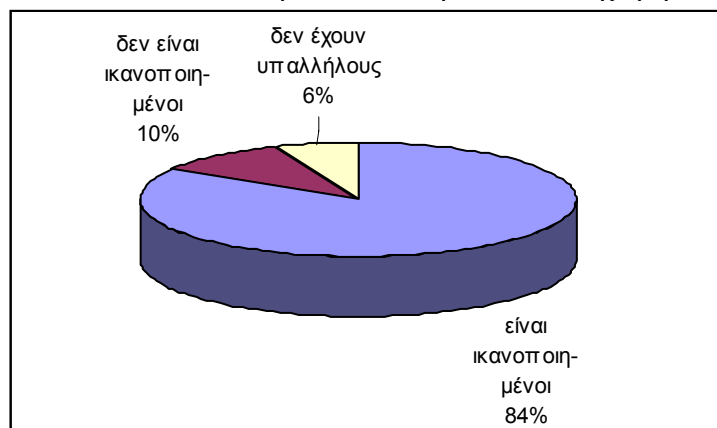

Η επόμενη ερώτηση απευθύνεται στους αισιόδοξους της περιοχής και σε εκείνους που απάντησαν θετικά αναφορικά με την βιωσιμότητα των επιχειρήσεών τους. Τα άτομα αυτά στήριξαν τις απόψεις τους με συγκεκριμένα επιχειρήματα τα οποία και παραθέτουμε:

Αναλυτικότερα, το 26% βλέπει την βιωσιμότητα της επιχείρησης του γιατί τα προϊόντα ή οι υπηρεσίες που παρέχει έχουν ζήτηση, το 18% ισχυρίζεται πως έχει και ικανοποιητικό εισόδημα από την επιχείρηση και γι' αυτό δεν την εγκαταλείπει αλλά και λόγω ζήτησης των προϊόντων του, το 16% εκτός από τη ζήτηση των προϊόντων του πιστεύει πως η επιχείρηση θα συνεχίσει να υπάρχει γιατί είναι έκδηλο το ενδιαφέρον από την οικογένεια για ενασχόληση μ' αυτή. Στη συνέχεια το 14% στηρίζει την άποψη του αποκλειστικά στο οικογενειακό ενδιαφέρον που φαίνεται πως εκδηλώνεται στους κόλπους της οικογένειάς του και το 8% μόνο απαντά πως το εισόδημα είναι ικανοποιητικό και γι' αυτό θα συνεχίσει να εργάζεται στην επιχείρησή του. Ένα 5% δηλώνει πως το ικανοποιητικό εισόδημα, η ζήτηση των προϊόντων και το οικογενειακό ενδιαφέρον δικαιολογούν την μακροβιότητα της επιχείρησής του. Χαρακτηριστικό ωστόσο είναι το γεγονός πως 4 μόνο άτομα απάντησαν πως η επιχείρησή τους θα αντέξει στο χρόνο ελλείψει ανταγωνιστικότητας στην περιοχή από παρόμοια επιχείρηση. Εδώ γίνεται ξεκάθαρο πως υπάρχει πληθώρα ομοειδών επιχειρήσεων και πολύ λίγες είναι εκείνες που μονοπωλούν το αγοραστικό κοινό της περιοχής. Οι υπόλοιποι από τους ερωτηθέντες δικαιολόγησαν τις απαντήσεις τους με συνδυασμούς των παραπάνω λόγων.

Σε ερώτηση σχετική και πάλι με την επιχείρηση κατά πόσο ο αρχηγός της εκμετάλλευσης είναι ικανοποιημένος από την εξειδίκευση και την απόδοση των ατόμων που απασχολεί στην επιχείρησή του, το 84% των εργοδοτών φαίνεται πως είναι ικανοποιημένοι από τους υπαλλήλους ενώ το 10% δηλώνουν πως δεν είναι. Μάλιστα ένα 6% από το δείγμα δεν απαντά στην ερώτηση αυτή γιατί δεν έχουν υπαλλήλους υπό τη διεύθυνσή τους. (Γράφημα 22)

Γράφημα 22: Ποσοστό ικανοποίησης από εξειδίκευση και απόδοση των υπαλλήλων των επιχειρήσεων.

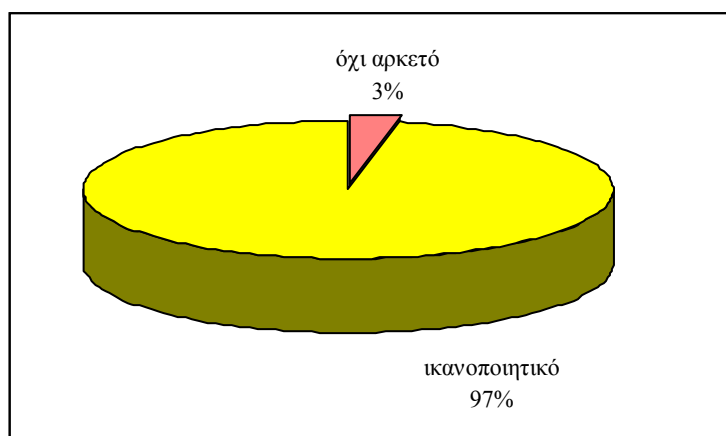

Όσοι απάντησαν θετικά στην προηγούμενη ερώτηση αποπειράθηκαν να μας δώσουν ένα υποκειμενικό πάντα βαθμό από την ικανοποίηση που νοιώθουν ως προς την εξειδίκευση αλλά και ως προς την απόδοση των εργαζομένων τους. Το 74% δηλώνει μέτρια εξειδίκευση, έναντι του 18,3% που φαίνεται πολύ ευχαριστημένο από την εξειδίκευση του προσωπικού αλλά και του 7,7% που αποκαλύπτει πως η εξειδίκευση των ατόμων που δουλεύουν γι' αυτό είναι ελλιπής.

Αναφορικά με την απόδοση των εργαζομένων και κατ' επέκταση με την παραγωγικότητα της επιχείρησης και εδώ το 68% δηλώνει μέτρια απόδοση, ακολουθούν οι λιγότεροι αυστηροί εργοδότες με 20% που θεωρούν την απόδοση των εργαζομένων πολύ καλή και τέλος ένα αρκετά καλό ποσοστό 12% ανήκει σε εκείνα τα αφεντικά που δεν είναι ευχαριστημένοι με την απόδοση της επιχείρησής τους και θα πρέπει να αναρωτηθούν γιατί συμβαίνει. Η συνέχεια των ερωτήσεών μας και οι απαντήσεις που μας έδωσαν ίσως δώσει και σ' αυτούς τη λύση που επιθυμούν.

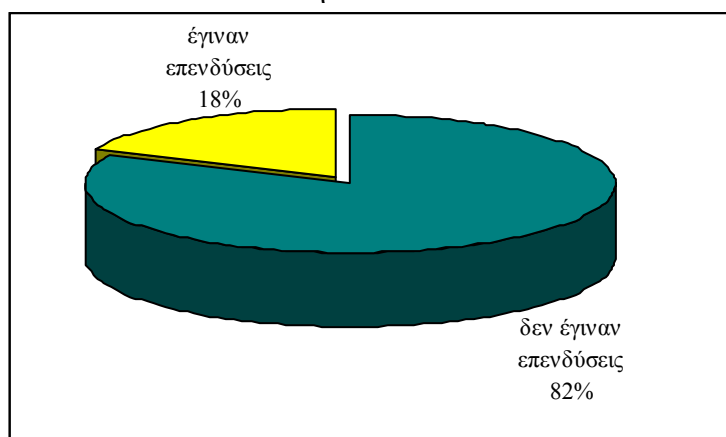
Στην ερώτηση που αναφέρεται και πάλι στο κεφάλαιο της κάθε επιχείρησης είτε πρόκειται για ζωικό είτε για υλικό μόλις το 3% δηλώνει πως δεν είναι αρκετό, ενώ το 97%, παμψηφεί σχεδόν δηλώνει πως το κεφάλαιο που έχουν είναι υπεραρκετό για τα δεδομένα της εποχής και της περιοχής (Γράφημα 23)

Γράφημα 23: Ικανοποιητικό ζωϊκό/υλικό κεφάλαιο.

Ακολούθως συνέχεια της παραπάνω ερώτησης είναι και ετούτη που κάνει λόγο για επενδύσεις των ερωτώμενων την τελευταία 5ετία. Έτσι το 82% απάντησε πως δεν προχώρησε σε κανενός είδους επενδύσεις και μόλις το 18% απάντησε πως έκανε αλλά και αυτές δεν ξεπερνούσαν τα 3.000-6.000€. (Γράφημα 24)

Γράφημα 24: Πραγματοποίηση νέων επενδύσεων κατά την τελευταία 5ετία.

Ήταν επενδύσεις συντήρησης περισσότερο παρά επέκτασης των επιχειρήσεων. Μάλιστα τα περισσότερα καταστήματα στις πλατείες των χωριών και του δήμου ανήκουν, είτε στην εκκλησία είτε στη διοίκηση της περιοχής με αποτέλεσμα να αδιαφορούν και οι δυο πλευρές για κάποια έστω και απλή συντήρηση των κτιρίων αυτών.

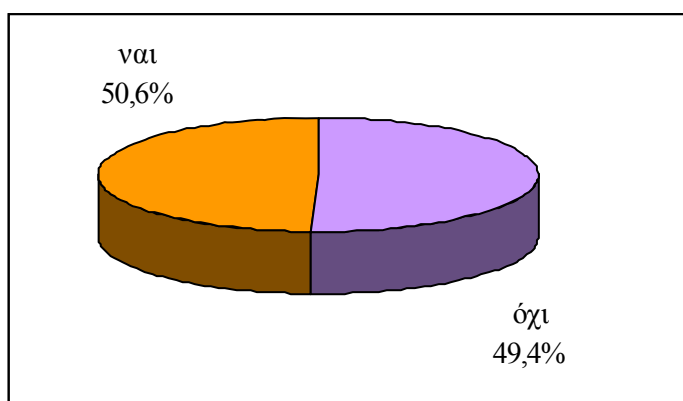
Αυτοί που απάντησαν πως επένδυσαν στην επιχείρησή τους άντλησαν σύμφωνα με τα λεγόμενά τους το 5% χρήματα από την Ευρωπαϊκή Ένωση και 17,5% από δάνειο που χρεώθηκαν οι ίδιοι από την Αγροτική Τράπεζα. Το 77,5 όμως αναφέρουν πως οι επενδύσεις έγιναν αποκλειστικά και μόνο από δικές τους χρηματοδοτήσεις.

Οι ερωτήσεις της ενότητας αυτής αναφέρονται και αυτές γύρω από την επιχείρηση αλλά δεν σχετίζονται με τόσο πρακτικά θέματα όσο οι ερωτήσεις της προηγούμενης ενότητας. Οι συγκεκριμένες ενέχουν κάποια υπόθεση, κάποιες ελπίδες των ερωτώμενων γύρω από τις επιχειρήσεις τους και το μέλλον αυτών που καλούνται να εκμυστηρευτούν.

Στο σύνολο των ερωτηθέντων που έχουν παιδιά, το 50,6% απάντησε πως τα παιδιά της οικογένειας ενδιαφέρονται να ασχοληθούν στο μέλλον με την επιχείρηση των γονέων τους ενώ το 49,4% φαίνεται πως δεν βρίσκει κάποιο ενδιαφέρον στην οικογενειακή εκμετάλλευση. (Γράφημα 25) Εδώ τα ποσοστά είναι σχεδόν ίσα.

Γράφημα 25: Συνέχιση της επιχείρησης μέσω των παιδιών.

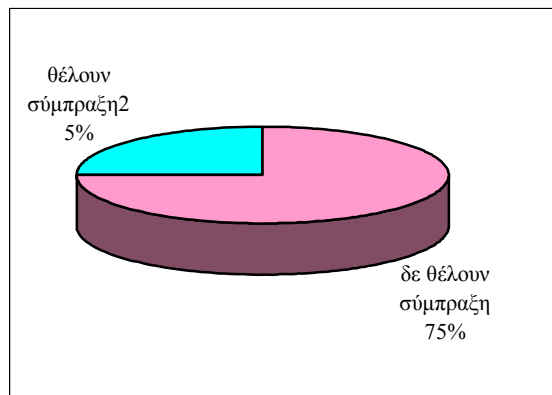

Αυτοί που απαντούν πως τα παιδιά τους θα συνεχίσουν την παράδοση της οικογένειας παραθέτουν τους λόγους που κατά τη γνώμη τους οδηγούν τα παιδιά τους σ' αυτή την απόφαση. Τον πιο σημαντικό ρόλο για την απόφασή τους αυτή παίζει σύμφωνα με το 50% των ερωτώμενων η ανάγκη. Αναγκάζονται εκ των πραγμάτων να στραφούν σ' αυτήν την εργασία γιατί δεν έχουν κάτι άλλο για ενασχόληση. Ένα αρκετά υψηλό ποσοστό 16,5% υποστηρίζει πως παίρνει την απόφαση αυτή γιατί του αρέσει το συγκεκριμένο επάγγελμα και στην τρίτη θέση με 11% εμφανίζονται αντίστοιχα αυτοί που βλέπουν ένα ικανοποιητικό εισόδημα από την επιχείρηση και αυτοί που θα συνεχίζουν την παράδοση και επειδή τους αρέσει αλλά και επειδή το εισόδημα που θα απολαμβάνουν θα είναι αρκετά ικανοποιητικό.

Σχετικά με τα «πιστεύω» των ερωτηθέντων περί σύμπραξης των μονάδων τους για παραπέρα εξέλιξη και διεύρυνση του επαγγελματικού τους χώρου, σε ποσοστό 75% εμφανίζονται τελείως αρνητικοί και δεν θέλουν καμιά συνεργασία με ομοίους τους στον επαγγελματικό τους χώρο. (Γράφημα 26) Στις πικρίες του καθενός από τους συνεταιρισμούς που προϋπήρχαν ίσως θα πρέπει να αναζητηθούν οι αιτίες μια τόσο

αρνητικής συμπεριφοράς. Βέβαια και η ηλικία αλλά και ο τρόπος σκέψης των ανθρώπων δημιουργούν ανάλογες συμπεριφορές.

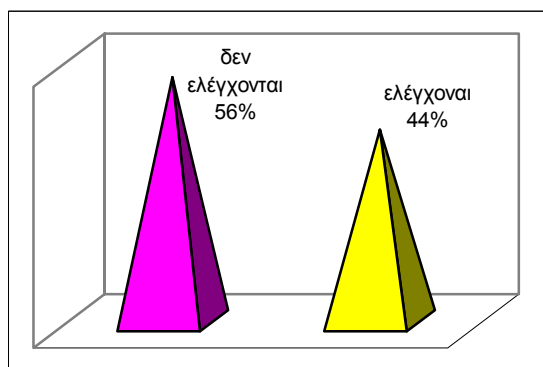
Γράφημα 26: Σύμπραξη επιχείρησης με άλλη.

Παρόλα αυτά ένα ποσοστό 10% πιστεύει πως με κλίμακα από το 0 έως το 100 οι επιχειρήσεις τους θα πρέπει να συνεργαστούν με άλλες μονάδες έως 20%. Πιο ανοιχτά μυαλά εμφανίζονται εκείνοι, 8%, που πιστεύουν πως θα πρέπει να συνεργαστούν σε μεγαλύτερο επίπεδο της τάξεως του 40%. Βέβαια ένα 3% πιστεύει πως η πρόοδος της περιοχής θα επέλθει μέσα από την συνεργασία και την σύμπραξη όλων των επιχειρήσεων της περιοχής. Άλλωστε όλοι μαζί μονιασμένοι μπορούν να διεκδικήσουν και να επιτύχουν περισσότερα απ' ότι ο καθένας ξεχωριστά.

Βασική επίσης, ερώτηση της έρευνας είναι αυτή που αναφέρεται στις περιπτώσεις εκείνες που οι ερωτηθέντες πιστεύουν πως οι επιχειρήσεις τους κηδεμονεύονται τρόπον τινά με την μορφή ελέγχου προς τις επιχειρήσεις τους. Έτσι το 56% εμφανίζεται ανεξάρτητο και θεωρεί πως δεν του ασκείται κανένας έλεγχος. Αντίθετα το 44% πιστεύει ακράδαντα πως έλεγχος ασκείται και μάλιστα τον αποδίδει στην Ευρωπαϊκή Ένωση σε ποσοστό ιδιαίτερα υψηλό 86%, 12% στις ιδιωτικές επιχειρήσεις και 2% στους συνεταιρισμούς. (Γράφημα 27)

Γράφημα 27: Κηδεμονία των επιχειρήσεων από τρίτους.

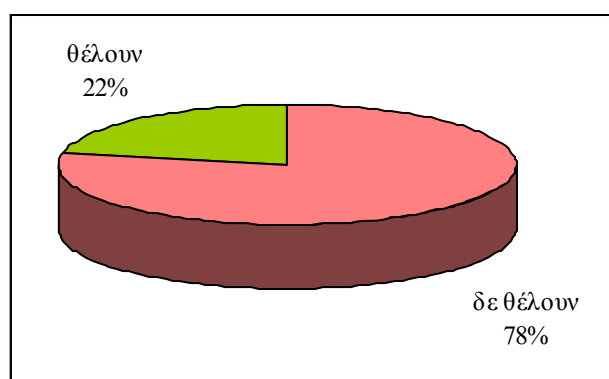

Τέλος, στην παραπάνω ερώτηση συμπληρώνουν σε ποσοστό 40% πως ο έλεγχος κυμαίνεται σε μέτρια επίπεδα, ενώ σε 37% θεωρούν πως ο έλεγχος εισχωρεί αρκετά στην καρδιά των επιχειρήσεων και το 9,6% πιστεύει πως ο έλεγχος επιδρά καταλυτικά για την παραπέρα εξέλιξη της επιχείρησης. Ένα ισοδύναμο ποσοστό 10% από την άλλη θεωρεί πως ο έλεγχος δεν επηρεάζει ουσιαστικά τις επιχειρήσεις.

Η τελευταία ενότητα του ερωτηματολογίου απαρτίζεται από ερωτήσεις γενικότερου ενδιαφέροντος γύρω από την δομή ανάπτυξης της περιοχής αλλά και τις προοπτικές που σύμφωνα με τον ερωτώμενο έχει η περιοχή του για περαιτέρω ανάπτυξη.

Στην ερώτηση που τίθεται αναφορικά με τη μετακίνηση του ερωτώμενου από τον τόπο του προς ένα άλλο μέρος σε ποσοστό 78% απαντά πως δεν έχει σκεφτεί να εγκαταλείψει τον τόπο του σε αντίθεση με το 22% που δηλώνει πως θα ήθελε να φύγει μακριά από τον τόπο όπου διαμένει (Γράφημα 28)

Γράφημα 28: Επιθυμία εγκατάλειψης του τόπου.

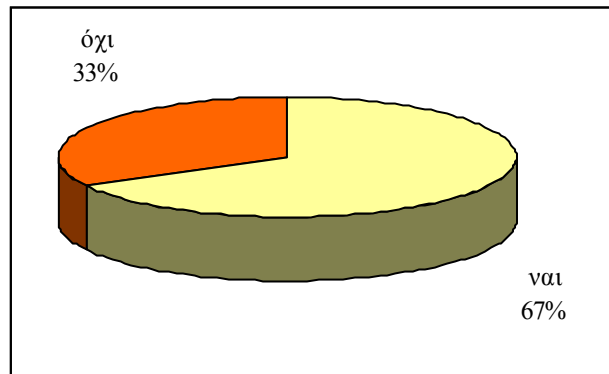
Η μεγάλη διαφορά στα ποσοστά πιθανόν να οφείλεται στις μεγάλες ηλικίες των ερωτώμενων που ανήκουν στην παλιότερη γενιά είναι δεμένοι με τον τόπο τους και αρνούνται πεισματικά να τον εγκαταλείψουν, επειδή νοιώθουν πως θα τον προδώσουν με αυτόν τον τρόπο. Οι νεότεροι ηλικιακά ερωτώμενοι πιθανόν και αυτοί με την σειρά τους, κουβαλώντας ένα Κολόμβο να θέλουν να γνωρίζουν νέους τόπους και ανθρώπους με διαφορετική κουλτούρα.

Αυτοί λοιπόν, που θέλουν να φύγουν κάποια στιγμή από την περιοχή όπου διαμένουν, σε ποσοστό 58% χρησιμοποιούν ως επιχείρημα τις περισσότερες δυνατότητες που θα βρουν στην πόλη για εργασία αλλά και για μόρφωση και ψυχαγωγία. Το 30% διψά να γνωρίσει καινούριους τόπους, κάτι απόλυτα λογικό καθώς οι ερωτώμενοι είναι απόγονοι ανθρώπων που ξενιτεύτηκαν σε παλιότερους χρόνους μακριά από την πατρίδα τους. Και τέλος ένα 12% μοιράζεται εξίσου σε

ανεργία, ανάγκη ελευθερίας και μυστηρίου που καλύπτει την πόλη σύμφωνα με τις απόψεις των ερωτηθέντων.

Το 33% των ερωτηθέντων πιστεύει πως ο τόπος τους κάθε άλλο παρά ευνοήθηκε από τον τουρισμό, σε σχετική ερώτηση που τους απευθύνθηκε, ενώ το 67% φαίνεται πιο αισιόδοξο και δηλώνει πως η περιοχή ευνοήθηκε από τον τουρισμό. (Γράφημα 29)

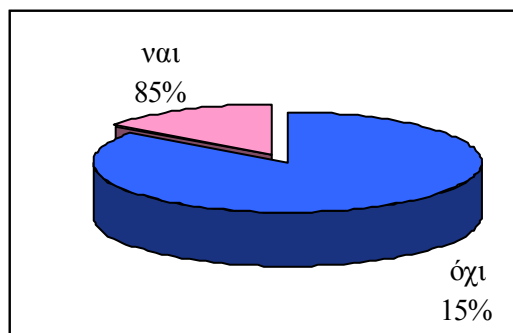
Γράφημα 29: Ο τουρισμός ως ευνοϊκός άνεμος για τον τόπο.

Οι περισσότερες θετικές απαντήσεις στην παραπάνω ερώτηση προέρχονται κυρίως από τους κατοίκους του Μετσόβου, όπου είναι η κατεξοχήν περιοχή που υποδέχεται τους τουρίστες, ενώ οι άνθρωποι των άλλων χωριών που δεν έχουν γευτεί τα «καλά του τουρισμού», λογικό είναι να μην πιστεύουν στις θετικές επιπτώσεις του φαινομένου αυτού που λέγεται τουρισμός.

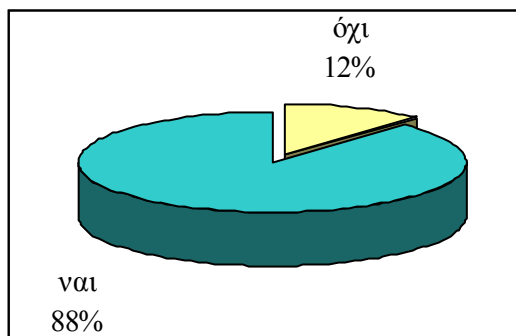
Αρκετά υψηλό ωστόσο είναι και το ποσοστό 85% που απαντά πως εξυπηρετούνται οι τομείς της υγείας - της εκπαίδευσης - των μεταφορών - της κατοικίας - και της πληροφόρησης στην περιοχή εν αντιθέσει με το 15% που δεν είναι ικανοποιημένοι από την υποδομή στην συγκεκριμένη περιοχή. (Γράφημα 30)

Γράφημα 30: Ικανοποιητική εξυπηρέτηση των τομέων (υγείας-εκπαίδευσης-μεταφορών-κατοικίας-πληροφόρησης) στην περιοχή.

Ακολούθως σε ερώτηση σχετική με την τοπική (ενδογενή) ανάπτυξη της περιοχής το 88% πιστεύει πως η περιοχή διαθέτει όλα εκείνα τα φόντα που θα την οδηγήσουν σε μια ολοκληρωμένη ανάπτυξη. Βέβαια ένα 12% διατηρεί τις επιφυλάξεις του και δίνει αρνητική απάντηση αναφορικά με τις υπάρχουσες δυνατότητες της περιοχής για ενδογενή ανάπτυξη. Κατανοητή η επιφυλακτικότητα των ατόμων αυτών καθώς πρόκειται για μια ορεινή περιοχή. (Γράφημα 31)

Γράφημα 31: Δυνατότητες για ενδογενή ανάπτυξη της περιοχής.

Στην ερώτηση που αναφέρεται στις δυνατότητες της περιοχής για ενδογενή (τοπική) ανάπτυξη, σ' αυτούς που απάντησαν θετικά δόθηκαν τρεις λόγοι να τους ιεραρχήσουν και να υποστηρίξουν την άποψή τους. Συγκεκριμένα, όσον αφορά το ανθρώπινο δυναμικό το 10% το βάζει ως πρωτεύον ρόλο, το 39% ως δευτερεύον και το 51% ως τριτεύον.

Οι φυσικές ομορφιές της περιοχής θα συμβάλλουν αποφασιστικά στην ανάπτυξη της περιοχής σύμφωνα με το 65,5% αν φυσικά αξιοποιηθούν σωστά, ενώ το 31,5% πιστεύει πως η ανάπτυξη θα βοηθηθεί μόνο από την ομορφιά του τοπίου και το 3% θεωρεί πως η αναπτυξιακή διαδικασία θα παραμείνει «απατηλό» όνειρο αν στηριχθεί στην ομορφιά της φύσης.

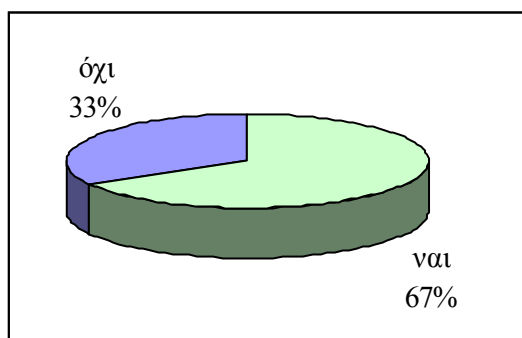
Τέλος, η υφιστάμενη παράδοση θεωρείται από το 54% ως πολύ σημαντικό στοιχείο που θα αποτελέσει πρωταρχικό μοχλό ανάπτυξης, ενώ το 35% διατηρεί κάποιες επιφυλάξεις ως προς αυτό το θέμα και το 11% φαίνεται απογοητευμένο από τις δυνατότητες που θα προσφέρει η υφιστάμενη παράδοσή του στο όλο εγχείρημα της ανάπτυξης. Στην κατηγορία αυτή ανήκουν ίσως οι κάτοικοι των περιοχών εκτός του δήμου Μετσόβου.

Ωστόσο δεν πρέπει να ξεχνάμε πως οι περιοχές αυτές είναι σχεδόν όμοιες και χρειάζεται αγάπη για τον τόπο τους, επιμονή και υπομονή για να τον δουν να

αναπτύσσεται και να κερδίζει το χαμένο έδαφος σε σχέση με τις άλλες αναπτυγμένες περιοχές.

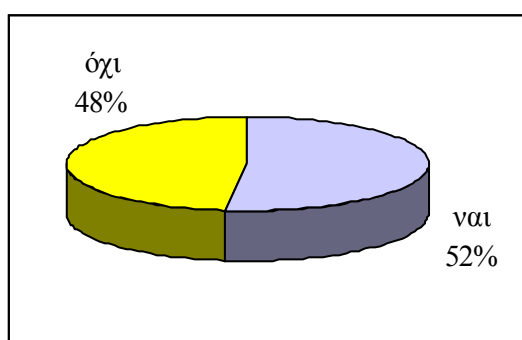
Γύρω από το μύθο των άτυπων μορφών εργασίας το 67% δηλώνει πως στην συγκεκριμένη περιοχή ευνοούνται τέτοιου είδους εργασιακές σχέσεις, ενώ το 33% θεωρεί πως κάτι τέτοιο είναι σχεδόν αδύνατο για την συγκεκριμένη περίπτωση. (Γράφημα 32)

Γράφημα 32: Ύπαρξη άτυπων μορφών εργασίας.

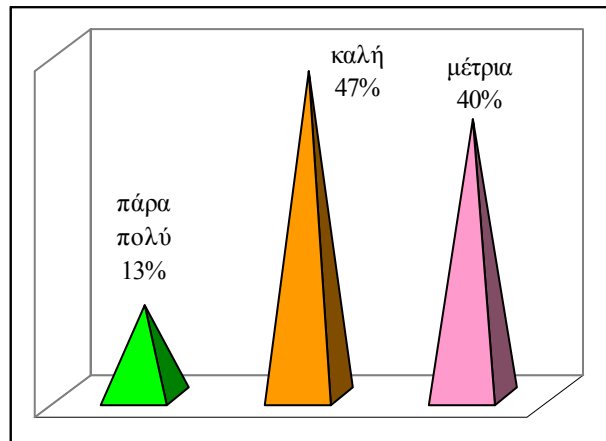
Σε μια γενικότερη ερώτηση γύρω από το θέμα της παγκοσμιοποίησης οι ερωτώμενοι πως έχουν μοιραστεί σε δύο στρατόπεδα. Το 52% πιστεύει πως η παγκοσμιοποίηση θα επηρεάσει την περιοχή ενώ το 48% εμφανίζεται εντελώς αδιάφορο στο νέο αυτό ρεύμα που έρχεται για να σαρώσει τα πάντα στο πέρασμά του. (Γράφημα 33)

Γράφημα 33: Η παγκοσμιοποίηση και η επιρροή της.

Μάλιστα, όσοι πιστεύουν πως η περιοχή θα επηρεαστεί από την παγκοσμιοποίηση δηλώνουν μέτρια επιρροή του ρεύματος αυτού στην περιοχή σε ποσοστό 40%, 47% θεωρούν καλή απλώς την επιρροή και ένα 13% υποστηρίζει πως η περιοχή θα επηρεαστεί πάρα πολύ. (Γράφημα 34) Η επιρροή βέβαια που θα υποστεί η περιοχή θα είναι είτε προς το καλύτερο είτε προς το χειρότερο. Το μέλλον θα δείξει και θα δικαιώσει εκείνους που φοβούνται ή εκείνους που ελπίζουν στην «παγκοσμιοποίηση».

Γράφημα 34: Βαθμός επιρροής της παγκοσμιοποίησης.

Ειδικότερα τον πιο σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη σύμφωνα με τους ερωτηθέντες θα παίξει ο παραδοσιακός τουρισμός σε ποσοστό 39% και ακολουθεί η οικολογική κτηνοτροφία και γεωργία με 28,2%, ο αγροτουρισμός με 24,5%, με 6% τα τοπικά προϊόντα, με 1,8% ο περιπατητικός τουρισμός και 0,5% οι αθλητικές δραστηριότητες.

Με τα παραπάνω αποτελέσματα γίνεται ξεκάθαρο πως ενώ η περιοχή βρίθει δυνατοτήτων, λόγω της γεωγραφικής της κυρίως θέσης, για αγροτουρισμό, σπόρ και οικολογική κτηνοτροφία και γεωργία, εντούτοις εκείνοι του οραματίζονται το καλύτερο μέλλον του τόπου τους είναι σχετικά λίγοι. Πιθανόν να μην είναι ενημερωμένοι πάνω στις συγκεκριμένες αυτές δραστηριότητες. Όμως ποτέ δεν είναι αργά για ένα νέο ξεκίνημα. Ας αφουγκραστεί λοιπόν η Τοπική Αυτοδιοίκηση τον παλμό των ανθρώπων αυτών και ας πράξει τα «δέοντα», πριν να είναι πολύ αργά.

7.8 ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΑΝΑΛΥΣΗΣ

Για να επεξεργαστούμε τα πρωτογενή στοιχεία της έρευνας⁵ χρειάστηκε να επιλέξουμε και το κατάλληλο στατιστικό θεωρητικό μοντέλο, προκειμένου να πάρει «σάρκα και οστά» η έρευνα μέσω της ανάλυσης των στοιχείων.

Για να διερευνήσουμε τις σχέσεις μεταξύ των χαρακτηριστικών που διέπουν την ελληνική ύπαιθρο και δη τη συγκεκριμένη ορεινή περιοχή, προχωρήσαμε σε μια σειρά από ενέργειες.

- ✦ Παρουσίαση του αντικειμένου της έρευνας
- ✦ Ομαδοποίηση των ερωτημάτων σε ενότητες
- ✦ Ανάλυση της φύσης των μεταβλητών (διακριτές - συνεχείς)
- ✦ Οριοθέτηση των μεταβλητών που θα ελέγχουν στατιστικά
- ✦ Ποια υπόθεση θα ελεγχθεί (H_0)
- ✦ Ποια θα είναι η εναλλακτική υπόθεση (H_1)
- ✦ Η τιμή της στατιστικής που προέκυψε από τον έλεγχο
- ✦ Ποια είναι η πιθανότητα (p-value) της τιμής αυτής
- ✦ Συμπέρασμα για την υπόθεση (H_0)

Η μορφή του ερωτηματολογίου με την ύπαρξη ποιοτικών μεταβλητών οδήγησε στην επιλογή του ελέγχου για τη διερεύνηση της ανεξαρτησίας ή της εξάρτησης των χαρακτηριστικών των ορεινών περιοχών.

Πιο συγκεκριμένα στην παρούσα έρευνα χρησιμοποιήθηκε ο έλεγχος (χ^2) για να ελεγχθεί η υπόθεση.

H_0 : τα στοιχεία A' και B' της εξεταζόμενης περιοχής κατανέμονται ανεξάρτητα στον πληθυσμό έναντι της εναλλακτικής της:

H_1 : όπου τα στοιχεία A και B δεν κατανέμονται ανεξάρτητα στον πληθυσμό.

---

⁵ Όσα συλλέχθηκαν με ερωτηματολόγια

Πίνακας 1

A \ B	B ₁	B ₂	...	B _j	...	B _s	Άθροισμα
A ₁	f ₁₁	f ₁₂		f _{1j}		f _{1s}	f _{1.}
A ₂	f ₂₁	f ₂₂		f _{2j}		f _{2s}	f _{2.}
.							
.							
.							
A _j	f _{i1}	f _{i2}		f _{ij}		f _{is}	f _{i.}
.							
.							
.							
A _κ	f _{κ1}	f _{κ2}		f _{κj}		f _{κs}	f _{κ.}
Άθροισμα	f _{.1}	f _{.2}		f _{.j}		f _{.s}	f _{..} = v

Πηγή: Α. Κυριακούσης, 1998

Για να ελέγξουμε τη μηδενική υπόθεση ότι οι δύο μεταβλητές A και B είναι ανεξάρτητες μεταξύ τους, καταρτίζουμε τον πίνακα των θεωρητικών τιμών 2.

Κάθε τιμή του πίνακα των θεωρητικών τιμών υπολογίζεται από τη σχέση:

$$\theta_{ij} = \frac{f_{i.} \cdot f_{.j}}{n}$$

Για να γίνει ο έλεγχος της ανεξαρτησίας των μεταβλητών A και B, συγκρίνουμε τις εμπειρικές (f_{ij}) με τις θεωρητικές συχνότητες (θ_{ij}). Αν το μέγεθος του δείγματος είναι μεγάλο, τότε αποδεικνύεται ότι η κατανομή της τυχαίας μεταβλητής:

Πίνακας 2

Χαρακτηριστικό B	Χαρακτηριστικό A					
	A ₁	A ₂	...	A _j	...	A _r
B ₁	θ ₁₁	θ ₁₂	...	θ _{1j}	...	θ _{1r}
B ₂	θ ₂₁	θ ₂₂	...	θ _{2j}	...	θ _{2r}
.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.
B _i	θ _{i1}	θ _{i2}	...	θ _{ij}	...	θ _{ir}
.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.
B _κ	θ _{κ1}	θ _{κ2}	...	θ _{κj}	...	θ _{κr}

Πηγή: Π. Κιόγος, 1993

$$\chi^2 = \sum_{i=1}^{\kappa} \sum_{j=1}^r \frac{(f_{ij} - \theta_{ij})^2}{\theta_{ij}}$$

Προσεγγίζει την κατανομή χ^2 με $\nu = (r - 1)(\kappa - 1)$ βαθμούς ελευθερίας. Για τον έλεγχο, επομένως, της ανεξαρτησίας των μεταβλητών A και B χρησιμοποιούμε το κριτήριο:

$$\chi^2 = \sum_{i=1}^{\kappa} \sum_{j=1}^r \frac{(f_{ij} - \theta_{ij})^2}{\theta_{ij}}$$

Ύστερα συγκρίνουμε την τιμή χ^2 με την κρίσιμη τιμή $\chi^2_{\nu, \alpha}$ που βρίσκουμε στους πίνακες. Αν έχουμε $\chi^2 < \chi^2_{\nu, \alpha}$ οι μεταβλητές A και B είναι ανεξάρτητες μεταξύ τους.

Στα ίδια συμπεράσματα οδηγεί η χρησιμοποίηση της πιθανότητας (p-value). Αν η τιμή της πιθανότητας (p-value) είναι μεγαλύτερη από α ή $\alpha\%$, τότε γίνεται δεκτή η υπόθεση H_0 , ενώ στην αντίθετη περίπτωση γίνεται δεκτή η εναλλακτική της H_1 , σε επίπεδο σημαντικότητας $\alpha\%$.

7.9 ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΤΩΝ ΣΥΣΧΕΤΙΣΕΩΝ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΜΕΤΑΒΛΗΤΩΝ

ΕΡΩΤΗΣΗ 1

Σχέση ερώτησης (επάγγελμα) με ερώτηση (τήρηση λογιστικών βιβλίων για τη διαχείριση της επιχείρησής σας)

Με βάση την αρχική ερώτηση (έτος ίδρυσης της επιχείρησης) και (τήρηση λογιστικών βιβλίων για τη διαχείριση της επιχείρησής σας) δε μπορούσε να αξιολογηθεί το αποτέλεσμα γιατί κάποια κελιά ήταν <5 και το test δε θα ήταν αξιόπιστο, οπότε έγινε συγχώνευση των αποτελεσμάτων για τις απαντήσεις στην ερώτηση (έτος ίδρυσης της επιχείρησης) ως εξής: μια κατηγορία οι επιχειρήσεις – `60-70 και `71-80 και δεύτερη κατηγορία οι επιχειρήσεις που κατασκευάστηκαν το `81-`90 και `91-2001.

Πίνακας διπλής εισόδου 1: (έτος ίδρυσης της επιχείρησης) / (τήρηση λογιστικών βιβλίων για τη διαχείριση της επιχείρησής σας).

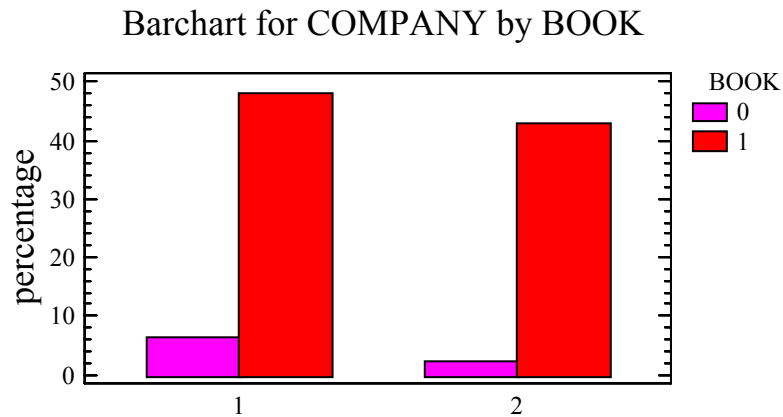
	OXI %	NAI %	Σύνολο %
`60-`70	14	104	118
`71-`80	6,48	48,15	54,63
`81-`90	5	93	98
`91-2001	2,31	43,06	45,37
Σύνολο	19 8,80	197 91,20	216 100,00

X²	P-Value
3,05	0,0806

Διάγραμμα 1: (έτος ίδρυσης της επιχείρησης) / (τήρηση λογιστικών βιβλίων για τη διαχείριση της επιχείρησής σας.

Q1 company1: 1-`60-70 και `71-80, 2-`81-`90 και `91-2001, Q2 book: 1-ναι, 0-όχι.

Στο συγκεκριμένο έλεγχο υπόθεσης εξετάζεται αν το έτος ιδρύσεως της επιχείρησης σχετίζεται με το γεγονός ότι η επιχείρηση τηρεί λογιστικά βιβλία ή όχι. Το P-value είναι $0,0806 < 0,10$, με ισχυρή συσχέτιση. Το αποτέλεσμα αυτό επιτρέπει να γίνει δεκτή η εναλλακτική υπόθεση (H_0), δηλαδή, οι μεταβλητές συσχετίζονται σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

ΕΡΩΤΗΣΗ 2

Σχέση ερώτησης (έχετε συμμετάσχει σε κάποιο πρόγραμμα κατάρτισης;) με ερώτηση (αν όχι, που πιστεύετε ότι οφείλεται η αδράνεια στον τομέα αυτόν;)

Με βάση την αρχική ερώτηση (έχετε συμμετάσχει σε κάποιο πρόγραμμα κατάρτισης;) και (αν όχι, που πιστεύετε ότι οφείλεται η αδράνεια στον τομέα αυτόν;) δε μπορούσε να αξιολογηθεί το αποτέλεσμα γιατί κάποια κελιά ήταν <5 και το test δε θα ήταν αξιόπιστο, οπότε έγινε συγχώνευση των αποτελεσμάτων για τις απαντήσεις στην ερώτηση (αν όχι, που πιστεύετε ότι οφείλεται η αδράνεια στον τομέα αυτόν;) ως εξής: μια κατηγορία η ολιγωρία του κράτους και του Δήμου και μια δεύτερη κατηγορία, δεν υπάρχει έκδηλο ενδιαφέρον από τους ίδιους τους ερωτώμενους και δεν είναι αναγκαία η κατάρτιση σύμφωνα με τη γνώμη τους και όσοι δεν απάντησαν τίποτα.

Πίνακας διπλής εισόδου 2: (έχετε συμμετάσχει σε κάποιο πρόγραμμα κατάρτισης;) / (αν όχι, που πιστεύετε ότι οφείλεται η αδράνεια στον τομέα αυτόν;)

A*: η ολιγωρία του κράτους και του Δήμου

B*: δεν υπάρχει έκδηλο ενδιαφέρον από τους ίδιους τους ερωτώμενους και δεν είναι αναγκαία η κατάρτιση σύμφωνα με τη γνώμη τους και όσοι δεν απάντησαν τίποτα.

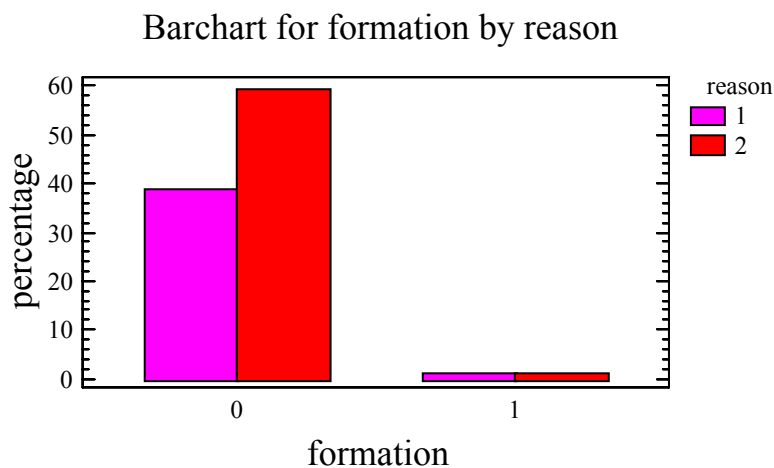
	A* %	B* %	Σύνολο %
OXI	84 38,89	128 59,26	212 98,15
NAI	2 0,93	2 0,93	4 1,85
Σύνολο	86 39,81	130 60,19	216 100,00

X²	P-Value
0,18	0,0465

Διάγραμμα 2: (έχετε συμμετάσχει σε κάποιο πρόγραμμα κατάρτισης;) / (αν όχι, που πιστεύετε ότι οφείλεται η αδράνεια στον τομέα αυτόν;)

Q1 formation: 0-όχι και 1-ναι, Q2 reason: A* και B*.

Στο συγκεκριμένο έλεγχο υπόθεσης εξετάζεται αν η συμμετοχή σε κάποιο πρόγραμμα κατάρτισης έχει κάποια σχέση με τους λόγους που οδήγησαν ή όχι σ' αυτή. Το P-value είναι $0,0465 < 0,05$, με ισχυρή συσχέτιση. Το αποτέλεσμα αυτό επιτρέπει να γίνει δεκτή η εναλλακτική υπόθεση (H_0), δηλαδή, οι μεταβλητές συσχετίζονται σε επίπεδο σημαντικότητας 10%.

ΕΡΩΤΗΣΗ 3

Σχέση ερώτησης (η επιχείρησή σας είναι οικογενειακή;) με ερώτηση (βλέπετε βιωσιμότητα της επιχείρησή σας;)

Πίνακας διπλής εισόδου 3: (η επιχείρησή σας είναι οικογενειακή;) με ερώτηση (βλέπετε βιωσιμότητα της επιχείρησή σας;)

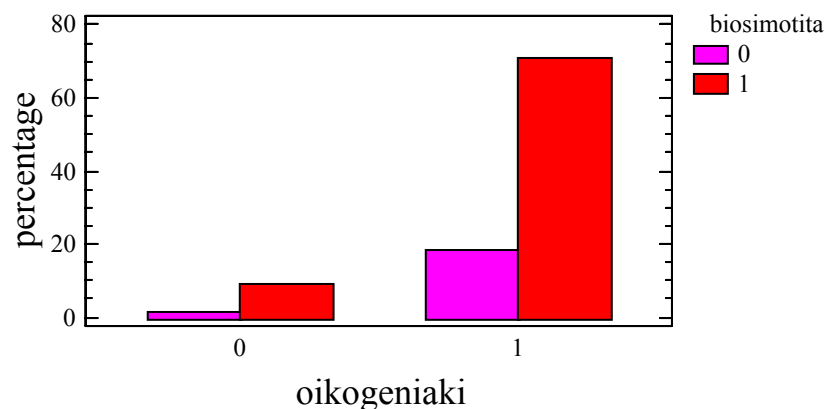
	OXI %	ΝΑΙ %	Σύνολο %
OXI	3 1,39	20 9,26	23 10,65
ΝΑΙ	40 18,52	153 70,83	193 89,35
Σύνολο	43 19,91	173 80,09	216 100,00

X ²	P-Value
0,76	0,0431

Διάγραμμα 3: (η επιχείρησή σας είναι οικογενειακή;) με ερώτηση (βλέπετε βιωσιμότητα της επιχείρησή σας;)

Q1 οικoγενιακι: 0-όχι και 1-ναι, Q2 biosimotita: 0-όχι και 1-ναι.

Barchart for οικoγενιακι by biosimotita

Στο συγκεκριμένο έλεγχο υπόθεσης εξετάζεται αν η μορφή της επιχείρησης, είναι δηλαδή οικογενειακή ή όχι, σχετίζεται και επηρεάζει τη βιωσιμότητα των επιχειρήσεων. Το P-value είναι $0,0431 < 0,05$, με ισχυρή συσχέτιση. Το αποτέλεσμα αυτό επιτρέπει να γίνει δεκτή η εναλλακτική υπόθεση (H_0), δηλαδή, οι μεταβλητές συσχετίζονται σε επίπεδο σημαντικότητας 5%.

ΕΡΩΤΗΣΗ 4

Σχέση ερώτησης (φύλο) με ερώτηση (η δομή ενός επαρχιακού δήμου, όπως η περιοχή σας, εννοεί άτυπες μορφές εργασίας;)

Πίνακας διπλής εισόδου 4: (φύλο) / (η δομή ενός επαρχιακού δήμου, όπως η περιοχή σας, εννοεί άτυπες μορφές εργασίας;)

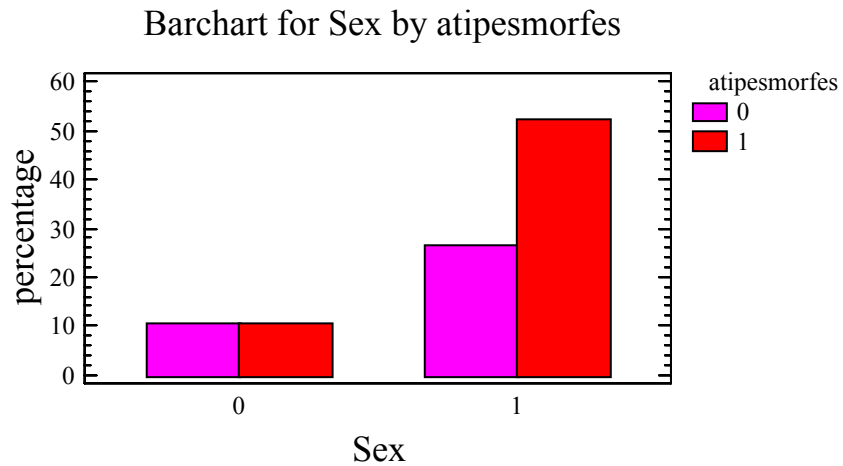
	OXI %	NAI %	Σύνολο %
Γυναίκες	23 10,65	23 10,65	46 21,30
Άνδρες	57 26,39	113 52,31	170 78,70
Σύνολο	80 37,04	136 62,96	216 100,00

X²	P-Value
3,53	0,0459

Διάγραμμα 4: (φύλο) / (η δομή ενός επαρχιακού δήμου, όπως η περιοχή σας, ευνοεί άτυπες μορφές εργασίας;)

Q1 sex: 0-γυναίκες και 1-άνδρες, Q2 atipesmorfes: 0-όχι και 1-ναι.

Στο συγκεκριμένο έλεγχο υπόθεσης εξετάζεται αν το φύλο των ερωτώμενων έχει κάποια σχέση με την ανάπτυξη ή όχι στην περιοχή άτυπων μορφών εργασίας. Το P-value είναι $0,0459 < 0,05$, με ισχυρή συσχέτιση. Το αποτέλεσμα αυτό επιτρέπει να γίνει δεκτή η εναλλακτική υπόθεση (H_0), δηλαδή, οι μεταβλητές συσχετίζονται σε επίπεδο σημαντικότητας 5%.

ΕΡΩΤΗΣΗ 5

Σχέση ερώτησης (φύλο) με ερώτηση (ο φόβος / ελπίδα της παγκοσμιοποίησης, πιστεύετε πως θα επηρεάσει την περιοχή σας;)

Πίνακας διπλής εισόδου 5: (φύλο) / (ο φόβος / ελπίδα της παγκοσμιοποίησης, πιστεύετε πως θα επηρεάσει την περιοχή σας;)

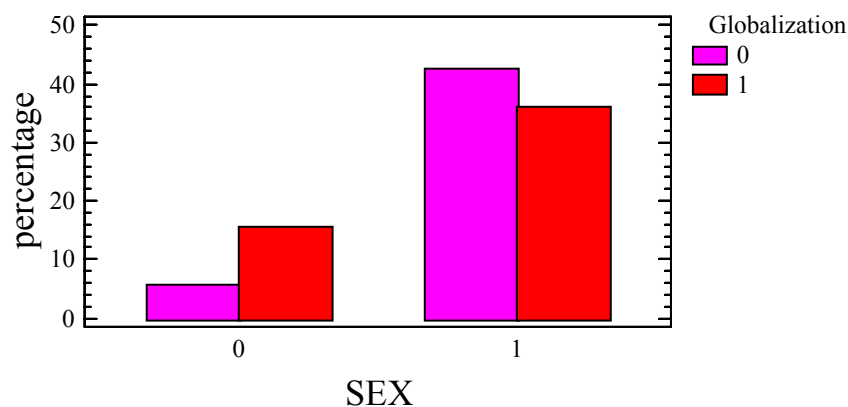
	ΟΧΙ %	ΝΑΙ %	Σύνολο %
Γυναίκες	12 5,56	34 15,74	46 21,30
Άνδρες	92 42,59	78 36,11	170 78,70
Σύνολο	104 48,15	112 51,85	216 100,00

X ²	P-Value
10,30	0,0013

Διάγραμμα 5: (φύλο) / (ο φόβος / ελπίδα της παγκοσμιοποίησης, πιστεύετε πως θα επηρεάσει την περιοχή σας;)

Q1 Sex: 0-γυναίκες και 1-άνδρες, Q2 Globalization: 0-όχι και 1-ναι.

Barchart for SEX by Globalization

Στο συγκεκριμένο έλεγχο υπόθεσης εξετάζεται αν το φύλο των ερωτώμενων έχει κάποια σχέση γύρω από τα πιστεύω των ερωτώμενων, αναφορικά με τους φόβους και τις ελπίδες που γεννά ίσως η ιδέα της παγκοσμιοποίησης. Το P-value είναι $0,0013 < 0,01$, με ισχυρή συσχέτιση. Το αποτέλεσμα αυτό επιτρέπει να γίνει δεκτή η εναλλακτική υπόθεση (H_0), δηλαδή, οι μεταβλητές συσχετίζονται σε επίπεδο σημαντικότητας 1%.

ΕΡΩΤΗΣΗ 6

Σχέση ερώτησης (θεωρείτε ότι η περιοχή σας έχει τις δυνατότητες εκείνες που την καταστούν ικανή για μια ενδογενή (τοπική) ανάπτυξη;) με ερώτηση (αν ναι, που στηρίζετε την άποψή σας; - στο νέο ανθρώπινο δυναμικό.)

Πίνακας διπλής εισόδου 6: (θεωρείτε ότι η περιοχή σας έχει τις δυνατότητες εκείνες που την καταστούν ικανή για μια ενδογενή (τοπική) ανάπτυξη;) / (αν ναι, που στηρίζετε την άποψή σας; - στο νέο ανθρώπινο δυναμικό.)

	OXI %	NAI %	Σύνολο %
OXI	26 12,04	0 0,00	26 12,04
NAI	146 67,59	44 20,37	190 87,96
Σύνολο	172 79,63	44 20,37	216 100,00

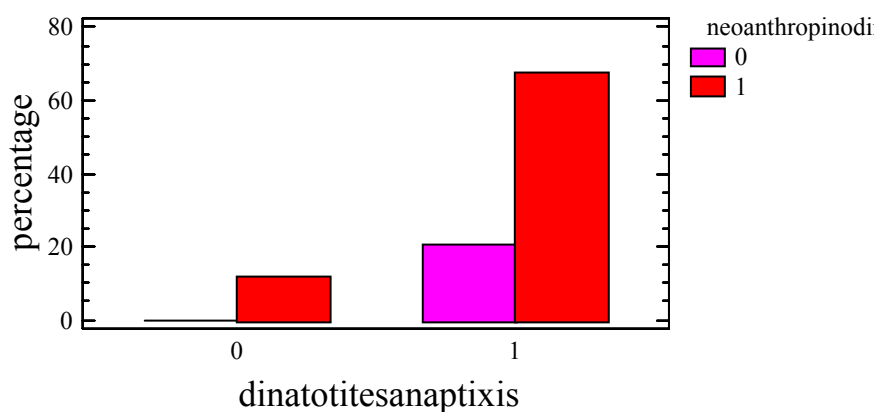
X²	P-Value
6,20	0,0128

Διάγραμμα 6: (θεωρείτε ότι η περιοχή σας έχει τις δυνατότητες εκείνες που την καταστούν ικανή για μια ενδογενή (τοπική) ανάπτυξη;) / (αν ναι, που στηρίζετε την άποψή σας; - στο νέο ανθρώπινο δυναμικό.)

Q1 dinatotitesanaptixis: 0-όχι και 1-ναι, Q2 neoanthropinodinamiko: 0-όχι και 1-ναι.

Barchart for dinatotitesanaptixis by neoanthropinodinamiko

Στο συγκεκριμένο έλεγχο υπόθεσης εξετάζεται κατά πόσο οι δυνατότητες που έχει η περιοχή για μια ενδογενή (τοπική) ανάπτυξη ή όχι σχετίζεται με την άποψη όσων υποστηρίζουν πως στην τοπική ανάπτυξη θα συμβάλει το νέο ανθρώπινο δυναμικό. Το P-value είναι $0,0128 < 0,05$, με ισχυρή συσχέτιση. Το αποτέλεσμα αυτό επιτρέπει να γίνει δεκτή η εναλλακτική υπόθεση (H_0), δηλαδή, οι μεταβλητές συσχετίζονται σε επίπεδο σημαντικότητας 5%.

ΕΡΩΤΗΣΗ 7

Σχέση ερώτησης (θεωρείτε ότι η περιοχή σας έχει τις δυνατότητες εκείνες που την καταστούν ικανή για μια ενδογενή (τοπική) ανάπτυξη;) με ερώτηση (αν ναι, που στηρίζετε την άποψή σας; - στις φυσικές ομορφιές.)

Πίνακας διπλής εισόδου 7: (θεωρείτε ότι η περιοχή σας έχει τις δυνατότητες εκείνες που την καταστούν ικανή για μια ενδογενή (τοπική) ανάπτυξη;) / (αν ναι, που στηρίζετε την άποψή σας; - στις φυσικές ομορφιές.)

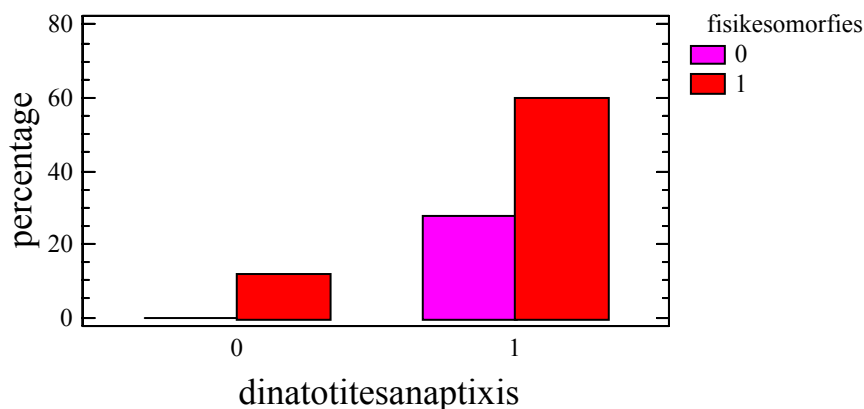
	ΟΧΙ %	ΝΑΙ %	Σύνολο %
ΟΧΙ	26 12,04	0 0,00	26 12,04
ΝΑΙ	130 60,19	60 27,78	190 87,96
Σύνολο	156 72,22	60 27,78	216 100,00

X²	P-Value
9,85	0,0017

Διάγραμμα 7: (θεωρείτε ότι η περιοχή σας έχει τις δυνατότητες εκείνες που την καταστούν ικανή για μια ενδογενή (τοπική) ανάπτυξη;) / (αν ναι, που στηρίζετε την άποψή σας; - στις φυσικές ομορφιές.)

Q1 dinatotitesanaptixis: 0-όχι και 1-ναι, Q2 fisikesomorfies: 0-όχι και 1-ναι.

Barchart for dinatotitesanaptixis by fisikesomorfies

Στο συγκεκριμένο έλεγχο υπόθεσης εξετάζεται κατά πόσο οι δυνατότητες που έχει η περιοχή για μια ενδογενή (τοπική) ανάπτυξη ή όχι σχετίζεται με την άποψη όσων υποστηρίζουν πως στην τοπική ανάπτυξη θα συμβάλουν οι φυσικές ομορφιές του τόπου. Το P-value είναι $0,0017 < 0,01$, με ισχυρή συσχέτιση. Το αποτέλεσμα αυτό επιτρέπει να γίνει δεκτή η εναλλακτική υπόθεση (H_0), δηλαδή, οι μεταβλητές συσχετίζονται σε επίπεδο σημαντικότητας 1%.

ΕΡΩΤΗΣΗ 8

Σχέση ερώτησης (θεωρείτε ότι η περιοχή σας έχει τις δυνατότητες εκείνες που την καταστούν ικανή για μια ενδογενή (τοπική) ανάπτυξη;) με ερώτηση (αν ναι, που στηρίζετε την άποψή σας; - στην υφιστάμενη παράδοση.)

Πίνακας διπλής εισόδου 8: (θεωρείτε ότι η περιοχή σας έχει τις δυνατότητες εκείνες που την καταστούν ικανή για μια ενδογενή (τοπική) ανάπτυξη;) / (αν ναι, που στηρίζετε την άποψή σας; - στην υφιστάμενη παράδοση.)

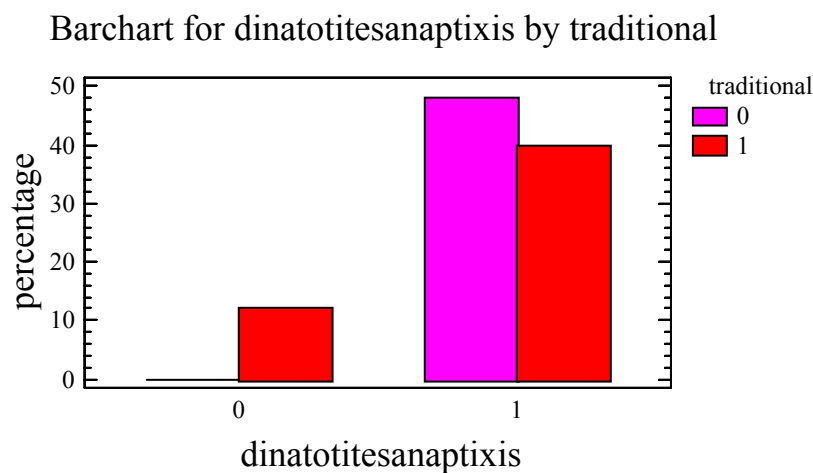
	OXI %	NAI %	Σύνολο %
OXI	26 12,04	0 0,00	26 12,04
NAI	78 36,11	112 51,85	190 87,96
Σύνολο	104 48,15	112 51,85	216 100,00

X²	P-Value
29,51	0,0000

Διάγραμμα 8: (θεωρείτε ότι η περιοχή σας έχει τις δυνατότητες εκείνες που την καταστούν ικανή για μια ενδογενή (τοπική) ανάπτυξη;) / (αν ναι, που στηρίζετε την άποψή σας; - στην υφιστάμενη παράδοση.)

Q1 dinatotitesanaptixis: 0-όχι και 1-ναι, Q2 traditional: 0-όχι και 1-ναι.

Στο συγκεκριμένο έλεγχο υπόθεσης εξετάζεται κατά πόσο οι δυνατότητες που έχει η περιοχή για μια ενδογενή (τοπική) ανάπτυξη ή όχι σχετίζεται με την άποψη όσων υποστηρίζουν πως στην τοπική ανάπτυξη θα συμβάλει η υφιστάμενη παράδοση. Το P-value είναι $0,0000 < 0,01$, με ισχυρή συσχέτιση. Το αποτέλεσμα αυτό επιτρέπει να γίνει δεκτή η εναλλακτική υπόθεση (H_0), δηλαδή, οι μεταβλητές συσχετίζονται σε επίπεδο σημαντικότητας 1%.

ΕΡΩΤΗΣΗ 9

Σχέση ερώτησης (βλέπετε τη βιωσιμότητα της επιχείρησής σας;) με ερώτηση (σε τι ποσοστό οι εργασίες σας απαιτούν τη σύμπραξη της εταιρείας με άλλες μονάδες;)

Πίνακας διπλής εισόδου 9: (βλέπετε τη βιωσιμότητα της επιχείρησής σας;) / (σε τι ποσοστό οι εργασίες σας απαιτούν τη σύμπραξη της εταιρείας με άλλες μονάδες;)

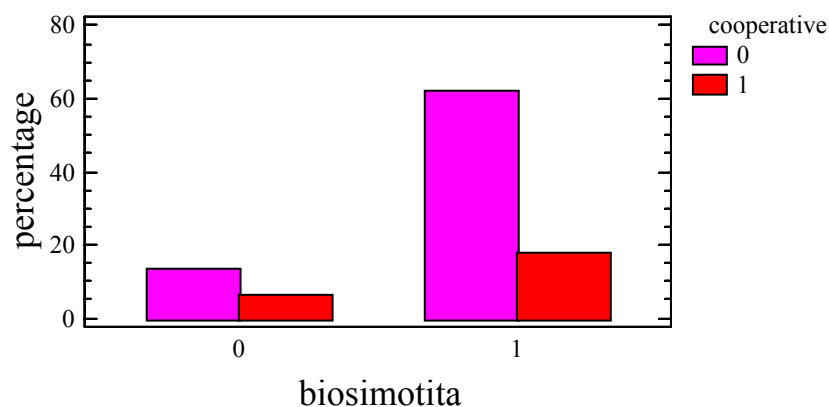
	OXI %	ΝΑΙ %	Σύνολο %
OXI	29 13,43	14 6,48	43 19,91
ΝΑΙ	134 62,04	39 18,06	173 80,09
Σύνολο	163 75,46	53 24,54	216 100,00

X²	P-Value
1,36	0,0386

Διάγραμμα 9: (βλέπετε τη βιωσιμότητα της επιχείρησής σας;) / (σε τι ποσοστό οι εργασίες σας απαιτούν τη σύμπραξη της εταιρείας με άλλες μονάδες;)

Q1 cooperative: 0-όχι και 1-ναι, Q2 biosimotita: 0-όχι και 1-ναι.

Barchart for biosimotita by cooperative

Στο συγκεκριμένο έλεγχο υπόθεσης εξετάζεται κατά πόσο η βιωσιμότητα των επιχειρήσεων της περιοχής ή όχι σχετίζεται με την άποψη όσων υποστηρίζουν πως αυτό θα συμβεί με τη σύμπραξη των οικονομικών αυτών μονάδων με άλλες μονάδες ή όχι. Το P-value είναι $0,0386 < 0,05$, με ισχυρή συσχέτιση. Το αποτέλεσμα αυτό επιτρέπει να γίνει δεκτή η εναλλακτική υπόθεση (H_0), δηλαδή, οι μεταβλητές συσχετίζονται σε επίπεδο σημαντικότητας 5%.

ΕΡΩΤΗΣΗ 10

Σχέση ερώτησης (έγιναν νέες επενδύσεις κατά την τελευταία 5ετία;) / (βλέπετε τη βιωσιμότητα της επιχείρησής σας;)

Πίνακας διπλής εισόδου 10: (έγιναν νέες επενδύσεις κατά την τελευταία 5ετία;) με ερώτηση (βλέπετε τη βιωσιμότητα της επιχείρησής σας;)

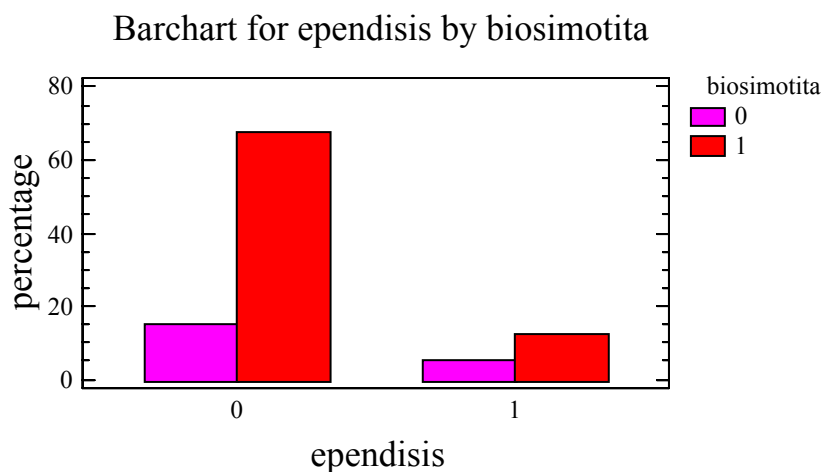
	OXI %	NAI %	Σύνολο %
OXI	32 16,67	142 65,74	178 82,41
NAI	3 1,39	35 16,20	38 17,59
Σύνολο	39 18,06	177 81,94	216 100,00

X²	P-Value
1,73	0,0189

Διάγραμμα 10: (έγιναν νέες επενδύσεις κατά την τελευταία 5ετία;) / (βλέπετε τη βιωσιμότητα της επιχείρησής σας;)

Q1 ependisis: 0-όχι και 1-ναι, Q2 biosimotita: 0-όχι και 1-ναι.

Στο συγκεκριμένο έλεγχο υπόθεσης εξετάζεται κατά πόσο οι επενδύσεις που έγιναν ή όχι από τους ερωτώμενους την τελευταία 5ετία σχετίζονται με την άποψη όσων υποστηρίζουν αυτό θα συμβάλει στη βιωσιμότητα ή όχι των συγκεκριμένων επιχειρήσεων. Το P-value είναι $0,0189 < 0,05$, με ισχυρή συσχέτιση. Το αποτέλεσμα αυτό επιτρέπει να γίνει δεκτή η εναλλακτική υπόθεση (H_0), δηλαδή, οι μεταβλητές συσχετίζονται σε επίπεδο σημαντικότητας 5%.

Όσον αφορά τις υπόλοιπες ερωτήσεις, από τον έλεγχο υπόθεσης δεν προέκυψε ότι υπάρχει κάποια ισχυρή συσχέτιση μεταξύ των μεταβλητών.

7.10 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ

Από την αξιολόγηση των αποτελεσμάτων των συσχετίσεων τα κυριότερα συμπεράσματα είναι τα εξής:

Η περιοχή του Μετσόβου αποτελεί τουριστική περιοχή, τόσο κατά το θέρος όσο και κατά το χειμώνα, και ανήκει κυρίως στις περιοχές του εσωτερικού ή ημεδαπού τουρισμού. Πολλοί πιστεύουν ότι είναι μία διαρκώς αναπτυσσόμενη περιοχή που ενισχύεται από τη χρησιμοποίηση των υφιστάμενων φυσικών πόρων. Είναι όμως απαραίτητο να αξιοποιηθεί με τον καλύτερο δυνατό τρόπο και το ανθρώπινο δυναμικό της περιοχής.

Με σκοπό τη διερεύνηση των δυνατοτήτων για ολοκληρωμένη ενδογενή ανάπτυξη της ορεινής περιοχής Μετσόβου του Νομού Ιωαννίνων, συγκεντρώθηκαν στοιχεία για τα χαρακτηριστικά των οικονομικών μονάδων, καθώς επίσης τα δημογραφικά, εκπαιδευτικά και επαγγελματικά χαρακτηριστικά των κατοίκων.

✚ Με βάση τα στοιχεία της έρευνας προκύπτει ότι οι οικονομικές μονάδες είναι κυρίως οικογενειακής μορφής, κοντά στα όρια της βιωσιμότητας.

✚ Οι επαγγελματίες-βιοτέχνες είναι κυρίως έγγαμοι με τρία παιδιά κατά μέσο όρο και η ηλικία τους κυμαίνεται μεταξύ 45-65 ετών.

✚ Στο μεγαλύτερο ποσοστό είναι απόφοιτοι δημοτικού και ως επί το πλείστον τα παιδιά τους θα απασχοληθούν στις οικονομικές μονάδες, διότι δεν έχουν άλλη επιλογή.

Στα πλαίσια του μοντέλου της βιώσιμης και ισόρροπης ανάπτυξης στην περιοχή, ο αγροτικός τομέας μπορεί να συμβάλει σημαντικά στην αναπτυξιακή πορεία της περιοχής μέσω του εκσυγχρονισμού της κτηνοτροφίας, της βελτίωσης των βοσκοτόπων, της οργάνωσης της παραγωγής και της εμπορίας των κτηνοτροφικών προϊόντων, καθώς και της προώθησης και διακίνησης των προϊόντων.

Επιπρόσθετα, ο ρόλος του τριτογενή τομέα είναι ουσιαστικός για την οικονομική και κοινωνική ζωή της περιοχής, που κυρίως πρέπει να επενδύσει στη σωστή υποδομή για την υποδοχή του τουρισμού, με γνώμονα πάντα τις αρχές της αειφόρου ανάπτυξης.

Στα πλαίσια του μοντέλου της βιώσιμης και ισόρροπης ανάπτυξης στην περιοχή, ιδιαίτερη βαρύτητα δίδεται στον *αγροτικό τομέα*. Είναι αρκετά δυναμική η παρουσία του και συμβάλλει σημαντικά στην αναπτυξιακή πορεία της περιοχής.

Ακολούθως, πρέπει να τονιστεί ότι ο *δευτερογενής τομέας* στην επαρχία Μετσόβου είναι άμεσα προσανατολισμένος στον πρωτογενή τομέα, και ειδικότερα στα προϊόντα του αγροτικού τομέα και της δασοκομίας. Επίσης, οι ΜΜΕ ως ανταγωνιστικές μεταποιητικές επιχειρήσεις οικογενειακού χαρακτήρα μπορούν να συμβάλουν στην ανάπτυξη της περιοχής.

Επιπρόσθετα, ο ρόλος και η σημασία του *τριτογενή τομέα* για την επαρχία Μετσόβου είναι εμφανής. Ο τομέας των υπηρεσιών, του εμπορίου και των συγκοινωνιών αποτελούν ουσιαστικό στήριγμα της κοινωνικής και οικονομικής ζωής της επαρχίας και θα σηκώσουν το βάρος της υποδομής για την υποδοχή του τουρισμού διαφοροποιημένου από το σημερινό. Με βάση τους πολιτισμικούς θησαυρούς της περιοχής και το φυσικό της κάλλος, νέα σχήματα ήπιας μορφής τουρισμού εμφανίζονται για να προσελκύσουν τουρίστες, τα οποία βέβαια είναι ή πρέπει να είναι σύμφωνα με τις αρχές της *«αειφόρου ανάπτυξης»*.

Επομένως, όλοι οι τομείς της τοπικής οικονομίας πρέπει να λειτουργούν με τη λογική των «συγκοινωνούντων δοχείων», ώστε να μεγιστοποιούν το συνολικό οικονομικό και κοινωνικό αποτέλεσμα.

---

8. ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

8.1 ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ

Η κτηνοτροφική παραγωγή αποτελεί έναν από τους κλάδους με τεράστια οικονομική σημασία για την επαρχία του Μετσόβου. Τα τελευταία χρόνια ένα αξιόλογο ποσό ενίσχυσης εισάγεται στην επαρχία και αφορά τις επιχορηγήσεις των επιλέξιμων αιγοπροβάτων και βοοειδών. Τα ποσά αυτά ανέρχονται σε 500 εκατ. περίπου ετησίως. Ωστόσο από την ανάλυση που έχει γίνει παρατηρούνται σοβαρά προβλήματα τα οποία συνδέονται γενικότερα με τον τρόπο οργάνωσης και άσκησης της κτηνοτροφίας στην περιοχή και δυσχεραίνουν την ομαλή εξέλιξη του κλάδου.

Ειδικότερα τα προβλήματα εντοπίζονται:

- ✓ Στο μικρό μέγεθος των κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων. Η εκτροφή των ζώων τόσο των αιγοπροβάτων όσο και των βοοειδών γίνεται σε μικρές εκμεταλλεύσεις, όσον αφορά δε τα υπόλοιπα ζώα (κουνέλια, χοίρους, πουλερικά) η εκτροφή τους τις περισσότερες φορές γίνεται σε οικογενειακή βάση. Οι δομές αυτές είναι βέβαια προσαρμοσμένες στις φυσικές συνθήκες της περιοχής, έχουν όμως το μειονέκτημα ότι εμποδίζουν την εφαρμογή σύγχρονων συστημάτων εκτροφής και δεν επιτρέπουν την αποτελεσματική χρήση των παραγωγικών πόρων.
- ✓ Στον έλεγχο και την οργάνωση της βόσκησης. Η βόσκηση των κοπαδιών στους βοσκότοπους γίνεται απρογραμματίστα με αποτέλεσμα ορισμένοι βοσκότοποι να επιβαρύνονται από την υπερβόσκηση ενώ άλλοι να μην αξιοποιούνται σωστά. Η άσκηση της κτηνοτροφίας δεν γίνεται στις πιο αποδοτικές περιοχές ενώ μεγάλη είναι η επιβάρυνση του φυσικού περιβάλλοντος. Αρκετές περιοχές φυσικού κάλλους στο Μέτσοβο να καταστραφούν εξαιτίας της ανεξέλεκτης βόσκησης.
- ✓ Στη έλλειψη μικρών υποδομών. Σε πολλές περιπτώσεις παρατηρείται έλλειψη βασικών υποδομών που θα εξασφαλίζουν ικανοποιητικές συνθήκες ενσταυλισμού των ζώων όπως στέγαστρα, ποτίστρες, δεξαμενές, αγροτικοί δρόμοι, φράχτες, καθαριότητα, απολύμανση.
- ✓ Στην ελλιπή οργάνωση της διακίνησης και εμπορίας των κτηνοτροφικών προϊόντων. Είναι γεγονός ότι στην επαρχία Μετσόβου δεν υπάρχει οργανωμένο δίκτυο εμπορίας και διάθεσης των προϊόντων. Οι συναλλαγές γίνονται απευθείας από τους ίδιους τους παραγωγούς προς τους εμπόρους ή

τους χονδρεμπόρους. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να μην εξασφαλίζονται οι συμφέρουσες τιμές για τους παραγωγούς και να επιβαρύνονται με μεγαλύτερο κόστος.

- ✓ Στην έλλειψη των απαραίτητων μέτρων για την διατήρηση της υγιεινής κατάστασης των ζώων. Πολλοί κτηνοτρόφοι δεν ακολουθούν τους απαραίτητους κανονισμούς και οδηγίες για την προφύλαξη του ζωικού τους κεφαλαίου από διάφορες ασθένειες και δεν είναι ενήμεροι για τα μέτρα που προβλέπουν συνθήκες ενσταυλισμού των ζώων. Το πρόβλημα είναι εντονότερο στις μικρές εκμεταλλεύσεις που ασκούνται ως συμπληρωματική δραστηριότητα από κατοίκους της περιοχής.

8.2 ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΑ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΜΕΤΣΟΒΟΥ

8.2.1 ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Η περιορισμένη ανάπτυξη της μεταποιητικής – βιοτεχνικής δραστηριότητας συνδέεται άμεσα με γενικότερα οικονομικά και αναπτυξιακά δεδομένα της περιοχής και ιδιαίτερα κλίμακας και τα πλεονεκτήματα που προσφέρει ένα αστικό κέντρο. Τα δεδομένα αυτά με τα χωρικά χαρακτηριστικά της επαρχίας. Συγκεκριμένα οι παράγοντες που προσδιορίζουν την ανάπτυξη του δευτερογενούς τομέα στην περιοχή είναι:

- Η έλλειψη οργανωμένης τεχνικής υποδομής και η απουσία νομαρχιακής βιομηχανικής πολιτικής για την επαρχία.

Η σχετικά μεγάλη απόσταση της περιοχής από τα πλησιέστερα αστικά κέντρα δεν δίνει τη δυνατότητα σε μεγάλες μονάδες να επωφεληθούν από τις οικονομίες δεν ευνοούν την εκδήλωση επενδυτικού ενδιαφέροντος για την επαρχία.

- Η θέση της επαρχίας ως προς το κοντινότερο αστικό, οικονομικό κέντρο, τα Ιωάννινα και τους κύριους μεταφορικούς άξονες.

Η μεγάλη απόσταση από κάποιο κέντρο και η σχέση που τα συνδέει πόλου – δορυφόρου συχνά αποβαίνει εις βάρος της περιφέρειας, η οποία λειτουργεί ως κύριος τροφοδότης του αστικού κέντρου σε αγροτικά προϊόντα, σε φυσικούς πόρους και εργατικό δυναμικό.

-
- ✦ Η μορφολογία του εδάφους.

Η ορεινή μορφολογία και η χωρική κατανομή των φυσικών πόρων καθορίζουν σημαντικά τη διάρθρωση και τη χωροθέτηση της μεταποιητικής δραστηριότητας, με αποτέλεσμα τη συγκέντρωση των περισσότερων μονάδων στις ευνοημένες περιοχές της επαρχίας που διαθέτουν συγκριτικά πλεονεκτήματα.

- ✦ Η ύπαρξη πλεονεκτικότερων επιλογών για τους υποψήφιους επενδυτές.

Η ταχύτατη ανάπτυξη του τριτογενή τομέα και ιδιαίτερα του τουρισμού τα τελευταία χρόνια και η μεγαλύτερη αποδοτικότητα των επενδυμένων κεφαλαίων στον τομέα αυτό, λειτουργεί αποτρεπτικά στην επέκταση του δευτερογενή όπως άλλωστε και του πρωτογενή τομέα. Η ανάπτυξη του τουρισμού, που αποτελεί βασική οικονομική δραστηριότητα των κατοίκων των μεγαλύτερων χωριών είχε ως αποτέλεσμα την απόσπαση κεφαλαίων και εργατικού δυναμικού από το χώρο της μεταποίησης προς όφελος του τουρισμού. Η τάση αυτή τείνει να συνεχιστεί και τα επόμενα χρόνια μέχρι να σταθεροποιηθεί το μέγεθος της τουριστικής αγοράς και να καλυφθούν οι ανάγκες της τουριστικής ζήτησης.

Ο προσανατολισμός της εμπορικής δραστηριότητας στον αγροτικό και ξυλουργικό τομέα και στην κάλυψη των αναγκών που δημιουργεί η τουριστική ανάπτυξη έχει ως αποτέλεσμα την συγκέντρωση των εμπορικών καταστημάτων στις περιοχές τουριστικού ενδιαφέροντος και δη στην περιοχή του Δήμου Μετσόβου όπου είναι πιο αναπτυγμένος τουριστικά ο μοναδικός σχεδόν.

Στις υπόλοιπες ορεινές κοινότητες η εμπορική δραστηριότητα περιορίζεται στα βασικά είδη με συνέπεια οι κάτοικοι των περιοχών αυτών να μετακινούνται στα μεγαλύτερα κέντρα για να καλύψουν τις ανάγκες τους.

Τα στατιστικά στοιχεία της Ε.Σ.Υ.Ε. επιβεβαιώνουν την εικόνα της άνισης κατανομής της εμπορικής δραστηριότητας στην επαρχία. Με βάση λοιπόν, τα δεδομένα αυτά, η μεγαλύτερη δραστηριότητα στους τομείς του εμπορίου και των υπηρεσιών συγκεντρώνεται στο Δήμο Μετσόβου και στις άλλες κοινότητες ο αριθμός των εμπορικών καταστημάτων είναι πολύ περιορισμένος.

Τέλος, θα ήταν σκόπιμο να αναφερθούμε σε ορισμένους παράγοντες που επιδρούν ανασταλτικά στον τρόπο άσκησης της εμπορίας, στην εύρυθμη λειτουργία της αγοράς, με αποτέλεσμα την εμφάνιση προβλημάτων οικονομικού και κοινωνικού χαρακτήρα.

Στους παράγοντες αυτούς περιλαμβάνονται:

✘ Η μεγάλη απόσταση από τα μεγάλα αστικά και καταναλωτικά κέντρα της χώρας καθώς και η δυσκολία πρόσβασης σε αυτά, λόγω του ορεινού χαρακτήρα της περιοχής.

✘ Το χαμηλό επίπεδο οργάνωσης και η έλλειψη πληροφόρησης των παραγωγών – εμπόρων για τους τρόπους άσκησης της εμπορίας, τις τάσεις της αγοράς και τους προσδιοριστικούς παράγοντες της προσφοράς και της ζήτησης.

✘ Η έλλειψη των απαραίτητων υποδομών – αποθηκευτικών χώρων, κτιριακών εγκαταστάσεων, πρατηρίων, εξοπλισμού, μεταφορικών μέσων κ.λ.π.

✘ Η έλλειψη συστηματικής έρευνας αγοράς (Marketing) στον ελληνικό και διεθνή χώρο καθώς και μηχανισμών στήριξης της προώθησης των προϊόντων στις αγορές της Ηπείρου αλλά και της χώρας.

8.2.3 ΕΙΔΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

Από την ανάλυση που προηγήθηκε διαπιστώνεται ότι τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι περισσότερες επιχειρήσεις της περιοχής, είναι τα τυπικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι ελληνικές ΜΜΕ.

Οι περισσότερες βιοτεχνίες και μεταποιητικές μονάδες είναι μικρού και μεσαίου μεγέθους που προέρχονται από την επέκταση ή την ανάπτυξη των μικροεργαστηρίων.

Η λειτουργία και η ανάπτυξη τους στηρίχθηκε κυρίως στην έντονη παρουσία του αγροτικού τομέα και στην αυξημένη τουριστική ζήτηση.

Ωστόσο, η ανάπτυξή τους, δεν συνοδεύτηκε από τον αντίστοιχο διοικητικό και οικονομικό προγραμματισμό, με αποτέλεσμα να δημιουργηθούν σημαντικά προβλήματα στις περισσότερες επιχειρήσεις τα οποία σχετίζονται άμεσα με την εσωτερική – τεχνική και εμπορική – οργάνωση και θέτουν για πολλές το ζήτημα της βιωσιμότητας. Κύρια χαρακτηριστικά τους είναι ο πολυκερματισμός, το μικρό μέγεθος των μονάδων και η αδυναμία τους να ερμηνεύουν και να προσαρμόζονται στις ανάγκες και τις απαιτήσεις της αγοράς, δεν επέτρεψαν τη δημιουργία ενός ευνοϊκού επιχειρηματικού περιβάλλοντος, με σοβαρές συνέπειες στην ισόρροπη οικονομική εξέλιξη της περιοχής.

α) Ιδιοκτησιακό καθεστώς επιχειρήσεων (οικογενειακός χαρακτήρας)

Ένα από τα βασικά προβλήματα των περισσότερων επιχειρήσεων της επαρχίας είναι το μικρό μέγεθος και ο οικογενειακός χαρακτήρας των μονάδων. Πολλές από τις μονάδες αποτελούν οικογενειακές επιχειρήσεις που διοικούνται από τους ίδιους τους ιδιοκτήτες και απασχολούν μέλη της οικογένειας. Η απασχόληση του προσωπικού μπορεί να είναι μόνιμη ή περιστασιακή, αμειβόμενη ή όχι και δεν έχει πάντα το χαρακτήρα της εξαρτημένης εργασίας.

Με βάση τα στοιχεία που συγκεντρώθηκαν γύρω από την νομική μορφή των επιχειρήσεων στην περιοχή, προκύπτει ότι στη συντριπτική τους πλειοψηφία είναι Ατομικές επιχειρήσεις και Ομόρρυθμες Εταιρείες.

Η επικράτηση του οικογενειακού χαρακτήρα στις περισσότερες επιχειρήσεις παρουσιάζει όχι μόνο αρνητικά αλλά και θετικά στοιχεία για τη λειτουργία τους.

Ειδικότερα:

- ◆ Οι στρατηγικοί στόχοι της επιχείρησης και η μακροπρόθεσμη προοπτική της συγκρούονται με την άμεση απόδοση κέρδους και τις ανάγκες επιβίωσης της οικογένειας. Λαμβάνονται έτσι αλληλοαναιρούμενες αποφάσεις ως προς τις επενδύσεις, την ποιότητα των προϊόντων και τη στελέχωση της επιχείρησης.
- ◆ Παρατηρείται δυσκολία προσαρμογής του ιδιοκτήτη – επαγγελματία στο ρόλο του manager και αδυναμία εφαρμογής σύγχρονων μεθόδων οργάνωσης και διοίκησης.
- ◆ Η έλλειψη ειδικευμένου προσωπικού και συμβούλων συχνά συνεπάγεται μειωμένες αποδόσεις για την επιχείρηση.
- ◆ Στην οικογενειακή επιχείρηση συνήθως δεν γίνεται μακροπρόθεσμος σχεδιασμός για το ύψος της παραγωγής, τις επενδυτικές δαπάνες, την πολιτική πωλήσεων και άλλων παραμέτρων που διαγράφουν την πορεία μιας επιχείρησης.

Στα θετικά στοιχεία καταγράφεται:

- ◆ Η ύπαρξη προσωπικής σχέσης και η ταύτιση του ιδιοκτήτη με την επιχείρηση που δεν οδηγεί σε έντονους ρυθμούς εργασίας των μελών της οικογένειας.
- ◆ Η απασχόληση προσωπικού από το οικογενειακό περιβάλλον δημιουργεί αυτόματα αυξημένο εισόδημα στην οικογένεια (κέρδη επιχείρησης και αμοιβές των μελών της οικογένειας).

β) Προβλήματα Οργάνωσης και Διοίκησης

Η έλλειψη γνώσεων διοίκησης είναι χαρακτηριστικό στοιχείο των ιδιοκτητών των ΜΜΕ. Οι περισσότεροι βιοτέχνες προέρχονται από τον χώρο της παραγωγής και συμπεριφέρονται ως τεχνίτες και όχι ως επιχειρηματίες. Το γεγονός επίσης ότι στερούνται ειδικών γνώσεων σε θέματα οικονομίας, διαχείρισης και εμπορίας, δημιουργεί προβλήματα στην ομαλή λειτουργία και την επέκταση της επιχείρησης.

γ) Οργάνωση Παραγωγής – Εκσυγχρονισμός εξοπλισμού

Εξαιτίας του μικρού μεγέθους των επιχειρήσεων, η παραγωγική διαδικασία είναι εκτάσεως εργασίας και δεν στηρίζεται σε πολύπλοκα σχήματα οργάνωσης. Οι ξυλουργικές βιοτεχνίες ακολουθούν τα βασικά στάδια παραγωγής και επεξεργασίας της πρωτογενούς ύλης.

Οι περισσότερες μονάδες (τυροκομείο, οινοποιείο, βαρελοποιία) δεν διαθέτουν σύγχρονο μηχανολογικό εξοπλισμό και κατ' αυτόν τον τρόπο δεν έχουν καταφέρει να μεγιστοποιούν τις αποδόσεις τους. Διαπιστώνεται λοιπόν η αναγκαιότητα απόκτησης νέου εξοπλισμού μεγαλύτερης παραγωγικής ικανότητας και μικρότερης εντάσεως εργασίας.

Παράλληλα η ικανότητα των επιχειρήσεων να υιοθετούν νέες μεθόδους οργάνωσης της παραγωγής και να αξιοποιούν κατάλληλα τις νέες τεχνικές και τεχνολογίες, θα αυξήσει την παραγωγή και θα κάνει ανταγωνιστικότερες τις τοπικές βιοτεχνίες. Τέτοιες πολιτικές βελτίωσης της παραγωγικής διαδικασίας θα πρέπει να συνοδεύονται από προγράμματα επιμόρφωσης και επαγγελματικής κατάρτισης του προσωπικού.

δ) Προβλήματα Στελέχωσης

Το πρόβλημα στελέχωσης των επιχειρήσεων είναι ιδιαίτερα έντονο στην περιοχή του Μετσόβου. Με βάση τα στοιχεία που συγκεντρώθηκαν για τη σύνθεση του προσωπικού αρκετών επιχειρήσεων αλλά και τα στοιχεία της ΕΣΥΕ για το επίπεδο εκπαίδευσης του πληθυσμού, διαπιστώνουμε ότι υπάρχει έλλειψη επιστημονικού και ειδικευμένου προσωπικού στις περισσότερες από αυτές.

Η πλειοψηφία των απασχολούμενων στις τοπικές επιχειρήσεις είναι χαμηλής ή μέσης εκπαίδευσης και διαθέτουν εμπειρικές – τεχνικές γνώσεις για το αντικείμενο της εργασίας τους. Παρά το γεγονός ότι στην περιοχή υπάρχει μεγάλος αριθμός επιχειρήσεων που εξειδικεύεται σε συγκεκριμένους κλάδους (π.χ. επεξεργασία

βαρελιών και κυψελών) ωστόσο δεν υπάρχει η ανάλογη επαγγελματική εξειδίκευση και κατάρτιση.

Εξάιρεση αποτελούν το τυροκομείο και το οινοποιείο του Ιδρύματος Βαρόνου- Μιχαήλ Τοσίτσα, που έχουν εξασφαλίσει το απαραίτητο επιστημονικό δυναμικό κυρίως από την τοπική αγορά. Οι περισσότερες επιχειρήσεις απασχολούν τεχνίτες ή άτομα ανειδίκευτα, ενώ οι ιδιοκτήτες – βιοτέχνες διαχειρίζονται όλα τα οργανωτικά και διοικητικά ζητήματα της επιχείρησης.

Οι ανάγκες για ειδικευμένο και καταρτισμένο προσωπικό μπορούν να καλυφθούν με την οργάνωση σεμιναρίων, προγραμμάτων ειδικής κατάρτισης τόσο στο αντικείμενο της διοίκησης όσο και σε αντικείμενα που σχετίζονται με συγκεκριμένους παραγωγικούς κλάδους.

ε) Προβλήματα Marketing – Προώθηση των πωλήσεων

Το θέμα του marketing ακολουθεί το γενικό παράδειγμα των ελληνικών ΜΜΕ. Στις περισσότερες περιπτώσεις οι βιοτέχνες – ιδιοκτήτες των επιχειρήσεων αναλαμβάνουν οι ίδιοι την διάθεση των προϊόντων τους στην αγορά. Η πλειοψηφία των επιχειρήσεων δεν ασχολείται με το marketing των προϊόντων της και δεν διαθέτει συνεργάτες ή ειδικούς επιστήμονες για το έργο αυτό.

Η έλλειψη ενημέρωσης για τις δυνατότητες που προσφέρει το marketing στη διαδικασία των πωλήσεων επιδρά περιοριστικά στην οργάνωση και στο μέγεθος της παραγωγής.

Ανάλογη συμπεριφορά επικρατεί και στο θέμα της προώθησης των πωλήσεων.

Με βάση σχετικά ερωτήματα που τέθηκαν σε πολλές επιχειρήσεις, διαπιστώθηκε έλλειψη γνώσεων για τα καταναλωτικά προϊόντα και το μέγεθος των ξένων αγορών καθώς επίσης και τις διαδικασίες εξαγωγής και τα θέματα της ποιότητας και των προδιαγραφών των εξαγόμενων προϊόντων.

8.3 ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΡΙΤΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ

8.3.1 ΓΕΝΙΚΗ ΑΝΑΦΟΡΑ

Η ραγδαία άνθιση του τουρισμού κυρίως στον δήμο Μετσόβου επηρέασε πολλαπλά την οικονομική, την κοινωνική, την περιβαλλοντική κατάσταση της περιοχής. Το γεγονός ότι δεν σημειώθηκε σταδιακά ως συνέπεια προγραμματισμού και σχεδιασμού, είχε ως αποτέλεσμα την εμφάνιση ορισμένων αρνητικών χαρακτηριστικών που ολοένα και περισσότερο επηρεάζουν δυσμενώς την εξέλιξη της περιοχής στο σύνολό της.

Τα κύρια χαρακτηριστικά της τουριστικής ανάπτυξης στην επαρχία Μετσόβου εντοπίζονται στην έλλειψη σχεδιασμού και οργάνωσης των δραστηριοτήτων και στην απουσία μιας συνολικής πολιτικής τουριστικής ανάπτυξης η οποία θα αναφέρεται σε ολόκληρη την επαρχία και όχι αποκλειστικά στην πόλη του Μετσόβου.

Η υπερσυγκέντρωση δραστηριοτήτων μόνο στην πόλη που προαναφέρθηκε και η έντονη τουριστική εκμετάλλευση που παρατηρείται στην συγκεκριμένη περιοχή συχνά έρχεται σε αντιπαράθεση με το φυσικό και δομημένο περιβάλλον με συνέπεια την αισθητική υποβάθμιση της περιοχής. Η τάση αυτή ενισχύεται από την παντελή έλλειψη χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού που επέτρεψε την αυθαίρετη δόμηση σε περιβαλλοντικά ευαίσθητες περιοχές, όπως σε δάση αλλά και σε κοινόχρηστους κοινοτικούς χώρους.

Η ανεξέλεγκτη ανθρώπινη παρέμβαση υπήρξε αισθητή και στην αρχιτεκτονική μορφή των οικισμών. Οι αυξημένες ανάγκες για την στέγαση των επισκεπτών και των τουριστικών δραστηριοτήτων (ταβέρνες, αναψυκτήρια) επέβαλαν μια δόμηση η οποία στο μέτρο του δυνατού προσπαθεί να είναι συμβατή με το περιβάλλον, ωστόσο λόγω και του υψηλού κόστους των υλικών χαρακτηρίζονται από προχειρότητα και αυτοσχεδιασμό. Βέβαια σε κάποιες κοινότητες συναντά κανείς μισογκρεμισμένα και ερειπωμένα σπίτια απaráμιλλης αρχιτεκτονικής και αισθητικής αξίας που δυστυχώς πέσανε θύματα της αδιαφορίας κάποιων «ιθυνόντων».

Τέλος, η απρογραμμάτιστη τουριστική εκμετάλλευση που παρατηρείται στην πόλη του Μετσόβου, ενισχύει τις τάσεις της ανισόρροπης ανάπτυξης μεταξύ αυτής της περιοχής και των υπολοίπων κοινοτήτων.

8.4 ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΠΡΟΙΟΝ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ (ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ)

Μετά την καταγραφή και παρουσίαση των κυριότερων τουριστικών περιοχών της επαρχίας και των παρεχόμενων υπηρεσιών που συνδέονται με τον τουρισμό, θα πρέπει να σταθούμε στα προβλήματα που εντοπίστηκαν και τα οποία επηρεάζουν την ομαλή ανάπτυξή του.

Πρόκειται για προβλήματα που ανακύπτουν σχεδόν σε όλες τις περιοχές με έντονη τουριστική ανάπτυξη και οφείλονται κυρίως στην έλλειψη ενημέρωσης από την πλευρά του πληθυσμού, την απρογραμματίστη άσκηση των τουριστικών δραστηριοτήτων και την απόλυτη ταύτιση του τουρισμού με το οικονομικό κέρδος.

Ειδικότερα αναφερόμαστε στην επάρκεια και στην ποιότητα των υπηρεσιών, στην οργάνωσή τους, στο επίπεδο του ανθρώπινου δυναμικού που απασχολείται στις τουριστικές επιχειρήσεις και στην έλλειψη τουριστικής συμπεριφοράς.

Το σημαντικότερο ωστόσο είναι πως πολύ λίγοι από τους κατοίκους της περιοχής έχουν το «γνώθι σ' αυτόν» και προσπαθούν να διορθωθούν και να καταρτιστούν.

Επάρκεια και ποιότητα των τουριστικών υπηρεσιών

Η ανάπτυξη των ξενοδοχειακών μονάδων την τελευταία δεκαπενταετία δημιούργησε επάρκεια καταλυμάτων στην περιοχή.

Σχετικά με την ποιότητα των υπηρεσιών διαμονής διαπιστώνουμε ότι, οι σύγχρονες ξενοδοχειακές μονάδες προσφέρουν ικανοποιητική φιλοξενία και ένα πλήθος ευκαιριών ψυχαγωγίας και διατροφής στους επισκέπτες. Τα ξενοδοχεία που βρίσκονται στην πόλη του Μετσόβου φιλοξενούν τουρίστες υψηλού επιπέδου και σε λογικές τιμές. Το μοναδικό ψεγάδι τους και ίσως το και το πιο σημαντικό είναι πως έχουν συγκεντρωθεί όλα μέσα στο Μέτσοβο, δίνοντας την εντύπωση πως η περιοχή είναι μια υδροκέφαλη περιοχή που πνίγει τα διπλανά χωριά σαν μια σύγχρονη *Μήδεια*.

Αντίθετα με τα ξενοδοχεία, στα ενοικιαζόμενα δωμάτια η ανεξέλεγκτη – και σε πολλές περιπτώσεις παράνομη – κατασκευή και λειτουργία καταλυμάτων που δεν τηρούν τις βασικές προδιαγραφές του ΕΟΤ, οδήγησε στην προσφορά εξαιρετικά χαμηλής ποιότητας υπηρεσιών.

Ανάλογος είναι και ο ρυθμός αύξησης των επιχειρήσεων *διατροφής* και *ψυχαγωγίας* (εστιατόρια, καφετέριες, των εμπορικών και των λοιπών καταστημάτων) στις παραπάνω περιοχές.

Παντελής έλλειψη παρατηρείται στην ύπαρξη τουριστικών γραφείων που αναλαμβάνουν την παροχή πληροφοριών σχετικά με τη διαμονή, την εστίαση, τα αξιοθέατα, τις συγκοινωνίες, τις πολιτιστικές δραστηριότητες κ.τ.λ.

Επίσης θα πρέπει να τονιστεί ότι σε καμία κοινότητα και φυσικά ούτε και στο δήμο δεν λειτουργεί *Τουριστική Υπηρεσία* που θα αναλάβει την οργάνωση και τον συντονισμό της τουριστικής δραστηριότητας, τον έλεγχο των παρεχόμενων υπηρεσιών, την εξυπηρέτηση των επισκεπτών, την προστασία του περιβάλλοντος και των χώρων που παρουσιάζουν τουριστικό ενδιαφέρον, όπως τα *βυζαντινά μνημεία της περιοχής*.

Συνοψίζοντας, μπορούμε να πούμε τα ότι:

- ✓ σε γενικές γραμμές η επάρκεια των τουριστικών υπηρεσιών είναι ικανοποιητική και προσαρμόζεται γρήγορα και εύκολα στις απαιτήσεις που παρατηρούνται κάθε χρόνο. Η θετική εικόνα που παρουσιάζεται στο χώρο του τουρισμού από πλευράς οικονομικής αποδοτικότητας, σε συνδυασμό με τις αυξητικές τάσεις που προβλέπονται για την επαρχία τα επόμενα χρόνια, αναμένεται να προσελκύσει πολλούς μικρούς επενδυτές που θα σπεύσουν να επωφεληθούν του ευνοϊκού κλίματος της αγοράς.
- ✓ Οι υπηρεσίες που προσφέρονται υστερούν ποιοτικά και συχνά δεν ανταποκρίνονται στο επίπεδο του τουρισμού. Ιδιαίτερα όσον αφορά τα ενοικιαζόμενα δωμάτια, τις υπηρεσίες διατροφής και τις υπηρεσίες μετακίνησης διακρίνουμε φαινόμενα έλλειψης επαγγελματισμού και σεβασμού του πελάτη με τα αποτελέσματα να επηρεάζεται άμεσα και ανησυχητικά η πορεία και το επίπεδο του τουρισμού στην περιοχή.

9.ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΥ ΜΟΝΤΕΛΟΥ- ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

9.1 ΓΕΝΙΚΗ ΑΝΑΦΟΡΑ

Οι παραπάνω διαπιστώσεις και προβληματισμοί αναδεικνύουν την αναγκαιότητα εφαρμογής ενός μοντέλου ολοκληρωμένης ανάπτυξης το οποίο θα εναρμονίζεται με τις γενικότερες αναπτυξιακές πολιτικές που τίθενται για την επαρχία Μετσόβου.

Ο σχεδιασμός της «εν γένει» ανάπτυξης πρέπει να γίνεται με στόχο *τη δημιουργία μιας σύνθετης αναπτυξιακής βάσης και την εξασφάλιση μακροπρόθεσμης ανάπτυξης.*

Ως βάση αναφοράς μας δεν μπορεί παρά να είναι οι αρχές της *αειφόρου ανάπτυξης* η οποία αναφέρεται στην διατήρηση της γενικής ισορροπίας ανάμεσα στην ανθρώπινη δραστηριότητα και τους φυσικούς πόρους. Οι βασικές προϋποθέσεις για την εφαρμογή μιας τέτοιας πολιτικής είναι η οργάνωση και διαχείριση και των τριών τομέων της οικονομίας με στόχο την αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της περιοχής και την προστασία του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος.

Μέχρι στιγμής η διερεύνηση των δυνατοτήτων ανάπτυξης της περιοχής περιλαμβάνει την υπάρχουσα κατάσταση στις υποδομές και τις δραστηριότητες της ευρύτερης περιοχής του Μετσόβου. Περιλαμβάνει επίσης στοιχεία αξιολόγησης και τις διαπιστώσεις για την πορεία και τις δυνατότητες ανάπτυξης που αυτή έχει.

Σκόπιμο επίσης θα ήταν πριν την παρουσίαση των προτάσεων να παραθέσουμε συνοπτικά ορισμένα δεδομένα που παίζουν καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση του μοντέλου ανάπτυξης.

Το πρώτο στοιχείο είναι τα κοινά χαρακτηριστικά (ιστορικά, πολιτισμικά, κοινωνικά και οικονομικά) που παρουσιάζουν οι κοινότητες και ο δήμος της περιοχής. Στα πλαίσια της επαρχίας εντοπίζουμε την ύπαρξη της πόλης του Μετσόβου που λειτουργεί ως σημείο – πόλος συγκέντρωσης οικονομικών και πολιτιστικών κύρια δραστηριοτήτων. Διαπιστώνουμε δηλαδή φαινόμενα *πολικής ανάπτυξης* τα οποία θα πρέπει να ληφθούν σοβαρά υπόψη στον αναπτυξιακό μας σχεδιασμό.

Το δεύτερο δεδομένο αφορά τα βασικά οικονομικά χαρακτηριστικά της περιοχής. Πρόκειται για μια αγροτική περιοχή που σαν βασική της δραστηριότητα έχει την παραγωγή προϊόντων που μπορούν να καλύψουν τις ανάγκες της ευρύτερης

περιοχής της Ηπείρου και όχι μόνο και παράλληλα να αποτελέσουν σοβαρή πηγή εσόδων για τα νοικοκυριά. Τα προϊόντα αυτά με την κατάλληλη φροντίδα και την ενημέρωση των αγροτών μπορούν σε σύντομο χρονικό διάστημα και χωρίς την ανάγκη σημαντικών πόρων να προσαρμοστούν στις τάσεις της αγοράς και να ανταγωνιστούν με αξιώσεις την εσωτερική και εξωτερική αγορά.

Ο τουρισμός επίσης φαίνεται να διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο ιδίως για το Δήμο Μετσόβου που έχει σχεδόν την αποκλειστικότητα της οικονομικής αυτής δραστηριότητας. Ο *Αγροτουρισμός* άλλωστε παρουσιάζει σοβαρές προοπτικές ανάπτυξης σ' όλη την περιοχή. Γενικότερα η αξιοποίηση της δυναμικής που εξασφαλίζουν οι διάφορες μορφές τουρισμού, μπορεί να αποτελέσουν τον κινητήριο μοχλό ή καλύτερα το άρμα για την ανάπτυξη του αγροτικού χώρου. Οι δραστηριότητες αυτές θα βγάλουν την περιοχή από την απομόνωση και δεν θα υπάρχουν, αν μπορεί να γίνει αυτό, περιοχές μειονεκτικές και ορεινές ενταγμένες στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον στόχο 1.

Το τρίτο σημαντικό στοιχείο είναι το αξιόλογο φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον που υπάρχει.

Παρά την άναρχη οικιστική ανάπτυξη – αρμονικά δεμένη ωστόσο με το τοπίο – και την ερήμωση των ορεινών εδαφών, το φυσικό περιβάλλον δεν έχει υποστεί ανεπανόρθωτες καταστροφές. Σε αρκετές περιπτώσεις η άγρια ομορφιά και η παρθένα φύση κόβουν την ανάσα στο θεατή που χαίρεται τα δημιουργήματα της φύσης. Ιδιαίτερα μάλιστα η συγκεκριμένη περιοχή διατηρεί όλα εκείνα τα χαρακτηριστικά που μπορούν να στηρίξουν μια πολιτική αειφόρου ανάπτυξης.

Επίσης παρά τις όποιες αλλοιώσεις στα ήθη και τα έθιμα που έχει επιφέρει ο τουρισμός – με πολλούς να υποστηρίζουν πως πρόκειται για περιοχή με «σκηνοθετημένη αυθεντικότητα» - ωστόσο η πλούσια ιστορική και πολιτισμική παράδοση, τα πολυάριθμα μνημεία και τα κοινά πολιτισμικά χαρακτηριστικά προσδιορίζουν και τις δυνατότητες ανάπτυξης της περιοχής.

Το τέταρτο χαρακτηριστικό είναι η στενή σχέση που έχει η επαρχία Μετσόβου με την πόλη των Ιωαννίνων αλλά και την Καλαμπάκα και τα Τρίκαλα. Η γεωγραφική θέση της επαρχίας και η ύπαρξη των οδικών αξόνων Ιωαννίνων – Τρικάλων αλλά και η ολοκλήρωση της Εγνατίας Οδού δημιουργούν ευκαιρίες ανάπτυξης και κινητικότητας εμπορευμάτων, προσώπων και ιδεών.

Είναι χαρακτηριστικό ότι ένας μεγάλος αριθμός κατοίκων της επαρχίας Μετσόβου που ζει και εργάζεται στις γύρω μεγάλες πόλεις, διατηρεί την αγροτική

περιουσία του και το πατρικό του σπίτι και συμμετέχει ενεργά στην κοινωνική ζωή του χωριού. Ιδιαίτερα δυναμική φαίνεται πως είναι η αδελφότητα Μετσοβιτών που εδρεύει στην Αθήνα από το 1937.

Τέλος το δεδομένο που επηρεάζει καθοριστικά τον σχεδιασμό της πολιτικής είναι η εμπειρία που αποκτήθηκε από την συντονισμένη δράση των φορέων της επαρχίας και η οποία καθιστά εφικτή την προοπτική συνεργασίας των νέων δήμων καθώς και των υπόλοιπων φορέων στον νέο αναπτυξιακό σχεδιασμό.

Έχοντας λοιπόν υπόψη τα παραπάνω στοιχεία η μελέτη έρχεται να παρουσιάσει τις προτάσεις για την αναπτυξιακή πολιτική, καθώς και τις δυνατότητες και αναγκαιότητες παρεμβάσεων. Οι προτάσεις διαχωρίζονται σε τρία επίπεδα:

- I. Σε επίπεδο Στρατηγικής
- II. Σε επίπεδο Θεσμών και Δομών
- III. Σε επίπεδο Εφαρμογής

Σε επίπεδο Στρατηγικής οι προτάσεις κινούνται με βάση τους παρακάτω κύριους άξονες:

- Στην τοποθέτηση των βασικών κατευθύνσεων και των στόχων για τον χαρακτήρα της ανάπτυξης
- Την δημιουργία του «*πόλου*» στο πλαίσιο ανάπτυξης.
- Την ανάδειξη των «*δορυφόρων*» της πολιτικής ανάπτυξης και την αξιοποίηση της δυναμικής που παρουσιάζουν σαν προωθητική μηχανή της ανάπτυξης των γύρω περιοχών και δραστηριοτήτων. Ταυτόχρονα την ενίσχυση της λειτουργίας και βιωσιμότητας των μικρότερων χωριών και οικισμών στην βάση της αποκεντρωμένης ανάπτυξης.
- Στην προώθηση της διαδημοτικής συνεργασίας έτσι ώστε να επιτυγχάνεται ο συνολικός στόχος που είναι η ανάπτυξη ολόκληρης της επαρχίας και ολόκληρου του νομού γενικότερα.

Σε αυτούς έρχεται να προστεθεί και η σύνδεση των δράσεων σε διαδημοτικό επίπεδο έτσι ώστε να αντιμετωπίζονται τα επιμέρους προβλήματα και να δημιουργείται μια αυτόνομη δυναμική ανάπτυξης.

Σε επίπεδο θεσμών και δομών οι προτάσεις αφορούν κύρια τις απαραίτητες δομές που χρειάζονται για την υποβοήθηση της αναπτυξιακής πολιτικής σε επίπεδο επαρχίας. Ως δομές χαρακτηρίζονται κύρια οι προτάσεις σε επίπεδο οργάνωσης για τον συντονισμό δράσης. Παράλληλα περιγράφεται η λειτουργία και η ανάγκη ύπαρξης κάποιων θεσμικών πρωτοβουλιών.

Τελευταία έρχεται η περιγραφή διαφόρων πρωτοβουλιών σε αναγκαίων για την εφαρμογή του μοντέλου ανάπτυξης. Κύριο στοιχείο προς αυτή την κατεύθυνση αποτελεί η περιγραφή και η σύνδεση των προτάσεων στους επιμέρους τομείς που πρόκειται να υπάρξει σχεδιασμένη δράση για την ανάπτυξη της επαρχίας.

9.2 ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΠΑΡΧΙΑΣ

9.2.1 ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΜΟΝΤΕΛΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Το μοντέλο που προτείνουμε παραπάνω, βασίζεται στην λογική μιας βιώσιμης ανάπτυξης, που στηρίζεται στην διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος, την ενεργοποίηση του ανθρώπινου και κοινωνικού δυναμικού, την αξιοποίηση και την ανάδειξη των ιδιαίτερων κοινωνικών, πολιτισμικών και οικονομικών χαρακτηριστικών που διαθέτει η επαρχία. Πρόκειται δηλαδή για ένα μοντέλο «αιεφόρου» ανάπτυξης.

Σαν στόχους αλλά και σαν απαραίτητα στοιχεία για την βιωσιμότητα του έχει:

- ❖ Την διατήρηση, την προστασία, τον σεβασμό και την αναβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος. Βασικό στοιχείο αποτελεί η πρόβλεψη και η οργάνωση ώστε οι ανθρώπινες δραστηριότητες να είναι φιλικές προς το περιβάλλον και να μην οδηγούν στην υπερεκμετάλλευση και την καταστροφή του.
- ❖ Την διατήρηση στις ορεινές περιοχές ενός κρίσιμου πληθυσμιακού μεγέθους και την αντιστροφή της φθίνουσας τάσης που παρατηρείται σήμερα.
- ❖ Την λήψη των απαραίτητων μέτρων και πρωτοβουλιών που θα βελτιώνουν τις συνθήκες διαβίωσης των κατοίκων και θα προσελκύουν ένα σημαντικό αριθμό επισκεπτών και δραστηριοτήτων σε ολόκληρη την επαρχία και κυρίως στις λιγότερο αναπτυγμένες περιοχές της.
- ❖ Την διατήρηση των πολιτισμικών και κοινωνικών στοιχείων που συγκροτούν τον κοινωνικό ιστό και την παράδοση και τον εμπλουτισμό τους με νέα χαρακτηριστικά ώστε να μπορούν να συνθέσουν ένα νέο κοινωνικό, πολιτιστικό και ιστορικό περιβάλλον, ικανό να μπορεί να ανταποκριθεί στις σύγχρονες απαιτήσεις.

Στην βάση αυτή η μελέτη προτείνει σαν γενικότερη αναπτυξιακή πολιτική το πρότυπο *της πολικής ανάπτυξης*¹, στα πλαίσια της ολοκληρωμένης, ενδογενής ή

---

¹ Ο Παπαδασκαλόπουλος και ο Κόνσολας εντάσσουν τους πόλους ανάπτυξης στα πλαίσια της πολιτικής ανάπτυξης ως εξής:

- ❖ *Κέντρα ανάπτυξης*, που είναι αστικά κέντρα με πληθυσμό ως 30.000 κατοίκους και σχετικά μικρή ακτίνα επιρροής.
- ❖ *Πόλοι ανάπτυξης*, που είναι αστικά κέντρα της τάξης των 100.000 ή κατ' άλλους των 200.000 κατοίκων.
- ❖ *Αξονες ανάπτυξης*, που συγκροτούνται από γειτονικούς πόλους ή κέντρα και
- ❖ *Μητροπολιτικές περιφέρειες*, με πυρήνα μεγάλου μεγέθους πολιτικό κέντρο, σύστημα δορυφόρων πόλεων και ζώνες καθορισμένων χρήσεων.

Η περιοχή που μελετάται δεν ανήκει στις παραπάνω κατηγορίες. Ωστόσο κρίθηκε από τους ερευνητές σκόπιμο να χρησιμοποιηθεί για την συγκεκριμένη περιοχή το μοντέλο της πολιτικής ανάπτυξης, για τους παρακάτω λόγους:

εντόπιας ανάπτυξης, ή αλλιώς όπως συναντάται ως *από τη βάση ανάπτυξη* (bottom-up). (Α.Παπαδασκαλόπουλος, 1995, Ν. Κόνσολας, 1997)

Η μελέτη λοιπόν εντοπίζει την ύπαρξη ενός κύριου πόλου - την πόλη του Μετσόβου – που αποτελεί την βάση ανάπτυξης και ταυτόχρονα κέντρο αναφοράς ολόκληρης της επαρχίας. Ο πόλος αυτός συνοδεύεται δορυφορικά με μικρότερες ενότητες – (τα υπόλοιπα 6 όμορα χωριά της επαρχίας) – που απαιτούν δυναμική παρουσία στο χώρο τόσο από τα εξειδικευμένα χαρακτηριστικά που διαθέτουν όσο κύρια από την ώθηση και την ενέργεια που ο κεντρικός πόλος τους μεταδίδει.

Στο μοντέλο αυτό οι δορυφόροι εκτός από την επικοινωνία με τον πόλο θα πρέπει να συνδέονται άμεσα και μεταξύ τους έτσι ώστε όλοι μαζί να λειτουργούν με την λογική των συγκοινωνούντων δοχείων και να μεγιστοποιούν το συνολικό, κοινωνικό – πολιτισμικό – οικονομικό, αποτέλεσμα.

Με βάση την αρχή της συμπληρωματικότητας, ο σχεδιασμός διαμορφώνει τέτοιους άξονες ώστε η κάθε περιοχή να λειτουργεί συμπληρωματικά προς τις υπόλοιπες. Αυτό σημαίνει ότι προτάσσονται τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της κάθε περιοχής και παράλληλα συνδέονται άμεσα με τις ευκαιρίες και τις δυνατότητες των υπόλοιπων περιοχών έτσι ώστε στο σύνολό τους να προσφέρουν σε μία βιώσιμη ανάπτυξη στο σύνολο της περιοχής.

Με αυτό τον τρόπο μπορούμε να οδηγηθούμε σε μία ολοκληρωμένη και βιώσιμη ανάπτυξη για την κάθε κοινότητα – δορυφόρο ξεχωριστά και σε συνδυασμό με την πόλη που είναι ο πόλος για το σύνολο της επαρχίας Μετσόβου.

Έτσι η πρόταση αντιλαμβάνεται την περιοχή ως ενιαίο γεωγραφικό χώρο και προσπαθεί να αναλύσει τα προβλήματα και να χαράξει κατευθύνσεις, λαμβάνοντας υπόψη τις πολλαπλές δυνατότητες ανάπτυξης για το σύνολο των παραγωγικών δυνάμεων της περιοχής. Η ένταξη στο μοντέλο ανάπτυξης δεν αγνοεί τα βασικά και ξεχωριστά χαρακτηριστικά της κάθε περιοχής. Αντίθετα δίνει βαρύτητα και τα εντάσσει στον γενικό σχεδιασμό για το σύνολο της επαρχίας, αλλά και για κάθε κοινότητα ή οικισμό ξεχωριστά.

α) Πρόκειται για μια περιοχή αποτελούμενη από 5.829 κατοίκους, χαρακτηριζόμενη ως πόλη-δήμος και πριν την συνένωση των κοινοτήτων με το πρόγραμμα «Καποδίστριας».

β) Διαθέτει τα χαρακτηριστικά του πόλου με τους δορυφόρους. Είναι αστικό κέντρο το Μέτσοβο με μικρή ακτίνα επιρροής στις υπόλοιπες κοινότητες της επαρχίας.

γ) Δεν αντιμετωπίσαμε στεγανά και μονοδιάστατα τις όποιες θεωρίες των επιστημόνων γύρω από την ανάπτυξη. Σταθήκαμε με κριτικό μάτι απέναντι σ' αυτές και με βάση την προσαρμοστικότητα που τις χαρακτηρίζει και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που αποτελούν την περιοχή, επιλέξαμε το μοντέλο αυτό ως το πιο κατάλληλο για την ανάπτυξη της περιοχής στα πλαίσια της ενδογενούς ανάπτυξης.

Κατανοώντας επίσης την αλληλεπίδραση και αλληλεξάρτηση του τουρισμού με τον πολιτισμό και την οικονομία, η παρούσα μελέτη προσεγγίζει την τουριστική ανάπτυξη σε συνάρτηση και με τους πολιτισμικούς πόρους της επαρχίας, ώστε να μην εξελίσσεται μονοδιάστατα αλλά και να αποτελεί μια πολύπλευρη ανατροφοδοτούμενη σχέση. Για τον λόγο αυτό η πρόταση βασίζεται στην αξιοποίηση, τη διατήρηση και την επαναδραστηριοποίηση των παραδοσιακών στοιχείων της επαρχίας, στην προστασία και ανάδειξη του φυσικού περιβάλλοντος και στην προσέλκυση οικονομικών πόρων με βάση τις δυνατότητες παραγωγής και προσφοράς υπηρεσιών, εναλλακτικών και μη, που να μπορεί να προσφέρει η περιοχή.

Για την υλοποίηση των παραπάνω περιγραφόμενων κατευθύνσεων η παρούσα μελέτη προτείνει:

☉ Την δημιουργία ενός πόλου και 5 αντίστοιχα δορυφόρων ανάπτυξης, που προδιαγράφει ένα ενιαίο μοντέλο ανάπτυξης τόσο στο επίπεδο της επαρχίας όσο και στο επίπεδο του Δήμου και των κοινοτήτων που τον πλαισιώνουν.

☉ Την ανάπτυξη δράσεων και ενεργειών που σαν αποκλειστικό τους σκοπό έχουν την βελτίωση της ποιότητας της ζωής των κατοίκων αλλά και των επισκεπτών με επαναπροσανατολισμό του τουριστικού πακέτου.

---

1. Πόλος

Περιλαμβάνει την πόλη του Μετσόβου.

Καθοριστικό ρόλο στην ανάπτυξη της περιοχής διαδραματίζει η πόλη του Μετσόβου, που αποτελεί ταυτόχρονα πόλο αναφοράς του αναπτυξιακού σχεδιασμού και κέντρο ολόκληρης της επαρχίας.

2. Α` Δορυφόρος: Ανήλιο

Κοινότητα με αυξημένη βιοτεχνική και κτηνοτροφική δραστηριότητα. Η μελισσοκομία κάνει ισχυρή την παρουσία της στην περιοχή.

3. Β` Δορυφόρος: Μηλέα

Η πιο απομακρυσμένη κοινότητα - σε σχέση με τις υπόλοιπες - από τον πόλο. Ωστόσο η δυναμική παρουσία της υλοτομίας και της κτηνοτροφίας στην περιοχή της προσδίδουν χαρακτηριστικά ευοίωνα συμβολής στην ανάπτυξη.

4. Γ` Δορυφόρος: Βοτονόσι

Κυρίαρχο ρόλο στην περιοχή διαδραματίζει το Βοτονόσι καθώς βρίσκεται επί της Εθνικής Οδού.

5. Δ` Δορυφόρος: Ανθοχώρι

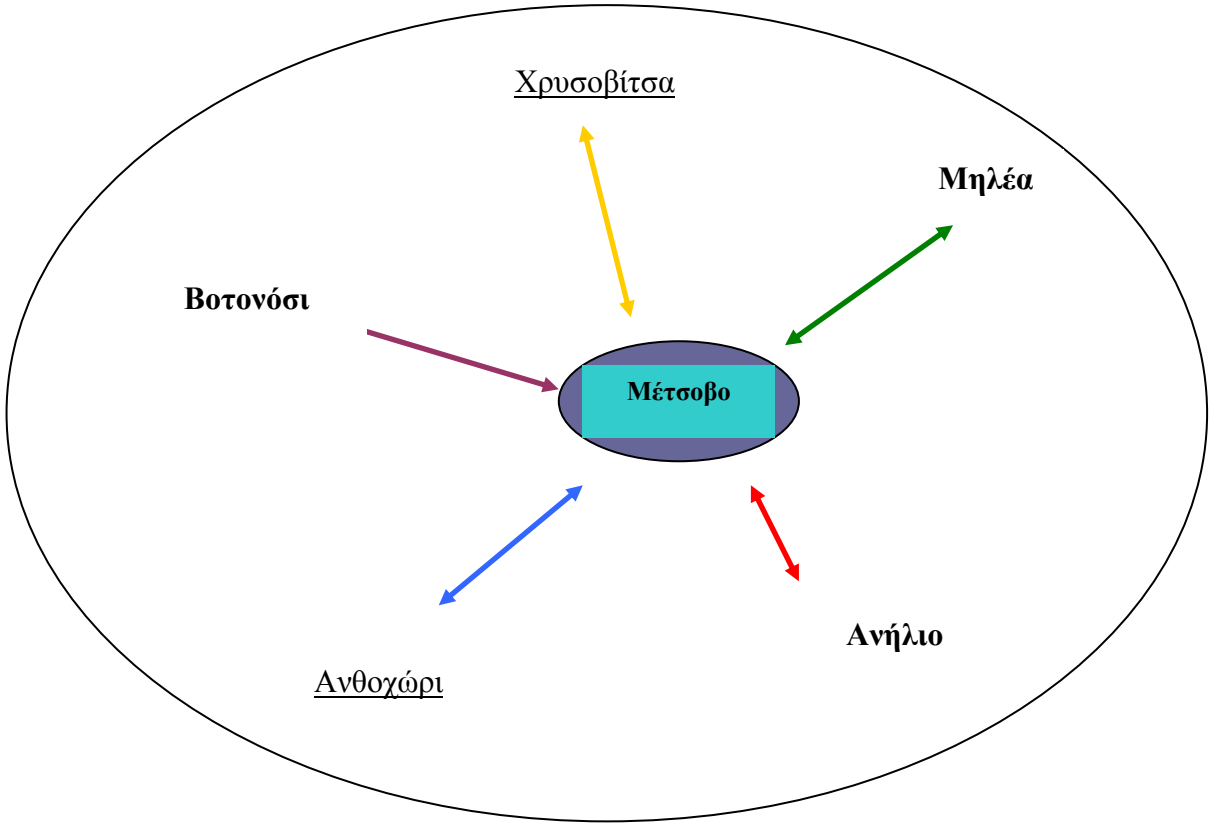
Κοινότητα που η συμβολή της θα είναι καθοριστική στην ανάπτυξη της περιοχής.

6. Ε` Δορυφόρος: Χρυσοβίτσα

Αν και υπάγεται στον Δήμο Εγνατίας, ωστόσο η συμβολή της κοινότητας αυτής είναι καίρια για την περιοχή.

Ο πόλος και οι 5 δορυφόροι με την δυναμική σχέση που αναπτύσσουν παρουσιάζεται σχεδιαστικά στο σχήμα που ακολουθεί:

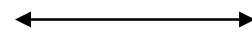
**ΠΟΛΟΣ ΚΑΙ ΔΟΥΦΟΡΟΙ
ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ**

ΔΗΜΟΣ

ΠΟΛΟΣ

ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ
ΤΑΣΕΙΣ

ΔΟΥΦΟΡΟΙ

9.3 ΠΟΛΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΔΟΡΥΦΟΡΟΙ

9.3.1 ΠΟΛΟΣ

Ως πόλο ανάπτυξης, ορίζουμε μια περιοχή που συγκεντρώνει - «πολώνει» - τα χαρακτηριστικά εκείνα οικονομικά – κοινωνικά – πολιτισμικά, που έχει κάποιος τόπος και εμφανίζει κάποιες ανάγκες για άσκηση αναπτυξιακής πολιτικής.

Στον πόλο μπορούν να ασκηθούν επί μέρους εξειδικευμένες πολιτικές άμεσα συνδεδεμένες με τους δορυφόρους της περιοχής που θα λειτουργούν ως εισροές στον πόλο με πολιτική επανατροφοδότησης, με στόχο την ολοκληρωμένη αναπτυξιακή πορεία της επαρχίας.

Ως πόλος λοιπόν στο μοντέλο ανάπτυξης ορίζεται η πόλη του Μετσόβου.

Το κύριο χαρακτηριστικό της περιοχής είναι η ύπαρξη σημαντικών παραδοσιακών – αρχιτεκτονικών χώρων και μνημείων υπερτοπικής σημασίας που μπορούν να αποτελέσουν τις βάσεις για ανάπτυξη της περιοχής.

Το Μέτσοβο διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο για την επαρχία, ως διοικητικό – τουριστικό κέντρο και έδρα του δήμου.

Αποτελεί δε και σημαντικό οικονομικό πόλο για την περιοχή καθώς συγκεντρώνει τις μεγαλύτερες σε μέγεθος βιοτεχνικές και κτηνοτροφικές μονάδες.

«ΧΩΡΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΥΠΟΔΟΜΩΝ»

Το κύριο χαρακτηριστικό της περιοχής είναι η ύπαρξη σημαντικών αρχιτεκτονικών χώρων και μνημείων υπερτοπικής σημασίας που μπορούν να αποτελέσουν τις βάσεις για ανάπτυξη της ζώνης.

Επίσης εντοπίσαμε τον καθοριστικό ρόλο που διαδραματίζει το Μέτσοβο, διοικητικό-τουριστικό κέντρο και έδρα του Δήμου.

Σημαντικό επίσης αναπτυξιακό ρόλο διαδραματίζει η γεωγραφική θέση της περιοχής, η απόσταση της από τα κοντινότερα αστικά κέντρα και η σχέση της με την υπό κατασκευή Εγνατία Οδό.

Με βάση λοιπόν αυτά τα στοιχεία προτείνεται η περιοχή να αποτελέσει:

- Πολιτιστικό Κέντρο με υπερτοπικό χαρακτήρα και
- Οικονομικό και εμπορικό Κέντρο για τα κυριότερα αγροτικά προϊόντα τα τυροκομικά και τα ξυλόγλυπτα.

Πολιτιστικό κέντρο με υπερτοπικό χαρακτήρα

Η πρόταση αξιοποιεί το συγκριτικό πλεονέκτημα που διαθέτει η ενδοχώρα, δηλαδή τα πλούσια φυσικά και μνημειακά στοιχεία. Αναπτύσσει με επίκεντρο τους χώρους αυτούς πολιτιστικές δράσεις που απευθύνονται τόσο στους επισκέπτες όσο και στους μόνιμους κατοίκους των κοντινών αστικών κέντρων. Ο ρόλος της τουριστικής περιοχής του Μετσόβου είναι να στηρίξει αυτή την περιοχή και τις δραστηριότητες της, κύρια μέσω των ημερήσιων οργανωμένων εκδρομών με επισκέπτες που επιθυμούν να παρακολουθούν αυτές τις δραστηριότητες ή να επισκεφθούν τα μνημεία.

Παράλληλα η περιοχή αναπτύσσει με βάση τα δικά της χαρακτηριστικά αυτόνομα τον πολιτιστικό τουρισμό και τον αγροτουρισμό. Για την επίτευξη αυτού του στόχου προτείνονται παρεμβάσεις που αφορούν την:

- Ανάδειξη των βυζαντινών και των άλλων μνημειακών φυσικών χώρων.
- Ανάπτυξη μόνιμων και με ευρύτερη εμβέλεια πολιτιστικών δραστηριοτήτων.
- Δημιουργία υποδομών σε όλη την διαδρομή που διατρέχει τις παραπάνω περιοχές έτσι ώστε να διατρέχει η μετακίνηση, διαμονή και ψυχαγωγία των επισκεπτών.
- Βελτίωση των αξόνων και η σύνδεση του δήμου και του χωριού με τους παραπάνω οικονομικούς και τουριστικούς πόλους.
- Την προβολή των δραστηριοτήτων και των παραπάνω χαρακτηριστικών στην πόλη των Ιωαννίνων και των άλλων κοντινών αστικών κέντρων και στις υπόλοιπες τουριστικές περιοχές.
- Διαμόρφωση και σήμανση διαδρομών.

Τέλος είναι απαραίτητη η συνεργασία του Δήμου με την Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση και την Αρχαιολογική υπηρεσία έτσι ώστε να συνδυαστούν οι παραπάνω ενέργειες και να ολοκληρωθούν οι παρεμβάσεις.

Όπως προαναφέραμε στην ανάλυση του Δήμου Μετσόβου, το κύριο χαρακτηριστικό της περιοχής είναι η ύπαρξη σημαντικών παραδοσιακών χώρων – στο Μέτσοβο η παράδοση είναι ζωντανή, βιώνεται καθημερινά και δεν αποτελεί είδος

μουσειακής χρήσης – και μνημείων υπερτοπικής σημασίας που μπορούν να αποτελέσουν τις βάσεις για ανάπτυξη της ζώνης.

Όπως προαναφέρθηκε στην περιοχή βρίσκονται σημαντικά παραδοσιακά κτίρια και μνημεία υπερτοπικής σημασίας που δημιουργούν τις προϋποθέσεις για την ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού. Οι χώροι και τα μνημεία αυτά μπορούν να ενταχθούν σε ένα ενιαίο δίκτυο περιηγήσεων που να συνοδεύεται από εκδηλώσεις ενημέρωσης, πολιτιστικές δραστηριότητες κ. ά.

Παράλληλα στην περιοχή υπάρχουν αγροτικοί οικισμοί που διατηρούν έντονα τα στοιχεία της Βλάχικης παράδοσης και που μπορούν να αποτελέσουν την βάση ανάπτυξης των εναλλακτικών μορφών τουρισμού (αγροτουρισμός, φυσιολατρικός τουρισμός, εκκλησιαστικός κ. ά.

Στην τουριστική αυτή διαδρομή ο επισκέπτης θα έχει την ευκαιρία να γνωρίσει την ιστορία της περιοχής, μέσα από την περιήγησή του στα στενά σοκάκια της πόλης αλλά και την πραγματική αναβίωση της μετσοβίτικης ζωής του 16^{ου} αιώνα, που ξετυλιγεται μπροστά του στο μουσείο «Τοσίτσα»

Εικόνα 16: Το εσωτερικό του μουσείου Τοσίτσα.

Επίσης, ο επισκέπτης θα έρθει σε επαφή με τους κατοίκους των ορεινών περιοχών και θα αποκτήσει έτσι μια ολοκληρωμένη εικόνα του καθημερινού τρόπου ζωής. Παράλληλα θα έχει την δυνατότητα να απολαύσει την ομορφιά της καταπράσινης φύσης και γιατί όχι και της ολόλευκης πετώντας με το τελεφερίκ και κάνοντας σκι στις χιονισμένες πλαγιές του Προφήτη – Ηλία.

Για την ενοποίηση της διαδρομής αυτής στη πόλη του Μετσόβου και των περιχώρων του απαιτούνται κυρίως έργα υποδομής και πιο συγκεκριμένα:

- ❖ Ανάδειξη των παραδοσιακών και άλλων σημαντικών μνημειακών και φυσικών χώρων όπως το αρχοντικό «Τσανάκα»
- ❖ Βελτίωση των οδικών συνδέσεων και σήμανση των προσβάσεων για τα γύρω βουνά
- ❖ Επενδύσεις για την διαμονή και την διατροφή των επισκεπτών
- ❖ Βελτίωση των συγκοινωνιών

Είναι φανερό ότι για να λειτουργήσουν οι παραπάνω παρεμβάσεις θα πρέπει να συνοδευτούν από συγκεκριμένες δραστηριότητες και υπηρεσίες που θα καταστήσουν ελκυστική τόσο την διαμονή όσο και την περιήγηση στην περιοχή.

Τέτοιες δραστηριότητες είναι η διοργάνωση εκδηλώσεων, η έκδοση ενημερωτικού και πληροφοριακού υλικού, η οργανωμένη ξενάγηση και φιλοξενία των επισκεπτών.

-Οικονομικό κέντρο

Βασικό στοιχείο για την ισόρροπη οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της περιοχής είναι η δημιουργία ευκαιριών απασχόλησης για ολόκληρο τον χρόνο και σε τομείς εκτός του τουρισμού. Στην βάση αυτή προτείνεται να στηριχθεί η οικονομική δραστηριότητα που αφορά την παραγωγή, την επεξεργασία, την τυποποίηση και την εμπορία των κυριότερων αγροτικών προϊόντων της επαρχίας.

Έτσι προτείνεται:

- ❖ Η στήριξη της δημιουργίας νέων γεωργικών βιοτεχνικών επιχειρήσεων. Η στήριξη των γεωργών για την αναδιάρθρωση των κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων.

9.3.2 ΔΟΥΡΥΦΟΡΟΣ Α΄: ΑΝΗΛΙΟ

Το Ανήλιο, ένας από τους πιο δυναμικούς οικονομικούς τομείς στην ευρύτερη περιοχή, είναι το πιο κοντινό χωριό από το Μέτσοβο και ίσως η επιρροή αυτή από την μητρόπολη – πόλο να ευνόησε και την ανάπτυξη της περιοχής. (;)

Η περιοχή παρουσιάζει αξιόλογη αγροτική δραστηριότητα κυρίως στον τομέα της κτηνοτροφίας και της μελισσοκομίας. Τα συγκριτικά αυτά πλεονεκτήματα της περιοχής θα τη βοηθήσουν και στην δυναμική ανάπτυξη του τομέα του αγροτουρισμού.

Τα παραπάνω υποδηλώνουν πως το Ανήλιο διαθέτει όλες εκείνες τις προοπτικές για την ανάπτυξη ήπιων μορφών τουρισμού και παράλληλα την δημιουργία βιολογικών αγροτικών προϊόντων που θα δηλώνουν την τοπική προέλευσή τους και θα ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις της αγοράς και κυρίως των τουριστών που θα επισκεφθούν την περιοχή.

Το Ανήλιο έρχεται να συναγωνιστεί αναφορικά με τον αριθμό των βιοτεχνικών μονάδων που φιλοξενεί, το Μέτσοβο. Και εδώ ο βιοτεχνικός κλάδος κυρίως ξυλόγλυπτων, βαρελοποιίας και κυψελοποιίας διεκδικεί μεγάλο μερίδιο στον δευτερογενή τομέα.

Για την συνέχιση των δραστηριοτήτων αυτών είναι απαραίτητη η εξασφάλιση κάποιων υποδομών, όπως:

- ❖ Επενδύσεις για την αναδιάρθρωση των βιοτεχνιών και την εφαρμογή νέων μεθόδων
- ❖ Κίνητρα ενισχύσεων των ΜΜΕ
- ❖ Τυποποίηση των προϊόντων
- ❖ Marketing των προϊόντων
- ❖ Εκπαίδευση του ανθρώπινου δυναμικού για την προώθηση των προϊόντων και των υπηρεσιών του στα πλαίσια της ανάπτυξης του αγροτουρισμού.

Επίσης, σημαντικό βήμα θα ήταν:

- ❖ Η ανάδειξη των παραδοσιακών στοιχείων της περιοχής με τη δημιουργία εκδηλώσεων
- ❖ Ξενάγηση των επισκεπτών στους χώρους δημιουργίας των βαρελιών και των κυψελών
- ❖ Σήμα γνησιότητας για τα παραδοσιακά βαρέλια της περιοχής
- ❖ Λειτουργία στο παλαιό σχολείο της περιοχής κέντρου περιβαλλοντικής – αγροτικής και βιοτεχνικής εκπαίδευσης.

9.3.3 ΔΟΡΥΦΟΡΟΣ Β΄: ΜΗΛΕΑ

Πρόκειται για τη Βλαχομηλιά Μετσόβου, το Αμέρου, όπως το αποκαλούν οι κάτοικοί του.

Στη Μηλιά ανήκει διοικητικά ένα μέρος από τον περίφημο Εθνικό Δρυμό της Πίνδου¹. Στην περιοχή της Βάλια Κάλντα² έχουμε ένα παό τα σημαντικότερα οικοσυστήματα του ελληνικού χώρου, καθώς εδώ συνυπάρχουν, διατηρούνται και αναπτύσσονται στοιχεία του φυσικού (χλωρίδα, πανίδα, τοπίο) και κοινωνικού περιβάλλοντος (η ύπαρξη των βλαχόφωνων πληθυσμών και της ιδιαιτερότητας της κοθλούρας τους), με μοναδικά στοιχεία για τον ευρωπαϊκό χώρο.

Η περιοχή διαθέτει τις προϋποθέσεις για έναν εναλλακτικό τρόπο διακοπών, με λιγότερο κοσμοπολίτικο και μαζικό χαρακτήρα μέσα από μια διαδικασία περισσότερο φυσική, υγιεινή, συμμετοχική και εναρμονισμένη με το φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον.

Επίσης το παραγωγικό πρότυπο της περιοχής είναι κυρίως αγροτικό και έχει συγκροτηθεί ως συνισταμένη των φυσικών δυνατοτήτων και περιορισμών που διαμορφώνουν το γεωγραφικό ανάγλυφο, το κλίμα και οι συνθήκες βλάστησης της Περιοχής Μελέτης.

Στις ομαλές περιοχές των κοινοτήτων κυριαρχεί η γεωργία, στη ζώνη του δάσους που βρίσκεται σε ομαλές εκτάσεις η κτηνοτροφία και η εκμετάλλευση του δάσους και, τέλος, στις αλπικές περιοχές κυριαρχεί η παραδοσιακή κτηνοτροφία, στη νομαδική ή ημινομαδική της μορφή.

Η περιοχή λοιπόν αποτελεί ιδανικό μέρος για την ανάπτυξη ενός ακόμη προγράμματος οικο-αγροτουρισμού όπως αυτό που είναι σε λειτουργία στην λίμνη Πλαστήρα.

Το «Ευρωπαϊκό Κέντρο Οικο-αγροτουρισμού»³ θα συμβιβάσει τον τουρισμό με το φυσικό περιβάλλον της περιοχής. Επίσης μέσω του προγράμματος αυτού τόσο η καλλιέργεια της γης όσο και η κτηνοτροφία θα γίνονται με «βιώσιμο» τρόπο. Με σεβασμό δηλαδή στο περιβάλλον μέσω μιας μακροπρόθεσμης πολιτικής.

---

¹ Οι άλλοι τρεις δορυφόροι της Βάλια Κάλντα είναι η Βοβούσα Ιωαννίνων, στα βορειοδυτικά, το Περιβόλι Γρεβενών, στα βόρεια, και η Τούρια Κρασιά Γρεβενών, στα ανατολικά.

² Βάλια Κάλντα = Ζεστή Κοιλιάδα

³ European Centre for Eco-agrotourism, Amsterdam, ECEAT.

Και φυσικά τα βιολογικά προϊόντα που θα δημιουργούνται στην περιοχή θα αυξάνουν το εισόδημα των κατοίκων μέσω της πώλησης των προϊόντων αυτών στους φανατικούς οπαδούς του «οικο-αγροτουρισμού».

Το μοντέλο του οικο-αγροτουρισμού θα «ανατρέψει» αρμονικά τον αγροτουρισμό με το περιβάλλον της Βάλια-Κάλντας και κυρίως με την προστασία της περιοχής. Γιατί η φιλοσοφία του προγράμματος αυτού είναι οποιαδήποτε ενέργεια του ανθρώπου να γίνεται με κύριο γνώμονα τον σεβασμό στη φύση.

Στα πλαίσια της παραπάνω ανάλυσης θα μπορούσαν να ενταχθούν και να διερευνηθούν και οι παρακάτω προτάσεις:

- ▶ κατασκευή και συντήρηση του περιφερειακού οδικού δικτύου, που συνδέει τις τέσσερις κοινότητες της περιοχής,
- ▶ κατασκευή εγκαταστάσεων ελέγχου της εισόδου των επισκεπτών στις τέσσερις εισόδους-εξόδους της Βάλια Κάλντα,
- ▶ σήμανση των ορειβατικών μονοπατιών στην ευρύτερη περιοχή, σύνδεσής τους με το διεθνές μονοπάτι E4 και έκδοση ειδικών πληροφοριακών χαρτιών και εντύπων για τους μελλοντικούς επισκέπτες,
- ▶ κατασκευή ορειβατικού καταφυγίου στο βουνό Αβγό, κοντά στο υπάρχον πυροφυλάκιο.
- ▶ συγκοινωνιακή σύνδεση με ευέλικτα μικρά λεωφορεία, σε πρώτη φάση κατά τους καλοκαιρινούς μήνες, των τεσσάρων χωριών της περιοχής μεταξύ τους,
- ▶ δημιουργία τεσσάρων ξενώνων στα τέσσερα χωριά της περιοχής, που να τους διαχειρίζονται οι κάτοικοι,
- ▶ δημιουργία Μουσείου Φυσικής Ιστορίας στο Περιβόλι Γρεβενών και Μουσείου Λαϊκής Τέχνης στο Αμέρου,
- ▶ παραγωγή και τυποποίηση βιολογικών προϊόντων υψηλής ποιότητας, ονομασίας προελεύσεως «Βάλια Κάλντα»,
- ▶ εκσυγχρονισμός και επαναπροσδιορισμός των στόχων της ξυλογλυπτικής στο Αμέρου, για την παραγωγή προϊόντων με δυνατότητες πανελληνίας ακτινοβολίας και απορρόφησης (π.χ. ξυλόγλυπτες αρκούδες),
- ▶ δημιουργία κέντρου χιονοδρομίας δρόμων αντοχής (ski de fond langlauf), στον άξονα Αμέρου-Περιβολίου, δραστηριότητα που και δεν καταστρέφει το περιβάλλον και μικρές αρχικές επενδύσεις απαιτεί και σε μεγαλύτερο, από τη χιονοδρομία πίστας, αριθμό ανθρώπων απευθύνεται,

-
- ▶ καθιέρωση ετήσιου φεστιβάλ δημοτικού τραγουδιού και στα τέσσερα χωριά της περιοχής (ονομαστοί είναι οι οργανοπαίκτες της Κρανιάς, π.χ. κομπανία Σάκη Φασούλα) με πανελλήνια προβολή, κατά τα πρότυπα του Ανταμώματος των Βλάχων,
  - ▶ καθιέρωση κινήτρων για την αρχιτεκτονική πολεοδομική αναβάθμιση των τεσσάρων χωριών,
  - ▶ ενίσχυση των παρεχόμενων υπηρεσιών στους τομείς της εκπαίδευσης, της υγείας και των τηλεπικοινωνιών, με στόχο την τόνωση και τη συγκράτηση του υπάρχοντος πληθυσμού,
  - ▶ δημιουργία κέντρου ορεινής ποδηλασίας (mountain bike) στο Αμέρου, που προσφέρεται όσο λίγοι άλλοι οικισμοί στην Ελλάδα για μια τέτοια δραστηριότητα,
  - ▶ δημιουργία ειδικών παρατηρητηρίων για την παρακολούθηση της άγριας πανίδας (ορνιθοπανίδας και θηλαστικών) της περιοχής,
  - ▶ δημιουργία βοτανικού κήπου στην περιοχή με ζωντανά δείγματα της σπάνιας χλωρίδας της Βάλια Κάλντα,
  - ▶ ενίσχυση της επιβίωσης στις βλάχικης γλώσσας και κουλτούρας ως στοιχείων του πολιτιστικού προς ανάδειξη χώρου.

Στην περιοχή οι κάτοικοι υποστηρίζουν πως στα χρόνια της Τουρκοκρατίας στην Βάλια Κάλντα είχε τα λημέρια του ο λήσταρχος Θύμιος Γάκης, που κάποτε έκλεψε την αρχόντισσα του Μετσόβου Βασίλω, γνωστή για την περιπέτειά της από το δημώδες άσμα «Βασιλαρχόντισσα».

Ο λήσταρχος ζήτησε για λύτρα χρυσάφι τόσου βάρους όσο ήταν το βάρος της. Το χρυσάφι δόθηκε και θάφτηκε στη Βάλια Κάλντα. Από τότε πολλοί χρυσοθήρες το αναζήτησαν, χωρίς όμως αποτέλεσμα.

Ίσως το χρυσάφι αυτό να απεικονίζεται στις δυνατότητες ήπιας τουριστικής ανάπτυξης της περιοχής. Και ίσως να είναι το χρέος, όλων εμάς που ασχολούμεθα με αυτόν τον τόπο, απέναντι στις αξίες και την κοινωνική προσφορά του πολιτισμού αυτού που συναντάται στην αετοφωλιά της Πίνδου, στην είσοδο των βαλκανικών όγκων.

9.3.4 ΔΟΥΡΥΦΟΡΟΣ Γ': ΒΟΤΟΝΟΣΙ

Η ζώνη αυτή παρουσιάζει πλούσιο φυσικό περιβάλλον. Έχει αντίστοιχα χαρακτηριστικά με την προηγούμενη ενότητα και συνδέεται άμεσα με τον ορεινό όγκο του Ζυγού. Για τον λόγο αυτό υπάρχει σημαντική δυνατότητα λειτουργίας οργανωμένων δραστηριοτήτων μέσω των κατάλληλων υποδομών. Δίνεται έτσι η ευκαιρία ανάπτυξης των εναλλακτικών μορφών τουρισμού (φυσιολατρικός τουρισμός, αγροτουρισμός, αγροτουρισμός, κ.λ.π.).

Παράλληλα προτείνεται η ανάπτυξη αγροτικών καλλιεργειών (αρωματικών φυτών) με μεθόδους φιλικές προς το περιβάλλον και η παραγωγή τυποποιημένων παραδοσιακών κτηνοτροφικών προϊόντων που θα πωλούνται στις τουριστικές περιοχές.

Οι παραπάνω δυνατότητες αλλά και δυσκολίες που προκύπτουν από την ήδη διαμορφωμένη κατάσταση, διαμορφώνουν και τους άξονες παρέμβασης που πρέπει να υλοποιήσουν οι κοινωνικοί και ιδιωτικοί φορείς της περιοχής.

Συγκεκριμένα προτείνονται οι παρεμβάσεις για την:

- ✓ αντιμετώπιση του προβλήματος της ερημοποίησης της περιοχής
- ✓ ανάδειξη του φυσιολατρικού τουρισμού και κυρίως χάραξη δρόμων και μονοπατιών και την ανάπτυξη δραστηριοτήτων.
- ✓ Αποκατάσταση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων που δημιούργησε η άναρχη υλοτομία στους οικοτόπους της περιοχής
- ✓ Στήριξη των επενδύσεων για προσαρμογή του αγροτικού τομέα στην νέα πραγματικότητα
- ✓ Προβολή των νέων αγροτικών προϊόντων πρώτα από όλα στους επισκέπτες και στην συνέχεια στην εσωτερική και διεθνή αγορά
- ✓ Εκπαίδευση του προσωπικού τόσο στον αγροτικό τομέα όσο και στον τουρισμό
- ✓ Σύνδεση των τουριστικών δραστηριοτήτων της περιοχής
- ✓ Διαμόρφωση και σήμανση μονοπατιών που προσφέρονται για πεζοπορία και άλλες ήπιες δραστηριότητες και δημιουργία μικρών έργων στην περιοχή (χώροι στάσης, κιόσκια, κ.ά.)

9.3.5 Δορυφόρος Δ': Ανθοχώρι

Η περιοχή διαθέτει όλα εκείνα τα φυσικά χαρακτηριστικά, τις απαραίτητες αγροτικές δραστηριότητες, την ύπαρξη παραδοσιακών οικισμών που μπορούν να αποτελέσουν τον τροφοδότη επισκεπτών της περιοχής. Τέλος διαθέτει το απαραίτητο πολιτισμικό επίπεδο έτσι ώστε ο τουρισμός να μην μετατραπεί σε αρνητική εξέλιξη για την φυσιογνωμία της περιοχής.

Παράλληλα παρουσιάζει σημαντική αγροτική δραστηριότητα που αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την ανάπτυξη και την μεγιστοποίηση των αποτελεσμάτων του αγροτουρισμού.

Με βάση τις παραπάνω διαπιστώσεις η ζώνη φαίνεται να εξασφαλίσει τις δυνατότητες και τις προοπτικές για την ανάπτυξη ήπιων μορφών τουρισμού και παράλληλα για την παραγωγή αγροτικών προϊόντων ανταποκρινόμενα στις σύγχρονες τάσεις της αγοράς, δηλαδή προϊόντων τοπικής προέλευσης ή με οικολογικά χαρακτηριστικά.

Στόχος δηλαδή είναι, η συνδυασμένη και συμπληρωματική ανάπτυξη των δύο τομέων (Τουρισμός – Αγροτική παραγωγή), έτσι ώστε αφενός μεν να καλυφθεί η καταναλωτική ζήτηση που δημιουργείται από τον τουρισμό και αφετέρου, στην συνέχεια αυτά τα προϊόντα να προωθηθούν στην εσωτερική και εξωτερική αγορά.

Στην ανάδειξη αυτών των δραστηριοτήτων σημαντικό ρόλο διαδραματίζει η παρουσία του Ανθοχωρίου τόσο σαν διοικητικό κέντρο, όσο κύρια σαν πολιτισμικό κέντρο της περιοχής. Ο χαρακτήρας των δραστηριοτήτων που αναπτύσσει διαμορφώνει τις τάσεις σε ολόκληρο τον ορεινό όγκο και προδιαγράφει την μορφή της ανάπτυξης.

Απαραίτητη προϋπόθεση για να λειτουργήσει η περιοχή σαν ζώνη «αγροτουριστικών δραστηριοτήτων» είναι η εξασφάλιση των απαραίτητων υποδομών και η ανάπτυξη ειδικών δραστηριοτήτων που θα καλύπτουν τις ανάγκες των επισκεπτών.

Όσον αφορά τις υποδομές απαιτούνται:

- ❖ Επενδύσεις για την αναπαλαίωση παραδοσιακών κτισμάτων και την χρησιμοποίησή τους σαν αγροτουριστικά καταλύματα.
- ❖ Παρεμβάσεις ανάδειξης των φυσικών και μνημειακών χώρων.
- ❖ Επενδύσεις για την αναδιάρθρωση της κτηνοτροφίας αλλά και της γεωργίας, την εφαρμογή νέων μεθόδων και την τυποποίηση των αγροτικών προϊόντων.

Παράλληλα απαιτούνται ενέργειες υποστήριξης και δραστηριότητες που σαν κύριο στοιχείο τους θα έχουν:

- ❖ Την ανάδειξη του αγροτικού τρόπου ζωής και των παραδοσιακών στοιχείων της περιοχής
- ❖ Την προβολή των νέων αγροτικών προϊόντων πρώτα από όλα στους επισκέπτες και στην συνέχεια στην εσωτερική και διεθνή αγορά
- ❖ Την λειτουργία στο παλαιό αρχοντικό του Ανθοχωρίου Ειδικού περιβαλλοντικού και Αγροτικού κέντρου εκπαίδευσης
- ❖ Την αξιοποίηση των ετήσιων πολιτιστικών εκδηλώσεων που γίνονται στην περιοχή για την διοργάνωση αγροτικών εκθέσεων και αγροτουριστικών δραστηριοτήτων

Η περιοχή αυτή λόγω της ιδιαίτερης γεωγραφικής της θέσης και των ταχύτατων ρυθμών ανάπτυξης που παρουσιάζει, κινδυνεύει να αυτονομηθεί και να διαμορφώσει ένα μοντέλο ανάπτυξης που θα έχει όλα εκείνα τα στοιχεία της «μονοκαλλιέργειας».

Για τον σκοπό αυτό η δημοτική αρχή θα πρέπει να σχεδιάσει παρεμβάσεις που θα διευκολύνουν την επικοινωνία και σύνδεση με το άλλο χωριό (για παράδειγμα, δημιουργία παραρτημάτων των υπηρεσιών και του πολιτιστικού κέντρου, διάνοιξη δρόμων που θα διευκολύνουν την πρόσβαση με την έδρα του δήμου).

Η κοινότητα Ανθοχωρίου σαν κύριο χαρακτηριστικό της έχει την ύπαρξη σημαντικών παραδοσιακών οικισμών καθώς και τη διατήρηση αγροτικών και παραδοσιακών ασχολιών και τεχνικών. Το πέραςμα στο ορεινό αυτό χωριό της περιοχής αποτελεί μια βιωματική γνωριμία με τον παραδοσιακό τρόπο ζωής, με το πλούσιο φυσικό περιβάλλον και την ποικιλία των τοπίων που παρουσιάζει.

Οι επισκέπτες έχουν τη δυνατότητα να γνωρίσουν πολλά μνημεία προγενέστερων χρόνων, όπως η νεροτριβή, ζωντανό ακόμη κομμάτι μνήμης αλλοτινών καιρών. Αυτή η νεροτριβή με το νερόμυλο και τα μαντάνια θα μπορούσε κάλλιστα να λειτουργήσει ως μουσείο υδροκίνησης όπως αυτό της Δημητσάνας. Όμως εδώ δε θα θέλαμε το συγκρότημα αυτό να εκφυλιστεί σε υπαίθριο μουσειακό έκθεμα, κάτι που γρήγορα θα το καταδίκασε σε νέα παρακμή.

Πρότασή μας είναι το συγκρότημα να παραμείνει ζωντανό, δίνοντας κίνητρα για δημιουργία γύρω από αυτό.

Επίσης τα δείγματα της αρχιτεκτονικής της περιοχής καθώς και τα λαογραφικά της στοιχεία που είναι διάσπαρτα και αποτελούν ένα με την καθημερινή ζωή των κατοίκων, θα αφήσουν άφωνους όσους τα δούνε και τα ζήσουνε από κοντά.

Ολόκληρη η περιοχή είναι ιδανική για την ανάπτυξη του αγροτουρισμού. Οι ενέργειες για τουριστική ανάπτυξη στον τόπο αυτό πρέπει να στραφούν προς τον αγροτουρισμό και γενικότερα προς τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού.

Συγκεκριμένα με την βοήθεια των κοινοτικών προγραμμάτων αλλά και με κίνητρα προς την ιδιωτική πρωτοβουλία, πρέπει να αναπαλαιωθούν και να αναστυλωθούν παραδοσιακά κτίσματα προκειμένου να δημιουργηθεί ένας ικανοποιητικός αριθμός καταλυμάτων και υποστηρικτικών εγκαταστάσεων.

Απαραίτητη προϋπόθεση για να λειτουργήσουν στην περιοχή «αγροτουριστικές δραστηριότητες» είναι αφενός μεν η εξασφάλιση των απαραίτητων υποδομών και αφετέρου η ανάπτυξη ειδικών δραστηριοτήτων.

Όσον αφορά τις υποδομές απαιτούνται:

- Επενδύσεις για την αναπαλαίωση παραδοσιακών κτισμάτων και την χρησιμοποίησή τους σαν αγροτουριστικά καταλύματα.
- Ουσιαστικές βελτιώσεις στο οδικό δίκτυο.
- Παρεμβάσεις ανάδειξης των φυσικών και μνημειακών χώρων.

Παράλληλα οι δραστηριότητες που θα οργανωθούν σαν κύριο στοιχείο πρέπει να έχουν την ανάδειξη του αγροτικού τρόπου ζωής και των παραδοσιακών στοιχείων της περιοχής.

9.3.6 Δορυφόρος Ε΄: «ΧΡΥΣΟΒΙΤΣΑ»

Η παραπάνω κοινότητα είναι ενταγμένη σε διαφορετικό Οργανισμό Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Δήμος Εγνατίας). Ωστόσο, χρησιμοποιήθηκε στην έρευνά μας για τις συνδέσεις της με την υπόλοιπη περιοχή που ήδη έχουν προαναφερθεί.

Στο οικονομικό επίπεδο η κτηνοτροφία και η καλλιέργεια της πατάτας στον *κάμπο της Χρυσοβίτσας* αποτελούσε κοινή δραστηριότητα για τους κατοίκους της περιοχής αυτής.

Πολιτισμικά οι κάτοικοι συνδέονται με κοινούς αγώνες και κοινά ήθη και έθιμα. Τα παραπάνω χαρακτηριστικά μπορούν να αποτελέσουν και στην σημερινή πραγματικότητα το συγκριτικό πλεονέκτημα και να προσφέρουν την δυνατότητα για «αιεφόρο» ανάπτυξη της περιοχής.

Σαν κατεύθυνση λοιπόν προτείνεται η ανάπτυξη του αγροτουρισμού και του φυσιολατρικού τουρισμού με παράλληλη προώθηση των οικολογικών καλλιεργειών και της παραγωγής τυποποιημένων παραδοσιακών κτηνοτροφικών προϊόντων.

Καθοριστικό ρόλο σε αυτήν την προσπάθεια θα διαδραματίσει η ίδια η Χρυσοβίτσα που σαν συγκοινωνιακό και οικονομικό κέντρο μπορεί να στηρίξει και να προωθήσει τις δραστηριότητες αυτές. Επίσης είναι αναγκαία η σύνδεση με την τουριστικά ανεπτυγμένη περιοχή του Μετσόβου μέσω της προώθησης του ημερήσιου τουρισμού και της δημιουργίας περιπτέρων προώθησης του εναλλακτικού τουρισμού και των αγροτικών προϊόντων.

Για την λειτουργία της ζώνης απαιτούνται έργα υποδομών και λειτουργικές παρεμβάσεις.

Όσον αφορά τις υποδομές απαιτούνται:

- ✓ Επενδύσεις για την αναπαλαίωση παλαιών κτισμάτων και την χρησιμοποίησή τους σαν αγροτουριστικά καταλύματα.
- ✓ Παρεμβάσεις ανάδειξης των φυσικών χώρων και δημιουργία προς τα βουνά.
- ✓ Επενδύσεις για την αναδιάρθρωση των καλλιεργειών και της κτηνοτροφίας, την εφαρμογή νέων μεθόδων και την τυποποίηση των αγροτικών προϊόντων.
- ✓ Βελτίωση του οδικού δικτύου και της συγκοινωνιακής σύνδεσης.

Παράλληλα απαιτούνται *ενέργειες υποστήριξης* και *δραστηριότητες* που σαν κύριο στοιχείο τους θα έχουν:

- ✓ την ανάδειξη του αγροτικού τρόπου ζωής και των παραδοσιακών στοιχείων της περιοχής
- ✓ την προβολή των νέων αγροτικών προϊόντων πρώτα από όλα στους επισκέπτες και στην συνέχεια στην εσωτερική και διεθνή αγορά
- ✓ την λειτουργία κέντρων ορειβατικού τουρισμού και ειδικών αθλητικών δραστηριοτήτων
- ✓ την οργάνωση μόνιμων πολιτιστικών εκδηλώσεων καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου

Ιδιαίτερη θα πρέπει να γίνει στο πνεύμα συνεργασίας και αλληλεγγύης που θα πρέπει να διέπουν τις οποιεσδήποτε ενέργειες που θα λαμβάνουν χώρα στην ευρύτερη περιοχή για την ανάπτυξη κοινών υπηρεσιών, την σχεδίαση της αναπτυξιακής πολιτικής και την αξιοποίηση των οικονομικών κλίμακας που δημιουργεί η συνεργασία.

Θα πρέπει επίσης να επισημάνουμε την αναγκαιότητα λήψης μέτρων για την βελτίωση των όρων ζωής των κατοίκων των ορεινών περιοχών, έτσι ώστε να αναζωογονηθεί η ύπαιθρος πληθυσμιακά.

Η γεωγραφική θέση της περιοχής ως προς το οροπέδιο των Πολιτισίων επηρεάζει άμεσα και τις δυνατότητες ανάπτυξής της. Τα φυσικά στοιχεία (δάση, ορεινά συγκροτήματα, κ.λ.π.) παρέχουν πολλές δυνατότητες για την άσκηση όλων των δραστηριοτήτων αναψυχής που εντάσσονται στον ορεινό χώρο.

Παράλληλα υπάρχει σημαντική δυνατότητα ανάπτυξης των εναλλακτικών μορφών τουρισμού (φυσιολατρικός τουρισμός, αγρτουρισμός, κ.λ.π.).

Οι παραπάνω δυνατότητες αλλά και οι δυσκολίες που προκύπτουν από την ήδη διαμορφωμένη κατάσταση στην περιοχή, διαμορφώνουν και τους άξονες παρέμβασης που πρέπει να υλοποιήσουν οι κοινωνικοί και ιδιωτικοί φορείς της περιοχής. Συγκεκριμένα προτείνονται παρεμβάσεις για την:

- ✦ ανάδειξη του φυσιολατρικού τουρισμού προς την ορεινή ζώνη της περιοχής με την διαμόρφωση δρόμων και μονοπατιών και την ανάπτυξη δραστηριοτήτων,
- ✦ αποκατάσταση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων και των καταστροφών που δημιούργησε η άναρχη οικιστική ανάπτυξη στους οικοτόπους της περιοχής.

Παράλληλα απαιτούνται ενέργειες και δράσεις που θα συνδέουν τον τουρισμό των υπολοίπων περιοχών και θα εξασφαλίζουν στον επισκέπτη την ευκαιρία να έρθει σε επαφή με την ιστορία και την παράδοση της Ηπειρώτικης γης.

9.4 ΘΕΣΜΟΙ – ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΙ ΦΟΡΕΙΣ

9.4.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι οποιοδήποτε σχεδιασμοί δεν μπορούν ασφαλώς να υλοποιηθούν αν δεν συνοδεύονται με τα ανάλογα θεσμικά μέτρα που διευκολύνουν την υλοποίηση, την παρακολούθηση αλλά και την τροποποίηση των προγραμμάτων.

Στην βάση αυτή προτείνονται παρεμβάσεις που στοχεύουν στην δημιουργία ή την αναδιοργάνωση των απαραίτητων μηχανισμών και προτάσεις για την οργάνωση μόνιμων δραστηριοτήτων που αναδεικνύουν και συγκροτούν την τοπική κοινότητα.

Έτσι προτείνονται σε επίπεδο μηχανισμών:

- η δημιουργία ενός συμβουλίου συντονισμού των χωριών και του Δήμου της περιοχής, καθώς και άτυπων επιτροπών για τα επιμέρους θέματα / προβλήματα της επαρχίας.
- η στήριξη της Αναπτυξιακής Εταιρείας του Δήμου Μετσόβου.
- η δημιουργία κοινών – διαδημοτικών υπηρεσιών.
- η στήριξη της Ένωση Γεωργικών Συνεταιρισμών.
- η στήριξη των γυναικείων Συνεταιρισμών.

Σε επίπεδο δραστηριοτήτων προτείνονται φεστιβάλ, εκθέσεις, πανεπαρχιακές συναντήσεις, αγώνες και εκδηλώσεις που θα αναδεικνύουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του πληθυσμού της περιοχής όπως το αντάμωμα των βλάχων.

9.4.2 ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ – ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ

Η δημιουργία των νέων δήμων δεν φαίνεται ότι μπορεί να επιλύσει το συνολικό αναπτυξιακό πρόβλημα της επαρχίας. Μάλιστα σε ορισμένες περιπτώσεις και βραχυπρόθεσμα ίσως τροφοδοτήσει αποκλείσεις που θα δημιουργήσουν προβλήματα στην συνολική αναπτυξιακή προσπάθεια.

Στην βάση των προϋπαρχόντων κοινοτικών Συμβουλίων της περιοχής όπου αντιμετωπίζονταν και επιλύονταν τα προβλήματα και οι αντιθέσεις μεταξύ των 5 κοινοτήτων και του Δήμου προτείνουμε την δημιουργία ενός Αναπτυξιακού πλέον Συνδέσμου που σας ευθύνη του θα έχει την σχεδίαση, τον συντονισμό και την παρακολούθηση της αναπτυξιακής πολιτικής σε επίπεδο επαρχίας.

Στα πλαίσια επίσης του φορέα, προτείνεται η δημιουργία επιτροπών για τα επιμέρους προβλήματα και ιδιαίτερα για τα θέματα του πολιτισμού, της εκπαίδευσης, της οικονομικής ανάπτυξης και της κοινωνικής πολιτικής.

9.4.3 ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΔΗΜΟΥ ΜΕΤΣΟΒΟΥ

Η δημιουργία της αναπτυξιακής εταιρείας του Δήμου Μετσόβου με πρωτοβουλία του ίδιου του Δήμου, αποτέλεσε την βάση ανάληψης των πρώτων συγκροτημένων αναπτυξιακών ενεργειών σε επίπεδο επαρχίας.

Με τα νέα δεδομένα στην Τοπική Αυτοδιοίκηση οι υποχρεώσεις της και οι ευθύνες της γίνονται ακόμα σημαντικότερες. Σημαντικό έργο που αφορά τον επιστημονικό σχεδιασμό των αναπτυξιακών ενεργειών καθώς και την οργάνωση του νέου δήμου και της κοινότητας, θα πρέπει πλέον να αναληφθεί από την εταιρεία.

9.4.4 ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΔΙΑΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Βασικός στόχος για την αντιμετώπιση των προβλημάτων που εντοπίστηκαν στις προηγούμενες ενότητες αλλά και για την υλοποίηση των σχεδιασμών που αφορούν τον τουρισμό είναι η δημιουργία διαδημοτικής υπηρεσίας τουρισμού. Έργο της υπηρεσίας θα είναι η προώθηση του τουρισμού με προτεραιότητα την ορθολογική διαχείρισή του και κατανομή του στον χώρο καθώς και η στήριξη των εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Η Υπηρεσία Τουρισμού θα στηρίζει τον Δήμο και την Κοινότητα στην χάραξη πολιτικής στον τομέα του τουρισμού σύμφωνα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, τις ανάγκες και τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν. Παράλληλα ο φορέας αυτός θα αναλάβει το εμπορικό μέρος της τουριστικής ανάπτυξης δηλαδή το marketing του τουρισμού.

Η βασική όμως συμβολή της υπηρεσίας θα είναι η εκπαίδευση, η ενημέρωση, η ευαισθητοποίηση και η ενεργοποίηση των κατοίκων έτσι ώστε ο τουρισμός να συμβάλλει θετικά στην ανάπτυξη της περιοχής και να μην μετατραπεί σε στοιχείο αποσύνθεσης της τοπικής κοινωνίας.

9.4.5 ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΔΙΑΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ

Με βάση την εμπειρία που αποκτήθηκε στην περιφέρεια της Ηπείρου στα πλαίσια του προγράμματος Βοήθειας κατ' οίκον θεωρούμε ότι είναι ώριμη πλέον η ιδέα συγκρότησης ενιαίας Διαδημοτικής Υπηρεσίας Κοινωνικής Πολιτικής και Υγείας η οποία συντονισμένα και με την ευθύνη των υπευθύνων των τομέων του Δήμου και των αντίστοιχων κοινωνικών και κρατικών φορέων θα φέρει σε πέρας το σημαντικό έργο της κοινωνικής πολιτικής.

9.4.6 ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΔΙΑΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΚΑΘΑΡΙΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΤΩΝ ΥΔΑΤΩΝ

Είναι σίγουρο ότι τα μεγέθη (πληθυσμιακά, γεωγραφικά και οικονομικά) που καθορίστηκαν με το σχέδιο «Καποδίστριας» δεν μπορούν να εξασφαλίσουν βιώσιμους δήμους που θα προσφέρουν το σύνολο των υπηρεσιών προς τους πολίτες τους.

Έτσι είναι αναγκαίο να αναζητηθούν διαδημοτικές υπηρεσίες στα θέματα της τεχνικής υποστήριξης, της καθαριότητας και της διαχείρισης των υδάτων. Το μέγεθος, τη μορφή και τα όρια αυτής της συνεργασίας πρέπει να αναζητηθούν μέσα από εξειδικευμένες μελέτες που θα συντάξει ο ΟΤΑ της περιοχής.

9.5 ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΑΝΑ ΤΟΜΕΑ

9.5.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η υλοποίηση του παραπάνω μοντέλου απαιτεί την σχεδίαση των παρεμβάσεων και σε τομεακό επίπεδο, έτσι ώστε όλοι μαζί οι κλάδοι της οικονομίας και οι τομείς της κοινωνικής ζωής να συμβάλουν στην επίτευξη του κοινού σκοπού.

Στην βάση αυτή περιγράφονται συνοπτικά οι παρακάτω παρεμβάσεις, που έχουν ως στόχο να βάλουν ένα λιθαράκι στο οικοδόμημα της ενδογενούς ανάπτυξης.

9.5.2 ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ

Στα πλαίσια επιλογής ενός μοντέλου βιώσιμης και ισόρροπης ανάπτυξης στην περιοχή, δίνεται ιδιαίτερο βάρος στον αγροτικό τομέα ως ζωτικού τομέα της τοπικής οικονομίας που εξασφαλίζει παράλληλα τις προοπτικές για την «αιφόρο» ανάπτυξη της περιοχής.

Η συμβολή του τομέα στην αναπτυξιακή πορεία του Μετσόβου είναι καθοριστική καθώς συνδέεται άμεσα με την ανάπτυξη των δύο άλλων παραγωγικών τομέων, την εξέλιξη της μεταποιητικής βιοτεχνίας αλλά και την ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού.

Συγχρόνως ο τομέας συνδέεται καθοριστικά με την διατήρηση της δημογραφικής, κοινωνικής και πολιτιστικής συνοχής της επαρχίας.

Απασχολεί το μεγαλύτερο τμήμα του τοπικού πληθυσμού για όλη την διάρκεια του έτους και αποτελεί τον κυριότερο παράγοντα συγκράτησης του πληθυσμού στα μικρά χωριά και τους ορεινούς οικισμούς.

Εξασφαλίζεται έτσι η απαραίτητη βάση για την διατήρηση των παραδοσιακών και λαογραφικών της στοιχείων της επαρχίας που είναι αμέτρητα και τη συνέχιση του τοπικού πολιτισμού. Αντίθετα ο τουρισμός παρά την οικονομική δυναμική που έχει όταν μετατρέπεται σε «μονοκαλλιέργεια», αποδιοργανώνει τις πολιτιστικές και κοινωνικές αξίες κατά την περίοδο αιχμής, ενώ κατά την περίοδο της ύφεσης δίνει στην περιοχή την μορφή ενός ερημικού τοπίου.

ΦΥΤΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ

Έτσι στην Φυτική παραγωγή επειδή είναι αρκετά περιορισμένη και δραστηριοποιείται σχεδόν αποκλειστικά στην καλλιέργεια της πατάτας και του σταφυλιού, στα πλαίσια των γενικών μακροχρόνιων επιδιώξεων για τη φυτική

παραγωγή αλλά και των θεσμικών μέτρων που προβλέπει η εφαρμογή της ΚΑΠ για τα κράτη-μέλη της Ε.Ε προτείνεται η διαμόρφωση μιας πολιτικής η οποία θα συγκλίνει στις παρακάτω κατευθύνσεις:

- ☞ Επέκταση των δυναμικών καλλιεργειών που παρουσιάζουν εξαγωγικές δυνατότητες, αλλά και καλλιεργειών με εναλλακτικό – οικολογικό χαρακτήρα.
- ☞ Εφαρμογή εναλλακτικών μεθόδων καλλιέργειας προς όφελος του φυσικού περιβάλλοντος και των καταναλωτών.
- ☞ Προώθηση προγραμμάτων παραγωγής βιολογικών αγροτικών προϊόντων
- ☞ Οργάνωση της εμπορίας των αγροτικών προϊόντων με παράλληλη προώθηση των εξαγωγών σε νέες αγορές.
- ☞ Δημιουργία των απαραίτητων υποδομών και επέκταση των αρδευτικών έργων στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις.
- ☞ Οργάνωση και καλύτερη λειτουργία του συνεταιριστικού κινήματος και των συλλογικών δραστηριοτήτων των παραγωγών.
- ☞ Εφαρμογή ειδικών προγραμμάτων κατάρτισης των αγροτών.
- ☞ Ενίσχυση των παρεμβάσεων για την επεξεργασία, την τυποποίηση και την εμπορία του κρασιού.

Οι παραπάνω επιδιώξεις έχουν ως άπώτερο στόχο την αύξηση της ανταγωνιστικότητας των τοπικών προϊόντων, που σίγουρα υπερτερούν σε ποιότητα, σε σχέση με τα προϊόντα που προέρχονται από τις χώρες της Ε.Ε. και την ενίσχυση του αγροτικού τομέα της περιοχής

9.6 ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ

9.6.1 ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΒΕΛΤΙΩΣΗΣ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑΣ

Από τα στοιχεία που εκθέσαμε στις προηγούμενες ενότητες οι παρεμβάσεις στον τομέα της κτηνοτροφικής παραγωγής ταυτίζονται σχεδόν με τις αναγκαίες προσαρμογές του κλάδου της αιγοπροβατοτροφίας και της βοοτροφίας.

Ιδιαίτερα αναφερόμαστε στις αλλαγές που σχετίζονται με τα είδη των εκτρεφόμενων ζώων, την οργάνωση και την στήριξη της παραγωγής καθώς και την επεξεργασία και εμπορία των παραγόμενων κτηνοτροφικών προϊόντων.

Στην κτηνοτροφική παραγωγή προτείνονται οι παρακάτω ενέργειες:

- προσαρμογή των κτηνοτρόφων σε σύγχρονες και ορθολογικές μεθόδους εκτροφής των ζώων τους.

-
- συνεργασία με τις αρμόδιες υπηρεσίες για την ανάπτυξη της κτηνοτροφίας με σωστή αξιοποίηση των μέτρων της κτηνοτροφίας.
  - ολοκληρωμένη διαχείριση των βοσκοτόπων σαν οικοσυστήματα με πολλαπλές χρήσεις και προσφορές.
  - οργάνωση της παραγωγής και της εμπορίας των κτηνοτροφικών προϊόντων.
  - βελτίωση συνθηκών παραγωγής και διακίνησης πρώτης ύλης.

Συγκεκριμένα προτείνεται:

A) Εκσυγχρονισμός της κτηνοτροφίας

Η μετάβαση από την ποιμενική κτηνοτροφία σε εντατικότερες μορφές οργάνωσης, θα βοηθήσει σημαντικά την βελτίωση της αποδοτικότητας της κτηνοτροφίας και των συνθηκών εργασίας των κτηνοτρόφων. Έτσι προτείνεται:

- ✓ Προσαρμογή των κτηνοτρόφων σε σύγχρονες και ορθολογικές μεθόδους εκτροφής των ζώων τους.
- ✓ Ενεργοποίηση των φορέων των κτηνοτρόφων και ενημέρωση τους για τους κανόνες κοινής οργάνωσης της αγοράς και για τις συνθήκες και τους μηχανισμούς των αγορών σε κοινοτικό και διεθνές επίπεδο καθώς επίσης και για τα σύγχρονα συστήματα εκτροφής ζώων και για την προσαρμογή τους στις ζωοτεχνικές συνθήκες της περιοχής τους.
- ✓ Συνεργασία με τις αρμόδιες υπηρεσίες για την ανάπτυξη της κτηνοτροφίας με σωστή αξιοποίηση των μέτρων της κτηνοτροφίας.

B) Βελτίωση των βοσκοτόπων

Από τον Καν.2328/91 της Ευρωπαϊκής Ένωσης χρηματοδοτούνται έργα βελτίωσης βοσκοτόπων όπως δρόμοι προσπέλασης, ποτίστρες, ομβροδεξαμενές, στέγαστρα κλπ.

Τα παραπάνω έργα χρειάζεται να ενταχθούν σε ένα σχέδιο σωστής διαχείρισης των βοσκοτόπων το οποίο θα αποσκοπεί στη βελτίωση της βοσκοικανότητας τους σε συνδυασμό με την προστασία του περιβάλλοντος.

Για να μη υποβαθμίζεται η ποιότητα των βοσκοτόπων πρέπει:

- ▶ Να γίνεται ολοκληρωμένη διαχείριση των βοσκοτόπων σαν οικοσυστήματα με πολλαπλές χρήσεις και προσφορές.
- ▶ Η βόσκηση των βοσκοτόπων να ασκείται στο επίπεδο της βοσκοϊκανότητάς τους.

▶ Να γίνει ρύθμιση των χρήσεων γης και των ιδιοκτησιακών διαφορών, απογραφή των βοσκοτόπων με σκοπό τη διάκριση λιβαδικών τύπων και εκτίμηση της βοσκοϊκανότητας και παραγωγικότητας τους.

▶ Να δημιουργηθούν ομάδες κτηνοτρόφων με κοινό και συνεχόμενο βοσκότοπο, να γίνουν κοινά έργα βελτίωσης, ενιαία διαχείριση βοσκότοπου και κτηνοτροφικού κεφαλαίου και ένταξη όλων των κτηνοτρόφων σε κτηνοτροφικούς συνεταιρισμούς.

▶ Η άσκηση της κτηνοτροφίας να γίνεται στις περιοχές εκείνες όπου αποδοτική για τον κτηνοτρόφο και δεν προκαλεί ζημιές στο περιβάλλον. Παράλληλα θα πρέπει να οργανωθούν προγράμματα ενίσχυσης της χλωρίδας των βοσκότοπων.

Γ) Η οργάνωση της παραγωγής και εμπορίας των κτηνοτροφικών προϊόντων
Βελτίωση συνθηκών παραγωγής και διακίνησης πρώτης ύλης

Βασικό στοιχείο της ποιότητας και της υγιεινής κατάστασης των τυροκομικών προϊόντων αποτελεί πρώτα από όλα η καλή υγιεινή κατάσταση των ζώων και στη συνέχεια οι συνθήκες επεξεργασίας, διακίνησης και εμπορίας τους.

Για τον λόγο αυτό απαιτείται:

- ✓ Συχνός καθαρισμός και απολυμάνσεις του χώρου διαμονής και ιδιαίτερα του χώρου όπου αρμέγονται τα ζώα.
- ✓ Εφαρμογή προγραμμάτων εμβολιασμών και αποπαρασιτώσεων.
- ✓ Καθαρά δοχεία γάλακτος, αποφυγή συνθηκών ρύπανσης, γρήγορη ψύξη του γάλακτος ιδιαίτερα τους θερινούς μήνες.
- ✓ Έλεγχος έτσι ώστε να μη χρησιμοποιείται για τυροκομική γάλα από ασθενή ζώα ή από ζώα στα οποία χορηγούνται αντιβιοτικά ή παρασιτοκτόνα.

Δ) Εμπορία και διακίνηση τυροκομικών προϊόντων

Η εμπορία και η διακίνηση τυροκομικών προϊόντων παρουσιάζει ενδιαφέρον και καλές προοπτικές . Ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια η ζήτηση των παραδοσιακών Μετσοβίτικων τυροκομικών προϊόντων είναι αυξημένη ως αποτέλεσμα της γενικότερης προτίμησης των καταναλωτών στα τοπικά, στα οικολογικά και στα με ονομασία προέλευσης προϊόντα.

Τα παραδοσιακά τυροκομικά προϊόντα, με ονομασία προέλευσης, είναι το μετσοβόνε, η μετσοβέλα, η μυζήθρα.

Για τα τυριά αυτά έχουν υποβληθεί αιτήσεις για να εγγραφούν στο Μητρώο Τυριών με ονομασία προέλευσης στο πλαίσιο του Κανονισμού 2081/92 ΕΟΚ. Για την ουσιαστική κατοχύρωση και προβολή των παραπάνω τυριών και την αναβάθμιση της ποιότητας τους χρειάζεται συνεργασία σε όλα τα επίπεδα για πιστή εφαρμογή των όρων παραγωγής τους όπως καθορίζονται από την νομοθεσία και πραγματοποίηση έρευνας που θα οδηγήσει σε βελτίωσή τους.

9.7 ΜΕΛΙΣΣΟΚΟΜΙΑ

Για την βελτίωση της Μελισσοκομίας θα πρέπει να ληφθούν τα παρακάτω μέτρα:

- ✓ Κατάρτιση και εκπαίδευση των μελισσοτρόφων με κατάλληλα σεμινάρια και διαλέξεις
- ✓ Αύξηση της αποδοτικότητας των μελισσοσμηνών με βελτίωση του γενετικού του πληθυσμού αλλά και με τις κατάλληλες μετακινήσεις των μελισσοσμηνών κατά την περίοδο της ανθοφορίας
- ✓ Επέκταση του δικτύου των αγροτικών και δασικών δρόμων για την ευκολότερη μετακίνηση των κυψελών σε περιοχές και θέσεις με ανθοφορία από νωρίς την άνοιξη μέχρι αργά το φθινόπωρο.
- ✓ Αντιμετώπιση του προβλήματος της νοθείας.

9.8 ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ

Ο ρόλος και η σημασία των Μ.Μ.Ε. αναγνωρίζεται τα τελευταία χρόνια από την Ευρωπαϊκή Ένωση με αποτέλεσμα τη χάραξη πολιτικών ενίσχυσης των επιχειρήσεων. Οι Μ.Μ.Ε. φαίνεται ότι μπορούν να συμβάλουν στο ξεπέρασμα της οικονομικής κρίσης με τον δυναμισμό και την προσαρμοστικότητα που τις διακρίνει.

Επίσης μπορούν να λειτουργήσουν συμπληρωματικά στον αγροτικό και τουριστικό τομέα ενισχύοντας την πολιτική της ολοκληρωμένης ανάπτυξης. Χαρακτηριστικές είναι άλλωστε οι πολιτικές και οι κατευθύνσεις της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής για τις ΜΜΕ της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι πολιτικές αυτές αποσκοπούν:

- Στην υποκίνηση των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων, ιδιαίτερα στις λιγότερο αναπτυγμένες περιφέρειες, να προσαρμοστούν στην ενιαία αγορά και στο διεθνή ανταγωνισμό.
- Στη βελτίωση του συστήματος παραγωγής, της οργάνωσης, διοίκησης και του marketing των επιχειρήσεων, τη μεταφορά τεχνογνωσίας, την επιμόρφωση των στελεχών των επιχειρήσεων, την διευκόλυνση της πρόσβασης σε νέες αγορές και τη δημιουργία μηχανισμών επικοινωνίας και συνεργασίας των ΜΜΕ τόσο σε τοπικό επίπεδο όσο και σε ευρωπαϊκό.

Ο δευτερογενής τομέας στην επαρχία Μετσόβου είναι άμεσα προσανατολισμένος στον πρωτογενή τομέα. Ειδικότερα των προϊόντων αγροτικού τομέα και της δασοκομίας. Επομένως οι προοπτικές ανάπτυξης καθορίζονται σε μεγάλο βαθμό τόσο από την εξέλιξη και τις τάσεις αυτών των τομέων όσο και από τα οικονομικά, γεωγραφικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά της ευρύτερης περιοχής. Επίσης έντονες επιδράσεις δέχεται από την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής και τις ανάγκες – τάσεις που αυτή δημιουργεί.

Στην βάση αυτή προτείνονται τα παρακάτω μέτρα:

- ◆ στήριξη των επενδύσεων που αφορούν την επεξεργασία και την τυποποίηση ορισμένων παραδοσιακών προϊόντων όπως τα τυριά, το βούτυρο, το κρασί κ.α.
- ◆ εφαρμογή πολιτικής προώθησης των παραγόμενων προϊόντων και καθιέρωση εμπορικού σήματος για τα παραγόμενα τυποποιημένα προϊόντα.
- ◆ εκσυγχρονισμό και οργάνωση της παραγωγικής διαδικασίας των μεταποιητικών μονάδων.

-
- ◆ διευκόλυνση της πρόσβασης σε νέες αγορές και τη δημιουργία μηχανισμών επικοινωνίας και συνεργασίας των Μ.Μ.Ε. τόσο σε τοπικό επίπεδο όσο και σε ευρωπαϊκό με την συνεργασία με άλλα αντίστοιχα δίκτυα.

Οι εθνικές και κοινοτικές πολιτικές για τη στήριξη και τον εκσυγχρονισμό των μικρομεσαίων επιχειρήσεων που βρίσκουν εφαρμογή μέσα από προγράμματα χρηματοδότησης, τους σχετικούς κανονισμούς και ειδικά αναπτυξιακά κίνητρα, αναμένεται μεσοπρόθεσμα να δημιουργήσουν τάσεις για την ανασυγκρότηση ορισμένων κλάδων.

Με βάση την περιγραφή της υφιστάμενης κατάστασης στο χώρο της μεταποίησης αλλά και τις προτάσεις για την ανάπτυξη του αγροτικού τομέα, οι βασικές προτάσεις για τον τομέα αυτόν είναι:

- ◆ η ανάπτυξη της αγροτικής βιοτεχνίας.

Η αξιοποίηση των τοπικών πόρων και επεξεργασία των προϊόντων της αγροτικής παραγωγής, θα τονώσει αφενός την τοπική βιοτεχνία και αφετέρου θα απορροφήσει ένα σημαντικό μέρος της γεωργικής και κτηνοτροφικής παραγωγής.

Οι επενδύσεις μπορούν να πραγματοποιηθούν τόσο από τους Αγροτικούς συνεταιρισμούς όσο και από μεμονωμένους ιδιώτες.

Ιδιαίτερο βάρος θα πρέπει επίσης να δοθεί στην επεξεργασία και την τυποποίηση ορισμένων παραδοσιακών και άλλων προϊόντων όπως τραχανάς, χυλοπίτες και μετσοβίτικες πίτες.

- ◆ η απόκτηση εμπορικού σήματος για τα παραγόμενα επεξεργασμένα προϊόντα.

Η διακίνηση των αγροτικών προϊόντων (π.χ. τυρί) χωρίς να τηρούνται οι κανόνες υγιεινής αλλά και marketing δημιουργεί όπως προαναφέραμε προβλήματα στην διάθεση τους στην αγορά.

Η τυποποίηση και συσκευασία των γεωργικών και κτηνοτροφικών προϊόντων της περιοχής και η απόκτηση ισχυρού εμπορικού σήματος θα βοηθήσει τα τοπικά προϊόντα να διεισδύσουν στην τοπική αγορά αλλά και το εξωτερικό και θα προσδώσουν νέα δυναμική στον πρωτογενή τομέα.

- ◆ ο εκσυγχρονισμός και η οργάνωση της παραγωγικής διαδικασίας των μεταποιητικών μονάδων

Είναι γεγονός ότι οι περισσότερες μεταποιητικές μονάδες είναι μικρού οικογενειακού χαρακτήρα και σε πολλές περιπτώσεις στηρίζουν την παραγωγική διαδικασία σε

παραδοσιακά σχήματα. Τούτο έχει ως αποτέλεσμα την μείωση της παραγωγικότητας και την αύξηση του κόστους παραγωγής.

Η ανανέωση του μηχανολογικού εξοπλισμού και η εφαρμογή σύγχρονων μεθόδων παραγωγής αφενός θα αυξήσουν την παραγωγικότητα και αφετέρου θα βελτιώσουν την ποιότητα των παραγόμενων προϊόντων.

- η εφαρμογή πολιτικής προώθησης των παραγόμενων προϊόντων

Όπως προαναφέρθηκε σχεδόν το σύνολο των μεταποιητικών επιχειρήσεων στο Μέτσοβο δεν ακολουθεί συγκεκριμένες πολιτικές προώθησης και διάθεσης των προϊόντων της στην τοπική αγορά.

Κρίνεται επομένως σκόπιμο η πραγματοποίηση έρευνας αγοράς ώστε να καταγραφούν οι προτιμήσεις των καταναλωτών, οι νέες τάσεις της αγοράς και τα καταναλωτικά πρότυπα. Έτσι η παραγωγή των προϊόντων θα προσανατολίζεται με βάση επίσημες ενδείξεις, στην κάλυψη των αναγκών της αγοράς.

Τέλος προτείνεται η δημιουργία συλλόγου επαγγελματιών της επαρχίας και η συνεργασία με την Αναπτυξιακή εταιρεία Μετσόβου και την κοινότητα Μηλέας.

9.9 ΤΡΙΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ

9.9.1 Γενική αναφορά

Με βάση την προηγηθείσα ανάλυση στο κεφάλαιο 3 γίνεται εμφανής ο ρόλος και η σημασία του τριτογενή τομέα (για τον τομέα του τουρισμού ακολουθεί ξεχωριστή ανάλυση) για την επαρχία του Μετσόβου.

Συνοψίζοντας τα συμπεράσματα ο τριτογενής τομέας, αποτελεί το ουσιαστικό στήριγμα της κοινωνικής και οικονομικής ζωής της επαρχίας. Ειδικότερα:

- *Ο τομέας του εμπορίου* αποτελεί την βάση προώθησης των αγροτικών και κτηνοτροφικών προϊόντων και παράλληλα τον μηχανισμό εφοδιασμού της τοπικής αγοράς με καταναλωτικά προϊόντα και είδη πρώτης ανάγκης.
- *Ο τομέας των υπηρεσιών* με όλες τις αδυναμίες και τις ελλείψεις του εξασφαλίζει ένα ικανοποιητικό βιοτικό επίπεδο για τους κατοίκους καθώς και τις απαραίτητες προϋποθέσεις για την εξυπηρέτηση του τουρισμού.
- *Τέλος ο τομέας των συγκοινωνιών* και το οδικό δίκτυο καλύπτει ικανοποιητικά τις κοινότητες με σημαντικές όμως αποκλείσεις και προβλήματα για τις ορεινές και μειονεκτικές περιοχές.

Με βάση αυτές λοιπόν τις διαπιστώσεις η ομάδα μελέτης επεξεργάστηκε τις παρακάτω προτάσεις που αποσκοπούν στην βελτίωση των υποδομών και των παρεχόμενων υπηρεσιών, με αποκλειστικό στόχο την ισόρροπη ανάπτυξη του συνόλου της επαρχίας και ιδιαίτερα των ιδιαίτερα των ορεινών περιοχών.

9.9.2 ΕΜΠΟΡΙΟ

Η στήριξη των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στο χώρο του εμπορίου και της διακίνησης προϊόντων με τα κατάλληλα μέτρα (αξιοποιώντας τις σύγχρονες τεχνολογίες, αναβαθμίζοντας την υποδομή, τις εγκαταστάσεις και τα μέσα τους) ώστε να καταστούν ανταγωνιστικές, θα μπορούσε να βελτιώσει σημαντικά την υπάρχουσα κατάσταση.

Η στήριξη επίσης του εμπορίου αποτελεί προϋπόθεση τόσο για την εξυπηρέτηση των κατοίκων και των επισκεπτών όσο και για την προώθηση των παραγόμενων προϊόντων εκτός της επαρχίας.

Με τον τρόπο αυτό θα δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις για την δημιουργία ενός ευνοϊκού κλίματος στο χώρο της εμπορίας που θα συντείνει στην γενικότερη ανάπτυξη της οικονομίας.

Οι προτάσεις που αναφέρονται στον τριτογενή τομέα και τον τουρισμό είναι οι παρακάτω:

- ✦ Βελτίωση της οργάνωσης και επέκταση των εργασιών της Ένωση Γεωργικών Συνεταιρισμών και συνεργασία με τις υπόλοιπες συνεταιριστικές ενώσεις που υπάρχουν στο νομό Ιωαννίνων προκειμένου να επιτευχθεί η ευκολότερη πρόσβαση των αγροτικών προϊόντων στο εξωτερικό.
- ✦ Οργάνωση και προώθηση των εξαγωγών μέσω της δημιουργίας και επέκτασης των δικτύων διανομής τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό.
- ✦ Η καλύτερη προβολή και διαφήμιση (marketing) των τοπικών προϊόντων και των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών τους.
- ✦ Η εφαρμογή του ηλεκτρονικού εμπορίου και γενικότερα της ηλεκτρονικής ανταλλαγής δεδομένων μεταξύ των επιχειρήσεων, συνεταιρισμών, όπως ηλεκτρονική διασύνδεση με πελάτες / προμηθευτές, ηλεκτρονική επικοινωνία με τα υποκαταστήματα κ.τ.λ.
- ✦ Η κατάρτιση και ενημέρωση των εμπόρων – παραγωγών και γενικά του ανθρώπινου δυναμικού ώστε να αποκτηθούν οι αναγκαίες δεξιότητες που απαιτούνται για την αποτελεσματικότερη άσκηση της εμπορίας.
- ✦ Η ανάλυση των τάσεων / προτιμήσεων που διαμορφώνουν τη ζήτηση στην αγορά (τοπική και διεθνή).
- ✦ Τέλος καθοριστικής σημασίας θεωρείται η προσαρμογή της παραγωγής στις απαιτήσεις της αγοράς και η παραγωγή προϊόντων ονομασίας προέλευσης, με τοπικά χαρακτηριστικά που θα διαθέτουν τις απαραίτητες προδιαγραφές ποιότητας και εμφάνισης.

9.9.3 ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ

Στον τομέα των Υπηρεσιών προτείνεται η αναδιοργάνωση των δημοτικών υπηρεσιών, σύμφωνα με τα νέα δεδομένα που προκύπτουν από την εφαρμογή του σχεδίου ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ.

Με βάση την ανάλυση που προηγήθηκε για το επίπεδο των παρεχόμενων υπηρεσιών προκύπτει ότι στις περισσότερες περιπτώσεις δεν παρέχεται επαρκής κάλυψη των αναγκών των κατοίκων της επαρχίας.

Βασικό στοιχείο πολιτικής στον σχεδιασμό των οποιοδήποτε παρεμβάσεων στον τομέα των υπηρεσιών είναι να εξυπηρετούν τις ανάγκες των ορεινών κοινοτήτων και να διευκολύνουν την παραμονή των κατοίκων τους σε αυτές.

Ιδιαίτερα οι τομείς που θα πρέπει να στηριχθούν είναι:

- ✦ η **Υγεία** και η **Πρόνοια** που θα πρέπει να καλύψει τις ανάγκες των ορεινών και απομακρυσμένων οικισμών και ιδιαίτερα των ηλικιωμένων.
- ✦ η **αστυνόμευση** και η προστασία των κατοίκων και των επισκεπτών
- ✦ η **ανάπτυξη πολιτιστικών και αθλητικών εκδηλώσεων** δημοτικού, διαδημοτικού και υπερτοπικού χαρακτήρα.
- ✦ η δημιουργία **Διαδημοτικής Υπηρεσίας** που θα αναλάβει την οργάνωση και την προώθηση των θεμάτων της κοινωνικής πολιτικής με βάση την εμπειρία από το πρόγραμμα «κατ' οίκον βοήθεια».
- ✦ η αναβάθμιση του ρόλου της Αναπτυξιακής Εταιρείας για την αποτελεσματικότερη υποστήριξη των νέου Δήμου.

9.9.4 ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΕΣ – ΟΔΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ

9.9.4.1 ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΩΝ

Η υπάρχουσα συγκοινωνιακή σύνδεση ικανοποιεί τις ανάγκες των χωριών που βρίσκονται κατά μήκος της εθνικής Οδού. Οι υπόλοιπες εσωτερικές κοινότητες δεν εξυπηρετούνται επαρκώς από την λεωφορειακή σύνδεση.

Προτείνεται λοιπόν επανεξέταση των δρομολογίων του ΚΤΕΛ ώστε να καλύπτουν πιο τακτικά τις ανάγκες των ορεινών κοινοτήτων. Οι όποιες συγκοινωνιακές ρυθμίσεις θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τους τη σύνδεση των κοινοτήτων και τις αυξημένες ανάγκες για επικοινωνία (σύνδεση μικρών χωριών με έδρα το Δήμο) που αναμένεται να προκύψουν από τη νέα διοικητική οργάνωση.

Παράλληλα σε μια προσπάθεια οργάνωσης του τουρισμού στο Μέτσοβο, θα πρέπει να εξεταστεί το θέμα της σύνδεσης των πολιτιστικών και τουριστικών διαδρομών και των αρχαιολογικών χώρων με στόχο την καλύτερη εξυπηρέτηση των επισκεπτών αλλά και την σωστή προβολή των αξιοθέατων της ευρύτερης περιοχής.

Τέλος, προτείνεται η οργάνωση ειδικών δρομολογίων κατά τη θερινή περίοδο που θα αποκαλύπτουν τις αυξημένες ανάγκες κίνησης από το Μέτσοβο προς τις άλλες κοινότητες της επαρχίας.

9.9.4.2 ΟΔΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ

Τα έργα που προτείνονται στα πλαίσια βελτίωσης του οδικού δικτύου στην επαρχία του Μετσόβου αφορούν:

- ✦ ασφαλτόστρωση και συντήρηση των τμημάτων του επαρχιακού οδικού δικτύου που βρίσκονται σε μέτρια ή κακή κατάσταση.
- ✦ επέκταση και βελτίωση των αγροτικών δρόμων και τη δημιουργία εσωτερικού δικτύου μεταξύ των κοινοτήτων του δήμου.
- ✦ τοποθέτηση πινακίδων ενημέρωσης και χιλιομετρικών αποστάσεων στα κυριότερα σημεία της εθνικής οδού και ειδικότερα στις περιοχές: σύνορα Ανθοχωρίου – Βοτονοσίου, Μηλέας.
- ✦ τοποθέτηση σε επίκαιρα σημεία ενημερωτικών πινακίδων για τα τουριστικά και αρχαιολογικά αξιοθέατα που μπορεί να συναντήσει ο επισκέπτης καθώς και για τα δρομολόγια των λεωφορείων του ΚΤΕΛ.
- ✦ διαμόρφωση και σήμανση μονοπατιών που προσφέρονται για πεζοπορία και άλλες ήπιες δραστηριότητες στις ορεινές κυρίως κοινότητες και δημιουργία μικρών έργων (χώροι στάσης, κιόσκια, κ.α.)

Οι υπόλοιπες δημόσιες υπηρεσίες, τράπεζες κ.λ.π. καλύπτουν ικανοποιητικά τις ανάγκες της περιοχής. Η βελτίωση της οργάνωσής τους και η αποδοτικότητα τους αποτελεί ευθύνη των κεντρικών φορέων που ανήκουν.

Στον τομέα των συγκοινωνιών προτείνεται η βελτίωση των δρομολογίων ώστε να καλύπτουν πιο τακτικά τις ανάγκες των ορεινών κοινοτήτων και την ανάγκη λειτουργίας των πολιτιστικών και τουριστικών διαδρομών. Επίσης είναι απαραίτητη η βελτίωση του επαρχιακού οδικού δικτύου.

9.9.5 ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Ως βάση αναφοράς μας στην τουριστική ανάπτυξη είναι οι αρχές της αειφόρου ανάπτυξης. Οι βασικές προϋποθέσεις για την εφαρμογή μιας τέτοιας πολιτικής είναι η οργάνωση και διαχείριση του τουρισμού με στόχο την αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της περιοχής και την προσπάθεια του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος.

Το μοντέλο αυτό θα πρέπει να συνδέεται άμεσα με τους υπόλοιπους τομείς της τοπικής οικονομίας έτσι ώστε όλοι μαζί να λειτουργούν με την λογική των συγκοινωνούντων δοχείων και να μεγιστοποιούν το συνολικό οικονομικό αποτέλεσμα.

Κατανοώντας επίσης της αλληλεπίδραση και αλληλεξάρτηση του τουρισμού με τον πολιτισμό, η παρούσα μελέτη προσεγγίζει την τουριστική ανάπτυξη σε συνάρτηση με τους πολιτισμικούς πόρους της επαρχίας, ώστε να μην εξελίσσεται μονοδιάστατα αλλά να αποτελεί μια πολύπλευρη ανατροφοδοτούμενη σχέση. Για τον λόγο αυτό η πρόταση βασίζεται στην αξιοποίηση, τη διατήρηση και την επαναδραστηριοποίηση των παραδοσιακών στοιχείων της επαρχίας, στην προστασία και ανάδειξη του φυσικού περιβάλλοντος και στην προσέλκυση οικονομικών πόρων με βάση τις δυνατότητες παραγωγής και προσφοράς υπηρεσιών, εναλλακτικών και μη, που μπορεί να προσφέρει η περιοχή.

Προτείνεται:

- ✦ Η δημιουργία διαδρομών τουριστικού ενδιαφέροντος, εντός των παραπάνω ζωνών, που θα έχουν σαν επίκεντρο τις αναπτυγμένες τουριστικές περιοχές και παράλληλα θα αναδεικνύουν μικρότερους τουριστικούς πόλους που θα λειτουργούν συμπληρωματικά και εξειδικευμένα στο συνολικά προσφερόμενο τουριστικό προϊόν.
- ✦ Η στήριξη της δημιουργίας τουριστικών καταλυμάτων με αναπαλαιώσεις και αποκατάσταση των παραδοσιακών κτισμάτων στις ορεινές κοινότητες της επαρχίας.
- ✦ Η ανάπτυξη πολιτικών αποτροπής της επέκτασης της δόμησης για τουριστική χρήση, στις υπερκορεσμένες περιοχές της επαρχίας και δη του Δήμου Μετσόβου.
- ✦ Η δημιουργία ή βελτίωση των τεχνικών υποδομών, όπως υδρευτικά και αποχετευτικά δίκτυα, βιολογικοί καθαρισμοί, χώροι αποκομιδής απορριμμάτων κ.λ.π. τα οποία επιβαρύνονται από την τουριστική κίνηση με αποτέλεσμα να υποβαθμίζονται οι τουριστικές δραστηριότητες, να μην εξυπηρετούνται επαρκώς οι ανάγκες του τοπικού πληθυσμού και να επιβαρύνεται το φυσικό περιβάλλον.
- ✦ Αναβάθμιση της ποιότητας των προσφερόμενων υπηρεσιών σε εστιατόρια, ταβέρνες, καφετέριες, κ.α.
- ✦ Διερεύνηση των προσφερόμενων τουριστικών υπηρεσιών (τουριστικά γραφεία, εκδόσεις συναλλάγματος, οργάνωση ημερήσιων εκδρομών κ.α.)

-
- ✦ Στελέχωση των τουριστικών επιχειρήσεων και υπηρεσιών με ειδικευμένο προσωπικό, ικανό να παρέχει σωστή εξυπηρέτηση στον επισκέπτη.
  - ✦ Δημιουργία υπηρεσιών διαμονής, εστίασης, ψυχαγωγίας κ.λ.π. στις κοινότητες που παρατηρούνται ελλείψεις και κυρίως στην ενδοχώρα.
  - ✦ Παραγωγή παραδοσιακών προϊόντων και προϊόντων ποιότητας.
  - ✦ Η δημιουργία Τοπικών Κέντρων Πληροφόρησης στις κοινότητες που θα παρέχουν στο κοινό ενημέρωση για τους τουριστικούς, πολιτιστικούς, αρχαιολογικούς και φυσικούς πόλους της περιοχής καθώς και για τα καταλύματα και τις λοιπές εξυπηρετήσεις που μπορούν να συναντήσουν.

9.9.6 ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ – ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ – ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ – ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

α) Τομέας Εκπαίδευσης

Στον τομέα της Παιδείας η συνεργασία σε διαδημοτικό επίπεδο αφορά το σύνολο του συντονισμού των ενεργειών με την δημιουργία άτυπης Επιτροπής Παιδείας της επαρχίας. Στην επιτροπή προτείνεται να συμμετέχουν οι εκπρόσωποι των δήμων, οι διευθυντές των σχολείων και οι φορείς που έχουν άμεση σχέση με το αντικείμενο.

β) Πολιτισμός – Αθλητισμός

Ο πολιτισμός μαζί με την εκπαίδευση αποτελούν το βασικότερο υπόβαθρο για να αναπτυχθεί πάνω σε υγιείς βάσεις το σύνολο της κοινωνίας και της τοπικής οικονομίας.

Βασικός άξονας πολιτικής είναι σε επίπεδο επαρχίας η δημιουργία θεσμών που ενδυναμώνουν το αίσθημα της γενικής κοινής πολιτισμικής ταυτότητας, καθώς και της πολυπολιτισμικής συνύπαρξης. Ως τέτοιοι θεσμοί νοούνται εκδηλώσεις που να διοργανώνονται στο σύνολο της επαρχίας και να συνθέτουν μία πολιτισμική παρέμβαση μεγάλου μεγέθους. Κεντρικό ρόλο προς αυτή την κατεύθυνση έχει η παρουσία του Ιδρύματος Βαράνου – Τοσίτσα το οποίο με την μέχρι σήμερα παρουσία έδειξε την δυνατότητα και την αναγκαιότητα της συντονισμένης δράσης τόσο στην διοργάνωση μίας σειράς δραστηριοτήτων όσο και στην υποβοήθηση των διαφόρων πολιτιστικών ομάδων.

Έτσι σε επίπεδο δραστηριοτήτων ο συντονισμός επιτυγχάνεται με την διοργάνωση ετήσιων πολιτιστικών εκδηλώσεων με τον τίτλο Πολιτιστικά Μετσοβίτικα.

Στον τομέα του Αθλητισμού ο συντονισμός της δράσης αφορά την διοργάνωση αγώνων σε επίπεδο επαρχίας (Αθλητικά Μετσοβίτικα), αλλά και την χρησιμοποίηση κοινού στελεχιακού δυναμικού που θα μπορούν να αξιοποιήσουν και να κατευθύνουν το αθλητικό δυναμικό της επαρχίας.

γ) Κοινωνική πολιτική

Στον τομέα της κοινωνικής πολιτικής στόχος είναι η βελτίωση των προσφερόμενων υπηρεσιών κύρια προς τους κατοίκους των απομακρυσμένων από το δήμο περιοχών έτσι ώστε να βελτιωθεί το επίπεδο ζωής και να γίνει περισσότερο προσιτή η παραμονή στις περιοχές αυτές.

Επίσης προτείνεται η δημιουργία ειδικών προγραμμάτων για ειδικές ομάδες του πληθυσμού που παρουσιάζουν κοινά προβλήματα και χαρακτηριστικά (νέοι, γυναίκες και αλλοδαποί).

Στον τομέα της Υγείας προτείνεται η αναβάθμιση των υπηρεσιών με ευθύνη του Κέντρου Υγείας για την αντιμετώπιση της Ιατρικής και Φαρμακευτικής κάλυψης των ορεινών περιοχών.

9.9.7 ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ – ΦΥΣΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ

Η διατήρηση και σωστή διαχείριση των δασών και των οριακών εδαφών, αποτελεί ένα ζήτημα άμεσης προτεραιότητας για την επαρχία Μετσόβου, το οποίο θα πρέπει να αντιμετωπιστεί με την συνεργασία της αρμόδιας Διεύθυνσης Γεωργίας, των νέων Δήμων αλλά και με την συμμετοχή των κτηνοτρόφων που δραστηριοποιούνται στις αναφερόμενες περιοχές. Προτείνονται οι παρακάτω ενέργειες:

- Επέκταση δασικών δρόμων και την διάνοιξη αντιπυρικών λωρίδων σε ευαίσθητα σημεία και η διάνοιξη ενός οριζόντιου άξονα στην οροσειρά της Πίνδου.
- Η κατασκευή ομβροδεξαμενών σε επιλεγμένες περιοχές που θα καλύπτουν τις ανάγκες της πυρόσβεσης αλλά και τμήμα του νερού θα διατίθεται για τις ανάγκες της κτηνοτροφίας.
- Οριοθέτηση των ζωνών και των χρήσεων γης και προστασία των οριακών εδαφών.
- Οργάνωση προγραμμάτων αναδάσωσης ιδιαίτερα των οριακών εδαφών με δέντρα πεύκου και ελάτου.
- Επέκταση της καλλιέργειας της αμπέλου και της πατάτας.
- Ιδιαίτερα ευαίσθητο θέμα αποτελεί η προστασία των οικοσυστημάτων στην περιοχή της λίμνης του Αώου και του Εθνικού δρυμού **Βάλια – Κάλντα**.

Παρά τις διεθνείς δεσμεύσεις και την αυστηρή νομοθεσία η περιοχή αντιμετωπίζει έντονα προβλήματα από την συμπίεση της τουριστικής και κτηνοτροφικής ανάπτυξης. Για τον λόγο αυτό προτείνεται:

- ➔ ο καθορισμός χρήσεων γης
- ➔ ο έλεγχος της παράνομης υλοτομίας
- ➔ ο έλεγχος των αποχετεύσεων και των παράνομων χωματερών.

Ως προς το υδάτινο δυναμικό προτείνεται η ελεγχόμενη αύξηση των αρδευόμενων εκτάσεων και η ορθολογική χρήση νερού. Παράλληλα θα πρέπει να ληφθούν μέτρα για την προστασία των χειμάρρων και των υπόγειων υδάτων από την υπερβολική χρήση των φυτοφαρμάκων και τα απόβλητα των νοικοκυριών της περιοχής.

9.9.8 ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΟΡΕΙΝΟΥ ΟΙΚΟΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ-ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΠΕΡΙΟΧΩΝ ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΥ ΦΥΣΙΚΟΥ ΚΑΛΛΟΥΣ

Ο επιβλητικός όγκος των βουνών που φρουρούν την περιοχή αποτελεί μια περιοχή σπάνιου φυσικού τοπίου. Το ποικιλόμορφο ανάγλυφο με τα φαράγγια, τις χαράδρες, τις απόκρημνες πλαγιές, την άγρια βλάστηση διαμορφώνουν ένα μοναδικό και ανεξερεύνητο τοπίο για κάθε επισκέπτη. Στις ομαλές πλαγιές των ορέων αυτών βρίσκονται διάσπαρτοι μικροί ορεινοί οικισμοί που αποτελούν τόπο έλξης για πολλούς φυσιολάτρες επισκέπτες.

Η ορεινή αυτή ζώνη διαθέτει ένα σπάνιο οικοσύστημα, με μια πλούσια σε είδη χλωρίδα και πανίδα. Πολλά σπήλαια και απόκρημνες πλαγιές αποτελούν ιδανικούς τόπους φωλιάσματος για αρπακτικά πουλιά. Ο τόπος είναι ιδανικός επίσης για την διαβίωση και επιβίωση σπάνιων ζώων απειλούμενων με εξαφάνιση όπως ο λύκος.

Η διατήρηση της οικολογικής ισορροπίας και η αύξησή της είναι ένα ζήτημα που θα πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψη από τους αρμόδιους φορείς αλλά και από τους κατοίκους. Πολλές από τις αξιόλογες αυτές περιοχές είναι δυνατόν να αναδειχτούν και να γίνουν επισκέψιμες από μεμονωμένους επισκέπτες, ορειβατικούς συλλόγους και φυσιολάτρες, αφού προηγουμένως ρυθμιστεί το ζήτημα της οριοθέτησης της βόσκησης σε ορισμένες ζώνες. Η δημιουργία χώρων αναψυχής σε επιλεγμένα σημεία, ορεινών καταφυγίων, μονοπατιών για πεζοπορία σε συνδυασμό με ήπιες δραστηριότητες θα συμβάλλει στην αξιοποίηση των περιοχών αλλά και στην προστασία τους.

9.9.9 ΤΕΧΝΗΤΗ ΛΙΜΝΗ ΑΩΟΥ

Για την εκμετάλλευση και τη διαχείριση της λίμνης πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψη το πλούσιο οικοσύστημα που την περιβάλλει καθώς επίσης και οι επιμέρους δραστηριότητες που συνδέονται και τροφοδοτούνται από την ύπαρξή της.

Οι ενέργειες που προτείνονται για την προστασία και ανάδειξη της λίμνης και του περιβάλλοντα αυτής χώρου είναι:

- Η ενίσχυση της φυσικής βλάστησης στα οριακά γεωργικά εδάφη.
- Η ανάπτυξη της οικολογικής γεωργίας ώστε να ελαχιστοποιηθεί η χρήση λιπασμάτων και χημικών φαρμάκων μέρος των οποίων πιθανόν καταλήγει στη λίμνη. Η οδηγία 2092/91 της ΕΟΚ προβλέπει ειδικά κίνητρα για τέτοιες καλλιέργειες.
- Τέλος, ο έλεγχος της κτηνοτροφικής εκμετάλλευσης ώστε να μην αντιβαίνει στους κανόνες προστασίας του οικοσυστήματος (ρύπανση, υπερβόσκηση).

Όσον αφορά τις προτάσεις για την ανάπτυξη ιχθυοκαλλιεργειών οι μικρές λίμνες, όπως η λίμνη του Αώου, παρουσιάζουν συχνότερες οικολογικές διαταραχές σε σύγκριση με τις μεγαλύτερες.

Για το λόγο αυτό οι προτάσεις για τεχνητή εκτροφή ψαριών ή χελιών θα πρέπει να συνοδεύονται από διεπιστημονική έρευνα σε βάθος.

9.9.10 ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Οι δυνατότητες ανάπτυξης ειδικών μορφών τουρισμού στην ορεινή ζώνη της επαρχίας είναι πραγματικά σημαντικές. Ο συνδυασμός του φυσικού περιβάλλοντος με τον αγροκτηνοτροφικό χαρακτήρα της περιοχής είναι ιδανικός για να προσελκύσει ειδικούς επισκέπτες που αναζητούν ένα διαφορετικό τουριστικό προϊόν από αυτό του μαζικού τουρισμού.

Στη βάση αυτή μορφές τουρισμού όπως ο αγροτουρισμός, ο φυσιολατρικός τουρισμός, ο χειμερινός – ορειβατικός τουρισμός, μπορούν να αποτελέσουν μια συμπληρωματική πηγή εισοδήματος για τους κατοίκους των ορεινών κοινοτήτων της επαρχίας. Σε μια τέτοια περίπτωση οι προτεινόμενες δραστηριότητες θα πρέπει να είναι φιλικές προς το περιβάλλον, να ασκούνται με ορθολογικό τρόπο και να εναρμονίζονται πλήρως με τα ιδιαίτερα πολιτισμικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά της περιοχής.

Οι τουριστικές δραστηριότητες θα είναι μικρής κλίμακας, οικογενειακής ή συνεταιριστικής μορφής και θα αναπτύσσονται σε αγροτικό χώρο από ανθρώπους που απασχολούνται με την γεωργία. Εκτός από την εξυπηρέτηση των τουριστικών αναγκών και την παροχή διαφοροποιημένων προϊόντων αναμένεται να συμβάλλουν στην:

- ανάδειξη και προβολή της ιστορίας, της παράδοσης και του φυσικού κάλλους των ορεινών περιοχών,
- διατήρηση της τοπικής παράδοσης, της μετσοβίτικης αρχιτεκτονικής και των εθίμων,
- προστασία και ανάδειξη του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος, με την ανάπτυξη ήπιων δραστηριοτήτων που συνδέονται με τον αγροτικό τρόπο ζωής.

Δικαιούχοι των οικονομικών ενισχύσεων αυτού του προγράμματος μπορούν να κριθούν τα φυσικά και νομικά πρόσωπα που πληρούν τις παρακάτω προϋποθέσεις:

- κατέχουν νόμιμα γεωργική εκμετάλλευση,
- είναι μόνιμοι κάτοικοι ορεινών ή μειονεκτικών περιοχών σύμφωνα με την οδηγία 75/268 της Ευρωπαϊκής Ένωσης,
- έχουν ηλικία κάτω των 65 ετών,
- είναι κατά κύρια απασχόληση γεωργοί.

Επενδύσεις που ενισχύονται μέσα από το πρόγραμμα του αγροτουρισμού είναι:

- ✦ Τουριστικά καταλύματα.
- ✦ Κέντρα εστίασης και αναψυχής.
- ✦ Κέντρα παραδοσιακής βιοτεχνίας.
- ✦ Βιοτεχνικές δραστηριότητες.
- ✦ Αξιοποίηση παραδοσιακών μονάδων επεξεργασίας προϊόντων όπως νερόμυλοι και άλλων μονάδων παραδοσιακών δραστηριοτήτων και λαϊκής τέχνης.

Το ανώτατο ύψος επιλέξιμης δαπάνης μπορεί να φτάσει μέχρι 44.000.000 δρχ. Ανά εκμετάλλευση και το ποσοστό επιδότησης είναι 55% για τα ακίνητα και 40% για τον εξοπλισμό. Όταν ο δικαιούχος έχει ενταχθεί στο καθεστώς των νέων γεωργών τότε τα ποσοστά επιδότησης είναι 68% για τα ακίνητα και 50% για το εξοπλισμό.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Αποστολίδης, Λ., «Η περιφέρεια σε τροχιά ανάπτυξης», Ελληνικά γράμματα, Αθήνα 2000.
2. Αποστολόπουλος, Κ., (επιμέλεια) «Πρακτικά Ευρωπαϊκού Σεμιναρίου – Ο αγροτουρισμός και η συμβολή του στη Διατήρηση της Πολιτιστικής Κληρονομιάς των Χωρών της Ευρώπης», Ευρωπαϊκό σεμινάριο υπό την αιγίδα της UNESCO – Πλωμάρι Λέσβου, Ελλάς 1-7 Ιουνίου 1997, Τμήμα Οικιακής Οικονομίας και Οικολογίας, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα 2000.
3. Αποστολόπουλος, Κ., Γιάγκου, Δ., «Μαθήματα Αγροτουρισμού», Αθήνα 1997.
4. Αποστολόπουλος, Κ., «Εισαγωγή στην αγροτική Οικιακή Οικονομία», Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα 1997.
5. Αποστολόπουλος, Κ., Θεοδωροπούλου, Ε., Τσακατούρα, Α., «Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού Υπαίθρου», ΤΕΕ, Ειδικότητα: Επιχειρήσεων Αγροτουρισμού και Αγροβιοτεχνίας.
6. Αρσενίου, Λ., «Τα τσελιγκάτα», Αθήνα 1972.
7. Barquero, A., «Τοπική ανάπτυξη (Μια στρατηγική για τη δημιουργία απασχόλησης)», Παπαζήση, Βιβλιοθήκη Ινστιτούτου Περιφερειακής Ανάπτυξης, Αθήνα 1991.
8. Βαφειάδης, Γ., Κοντογεώργος, Χρ. Και Παπακωνσταντινίδης, Λ.Α., «Αγροτουρισμός και ισόρροπη ανάπτυξη», Μελέτες για την Αγροτική Οικονομία, Α.Τ.Ε.-Διεύθυνση Μελετών και Προγραμματισμού, Αθήνα 1992.
9. Blakey, J.E., “Techniques for local economic development”, Planning Local Economic Development, Sage, London 1994.
10. Βουδούρη, Δ., «Η προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς στην προοπτική της ενιαίας Ευρωπαϊκής αγοράς», ΕΚΕΜ, Παπαζήση, Αθήνα 1992.
11. Γετίμης, Π., Καυκαλάς, Γ., Μαραβέγιας, Ν., (επιμέλεια) «Αστική και περιφερειακή ανάπτυξη (θεωρία, ανάλυση και πολιτική)», Θεμέλιο 1994.
12. Γεωργακόπουλος, Θ., Λιανός, Θ., Μπένος, Θ., Τσεκούρας, Γ., Χατζηπροκοπείου, Μ., Χρήστου, Γ., «Εισαγωγή στην πολιτική οικονομία», εκδ. Μπένου, Αθήνα 1995.

-
13. Γιδαράκου, Ι., «Εργασιακές Σχέσεις στην Οικογενειακή Εκμετάλλευση (Θέση και Προοπτικές της)», 3^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Αγροτικής Οικονομίας, Αθήνα 1994.
  14. ΕΕΚ (Εφημερίδα Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων), Στόχος η αειφορία (Πρόγραμμα της Ευρωπαϊκής Κοινότητας σχετικά με την πολιτική και τη δράση για το περιβάλλον και την αειφόρο ανάπτυξη).
  15. ΕΚΚΕ (Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών), «Εργασία με σχέσεις αλληλεγγύης οικογενειακού τύπου», Σιμόπουλος, Π., (κοινωνιολογική έρευνα), Αθήνα 1997.
  16. ΕΣΥΕ (Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδας) (1981).
  17. ΕΣΥΕ (Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδας) (1991).
  18. Εξωραϊστικός Σύλλογος Μετσόβου, «Πρακτικά Α΄ Συνεδρίου Μετσοβίτικων Σπουδών», Αθήνα 1993.
  19. Εξωραϊστικός Σύλλογος Μετσόβου, «Πρακτικά Β΄ Συνεδρίου Μετσοβίτικων Σπουδών», Αθήνα 1995.
  20. Ζιωγάνας, Χ., (επιμέλεια) «Ανταγωνιστικότητα και ολοκληρωμένη ανάπτυξη του αγροτικού τομέα (οι νέες προκλήσεις για την Ελλάδα – 4^ο Πανελλήνιο Συνέδριο αγροτικής Οικονομίας – Θεσσαλονίκη 28-30 Νοεμβρίου 1996», ΕΤ. ΑΓΡ.Ο, Θεσσαλονίκη 1998.
  21. Ηγουμενάκη, Ν., «Η αγροτική ιδιοκτησία (διερεύνηση των αιτίων της Αντιοικονομικής διαμόρφωσής της)», Παπαζήση, Αθήνα 1987.
  22. Hogendorn, J.S., “Economic Development”, εκδ. Harper-Collins, New York 1996.
  23. Καθημερινή: «Επτά ημέρες – αφιέρωμα: Μέτσοβο», 2-23 αφιέρωμα, Κυριακή 20 Νοεμβρίου 1994.
  24. Καθημερινή: «Επτά ημέρες – αφιέρωμα: Μακεδονία – από τη Βάλια Κάλντα στις Πρέσπες», 2-31 αφιέρωμα, Κυριακή 2 Ιουλίου 2000.
  25. Καθημερινή: «Επτά ημέρες – αφιέρωμα: Ήπειρος – ακολουθώντας τον ρου των ποταμών», 2-31 αφιέρωμα, Κυριακή 9 Ιουλίου 2000.
  26. Καθημερινή: «Επτά ημέρες – αφιέρωμα: Ελληνικοί νερόμυλοι», 2-31 αφιέρωμα, Κυριακή 15 Οκτώβρη 2000.
  27. Καλδερ, Ν., «Γιατί είναι αναγκαίες οι περιφερειακές πολιτικές», Regionale Politik und Agrarpolitik in Europa, Heft 22, Βερολίνο 1975.

-
28. Καρατζένης, Ν., «Οι νομάδες κτηνοτρόφοι των Τζουμέρκων», Πράμαντα 1991.
  29. Κασίμης, Χ., Λ. Λουλούδης, (επιμέλεια): «Υπαιθρος χώρα (η Ελληνική Αγροτική Κοινωνία στο τέλος του Εικοστού Αιώνα)», ΕΚΚΕ, Πλέθρον, Αθήνα 1999.
  30. Kaslival, P., “Development Economics”, University of California South-Western Publishing, Cincinnati 1995.
  31. Κανταντζόγλου, Ρ., «Συγγένεια και οργάνωση του οικιακού χώρου (Συρράκο 1898-1930)», ΕΚΚΕ, Αθήνα 1997.
  32. Καφαντάρης, Σ., «Η άλλη ανάπτυξη», εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 1994.
  33. Κιόχος, Π., «Στατιστική», Interbooks, Αθήνα 1993.
  34. Κιουλάφας, Κ. και Ζάραγκα, Α., «Ευρωπαϊκή ενοποίηση και αγορά εργασίας», IOBE, Αθήνα 1990.
  35. Κόνσολας, Ν., «Σύγχρονη Περιφερειακή Οικονομική Πολιτική», Παπαζήση, Αθήνα 1997.
  36. Krugman, P., “Η εποχή των μειωμένων προσδοκιών», (μετ. Α. Παπαγιαννίδη), εκδ. Πόλεις, Αθήνα 1995.
  37. Κυριακούσης, Α., «Στατιστικές Μέθοδοι», Αθήνα 1998.
  38. Λαμπριανίδης, Λ., «Στοιχεία Οικονομικής Γεωγραφίας», εκδ. Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη 1992.
  39. Λάσκαρις, Κ., (επιμέλεια) “Sustainable development – θεωρητικές προσεγγίσεις μιας κρίσιμης έννοιας, Petra II Programme, Παπασωτηρίου, Αθήνα.
  40. Λιοδάκης, Γ., «Κοινωνία, Τεχνολογία και Αναδιάρθρωση της Παραγωγής», εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 1997.
  41. Λογοθέτης, Μ., Αγροτικός Τουρισμός: Μία Εναλλακτική Λύση, Παν/μιο Πειραιά, Αθήνα 1988.
  42. Λουλούδης, Λ., Μπέοπουλος, Ν. (επιμέλεια): « Κριτικές προσεγγίσεις της ανάπτυξης και της προστασίας του περιβάλλοντος της υπαίθρου». Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Στοχαστής, 1999.
  43. Λυμπεράκη, Α., «Η πρόκληση της ανάπτυξης σε μικρή κλίμακα (οικονομική ευελιξία και κοινωνικές δυσκαμψίες)», Παπαζήση, Βιβλιοθήκη των επιχειρήσεων, Αθήνα 1994.

-
44. Μακρής, Γ., Παπαγεωργίου Σ., «Το χερσαίο δίκτυο επικοινωνίας στο κράτος του Αλή Πασά Τεπελενλή (Ενίσχυση της κεντρικής εξουσίας και απόπειρα δημιουργίας ενιαία αγοράς)», Παπαζήση, Αθήνα 1990.
  45. Μέργος, Γ. και Παπαγεωργίου Κ., (Επιμέλεια), Εξελίξεις και προοπτικές του αγροτικού τομέα (Μια κριτική παρουσίαση όλων των παραγωγικών κλάδων, εκδ. Σταμούλης, Αθήνα 1997.
  46. Μέργος, Γ., «Εξωτερικό εμπόριο αγροτικών προϊόντων και τροφίμων (ανάλυση και προτάσεις πολιτικής)», Υπ. Γεωργίας – Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Αθήνα 1998.
  47. Νιτσιάκος, Β., Κασίμης Χ., (επιμέλεια): «Ορεινός χώρος της Βαλκανικής – Συγκρότηση και Μετασχηματισμοί (Δήμος Κόνιτσας)», Πλέθρον, Αθήνα 2000.
  48. Νιτσιάκος, Β., «Οι ορεινές κοινότητες της Βόρειας Πίνδου (Στον απόηχο της μακράς διαρκείας)», Πλέθρον, Λαϊκός Πολιτισμός-Τοπικές κοινωνίες, Αθήνα 1995.
  49. Παπαγιάννης, Θ., «Αειφορία και Διαχείριση του Χώρου», Τόπος, τ.8, 1994.
  50. Παπαδασκαλόπουλος, Α., «Πρότυπα και Πολιτικές Περιφερειακής Ανάπτυξης», Παπαζήση, Αθήνα 1995.
  51. Παπαζήσης, Δ., «Το Μέτσοβο», Αθήνα 1980.
  52. Παπακωνσταντινίδης, Λ. «Αγροτουρισμός σταθμός στο δρόμο για την τοπική ανάπτυξη», Δωρικός, Αθήνα 1993.
  53. Πλατάρης, Γ., «Το Σημειωματάρι ενός Μετσοβίτη 1871-1943 (Επιμέλεια και Προλεγόμενα)», Αθήνα αλοβ'.
  54. Ποταμιάνος, Γ., «Η προώθηση της τοπικής ανάπτυξης στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Στρατηγικές και μέσα ενεργοποίησης των τοπικών αγορών εργασίας», Τόπος, τ.3, 1991.
  55. Robertson, J., “Τα οικονομικά της τοπικής οικονομίας”, Κοινωνία και Φύση, τ.1, 1992.
  56. Ροζάκης, Στ., Θεωρητικές προσεγγίσεις της βιώσιμης ανάπτυξης και εναλλακτικές ενεργειακές πολιτικές σε γενικό και τοπικό επίπεδο, Τόπος, τ.14, 1998.
  57. Ρόκος, Δ., «Το Ε.Μ.Π. για το Μέτσοβο (Επιστρέφοντας ένα μέρος του χρέους)», Πανεπιστημιακές εκδόσεις ΕΜΠ, Αθήνα 1997.

-
58. Ρόκου, Β., Αγροτικός κόσμος και τεχνικές ομάδες (Το Μέτσοβο στην Τουρκοκρατία), Γιάννενα 1986.
  59. Ρόκου, Β., «Υφαντική οικιακή βιοτεχνία-Μέτσοβο 18αι.-20αι.» Αθήνα 1994.
  60. Ρόκου, Β., «Συμβολή στη μελέτη της κοινωνίας του κτηνοτροφικού χωριού», διδακτορική διατριβή, Γιάννενα 1983.
  61. Σάπουνας, Γ., «Ανάπτυξη του Αγροτικού Τομέα: Προβλήματα και Προοπτικές», ΑΤΕ, Διεύθυνση Μελετών και Προγραμματισμού – Μελέτες Αγροτικής Οικονομίας, Αθήνα 1991.
  62. Σιδέρη – Τομαρά, Μ., «Η Ελληνική Τοπική Αυτοδιοίκηση (κοινότητα βίου – κράτος – πολιτική)», Δοκίμια, Παπαζήση, Αθήνα 1999.
  63. Σιορβάντες, Ν., «Α΄ Το marketing στον Τουρισμό – Β΄ Η φιλοσοφία του Τουρισμού», Τουριστική επιστημονική βιβλιοθήκη 1, Παπαζήση, Αθήνα 1974.
  64. Στοφόρος, Χ., (χ.χ). «Ο αγροτικός τομέας στις σχέσεις Ευρωπαϊκής Ένωσης και ανατολικών χωρών», σημειώσεις που χρησιμοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια προγράμματος *Jean Monnet* που διεξήχθη υπό την αιγίδα του Χαροκοπέιου Πανεπιστημίου.
  65. Σωτηρίου, Σ., «Οι Βλαχόφωνοι του ευρωπαϊκού και βαλκανικού χώρου», εκδ. Πελασγός, Αθήνα 1998.
  66. Τάτσος, Ν., (επιμέλεια) «Θέματα τοπικής και περιφερειακής ανάπτυξης» (ειδικά θέματα 2), Ελληνική Εταιρεία Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης, Αθήνα 1989.
  67. Τσέτσης, Σ., «Αναπτυξιακές Πολιτικές για μεθοριακές περιφέρειες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Η περίπτωση της Ηπείρου)», Παπαζήση, Αθήνα 2000.
  68. Todaro, M., “Economic Development”, Longman, New York 1994.
  69. Todaro, M., «Οικονομική του αναπτυσσόμενου κόσμου (Εισαγωγή στις αρχές, τα προβλήματα και την πολιτική της ανάπτυξης)», α΄ τόμος, μετάφραση: Νικηφόρου Σταματάκη, επιμέλεια: Γιάννη Τσεκούρα, Gutenberg, Αθήνα 1987.
  70. Τρίτος, Μ., «Ηθη και έθιμα του Μετσόβου – ο ετήσιος γιορταστικός κύκλος», Γιάννενα 1987.
  71. Τρίτος, Μ., «Το Μέτσοβο (ιστορία – αξιοθέατα - σύγχρονη ζωή)», Ιωάννινα 1998.
  72. Τυροκομείον: «Το γάλα, το τυρί και τα δικά μας τυριά», Ίδρυμα Βαρόνιου Μιχαήλ Τοσίτσα, Μέτσοβο 1993.

-
73. Υπουργείο Γεωργίας «Σχέδιο Αγροτικής Ανάπτυξης – Τμήμα Εγγυήσεων 2000-2006», Αθήνα 1999.
74. Weaven, Clyde, “Development from above or below?”, *The Dialectics of Regional Planning in Developing Countries*, eds John Wiley, Chichester 1981.
75. Χατζή, Γ., «Γεώργιος Αβέρωφ (Από το Μέτσοβο στην Αλεξάνδρεια)», Ίδρυμα Ε. Αβέρωφ – Τοσίτσα, Ψυχικό 1999.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α΄

Χάρτης της περιοχής

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β΄

Ερωτηματολόγιο